

Bekeringsgeschiedenis van zeven mannen DEEL 4

Brieven van

1. JACOB OOSTERWIJK

EN ANDERE VRIENDEN. Blz. 3

2. BRIEVEN VAN JOHANNES DE KORTE. Blz. 34

3. Brieven van Markus Matthijs Sigmund. Blz. 73

4. Brieven van L. Waterberg aan Jacob Oosterwijk. Blz. 92

5. Levensschets van Philippus VERLINDE (1883-1961). Blz. 109

**6. Uit het leven van Cornelis Schouten te Papendrecht
(10-1-1837 / 7-2-1925) Blz. 123**

**7. Aantekeningen over het leven en de bekering van Jan Bas.
(1904-1976) Blz. 139**

Samengesteld door Willem Westerbeke

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018**

1. BRIEVEN VAN EN AAN

JACOB OOSTERWIJK

EN ANDEREN

**met een voorwoord van
Teunis van Drimmelen**

**Eerste uitgave: C. Oosterwijk, Fruithandel, Punt- Scheepsmakershaven
Rotterdam**

**DE VUURTOREN – URK
1980**

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018**

INHOUD

GENEALOGIE Oosterwijk
Vraaggesprek gepubliceerd op: 8 maart 2017
Door Ad Ermstrang

VOORBERICHT voor de brieven door T. van Drimmelen.
14. BRIEVEN VAN JACOB OOSTERWIJK. Aan Johannes de Korte
28 BRIEVEN VAN JOHANNES DE KORTE aan J. Oosterwijk
Genealogie De Korte

Brief van L. Waterberg aan Joh. de Korte

14. Brieven van Markus Matthijs Sigmond aan Joh. Oosterwijk
GENEALOGIE Sigmond

Brieven van diverse personen aan Jacob Oosterwijk
J. VRITCHY en Echtgenoot.
L. DRIENDIJK SR.
C. AKERBOOM.
A. KOERT.
C. BREE.
J. MUIT en Vrouw.
ANNIGJE VAN DER HEK, geboren OUDSHOORN.

BRIEVEN VAN L. WATERBERG, Leutingewolde, Gem. Roden
Kleine selectie van brieven van Waterberg aan Oosterwijk Jr.
9. Brieven van L. Waterberg aan Oosterwijk Jr.

VOORWOORD

Het *inwilligen van het Genadeverbond* is bijna een onbekende zaak geworden. Deze inwilliging vindt plaats in verschillende standen van het zieleleven. Het betreft de werkzaamheden van de ziel omtrent Christus als Zaligmaker, Borg en Middelaar om door Hem en Zijn verdiensten met God verzoend te mogen worden. Daarbij de keus om naar Zijn Woord te leven in handel en wandel, onder beding van de werking van Zijn Geest.

Er is meer. Het kwam vroeger voor dat Gods kinderen ook een verbondsinwilliging *en onderhandeling hadden met God de Vader, als hun Vader geworden in Christus*, van Wie de Heilige Geest getuigenis geeft in het hart. Dit is nog niet helemaal weg, maar het wordt sporadisch. Deze werkzaamheden treft men vooral aan in de brieven van *Joh. de Korte* en in de toelichting van T. van Drimmelen.

Het Genadeverbond is van eeuwigheid besloten in Gods Raad en in de tijd geopenbaard, en door de Geest geboekstaafd in de Schrift. Dat wil de Heere bekend maken. De Vaderlijke liefde is eenzijdig door mededeling en getuigenis van Gods Geest in het hart mag men geloven dat het ook voor en tot mij is. Dan is het tweezijdig geworden. Er staat in Johannes 16 vers 26 en 27. *In dien dag zult gij in Mijn Naam bidden. En Ik zeg u niet dat Ik de Vader voor u bidden zal. Want de Vader Zelf heeft u lief, dewijl gij Mij liefgehad hebt en hebt geloofd dat ik van God ben uitgegaan.*

Dan mag men eerlijk amen zeggen op deze tekst. Het getuigenis ligt in de ziel dat men Heere Jezus lief heeft gekregen. En dat getuigenis werkt niet alleen van de Geest inwendig én in de Schrift, maar ook van Gods kinderen die men in zijn of haar leven heeft ontmoet. En in zekere zin geldt het ook van Gods Volk die in de hemel zijn en die hun getuigenissen op aarde hebben nagelaten, waarmee men verenigd ben. Dus het is een getuigenis in de hemel en ook hier op aarde.

Dan mag men geloven dat die dierbare Borg van Zijn Vader is uitgegaan om hier op aarde te leven, te lijden en te sterven, in aller vreselijkste diepten der diepten; onmeetbaar en onpeilbaar. Daarin blijkt de grote liefde van de Vader in de Liefdegift van Zijn Schootzoon en daarna ook in de Liefdegift van de Heilige Geest, Die uitgaat van beiden, God verzoend in Zijn Zoon.

Dan is men bewust het eigendom van die lieve trouwe Vader. Ziende op zichzelf, dan zijn er geen woorden voor om de diepe, diepe goddeloze natuur en verdorven aard uit te drukken. Maar de apostel zegt: *dit waart gij sommigen, maar gij zijt afgewassen, maar gij zijt geheiligd, in de Naam van de Heere Jezus Christus en door de Geest onzes Gods.* In Christus volmaakt. En dan ervaart men die aller-dierbaarste tekst in Johannes: *die Mij liefheeft zal van Mijn Vader geliefd worden en Ik zal hem liefhebben en Wij zullen komen en woning bij hem maken.* Dat is door de inwoning van Zijn Heilige Geest, zoals het tekstverband leert.

Een gelovige zoekt dikwijls naar gevoelige liefde, maar de Schrift zegt dat liefde door het geloof werkzaam, even groot is. De oude schrijvers zeggen dat is nog groter. Maar gevoelsmatig is het gevoelen van 's Vaders liefde het grote doel. En dan mag men beloven door de inwoning en de kracht van Zijn Geest, voor Hem te leven en te sterven. Dus op dit geloof wil een gelovige leven en sterven in de verwachting van de Opstanding der Rechtvaardigen met de bekering van Israël of aan het einde der eeuwen. De Heere heeft het beloofd en gesproken; Die het ook doen zal. Op deze trouwe Verbondsgod mag men leven en sterven. Geloofd zij de HEERE!

Willem Westerbeke. Op grote Verzoendag, Yom Kipoer 18/19 september 2018.

GENEALOGIE

Jacob Oosterwijk, geb. 4 december 1808 te Sluipwijk; overl. 3 december 1896 te Nieuw Lekkerland, 87 jaar.

Jacob verloor zijn eerste vrouw zeven maanden na hun huwelijksdag

Hertrouwd 13 mei 1848 met **Antje Hagendijk** is geboren op 10 november 1821 in Nieuw-Lekkerland, dochter van Cornelis Hagendijk en Pietertje Boer.

Kinderen:

Anthonie geb. 1861/1862 te Nieuw Lekkerland Getrouwd op 26 j. leeftijd in 1888 met

(1) **Cornelia van der Horst**, geb. 9 september 1864; op 26 j. leeftijd

(2) **Maria Wilhelmina Bossche**, geb. 1864 te Overschie, in 1927 op 65 jaar

[In de derde brief schrijft Jacob over mijn jongste en oudste dochter. En in brief 7 over mijn jongste zoon. Waterberg schrijft dat Jacobs dochter Maria in hoop is gestorven]

Jacob OOSTERWIJK is geboren op 04-12-1808 in Sluipwijk, zoon van Jacob OOSTERWIJK en Maria de JONG. Jacob is overleden op 03-12-1896 in Nieuw Lekkerland, 87 jaar oud.

Jacob trouwde, 39 jaar oud, op 13-05-1848 in Nieuw Lekkerland met **Antje HAGENDIJK**, 26 jaar oud. Antje is geboren op 10-11-1821 in Nieuw Lekkerland. Antje is overleden op 20-11-1894 in Nieuw Lekkerland, 73 jaar oud.

Kinderen van Jacob en Antje:

1 Jacob OOSTERWIJK, geboren op 01-06-1849 in Krimpen a/d Lek.

2 Cornelis OOSTERWIJK, geboren op 09-04-1865 in Nieuw Lekkerland.

Jacob OOSTERWIJK is geboren op 01-06-1849 in Krimpen a/d Lek, zoon van Jacob OOSTERWIJK en Antje HAGENDIJK. Jacob trouwde, 26 jaar oud, op 21-08-1875 in Nieuw Lekkerland met **Neeltje KEESMAAT**, 24 jaar oud. Neeltje is geboren op 02-01-1851 in Alblasterdam. Neeltje is overleden op 19-10-1887 in Nieuw Lekkerland, 36 jaar oud.

Kinderen van Jacob en Neeltje:

1 Aaltje OOSTERWIJK, geboren op 26-06-1876 in Nieuw Lekkerland.

2 Jacob OOSTERWIJK, geboren op 27-09-1877 in Nieuw Lekkerland.

3 Cornelis OOSTERWIJK, geboren op 07-05-1879 in Nieuw Lekkerland. Cornelis is overleden op 07-05-1879 in Nieuw Lekkerland, geen dag oud.

4 Jan OOSTERWIJK, geboren op 02-07-1880 in Nieuw Lekkerland.

5 Teunis OOSTERWIJK, geboren op 21-03-1882 in Nieuw Lekkerland. Teunis is overleden op 01-01-1888 in Nieuw Lekkerland, 5 jaar oud.

6 Cornelis OOSTERWIJK, geboren op 26-11-1883 in Nieuw Lekkerland.

7 Anthonie OOSTERWIJK, geboren op 30-10-1885 in Nieuw Lekkerland.

8 Nn OOSTERWIJK, geboren op 19-10-1887 in Nieuw Lekkerland. Nn is overleden op 19-10-1887 in Nieuw Lekkerland, geen dag oud.

Tweede huwelijk **5-2-1892 van Jacob OOSTERWIJK met Annigje Roodnat**. 1 zoon: **Teunis Oosterwijk** 1893-1979, gehuwd in 1918 met **Aagje van der Dussen** 1894-1977

Vraaggesprek gepubliceerd op: 8 maart 2017

Door Ad Ermstrang

Wat begon met een idee voor een reünie bleek een onuitputtelijke bron met verhalen. Nazaat Teus Schep schreef een kroniek over het voor- en nageslacht van zijn familie uit Nieuw-Lekkerland. Centraal staat de bij velen bekende **Teunis Oosterwijk**, kleinzoon van brievenschrijver Jacob Oosterwijk. "Rode draad is de zichtbaarheid van Gods trouw en liefde."

Schep is de auteur van "Om 't nakroost dat de HEER' wordt toebereid", een rijk geïllustreerde familiekroniek van 275 bladzijden.

In de tijd van Jacob jr. en Teunis vestigde de ook in gezelschapskringen zo bekende Jan Geense zich in Nieuw-Lekkerland. Teunis en Jan woonden vlak bij elkaar, respecteerden elkaar maar werden geen hartsvrienden, meldt Schep, die een apart hoofdstukje aan Geense wijdt.

De eerste Oosterwijken die Schep heeft kunnen achterhalen, woonden in het Westland van de 17e eeuw. In juli 1859 kwam hun nazaat Jacob Oosterwijk met zijn *zand- en grindschip* volgeladen met zijn gezin en huisraad vanuit Krimpen aan de Lek naar Nieuw-Lekkerland gevaren. Hij verloor zijn eerste vrouw zeven maanden na hun huwelijksdag en hertrouwde met Antje Hagendijk uit Nieuw-Lekkerland. Het eerste hoofdstuk van het boek is aan zijn leven gewijd.

Jacob sr. – zijn zoon gaat later als Jacob jr. door het leven – diende als flankeur onder koning Willem I en maakte in 1831 ook de Tiendaagse Veldtocht mee. In zijn "Dagtekening van de flankeur Jacob Oosterwijk" doet hij verslag van die tijd. Jacob sr. is ook de auteur van het in bevindelijke kringen welbekende boekje "Brieven van en aan Jacob Oosterwijk". Overigens zijn deze brieven niet door Jacob zelf geschreven. „*Jacob heeft nooit lezen of schrijven geleerd*. Hij zal het zich later zo goed en zo kwaad als het ging misschien een beetje eigen hebben gemaakt, want als zandschipper had hij natuurlijk ook met administratie en andere zaken te maken. Vermoedelijk dicteerde hij zijn brieven aan een van zijn kinderen. Zij lazen dan weer de brieven voor die hij ontving, van godvrezende mensen uit het hele land.”

Schep omschrijft Jacob sr. en ook **Jacob jr.** als "opmerkelijke figuren".

"Ook van Jacob jr. zijn in de familiekring brieven bewaard gebleven, evenals de nodige verhalen, waaruit blijkt dat hij net als zijn vader een bijzonder innige band met God had. Deze mannen waren *eenvoudige zandschippers*, maar zij hoorden van God. Dat was als iets wat je van Mozes leest: God sprak met hen zoals een man met zijn vriend spreekt. Dat is een rijke erfenis, waardoor je behalve uit de Bijbel ook nog eens door je eigen voorouders Gods glimlach voelt en Zijn verlangen om jou ook deze omgang binnen te voeren.”

"Er zijn meerdere voorvallen bekend. Een ervan betreft mijn oma, die veertien kinderen heeft gebaard, waarvan er twee als baby van één en bijna één overleden zijn, en twee doodgeboren. Toen ze hoogzwanger was van haar laatste kindje, werd ze zo ziek, dat mijn opa vreesde voor haar leven. In zijn nood stuurde hij een van de kinderen naar de dijk, naar zijn vader Jacob jr., om hem te vragen toch intens mee te bidden, omdat het helemaal fout leek te gaan. Jacob jr., al een oude man, ging in innig gebed en stuurde even later zijn kleinkind naar huis met wat de Heere hem had duidelijk gemaakt: 'Je zult wel geen broertje of zusje krijgen, maar je moeder mag je behouden.'

Zo gebeurde het ook.”

Hoofdpersonen zijn opa Teunis Oosterwijk en zijn vrouw Aagje van der Dussen. „Mijn grootouders trouwden op 10 januari 1918, het laatste jaar van de Eerste Wereldoorlog. Dus ze begonnen in een tijd van schaarste en armoede, en dat is, door de crisisjaren en de Tweede Wereldoorlog heen, zo gebleven tot na de heropbouw, toen heel Nederland weer wat ruimer begon adem te halen. Zandschippers verdienden niet veel, en in strenge winters, zoals bijvoorbeeld die van 1929, toen de rivier de Lek wekenlang dichtgevroren lag, wisten ze nauwelijks hoe ze rond moesten komen. Ze hebben toen ook echt veel gehad aan bijvoorbeeld Bab de Ruijter, die een kruidenierswinkeltje had vlak bij hun huis. Die hielp hen stilzwijgend en met een goed hart met levensmiddelen de winter door. ’s Zomers, wanneer de verdiensten weer beter waren, konden ze dan de schuld afbetalen.”

Kwam er niet veel op haar neer, met een man die dagen op de rivier zat?
„Dat is ook zo. Zij moest elke cent een paar keer omdraaien voor ’m uit te kunnen geven, en had soms grote moeite om haar gezin gevoed en gekleed te houden. Er speelt nog iets. Mannen werden in die tijd er niet op aangesproken thuis ook eens iets te doen, en de last van het gezin samen met hun echtgenote te dragen. Mijn opa stak dan ook, als hij van een reisje met zijn zandschip thuiskwam, de voeten onder tafel en kwam niet meer van zijn plek. Ze hadden een goed huwelijk en ze hielden veel van elkaar, maar in haar drukke gezin stond zij alleen. Hij dacht dat dat zo hoorde. Jaren later heeft hij ingezien dat hij hier de dingen verkeerd gedaan had, en heeft hij dat ook gezegd.”

„Opa was een echte patriarch, een familieman, die net als zijn vrouw enorm veel van zijn kinderen en kleinkinderen hield. Hij hield van plagen en grapjes, kon prachtig en grappig dichten, en kende de Bijbel zo’n beetje met het hart uit zijn hoofd. Hij was voor veel mensen een vraagbaak en raadgever, en bracht het uiteindelijk van zandschipper tot voorman op betonfabriek Den Boer en tot SGP-raadslid en wethouder van Nieuw-Lekkerland.”

Had hij dezelfde geestelijke statuur als zijn vader en zijn opa?

„Dat is een apart verhaal, waarmee je voorzichtiger wordt en naar duiding zoekt. Jacob Oosterwijk sr. en jr. leefden in volle zekerheid dat het goed was tussen God en hen, zij lééfdén, zij wándelden met God.

Teunis leefde ook met God, maar kwam pas *op zijn sterfbed tot zekerheid*.

Heeft hoe opa hierin voorging nog invloed gehad op de rest van de familie?

„Ja, Opa was een autoriteit. Als zo’n man, voor wie ieder groot respect had, zelf niet tot heilszekerheid kon komen, hielpen zijn geformuleerde aarzelingen en tegenwerpingen anderen natuurlijk ook niet. Toch was zijn invloed ook positief: hij had een enorme eerbied voor God; een voortdurend bezig zijn met Gods Woord – en het daarover hebben met elkaar. Daardoorheen voelde je gewoon de warmte van de omgang met God bij je opa en oma, bij je ouders. Zij hielden van de Heere Jezus en van de hemelse Vader, maar ze durfden niet voor zichzelf zeggen dat het goed tussen hen en God was.”

Uw vader, melkboer Arie Schep, getrouwd met een dochter van Teunis, weten zich ook nog velen te herinneren...

„Hij was de eerste die stierf in de familie, opa en oma hebben dat nog helemaal meegemaakt. Hij was begin vijftig. Vader was erg geliefd in de familie. Hij had veel humor en was jarenlang ouderling. Voor velen was hij tijdens huisbezoeken tot zegen, maar zelf twijfelde hij tot het laatst. Pas op zijn ziekbed kwam hij, zoals dat omschreven werd, tot ruimte. Dat maakte in heel de gemeente een enorme indruk. Ik was zelf net

acht jaar geworden. Wij voelden Gods glorie en heerlijkheid, die over mijn vader gekomen waren, en dat troostte ons enorm in ons verdriet. Heel veel jaren later kwam ik op een gegeven moment tot het besef dat dit vroege sterven van onze vader op een of andere manier ons als kinderen bij het ouder worden nog sterker aan elkaar en aan de God van onze vader verbond dan anders waarschijnlijk het geval zou zijn geweest.”

N.a.v. “Om ’t nakroost, dat de HEER’ wordt toebereid. Een geschiedenis van Teunis Oosterwijk en Aagje van der Dussen en hun Oosterwijken voor- en nageslacht”, door Teus Schep. December, 2016; 276 pag., hardcover, full colour, € 25,00 (excl. porto). Te bestellen bij Jan en Aagje den Ouden: 0184-682318.

VOORBERICHT.

Op verzoek van de familie en de uitgever van de navolgende brieven, van een mijner beste vrienden (die ook in de hand des Heeren mijn leermeester in de weg der genade, en der bekering, en de verdere stukken, die nodig zijn om welgetroost te leven en te sterven, geweest is namelijk mijn nu overleden broeder in Jezus Christus, onzen Heere, de eerwaarden Jacob Oosterwijk, een woordje vooraf te plaatsen, schrijf ik deze regelen. Deze zijn niet zo zeer tot aanbeveling, want die zal het werk bij de verstandige lezer zelf wel doen, vooral bij degenen die de smaak van het verborgen Manna ontvangen hebben, en wellicht ook wel bij hen, die aan de voeten van sommige Gamaliëls opgevoed zijn. Daar ik nu nog al heet wat uit zijn eigen mond vernomen heb, en ook door overlevering mede in kennis gesteld ben, zo zal ik kort eerst zijn afkomst en vervolgens iets van zijn levens bijzonderheden ter neerstellen.

Zijn ouders waren woonachtig te Stuipwijk bij Gouda. Daar werd ook Jacob Oosterwijk, in het jaar (1808) achttien honderd acht, de 4den December, geboren. Zeven weken vóór zijn geboorte was zijn vader reeds overleden, en daar hij de derde was, die zijn moeder baarde, zo bleef zij met drie hulp behoevende kinderen over. De oudste kinderen waren meisjes en daar zij nu in behoeftige omstandigheden bleef verkeren, zo moest de zoon al vroeg voor zijn leeftijd onder de vreemde, tot ondersteuning van het huisgezin. Hij had geen schoolonderwijs in lezen, schrijven of rekenen ontvangen, en ging, nog zeer jong zijnde bij een schipper varen totdat de tijd aanbrak dat hij loten moest.

Hij trok een dienstplichtig lot, en nadat hij enige maanden onder dienst was geweest, brak de oorlog met België uit. Bij deze gelegenheid werd ook hij opgeroepen ten strijde. Na een en andermaal in 't vuur geweest te zijn, werd hij krijsgeslagen gemaakt, en heeft elf maanden in grote ellende moeten doorbrengen; totdat er stilstand van wapenen kwam. Maar de krijg begon opnieuw, en nu werd Jacob Oosterwijk verplaatst op de citadel van Antwerpen. Daar streed hij, onder perikel van zijn leven, totdat het fort zich moest overgeven, en hij opnieuw als krijsgeslagene naar Frankrijk vervoerd werd, waar hij nog weer negen maanden heeft moeten doorbrengen.

Daar heeft het Jehovah behaagd, hem in het geestelijke strijdperk te brengen met een onwederstandelijke roeping, en dat wel (zoals in een zijner brieven te vinden is) onder het kaartspelen, en zoals ik hem zelf heb horen zeggen, door sterke drank bevangen zijnde. Hij zei: "Toen God kwam was het alsof ik ontwaakte;" waarop er zulk een sterke verandering in zijn leven kwam, dat er waren die zeiden: "Al had ik nooit aan wonderen geloofd, dan zien wij nu aan Oosterwijk, dat, de wonderen nog niet uit de wereld zijn". In plaats van Bachus feest en duivelsspel, werd hij der vromen metgezel, want onder zijn medegevangenen, waren er ook die naar Sion vraagden, en zich mochten afzonderen, om de Heere met elkander te zoeken, dat hij hen mocht genadig zijn, ja om ook hun ziel uit het gevangenis des duivels en der wereld, met al de verleidende geesten des tijds te verlossen.

Nu kwam de Geest Gods Oosterwijk overtuigen, van zonden tegen Gods geboden. Zoals eertijds de bommen en granaten, op de citadel naast hem neer geschoten werden zo kwamen nu de donderslagen van Gods ongenoegen, op en in zijn ziel, waaronder een: o, wee mij" in hem geboren werd, en het wel een wonder voor hem was, nog niet in de verdoemenis néergestoten te zijn. Dat dreef hem wel uit, of er voor zo een nog raad was, waaruit wel eens voorvloeide, dat hij zag dat er hulp besteld was, maar of die voor hem was, daar lag de haper. Terwijl er nu in Frankrijk wel veel gebeurd is, en nadat hij uitgeleverd was (ik moet bekorten), werd hij als militair gevestigd in Arnhem, waar de

Jehovah verder met hem doortrok, in de genade en in de kennis, die er is in Christus Jezus, de Heere der heerlijkheid.

Zo was het op zekere tijd, en meer andere tijden dat Hij zich afgezonderd had, om zich voor de Heere neer te leggen in zijn diepe onwaardigheid (het was in een bospaadje) dat hem snellijk een licht omscheen, waaronder hij zo versteld werd dat hij uitdrukte: "Ik heb de Heere der heirscharen gezien", uit dat gezicht menende dat zijn ziel gered was.

Kort daarop ging hij naar een oude christin, omdat te vertellen, want hij was er zo mede ingenomen, dat hij uitdrukte ik zou wel willen sterven omdat te blijven genieten, want dat is hemels. Wel zo, zei die Christin, zou gij het daarop wagen dan waart gij gewis in de hel ter neer gestort. En o, (zei hij tegen mij). "Wat een slag was dat voor mij. Want ik had het zo zalig, dacht ik, en nu zulk een terugzet. Aan de een zijde werd ik bedroefd, en aan de andere zijde dacht ik: "Die vrouw vat mij zeker niet," maar ik raakte alles kwijt, en begon mij zelve bij de Heere ter toets te leggen, waardoor ik meer gewaar werd, dat ik nog een openstaande schuld omdroeg, en naar mate ik ontdekt werd, aan mijn diepe val, naar die mate gevoelde ik het ongenoegen Gods tegen mij ontstoken; waardoor het mij bij tijden als radeloos voorkwam, om ooit uit zulk een grote nood en dood uitgehaald te kunnen worden, dat mij dan wel eens uitdreef, of het met Zijn Gods raad bestaan kon, om zo een, die niet als hel en verdoemenis te wachten had nog te kunnen redden, behoudens zijn Goddelijke deugden van Rechtvaardigheid, Heiligheid en Waarheid. En hij betuigde ons; dat hij allengskens afgebroken werd, om enige hoedanigheid te kunnen of te willen bijbrengen, vanwege de misvormdheid die hij voortbracht en in zich gewaar werd. Evenwel liet hij niet af om te vragen, of er nog een middel was om deze straf te ontgaan en weer tot genade te komen, dat dan ook uitwerkte dat er geen andere Naam onder de hemel gegeven was, waardoor een radeloos zondaar behouden kon worden, dan door Hem, die waarachtig God en waarachtig mens geworden was. Daar vloede wel een toevlucht nemen uit voort, maar de strenge Rechtvaardigheid, riep gedurig: "Ik doe geen afstand van mijn recht, dus daar is geen vergeving dan door bloedstorting, en ik doe geen afstand van mijn recht.

Onder zulke afdruksels van dat gerichte Gods stond hij op zekeren tijd, te Arnhem op post bij het kruitmagazijn, waar de Almachtige zijn onverzoende staat, tegen over de wraak vorderende Gerechtigheid, zo op hem kwam af te drukken, dat hij in zijn schildwachthuisje vlood en daar vlak op de grond voor de Heere God neer zonk, en uit moest roepen: "Gij zijt rechtvaardig in uw richten, enz. want ik ben afgesneden, van voor Uw ogen", en daar kwam God, zei hij, en toonde mij de Borgtochtelijke Gerechtigheid die de lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid des Heeren Jezus voor de verloren en vloek- waardigen, in erf- en dadelijke schuld, dode zondaar, had te weeg gebracht en waarmee Hij intrad, voor het gerichte Gods, waarop de Heilige, Rechtvaardige Rechter de voldoening erkende en hem rechtvaardig verklaarde in Christus Jezus, de Schuldovernemer, en die kende zijn gerechtigheid hem zo toe, dat hij nu in Christus, rechtvaardig voor God stond, waarop de Heilige Geest hem dadelijk inleidde in de opstanding des Heeren Jezus Christus, waardoor hij klaar bevond, met Hem in de dood ingegaan zijnde, ook met Hem door zijn opstanding opgewekt te zijn tot rechtvaardig making en alzo het recht ten eeuwige leven deelachtig werd.

Ik zou nog vele oefeningen kunnen bijbrengen, waardoor hij verzekerd werd van zijn aanneming tot het kindschap, waardoor hij kwam te roepen; "Abba, Vader," en meer gewichtige zaken, die aan al Gods kinderen hier in de tijd, niet geopenbaard worden, maar houdt deze voor genoeg, omdat ik kort moet zijn.

En dan nog als een tweede weldaad, dat hij, met dat alles, zoals Gij in de volgende brieven vinden kunt, zijn leven niet kon hebben in het Manna, al was het gisteren als

Korianderzaad, om daar de volgenden dag op te teren, en vandaar zijn gezegden, dat hij op zijn bekering niet kon leven. De verklaringen liggen in de volgende geschriften.

Nu, wil ik wel geen beschermer zijn, om mijn approbatie te geven aan hem, die ik tot in mijn ingewanden lief had, als mijn vriend en Broeder in het allerheiligste geloof, maar ik dacht het kan nog nuttig zijn, om wanbegrippen voor te komen. Daarom is het hier ook nodig, te doen weten, zo gij hier kunt zien, dat de wortel der zaak in hem gelegd is, en de Wortel de stam draagt, waarop de vruchten wassen. Hij, namelijk God, Drieëenig, moet wassen en wij minder worden.

Omdat ik vrees dat mijn sterrenlicht zich zo ver zou uitstrekken, dat ik wanen zou de plaats der zon in te nemen, ga ik hier niet verder, en daar ik zijn leven in het kort wilde schetsen, zo moet ik afbreken vanwege de uitgebreidheid, en dit is ook waar, daar hij veert genade en ook gaven ontvangen heeft. Maar hij heeft ook terdege zijn kruizen moeten dragen, maar is er veel door de Heere zijn God onder en in gesterkt geworden, ook wel door middel van de gesprekken, conversatie, en door briefwisseling.

Hij heeft zes kinderen nagelaten, en twee vrouwen en twee dochters overleefd, die op volwassen leeftijd gestorven zijn. Hij is overleden te Nieuw-Lekkerland, de 2de December 1896 in de ouderdom van bijna 88 jaar.

Daar ik vrees, te uitgebreid te zijn, wil ik alleen nog melden, dat ook **Johs. de Korte**, op zijn achttiende jaar geroepen is, met die onwederstandelijke roeping die niet te weerhouden is, waarvan wij in zijn brieven ook de duidelijke blijken vinden, dat Rom. 8: 29-30, aan hem vervuld is. En dat is ook een vaste regel, daar de Jehovah, de Heilige Geest die tot dat einde van de Vader en de Zoon is uitgegaan, niet alleen in zijn Personaliteit, maar ook in zijn werking en ambt, er naar handelt om het in de uitverkoren en geroepen zondaar, enz. te openbaren en toe te passen, met al de daaraan verbonden beloften, in de verdere geloofsbeleving, als een Anker der Hoop der Heerlijkheid, in het binnenste des Heiligdoms bevestigd, tegen al de rumoeren van in- en uitwendige ongesteldheden die er voor doen, dat gij ook in zijn brieven vinden kunt.

Van **M. van Dijk** heb ik twintig jaar geleden al horen spreken, dat hij een geoefende van zinnen was hetgeen ook duidelijk blijkt uit zijn gewichtige brieven, hoewel ik hem nooit ontmoet heb.

L. Waterberg heb ik wel ontmoet en wij waren hartelijk verenigd, zo in de grondstukken ter zaligheid, als in de gehele verdwijning, van de zichtbare kerke, naar de aftekening. die in de Oud- en Nieuw-Testamentische beschrijving, ons in alle haar Ordinantiën voorgesteld is. Maar het overblijfsel dat naar de verkiezing der genade is, blijft nog zijn sappen trekken uit de vetten olijfboom, waardoor het Zijn beeld gelijkvormig wordt en nog vruchten draagt in zijn ouderdom, zoals men in de navolgende geschriften vinden kan.

Hiermee zal ik sluiten. Dat de genadige barmhartigheid Gods in en om Jezus Christus witle, dit nog zegenen moge, tot verheerlijking van de Drieëenige Verbonds-God, en nog menig mens gewonnen mocht worden, voor de eeuwige Zaligheid. Dat zij zo.

Uw zielsheilzoekende Vriend

T. VAN DRIMMELEN Gz.

Slikerveer 1909.

14. BRIEVEN VAN JACOB OOSTERWIJK

Aan Johannes de Korte

1. Nieuw Lekkerland, 13 Sept. 1880.

Zeer waarde Broeder, in Hem die ons lief gehad heeft.

Ik schaam mij aan u te schrijven, terwijl ik uw beide brieven ontvangen heb; die eerste met veel zielsgenoegen, daar ik lezende begrepen heb, dat de Heere u nieuwelings verscheen was. - In de tweede met veel beschaming over mijn ontrouwheid, daar ik begreep dat de vijand u nog al wat wijs kan maken. Maar vriend, dat is geheel mijn schuld. Ik had met mijn zwijgen, daarvoor een deur geopend. Maar och, vriend vergeef het mij.

Veel, tot verschoning zal ik maar niet opzoeken, maar vriend, dat is waar. Ik kan zelf niet schrijven, daarom valt het mij zeer moeilijk. Ik had ook al eens gedacht, ik moest de moeite eens doen en geven hem eens een bezoek, maar daar kan ik toch ook nog niet over heen. Maar het is er ver vandaan om het de moeite niet waard te achten.

Volgens het schrijven van uw tweede brief en volgens het schrijven van uw eerste brief, waart gij toen op Lekkerland, maar ik ben na die tijd veel op de Oude-Tong geweest. Ik begreep uit uw schrijven, dat gij niet veel tesamenleving vond. Maar, vriend, denk eens over mij, dat ik ook bijna zonder tesamen leven, op Nieuw-Lekkerland ben. Want, vriend, als men van onze bekering niet meer leven mag, dan wordt men genoemd: "Mannen van twist en krakeel." Heiligmaking, daar mag men niet van spreken, 't Is wel een bewijs, vriend, dat de ontdekking ontbreekt.

Ik herinner mij nog, vriend, toen gij deel en gemeenschap gekregen hebt, met medeweten, dat Jezus uw schuld overnemende Borg is geworden, dat gij mij dat mee hebt wezen delen in de Stormpolder, een kleine veertig jaar geleden, op een Zondagavond, toen wij met een grote vergadering tesamen waren, en dat bij het eindigen mij te beurt viel, om de dankzegging tot God te doen. Toen wij eenparig neergeknield waren en ik een weinig gestameld had, behaagde het de Heere, om u, mij op het hart te leggen als een pasgeboren kind, dat zo even uit de baarmoeder gesproten was; als een alles behoevend kind, dat niet weet in te gaan of uit te gaan. Dat opdragen en dat toevertrouwen, aan die Moeder die u geboord had, dat ben ik nooit vergeten. Daarom kunt gij wel begrijpen, vriend, dat als wij bekeerd zijn, wij niet weten in te gaan of uit te gaan. Indien onze bekering ons geen armoede leert kennen, staan wij stil, daar er toch geen stilstaan behoorde gevonden te worden.

Maar, vriend, ik zal maar eindigen. Ik heb dat zo maar eens genoemd, om u te overtuigen, dat het bij mij niet zo is, als de inwerpselen u zeiden, alsof uw schrijven de moeite niet waard zou zijn. Ik heb er tot op deze ogenblikken grote achting voor, omdat ik mede geleerd heb, dat zulke genadige weldaden, uit zijn volheid ons geschonken worden.

Nu vriend, nog iets van mijn huisgezin, daar ik altijd met veel ziekten en tegenspoeden moet sukkelen. Ook heb ik een dochter, die al twee jaar ziek geweest is, en menigmaal doodsgevaarlijk gelegen heeft, en toch kan ik nu tot verwondering schrijven dat zij vooruit werkt. Anders mogen wij nu in redelijke welstand verkeren.

Ik heb de groeten van u aan de "Stammen, vrouw Schrei en N. Kort" gedaan. Ontvang ook de groeten van haar terug.

Ontvang verder de hartelijke groetenis van mij, die zich noemt, uw hartevriend.

JACOB OOSTERWIJK en gezin.

Groet ze van mij, die naar Sion hebben leren vragen.

2. Nieuw Lekkerland de 3en Mei 1881.

Waarde Vriend en Vriendin, enz.

Deze is dienende om U iets te laten weten van mijn thuiskomst. Zoals u weet was ik niet goed toen ik u verlaten heb, en dat heeft ook nog een dag of tien geduurd eer dat het uitgewerkt was, maar nu ben ik toch weer zo goed als vóór die tijd, en mijn huisgenoten vond ik zoals ik ze verlaten had. Maar nu is mijn dochter weer heel wat terug gewerkt en mijn zoon moet a. s. Zaterdag onder dienst. Gij kunt wel denken dat dit alles nieuwe ontroeringen zijn.

Vriend, gij weet ook wel dat onze harten in het Paradijs open gebroken zijn. Het scheelt hem niet wat hij zegt. Zijn wij nu zo gelukkig dat de Heere er aan te pas komt, dan kan hij zeggen: "Ik weet dat het land der ruste hier beneden niet is. Ik weet dat zij door vele verdrukkingen zullen ingaan." En dan kan hij ook wel eens zeggen: "Ik zal de beker drinken die mij is ingeschonken," is 't niet waar Johannes?

Maar ik weet dat gij het weet. Maar vriend, ik zal daar maar niet verder inkomen, want de eeuwigheid is daaraan vast, en daar kunnen wij niet doorzien; daar zijn wij nog te eindig toe. Toch, vriend, wil ik u nog iets meedelen van mijn gemaakte reis en mijn verkeer bij u. Ik mag voor de Heere betuigen, nu nog geen dag bij u vandaan geweest te zijn. Eensdeels schaam ik mij nog dagelijks over het goede en de vriendelijke behandeling van u en uw vrouw, en dan zie ik van dag tot dag, hoe langer hoe meer, dat de Heere Zijn goedkeuring over ons samenzijn geschonken heeft, dat toch alles in alles overtreft. Johannes, ik denk nog aan dat versje dat wij 's Zondagsavonds gezongen hebben uit Psalm honderd drie en dertig:

"Ai, zie hoe goed hoe lieflijk is 't dat zonen" en wat er meer volgt. Ik zou wel haast zeggen; zingt het aanstaande Zondag nog eens met de uwen of ook met die meisjes die bij u waren. Zeg tegen die meisjes dat zij het zingen moeten om het te leren zingen.

Nu, vriend, hier wil ik het maar bij laten, wensende dat niet alleen onze vriendschap blijve, maar aanwasse.

Nu vriend, wij hebben ook nog gesproken over koren, maar wij hebben niet afgepraat. Maar nu zou ik als het kan, drie mud tarwe en anderhalf mud gerst willen hebben. Als het kan, dat u het met de beurtschipper meegaf naar Rotterdam, dan zou ik het daar ontvangen, de zakken overstorten, en dan de zakken en het geld en ook uw jas met de beurtschipper meesturen indien gij het goed vindt. Maar, vriend, wees dan zo goed en schrijf mij van deze week een briefje terug of ik het daar dan aanstaande Dinsdag ontvangen kan en of het met de beurtschipper vertrouwd is. Wees zo goed en schrijf mij wat het per mud kost.

Ontvang verder van mij en de mijnen de hartelijke groetenis.

Uw Vriend en Vriendin

JACOB OOSTERWIJK en ANTJE HAGENDIJK.

3. Nieuw Lekkerland de 16 Augustus 1882.

Waarde en zeer geachte Vriend, enz.

Na lang gewacht te hebben, neem ik de pen op, om U toch een lettertje te schrijven. Eerst wil ik U melden dat het niet uit kleinachting is dat ik lang gewacht heb, want ik kan wel betuigen, dat ik veel bij U ben. Als mijn persoon zoveel bij U was, als mijn overdenking, dan denk ik dat gij zou zeggen: "Daar komt hij al weer." Maar vriend, ik kon niet tot schrijven komen. Gij hebt mij geschreven dat ze U in uw hart veel wijs

maken, maar denk dat mijn hart ook een opengebroken stad is; dat de vijand ook uit- en ingaat. Mijn arme eenvoudigheid leg ik niet graag aan de dag en wijsheid durf ik niet, want, vriend ik vertrouw mijzelf in deze niet.

Hannis, gij weet het wel, als een mens zo gelukkig is, dat hij onder gebracht mag worden en dat hij kon zeggen, met die wijsheid vervuld te mogen worden, die de verstandige naar boven leidt. –

Vriend, gij schrijft mij dat gij wat nieuws gekregen hebt uit Gouda. Maar, vriend, zulk nieuws hebben wij hier ook veel, en van sommige krijg ik bezoek, maar niet om mij in mijn armoede te versterken of te verkwikken, maar om mij te proberen of ik hen niet volgen wil. Maar de Heere zegt mij. "Laat u niet gelusten om bij haar te zijn," en kunnen ze mij dan niet meekrijgen, dan zien ze van mij af. Dan bezoeken zij burens en vrienden, maar Jacob niet. En dan een geseling met de tong; dan zijn zij zo verenigd bij elkander geweest; dan zijn er banden gevallen.

Nu, vriend, ik wijze u op uw eigen weg. Zie en probeer met mij, of wij niet stil, achter die Leraar der gerechtigheid kunnen schuilen, want dan ligt hij onder die bewaring, "God zal zelf zijn Leidsman wezen," en wat er volgt.

Hannis, gij weet het wel dat ik niet mene om mij te onttrekken aan de kinderen Gods. Mijn hart is gebonden en blijft gebonden aan die, die verstand van kermen hebben die het Evangelie Gods om niet verkondigen.

Hannis gij gelooft het immers ook wel, dat er een kwaad uitkijkt van het noorden. Ja, tot groten jammer, zou ik zo haast zeggen; de Heere; houdt Zijn Geest, in over vele zaken, anders zou men haast moeten zeggen, zijn dat kinderen en zien zij de tekenen niet? Hannis, wij behoren toch niet onder dat volk die vrede, vrede, roepen. Hebben wij het leven onzer hand verloren, dan hebben wij het leven in Jezus ontvangen, en dat leven duidt ons Jeruzalem aan. Jeruzalem. Jeruzalem, en nu komt het tot ons: "O Neerland, o Neerland!"

Nu, vriend, ik zal hier maar niet meer van schrijven, maar als de weg nog eens zo lag, om elkander te ontmoeten, dan zouden wij daar van kunnen spreken.

Nu, vriend, mijn enigste zielsbegeerte is dat de Heere u schenke, wat ik mijzelve toewens, dat ik met de mijnen en gij met de uwen, in het verborgen veel onze knieën mogen buigen, om alzo van Hem geleerd en onderwezen te worden. Laat niets onze vriendschap krenken, noch mijn lang wachten van te schrijven, noch kwaad gerucht.

Ik wil u ook nog iets melden van ons uitwendig leven. Dat is erg sukkelende, hoewel op dit ogenblik, gaat het weer vrij wel.

Mijn **jongste dochter** zoals u weet, is al in het vierde jaar, onder dokters handen, en ze is nu in het voorjaar zo ver geweest dat wij dachten haar te verliezen.

Mijn oudste dochter is ook hevig ziek geweest; die wordt ook weer beter, maar is erg zwak. Ik ben zelf ook ziek geweest en heb mijn krachten ook nog niet terug. Overigens gaat het zo al sukkelende.

Ontvang de welmenende groeten van mij, en de mijn aan u en de uwen.

JACOB OOSTERWIJK en ANTJE HAGENDIJK.

4. Nieuw-Lekkerland de 16 Januari 1883

Zeer waarde in den Heere JOHS. DE KORTE met de uwen.

Na veel te lang u te laten wachten, neem ik de pen op om u enige letteren toe te zenden. Vriend, indien onze grondslag niet in Hebreëën 8, de twee eerste verzen lag hadden wij geen vrijheid om elkander zo aan te spreken of te groeten. Maar nu heelt God dat grote goed in de stille eeuwigheid over ons uitgedacht en indertijd aan ons geopenbaard, door mededeling aan onze harten. Vriend, ik ben er zelf van ontroerd, als ik aan dat groot

wonder gedenk.

Wij, van God begunstigd, met die eernaam elkander te mogen begroeten. Hannis, dat was al genoeg om verwonderd te blijven zitten, daar wij van nature toch waren gelijk alle andere. Want, vriend, wij hadden er toch ook niet over gedacht; wij zagen toch geen gedaante of heerlijkheid in Hem, dat wij Hem zouden begeerd hebben.

Want, vriend, ik zie op dit ogenblik een kleine vijftig jaar terug, daar ik geworpen lag op de vlakte des velds, ook geen medelijden met mij zelf hebbende. Maar Hij, die de grondslag van onze verwachting is, die nam mij op, en bracht mij in de herberg tot verdere genezing. O, Hannis, wat zal ik nu in de verdere voortgang zeggen. Ik ben nog niet uit die herberg. Miste ik nu die dagelijkse bezoeking, dan zou de genezing achter blijven, want zo min ik Hem toen kon missen tot rechtvaardiging, zo min kan ik Hem nu missen tot heiliging, nietwaar, vriend?

Gij schreef mij vriend, dat gij het er op gezet had, op een gaande en komende Christus, en dat nooit zo lief had gehad als nu. Daar hebt gij mijn ingewand mede verkwikt, anders zou ik mijn leven hebben, uit vorige genade. Niet alzo, vriend; wij leven door genade als een kind. Als een kind Gods zijn dagelijks voedsel mist en leven kan, dan ligt hij niet meer in de herberg, dan is hij er uitgelopen. Ik heb wel gelezen dat Jezus er hem ingebracht heeft maar niet er uit. De Heere vergunne ons te blijven bedelen om dagelijks voedsel; raken wij van de bedelstaf af, of raken wij van zijn gemeenschap af, dan zullen wij aan 't omzwerven raken, dan zal onze godsdienst zijn waarde verliezen. De te samenleving die ik hier heb, vriend is ook weinig. Gij schrijft mij, gij zou ze met een kaars moeten zoeken. Was ik niet zo arm uitgeschud, dat ik nog wat in mij zelf overgehouden had, dan zou mijn vergadering groot zijn, maar nu is 't heel gering. Ik krijg nog al veel bezoek van vrienden, van verre aankomende.

Vriend, ik zal mij daar niet verder over uitlaten; de ellende is groot genoeg. Ik had gedacht om u enige Schriftuur-plaatsen aan te wijzen, waaruit ik veel vertroosting en bemoediging, in druk en leed verward, ontvang en dan moet gij bij tijd en gelegenheid ze maar eens nazien en overwegen. De schriftuurplaatsen zijn deze. Het 14de, 15de, 17de, 20ste en 22ste kapittel van Jeremia. Daar ben ik veel met de ligging van mijn gemoed; dan weet gij 't wel.

Nu, vriend, nog enige mededeling van mijn huishouden. Ik ben ook weer beter. 't Schijnt dat de Heere mijn levensdagen nog wil rekken. Mijn jongste dochter is op het ogenblik zeer wel, en met de overige huisgenoten gaat het redelijk wel.

Hannis, vergeef mij mijn nalatigheid, schrijf dit toe aan onkunde en traagheid. Wees verder van ons welmenend gegroet van mij en mijn kinderen, die zich noemt

J. OOSTERWIJK. A. HAGENDIJK,

5. Nieuw-Lekkerland de 17 April 1884

Zeergeachte vriend,

In Hem, die ons lief, gehad heeft in de stille eeuwigheid en dit in de volheid des tijds aan ons heeft geopenbaard; in die volheid des tijds, toen de Heere zei, het is de tijd der minne. Niet, toen Hij ons kwam overtuigen van zonde, gerechtigheid en oordeel. Want toen kwam het gebod, en toen moesten wij verloren gaan, Hannis. Toen konden wij niet schrijven: "in Hem die ons lief gehad heeft." Maar die tijd der minne, toen hij zei: "Laat ons samen richten." Toen werden wij geroepen om verantwoording te doen. Toen was er geen antwoord, dit weet gij wel vriend, ten ware dat dit geslachte Paaslam tussen beide gekomen was, en voor ons, de Vader Zijn bebloedde wonde getoond had, waren wij als was, voor 't vuur van Zijn heiligheid versmolten.

Hannis, ik zal mij hiermee, nu niet verder uitlaten, want gij weet het ook wel. Want, dat

is die Fontein, waaruit alle giften en genade voortvloeien. Daarom vriend, dat ze u wijs maken bij mij niet hoog geacht te wezen, daarvan ligt de schuld enkel bij mij, door verzuim. Anders schrijf ik u zo hoog aan als mij zelve, aangemerkt in Hem die zijn ziel tot een schuldoffer, voor ons niet noemenswaardige schepselen in zich zelve aangemerkt, gesteld heeft.

Ik geef ons de hoge eretitel van twee dode honden. Daarom, vriend, is onze verwachting dat Hij eens ons gebrek op zijn tijd in alles zal vervullen. Hij zal zich tonen, een God van volkomen zaligheid, en dat heeft Hij nu verscheen Pasen in een ruime mate willen betonen.

Hannis, het is waarlijk Pasen onder ons geweest, ik heb een groot bezoek gehad. De Heere was bij mij en er kwamen kinderen Gods, waar de Heere mee, medekwam, zodat wij blijmoedig konden zingen:

"Men hoort der vromen tent weergalmen." Wij hebben de twee Paasdagen, met veel genoegen doorgebracht.

Ik heb nog een ogenblik gehad, dat ik feest vierde, met de feesthoudende Pascha vierders, die al eeuwen voor den troon zijn. Beste vrienden, het zijn diegenen die gij ook wel kent. Het zijn die, welke de Heere door de Jordaan geleid heeft, waarvan Jozua het hoofd was. Hannis, het duurde acht dagen dat weet ge wel. Het onze duurt maar twee. Maar het zal het volk Israëls, niet te lang geduurd hebben; mij ook niet, dat kunt gij wel denken.

Vriend, ik zal daarmee eindigen, want gij weet het wel, dat er de eeuwigheid aan vast is. Ik zou altijd nog wel liever, als de Heere het ons vergunde, van mond tot mond willen spreken. Nu eindig ik daarmee, anders zou ik mij nog meer verdiepen in de kommervolle toestand van land, volk en kerk.

Hannis, de Heere vergunne ons kort achter Hem te blijven, dan zal van zelf mijn gebed voor u zijn en het uwe voor mij.

Wat mijn persoon en mijn huisgezin aangaat, mogen wij in redelijken welstand verkeren. Mijn jongste dochter is ook nog iets winnende.

Zijt verder van mij en de mijn hartelijk gegroet.

Uw toegenegen Vriend en Vriendin

J. OOSTERWIJK en A. HAGENDIJK.

6. Nieuw Lekkerland 9 December 1884.

Zeer geachte Vriend,

Ik ben beschaamd om aan u te schrijven, vanwege mijn langdurig verzuim, want mijn verzuim zou de deur kunnen openen, dat onze vijand alle kwaad zaaide, omdat ons hart een opengebroke stad is. Maar, vriend, het is er bij mij verre vandaan, dat er iets verkeerd in mijn hart vernacht, maar gij blijft veel het voorwerp mijner overdenkingen en soms het voorwerp van mijn gebed. Het schrijven, is een zwaar werk voor mij. Ik worde nauw bezet. Ze zeggen mij, de brieven zijn gewichtig, de tegenwoordigheid des vleses is zwak.

Vriend, dat kan ik niet tegenspreken, want ik ben nu de 4den dezes 76 jaar geweest en op mijn 24ste jaar heeft mij de Heere geroepen tot zijn Koningrijk om in Zijn dienst voor mijzelf en mijn medereizigers te arbeiden.

Maar, o Hannis, als ik daaraan gedenke, wat ik behoorde te zijn en wat ik ben, dan wordt ik zo beschaamd, dan moet ik wel zeggen, zou God er zo wel meer in Zijn dienst hebben.

Dan zeg ik, och man, leg de pen maar neer; dan heb ik een walg van mij zelf; wat moet

God dan wel niet een walg van mij hebben.

Hannis, als ik bij de ogenblikken niet een stem me hoorde die tot mij zei: "Uwe goedheid raakt tot Mij niet." Maar dat doet mijn ziel wel eens herleven, dat Christus dan alles in allen voor mij is. Dat doet mij ook wel eens uitzien om uit zijn volheid genade voor genade te ontvangen.

Nu, Hannis, gij kent de gesteldheid wel, als God zo werkt in de harten van Zijn kinderen. Voor ditmaal houd ik daar van op. Ik ben zeer verlangende om een lettertje van u terug. Denk niet bij uzelf, hij heeft mij zo lang laten wachten. Vergeef mij dat ongelijk.

Wat mijn huisgezin aangaat, dat gaat zo nog sukkelende heen. Er schiet ook wel eens wat te wensen over.

Na welmenendegroeten van mij en mijn huisgezin noem ik mij Uw vriend in de Heere, J. OOSTERWIJK en A. HAGENDIJK, vertoef niet te antwoorden.

7.

Nieuw Lekkerland de 1sten Dec. 1885

Zeer geliefde Vriend in de Heere, in Hem die ons eerst lief gehad heeft, eer wij Hem kenden.

Ik heb uw beide brieven ontvangen met veel genoegen. Maar bij de laatste was ik verschrikt, terwijl ik vernomen heb dat het bij u wat aanvallen heeft verwekt. Maar vriend, mijn nalatigheid is daar alleen de oorzaak van. Maar vriend, reken mij de schuld toe. Ik had eer moeten schrijven. Maar, vriend, draag mij niet alleen in mijn nalatigheid, maar ook in mijn onbekwaamheid, want ik ben verlegen met mij zelf, want ik kan menigmaal geen begin krijgen.

Maar, vriend, gij hebt in uw eersten brief wonderlijk mijn hart aangeraakt, want ik had een weinig te voren met mijn vrienden, juist over die toestand gesproken, en ik had gezegd, dat wij leven in een tijd dat de vromen niet te veel van elkander houden. Ook had ik gezegd dat wij wel mochten wensen, dat wij eer te veel van elkander mochten houden dan te weinig. Want indien wij kinderen Gods zijn, dan zal hij op zijn tijd, dat *te veel*, er wel uit weg nemen, is 't niet waar Hannis? Gij zijt er immers nu zelf vruchtgebruiker van geweest. De Heere lere ons maar veel een gebondenheid aan elkander gewaar te worden. - In uw laatsten brief ben ik weer een zeldzame overeenstemming gewaar geworden, daar ik las, als gij in de gemoede nog eens uitging tot uw vrienden, dat ik dan zelden gemist werd.

O, Vriend, ik zou dezelfde woorden aan u kunnen schrijven, want het gebeurt mij 's Zondags avonds, dat er nog al veel mensen tot mij komen, en als het mij dan vergund wordt om nog eens eenparig onze knieën te buigen, dat de Heere nog al eens goed is, dat ik dan nog wel eens moet uitroepen. "Hannis, waakt met mij in den gebede," want Hannis, ik zie een donkere tijd tegemoet. Wij zullen hiervan ophouden, want daar is geen doorkijken aan.

Uit uw schrijven heb ik begrepen, dat gij nog wel eens in overdenking zijt, om mij nog eens een bezoek te geven. Denk toch, als gij dat durfde doen, dat gij ons daarmee een buitengewone dienst zou doen, ook de vrienden van Slikkerveen. Ik wacht ze ook aanstaande Vrijdag de 4 December bij mij, om als ik dan leef mijn 77ste verjaardag te gedenken, met medeweten 53 jaar; de vorige tijd is niet waard te noemen. Maar, vriend, indien gij er enigszins genoegen in vindt, om dan tot ons te komen, dan kunt gij, de vrienden van Slikkerveen hier ontmoeten.

Gij schrijft mij dat gij vreest van ons tot bezwaar te zijn, maar wij hebben niets geen

bezwaar daarin. Ik ben zelf weer wat ongesteld, maar toch weer zo wat beter, en **mijn jongste zoon** is ook heel wat ongesteld geweest, toch ook weer wat beter; anders gaat het zo nog al vrij wel.

Ontvang met uw vrouw en kinderen de hartelijke groetenis van mij en de mijnen en.

Uw liefhebbende Vriend

JACOB OOSTERWIJK en ANTJE HAGENDIJK

8. Nieuw Lekkerland de 23ste Febr. 1886.

Zeer geachte Vriend in de Heere, met uw huisgenoten..

Deze is dienende om u mijn beschuldiging mede te delen, maar vriend neem mij op als een ellendig mens, niet goed wetende, hoe ik mij moet uitdrukken vanwege mijn ellende, die mij maar al te veel aankleeft, en dat doet mij maar al te veel zwijgen. Dat zegt mij maar al te veel, wat woudt ge aan uw vriend schrijven.

Maar boven dat alles, vriend, mag ik nog wel zeggen, het is niet omdat ik u vergeet, noch omdat gij ver uit mijn gedachten zijt. Maar ik mag vrij getuigen dat gij dagelijks het voorwerp van mijn gedachten zijt, en somtijds zelfs bij nacht. Daarom vriend, dat lang wachten van schrijven, is geen verslapping van vriendschap. Het is enkel armoede en onkunde, niet wetende hoe ik mij met pen en inkt zal uitdrukken. Want, vriend, als de Heere van tijd tot tijd separatie komt maken, tussen vlees en geest, wat schiet er dan weinig over, vriend, dat de eeuwigheid zal kunnen verduren. Dan word ik tussenbeide bekommerd over mij zelf; dan vraag ik mijzelf wel eens af, wat heb ik nu ten doel; dan moet ik menigmaal uitroepen: "Och Heere, ik zit er ook al weer in. Och, wanneer zal ik er nog eens geheel uitgezet worden."

Ik zal er maar eens een puntje van noemen. Vriend, 't is nog kort geleden dat ik op mijn knieën lag, dat ik er een weinig van te zien kreeg, hoe Jezus de enige Fontein van het eeuwige leven alleen is, en daar tegenover dat ik de bornput van alle jammer was. Vriend, de laagheid van mij, kan ik u niet medelen, maar ik vroeg aan de Heere of ik zwijgen mocht, en het met wenen beantwoorden, om de overige dagen, die ik nog in dit Mesech moet blijven, zo maar treurende achteraan te komen. Dat is een klein stipje der zaak. Gij zijt er ook wel mee bekend, niet waar, vriend, want Gods hoogheid en 's mensen laagheid, zijn twee diepten, niet waar Hannis? Het een is te hoog en het andere is te diep; zo gaan wij daar allengskens heen. Op die grote reis, bij de ogenblikken een klein gezichtje. Het zal niet altijd duren, en dan de bede: "Och Heere, bezet mij maar hoe langs zo meer, want buiten Hem is toch geen leven."

Gij schrijft mij dat ze uw deur voorbijgaan en dat gij geen samenleving hebt. Nu, mijn deur komen ze veel in, maar het is geen gemak. Het is allemaal geen samenleving. Daarom vriend, ik weet niet goed, waar ik naar verlangen moet. Het is een benauwde tijd; de Heere vergunne ons maar, om veel te gedenken, dat het oordeel van het huis Gods begonnen is. Daar zijn vele geesten uitgegaan, maar de Geest Christi weinig. Dat wij dan maar verwaardigd mochten worden, om kort achter Hem aan te komen. Nu, vriend, heb ik u een kleinigheidje medegedeeld.

Maar, vriend, gelijk gij mijn voorbede voor u, zo menigmaal verzocht hebt, zo verzoek ik vriendelijk dat uw bede voor mij mocht zijn, dan zal van zelf onze vriendschap, die ik niet beter weet als uit Christus zijn aanvang genomen te hebben, in de eeuwigheid volkomen zijn beslag krijgen. Nu, vriend, geen ijd'le zorg doe ons van 't heilspoor dwalen.

Heden morgen kreeg ik nog bericht dat een beste vriendin van mij is overleden te IJsselmonde. Zij had vóór haar wegnemen, getuigenis gegeven dat zij Gode behaagde.

Ik ben uitgenodigd om haar Vrijdagmorgen mede ter aarde te bestellen. Het is de vrouw van **W. van Meteren**.

Wat onze gezondheid aangaat, dat gaat met mij en mijn huisgenoten nog al wel en ik hoop het van u en de uwe ook te horen.

Ontvang ook de hartelijke grote van de vrienden van Slikkerveer. Ze hebben mij verzocht u te groeten als ik schreef, hoewel ik ze nu in geen week of drie gezien heb.

Ontvang de hartelijke groetenis van mij en mijn huisgezin, die zich noemt, uw liefhebbende Vriend in den Heere

JACOB OOSTERWIJK en A. HAGENDIJK.

Wees zo goed en laat mij niet zo lang wachten, als ik u heb laten wachten op antwoord, hoewel ik er bijna niet mee durf te komen. Zo wil ik 15 nochtans bedanken voor de verering op mijn verjaardag. Nogmaals gegroet.

9. Nieuw Lekkerland de 12den Januari 1887.

Zeer geliefde Vriend in de Heere; H. de Korte en huisgenoten

Vooraf wens ik dat het u wel ga in de Heere. Ik moet al weer nieuwelings schuld bekennen over mijn verzuim van schrijven. Ik ben ziek thuis gekomen van mijn reis met de aardappelen en ik heb er tot nog toe ingezet, maar nu sterk ik van tijd tot tijd weer op, hoewel ik nog binnen blijf. Toen ik thuis kwam dacht ik, dat ik de 78 jaar wel eens niet kon uitleven. Maar de Heere heeft zich over mij en de mijnen ontfermd. Hij heeft mijn dagen nog uitgerekt. Ik ben dan de 79 ingetreden. Wat de Heere met mij voor heeft weet ik niet. Zie ik op het vooruitzicht, het wordt hoe langer hoe donkerder en benauwder. De vroomheid, zonder wedergeboorte neemt hard toe en inzonderheid in deze gemeente. De vijandschap tegen het arm zondaars leven, neemt sterk toe, allermeeft onder de thans bestaande kerkelijke godsdienst en onze zogenaamde christelijke school.

Maar vriend, wij mogen vrij getuigen dat ze tot nog toe voor mij zijn, als schaapherdershonden om mij te drijven tot de ware peilfontein. Vriend, wij kennen door genade toch hun stem niet. Wij kennen door genade de stem onzes Heilands. Wel, mochten wij dan maar veel leren haten en vlieden, datgene wat de eeuwigheid niet verduren kan. Vriend, ik zal mij hierin niet verdiepen, want dan was er geen einde aan om de ellende te beschrijven, die er van alle kanten opdoet, want sommige van mijn vrienden beginnen mij ook te benauwen, want zij willen de Heere met slachtoffer en brandoffer tegemoet komen, en dat zal niet gelukken.

Vriend, leerden wij ons enig Slachtoffer maar wat beter, bij enig Geesteslicht kennen, dan zouden wij ons zelf wat ellendiger en behoeftiger gevoelen en behoefte gewaar worden aan die enige offerande, die voor ons gezeten is aan de rechterhand des Vaders. Nu vriend, nog wat om aan uw begeerte te voldoen.

Gij vraagt mij van de reis om de aardappelen of daar voor mij nog een zegen des Heeren in was. Nu, dat mag ik niet ontkennen, of de Heere heeft het wel gemaakt.

Ik ben nog eens te Ooltgensplaat geweest omdat ik er niet genoeg had. Maar toen waren ze zo gerezen dat ik daar weinig aan gehad heb, maar het is toch wel.

En nu, wat mijn huisgezin aangaat, dat gaat zo nog al en 't blijft bij het oude, maar mijn vrouw die is sukkelende. Zij is wel op gaande been, maar klaagt veel.

Ontvangt met uw huisgenoten van mij en de mijn de hartelijke groetenis van

Uw liefhebbende Vriend

J. OOSTERWIJK.

10. Nieuw Lekkerland 8 Juli 1886.

Zeer waarde vriend en broeder in de Heere,

In de hoop dat u deze in welstand mag geworden, is de wens van uw onwaardige vriend. Die in het armhuis zitten hebben geen gebrek, dat leert Hij, de Heere, zijn lieve erfdeel, als ze er niet uit weglopen.

Ik ben bij vrouw **Van Os** geweest, lang had ik er naar uitgezien. Maar het bezwaar was groot en met mijzelve optrekken dorst ik niet. Jacob heeft zijn crediet in zichzelf verloren en och, lieve vriend, ik mag zeggen tot roem van zijn vrije genade, de Heere heeft zichzelf niet onbetuigd gelaten. Ik kreeg met mijn ganse weg onder de Heere te bukken en zijn lieve Gods doen goed te keuren en de Heere te verzoeken, als het Hem beliefdde, geen andere weg met mij te willen houden. O, alle rampen en tegenspoeden heb ik nodig.

O, dat ben ik gewaar geworden, dat is enkel liefde om mij onder Hem te brengen en te houden. o, Gelukkig als het de Heere behaagt hem op zijn plat te drukken voor Hem, dan kan hij niet meer met zijn bekering weg. Het komt mij zo helder voor, hoe lang ik mijn bekeringsweg heb lopen vertellen totdat God mij dit voor goed heeft afgeleerd. Het komt op de bate aan. Ik heb in mijn blindheid de kroon van de Heere genomen en die zelf opgezet, totdat de Heere mij toonde hoe verbolgen hij op mij was, te veel om te schrijven. Dat was bij de dove *Cornelia in de Stormpolder*.

Ik ben na die zo in de druk gekomen. Ik wist niet wat het was en wat de Heere er mede voor had. Dat zuchten, tobben en wenen, daar het gezelschap was en veel volk bijeen. Ik wist geen raad. Ik had willen vluchten daar mij de plicht ook werd opgelegd en ik mij voor God niet wist te schikken. Daar kwam de Heere in mijn hart met deze woorden: "Indien iemand zijn broeder gebrek ziet hebben en zijn hart sluit, hoe blijft de liefde Gods in hem."

Onder dat bidden is er veel gebeurd, dat weet gij ook met medeweten als de Heere komt. Ik was verslagen en van mijn knieën opgestaan, legde ik mijn pet op tafel en legde alles wat ik had er in. En dat zuchten, *Heere wijs mij als 't u belieft waar ik wezen moet*. En ik moet zeggen tot Zijn eer en onze schaamte, Hij wees mij als met zijn heilige vinger op **Jacob de Boer**, te Zwijndrecht, Die had land gepacht en zijn oogst aardappelen lag op het land. Maar er was geen geld en nu zouden zijn arbeid en aardappelen weggehaald worden. Ondertussen had ieder in mijn pet geofferd.

De dove Cornelia wilde ook een gulden geven, en daar zij van het volk en andere werd onderhouden, weigerde ik zulks al weer vlees en medelijden van mij. Maar door haar wenen, dat zij nu zo ongelukkig was aan haar arme broeders niets te mogen doen, zei ik. "Geef maar hier." Wonderlijk zijn 's Heeren wegen.

's Morgens ging ik naar de armen Jacob. Hij was niet in huis. Zijn dochter zei: "Vader is van deze nacht niet op bed of in huis geweest." Zij bracht mij in het land en daar vond ik hem, bij zijn aardappelen, wenende. Ik gaf hem het geld over, en wat daar is gebeurd, weet de Heere alleen. Hij betaalde de Boer en zei, houd op, je hand. God heeft mijn roepen en bidden gehoord, "hier heb je geld" De Heere heeft deze man willen gebruiken; dat is afgebedeld geld van Gods volk; dat zal een slag voor u wezen, als gij niet tot God bekeerd wordt.

Toen zag ik dat die gulden van de dove Cornelia er net bij moest. Ik had niet durven tellen wat er was, maar er was net genoeg, niet te veel of te weinig. Aangenaam ben ik daar die dag geweest, eerst ontvangen, dan brengen. Wij wisten niet laag genoeg voor de Heere te bukken. Och, mocht het maar veel om de He ere in alles te doen zijn. Die in het armhuis zijn hebben geen gebrek. Gelukkig als hij nu maar waarlijk arm en

hulpbehoevende mag zijn en met al zijn noden mag kermen. Wat hij meer is als niets, is hij te veel.

Ik zei Zondag, "Heere ik ben maar een lor.' en moest het nog herroepen en zeggen, dat is nog wat, neen wij zijn niets. Hij wil er telkens maar in kruipen. Jacob zal toch nooit binnen komen, die zal hier blijven. O, Wat aangename tijden heb ik daar beleefd, in die polder. Ik denk veel, wat moeten wij toch om der zonden wille missen.

Het gebeurde 's Zondagsmiddags dat ik daar was en ziet, ik kom buiten en daar stonden de mensen op Gods heiligen dag, naast het huis daar ik was, met centen te spelen. Ik zie dat en meende binnen te gaan. Maar daar kwam de Heere. Ik werd beschaamd: "En dit waart gij sommige," en de Heere leidde mij terug, waar hij mij met eerbied vandaan had gehaald. Toen ik werd gearresteerd zat ik ook te kaarten tot mijn schande. Ik ging naar die mensen toe en kwam ze van 's Heeren wege hun weg en einde bekend te maken, zodat allen wegdropen. Ik zag mijzelf er tegen over, dat ik zo lang kaart gespeeld had, totdat God was gekomen en wat dat veroorzaakt had.

De gevolgen hiervan bleven onder de toelating niet uit. Als de Heere wat doet, komt de Satan ook als het zijn rijk geldt. De vergadering was goed en wel bijeen en de schrik die mijn persoon beving was groot. Daar toonde de Heere mij, die grote massa hebben hun knieën niet voor GóD gebogen en kwamen om mij, en ik werd gewaar dat de Heere vertoornd was over ons samenzijn. Ik wist geen raad en had wel onder de grond willen kruipen, en zo als ik daar zit laat de Heere, onder zijn toelating de vijanden los. Het waren die mensen die ik 's middags gewaarschuwd had, met stokken en messen, gewapend. Het was met één woord een paniek en nu was het om mij te doen. Er vielen er velen van hun zelf, en allen, of de meesten riepen uit vrees voor de dood. Nu nam de Heere, reden uit zichzelf en kwam met kracht in mijn ziel Ik vermaande ze stil te zijn, dat zij zich zouden troosten daar het om mijn leven ging. Ik kwam onder al het getier, o, wonderdoende God, u alleen de eer, voor de schare. Ik ging ze zeggen dat ik verplicht was, hen te waarschuwen en zij even moesten wachten eer ze mij dood staken.

Toen ik uitgesproken was, zei ik: "Hier sta ik, steekt ge mij dood dan steekt ge mij voor eeuwig aan de rechterhand Gods des Vaders, maar ge steekt uzelf in de eeuwige afgrond, want de Heere zegt: "Tast mijn gezalfden niet aan en doet mijn profeten geen kwaad," en zo vloog allen terug.

Vijf mensen brulden, dat zal God zoeken, dat hadden wij niet moeten doen. Zij bleven leggen en smeekten mij om vergiffenis, wat ik ze graag vergaf en naar de Heere mocht wijzen. Ik heb daar gezien dat er nog van over zijn gebleven waar hoop voor is, en die later mijn vrienden werden. Och, mocht de eer Gods maar op de voorgrond staan. Heb ik die vrienden ooit mogen waarschuwen, die enkel om Jacob kwamen, dan was het toen. Met mij komt ieder zeker om. Nu, graag een woordje van u terug. De Heere neme het mijn en gebrekvolle er uit weg.

Uw broeder in de Heere

J. OOSTERWIJK.

11. Nieuw Lekkerland, April, 1890.

Zeer waarde en geliefde Broeder in den Heere L. Wallenburg.

Dat de Heere u geve en schenke wat voor u nodig is, voor de tijd en de grote eeuwigheid, in deze kommervolle, geesteloze dagen die wij thans beleven, is mijn wens. Lieve, zielevriend, daar het een tijd is, dat indien het mogelijk was, de uitverkorenen verleid zouden worden. Och, is er ooit een tijd geweest om op de wacht te mogen staan of om die grote wachter Israëls nodig te hebben of te benodigen dan is het onze, deze

tijd, daar de godsdiensten en godsdienstigheid zo zeer onder de toelating en om der zonden wil vermenigvuldigen, en dat in schijn, met zoveel recht, Maar, och, wat wordt er niet in gemist; die ware behoefte om als een arm, ellendig, alles verloren hebbend Adams kind, van Hem gediend te worden. Och, er staat toch, dat die grote Koning getuigt, "Ik ben niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen." Och daar dat lieve, aanbiddelijke ondoorgrondelijke wezen met niets gediend is of verheerlijkt kan worden, dan met en in Zijn eigen werk.

En och, vriend, in de hedendaagse tijd van godsdienstige woelingen en zogenaamde reformatie, zou er wel iets van God bij wezen. Ik zie niet dat 's Heere lieve eer op de voorgrond staat. Wat zal het zijn als de Heeren er in gemist wordt, als eigenwillige godsdienst. Och, wij zien geen tekenen meer van zijn gunst gegeven en spreekt men er met de bouwlieden over, dan zeggen zij, wij hebben een begin, men kan niet dadelijk vruchten zien. De Heere zal het werk voleinden en dat geloof ik ook, maar dan zal het vreselijk zijn, en dan zullen zij zien dat hun kerk op de schuld staat.

Ik lag op mijn knieën, en o, lieve zielevriend, daar kwam God in mijn hart en dat zuchten en smeken, dat ik de overige dag, die de Heere had uitgedacht mocht wenen over de breuk en dat de Heere mij toch mocht bewaren om niet te luisteren naar dat ongoddelijk en ijdel roepen van kier en bij ons is het, al moest ik dan alleen overblijven. "Indien gij u bekeren zult, o, Israël, zo bekeert u tot mij." Ik zag hoe de mensen allen over de schuld en breuk heen liepen en hoe wij God hadden verlaten; hoe de ganse beweging uit de hel opkwam als een rookdamp. o, Treurige toestand zonder God. Ik denk dat het eenmaal met de kerk zal gaan als met ieder lidje in 't bijzonder. Als zij een begin hebben gemaakt zal het wel gaan als met de bouwlieden van Babels toren. Eer die voltooid was, verwarde de Heere de spraken.

Ik heb nog nooit een zuiver ontdekt kind Gods horen zeggen: "Ik heb het werk begonnen." Neen, grote God, moeten wij uitroepen, dan was het eeuwig kwijt en weg geweest. Maar de Heere heeft het gedaan en dat wil ik met mijn bloed ondertekenen, met al Gods lieve volk. Dat is het getuigenis van 's Heeren lief, arm en ellendig volk, die het door genade mogen weten, door het dierbare bloed van onzen en hun Borg, de Heere Jezus. o, Wat een eeuwig voorrecht met God verzoend te zijn, en die van Gods arme volk bewust zijn Hem nog te missen, wat zijn die bekommerd en verlegen. o, Roepen zij wel duizendmaal uit, op hun knieën in het verborgen, o God mocht ik het eens weten of mijn begin wel goed en uit u is, o, dat onderzoek, dat, Heere hebt Gij het wel begonnen, is het wel recht?

Och, hij zou duizendmaal terug willen als het niet uit de Heere was, omdat de mens twee kennissen ontdekt worden; wie God is en wie de mens is geworden door de zonde en de val. Een kind, pas op de wereld zijnde brengt alle eigenschappen mede, hoewel 't kind hetzelfde niet kan onderscheiden met medeweten voor zichzelf. Zo ook in de genade. Maar wij beleven nu een tijd dat er wonder-kinderen geboren worden. Het zijn mannen als zij in de wereld komen. Ze zetten de oude paden op zij en zijn snel op hun voeten. Ze praten en lopen mij gelukkig veel voorbij. Och, ze weten van geen tranenbrood, daar zijn geen banden tot de dood.

Nu geliefde Broeder, als ik u wat zou toewensen is het dit, dat ik hoop dat de Heere u in deze kommervolle dagen beware, u niet zijn licht bestrale en u kome te bewerken door zijn lieven dierbaren Geest. Hij verheerlijke zichzelf in uw en mijn ziel en mocht het zijn, zie verder in genade neer op arme, ellendige, hel, en vloekwaardige schepseltjes. Mocht het wezen dat verder onze ziel uit genade, zijn lieve werk kreeg te verheerlijken tot Zijn eer en onze ware vernedering.

Nu, vriend, daar ligt de ganse kerke Gods, als schapen zonder herder, verstrooid op de bergen. Och, dat kindeke mocht toch niet gedeeld worden. Nu heeft ieder een stuk van

de kerk en dat kan toch niet zijn, 't is één geheel. Hadden wij maar ogen om te zien, Hij leide en houde ons maar in het armhuis. Door zijn komst alleen kan uw en mijn ziel genezen worden.

Op Slikkerveer is bij T. van Drimmelen en zijn gezin alles nog bij het oude. Na hartelijke groeten

Uw Broeder in Christus

J. OOSTERWIJK.

Zeer geachte vriend en Broeder, Oosterwijk en verdere huisgenoten.

Met deze doe ik u weten dat ik de tijding van het smartelijk verlies, van Uw geliefde Dochter heb ontvangen. Daar ik deelneem in het gevoel van Uw droefheid in deze weg zo mag ik toch opmerken, dat gij niet zo bedroefd kunt zijn als degenen die geen hoop hebben, daar de Heere nog getuigenis schijnt gegeven te hebben aan de ontslapene en ook nog aan Zijn volk, hetwelk nog geen kleine zaak is voor degenen die overgebleven zijn, daar men in onze geesteloze dagen zo weinig van hoort, daar er zovelen van Gods kinderen, zo maar met de nachtschuit vertrekken, waar in vroeger dagen soms de bedsteden, predikstoelen waren; waar de Heere nog wel eens een ruimen uitgang schonk; daar van de lippen der stervenden Gods daden noch mochten verteld worden, tot troost en bemoediging en van hunzelf en van degenen die het mochten horen. Dat doet nu op zich zelve wel niets ter zake, alsof hemel of hel er aan verbonden waren, maar het schijnt zoo, dat de Geest zijn getuigenis inhoudt. En ik moet er geen gezicht in hebben en toch schijnt het mij zo toe dat het geen gunstige tekenen des tijds zijn, die wij tegemoet gaan.

Ik heb nu binnen anderhalf jaar, drie vrienden en een vriendin verloren, waaraan ik zielsbanden had en die in hun leven bijzonder getuigenis mochten afleggen, wie zij toebehoorden, en zij alle zijn zo maar in één ogenblik weggenomen, zoals **J. Vonk en J. van Donge te Raamsdonk, J. de Smid te Sliedrecht en Margje van Zante**. Voor, wie die ze nu van nabij gekend heeft schiet er geen de minste twijfel over, wie of zij toebehoorden, en toch, de Heere raapt ze zo maar stilletjes weg. Ik dacht voor een week of zes dat het met mij ook spoedig zou afgelopen zijn daar ik het besloten koliek heb gehad, hetwelk ik al meer gehad heb, en dat een benauwde toestand voor het vlees is. Ik mocht onder die toestand zo verkeren, dat ik zo maar uit mocht zuchten, Heere het is genoeg, neem mijn ziel maar weg, waartoe besla ik nog langer nutteloos de aarde. Want dat gevoel ik maar bij de dag dat ik een smakeloos zout ben, dat noch voor het land, noch voor de mesthoop waarde heeft, en dat er in die toestand op geen beterschap meer is te hopen. Want bij de dag komen er dingen openbaar, die ik aan mijn beste vrienden, niet graag zou openbaren. Ja, broertje wat ik vroeger in mijn eertijds nagelopen heb, dat komt mij nu maar nalopen, en dat is een onaangenaam gezelschap, wiens vrienden ook binnen de vesting verblijf hebben. En zo is mijn leven maar een gestadige dood. En met die dood moet ik nu maar huizen, zodat als ik soms weg kon, ik van mezelf de vlucht zou nemen.

Wat het anders, naar het vlees aangaat, dan zou schaamte mijn aangezicht moeten bedekken. Het is nu vandaag *twee jaar dat de Heere mijn vrouw heeft weggenomen*, en toen dacht ik zo maar in mijn nest de geest te geven, de minste gedachte niet hebbende in die weg daar ik thans in verkeer, Mijn kinderen waren allen uit de huis, op één na, die toch ook niet in huis was. Zo dacht ik zo maar met een huishoudstertje voort te leven, maar de Heere had het anders voorzien. Daar mijn kinderen mij meester hadden gelaten, over het geen er was overgeschoten, zo kon ik voor mij zelve leven, zonder bijkomende

omstandigheden.

Zo heb ik mijn huishouden opgebroken en ben bij één mijner kinderen gegaan, en daar heb ik het wonderwel naar mijn zin, zoveel het vlees aangaat, zodat ik er werkelijk te huis ben, maar wat de samenleving aangaat, die kan ik hier niet vinden, zodat ik aan mijn vrienden te Aardingsveld veel verloren heb. Het koppeltje was klein maar wij hadden één man en één vrouw, daar ik nog een woord aan kwijt kan worden. Och, wat hebben wij toch een land vol godsdienst.

Ik kreeg verleden week nog eens een overzicht over ons vaderland zo wat een vijftig jaar terug, hoe dat er toen een band van vereniging onder het volk lag; hoe dat de Geest getuigenis gaf onder de gesprekken, en op de gezelschappen. Maar sedert de oprichting van al die kerken, is er al meer verwarring gekomen, en dat wordt bij de dag al erger. Mij dacht zo, dat de Heere, een beker vol zwijmelwijn had ingeschonken en hoe de inwoners van Neerland nu dronken geworden zijn, van die drank. En wie er zich nu tegen verzet, die moet als een ketter de deur uit. Met zulke mensen is niet te huizen, die schuwt men als de pest, dat zijn maar onverdraagzame mensen. Nu, de Heere beware Zijn kinderen, want zo de Heere geen onderscheiden licht geeft, gelooft men de leugen. Ik ben ongemerkt aan het eind geraakt. De Heere ondersteune u en de uwen in deze weg. Hij geve u eenswillensheid in de wegen van Zijn aanbiddelijke voorzienigheden. Doe de grote aan uw vrienden, Zijt gegroet van mijn kinderen hier. Groet ook de uw en zijt gij van mij hartelijk gegroet uw vriend en Broeder

J. Bosman

Deutchem 16 Maart 1892. (Doetinchem)

12. Dit is een antwoord van Jacob Oosterwijk aan J. BOSMAN.

Zeer geliefde in de Heere.

Het gaf mij grote blijdschap, nog weer een brief van u te mogen ontvangen en daar uit van u en de uwen te vernemen dat gij in een redelijke welstand zijt. Maar vriend, de klaagtoon in alles doorvloeiende. Ik heb uw brief met veel opmerking nagegaan, zo leg ik er mijn ellende bij, dat al had ik het moeten schrijven, bij al die de Heere mij een oog in mijzelf deed houden, dan zou ik niet anders durven getuigen van mij zelf.

Daarom, Hannis, zeg ik met Psalm 27 "Had ik niet geloofd" en wat er meer volgt. Want ik weet en ben verzekerd, dat ik zover in uw consciëntie kennelijk ben geworden, dat ik met Jacob niet over weg kan gaan, want hij is mij tegen gevallen, en hij valt mij van tijd tot tijd nog meer tegen. Maar goede vriend er is mij in de gedachte gekomen, Hebr. 8 de twee eerste verzen allermeeft de laatste woorden van die verzen. Ik weet dat gij ze wel weet, maar zie ze eens na. Wij zouden daar meer onszelf verliezen en de Middelaar Gods en der mensen nodig hebben. Gij hebt mij geschreven tot mijn spijt dat gij bijna alleen zijt.

In mijn eigen gemeente, dat weet gij wel, dan gaat het mij ook zo. Maar de Heere heeft mij nu van tijd tot tijd veel bezoek laten toekomen van zijn echte volk.

Nu, beste vriend, dit is mijn hartewens aan u. De Heere vertrooste u. Hij versterke u, met de rechterhand Zijner gerechtigheid, dat is de wens van uw vriend en Broeder

De Heere doe alzo.

JACOB OOSTERWIJK.

Ik, voor mijn persoon, ben ook heel wat ongesteld geweest, maar ik kom toch weer zachtjes aan op de koers en mijn dochter schijnt toch ook nog iets winnende te blijven,

en verder is het hier zo al het oude doen.

Wij nemen ook deel in het verlies van het kind van uw dochter. Ik wil geloven, dat uw dochter zeer bedroefd is. Vleespijn is vleesverterende pijn. Wij wensten zo wel dat het tot zielepijn mocht overgaan, en wij alzo op ons eigen einde mochten leren letten.

Zijt verder van ons allen hartelijk gegroet met de Uwen. Uw vriend en vriendin **JACOB OOSTERWIJK en ANTJE HAGENDIJK**. Wees zo goed en doe ook de groeten aan S. de Korte en Willem.

13. Nieuw-Lekkerland 29 April 1892.

Zeer waarde Broeder in de Heere.

Door deze laat ik u weten onzen redelijken welstand en hoop dat gij deze geringe letteren in welstand moogt ontvangene. Hoe langer ik wacht, hoe moeilijker het wordt, u eens terug te laten schrijven, *daar ik tot mijn jammer, zelf niet schrijven kan, of brievenschrift lezen*. Om u te antwoorden is zulks moeilijk. De Heere geve, en neme redenen uit zich zelve, om mij u enkele bijzondere toestanden te doen mededelen.

Daar ik op mijn knieën lag, gaf de Heere mij onder mijn bidden te zien dat Hij iets, als een kastijdende roede voor mij gebruikte, en daar moest en mocht ik de Heere in billijken en rechtvaardigen al beliefdde de Heere de kastijdende roede, tot mijn dood op mij te laten leggen. Ik had niets te zeggen en daaronder werd ik met Zijn doen verenigd en verzocht, niets te kunnen of te willen inbrengen.

O, lieve zielevriend, wat is God goed en wij dwaze en blinde weet nieten voor Hem. En och, vriend, daar komt een man binnen en zegt: "Uw boel staat in brand." Ik was geen mens, de schrik beving mij. Heimelijk ondersteund kom ik buiten, en kijk in de vlam, er was geen doen aan. Ik was van de schrik dicht onder de vlammen gelopen en had mijn pet afgenomen en dat vluchten en zuchten, invallen en Zijn Gods doen goed keuren, en zo krijg ik alles, gans en al voor Hem neer te leggen.

En daar komt de Heere, dat ik in Zijn handpalm gegraveerd was, en ook, daar kwam vrede in mijn hart en God ging door met deze woorden: "Uw tent zal veilig wezen!" Mijn rieten dak van de schuur lag vol vuur, en daar bepaalt mij de Heere bij Zijn almacht. Ik moet de mensen maar waarschuwen en zeggen, deze vlammen kunt gij nog ontkomen, maar als gij niet bekeerd wordt, dan zult gij eeuwig in de vlammen van Gods gramschap en toorn moeten branden. Ik had de ganse kerke Gods wel willen toeroepen wat hij gedaan had en Hij nog was te verbidden. Toen ik weer wat bijkwam, zag ik mijn jongste zoon bij mij staan, die het vuur van mij, met hulp van enige vrouwen geweerd had.

Toen ik binnen kwam zakte ik voor God in mijn stoelje neer dat ik nog wat had, waar ik in verblijven mocht, alleen door zijn onuitsprekelijke liefde en Zijn Goddelijke voorzienigheid. Hij alleen heeft alles gedekt onder zijn Goddelijke vleugelen. En zo als ik opgestaan was, komt er een ander en zegt, *nu staat de boel aan een andere kant in brand*. Maar neen, ze konden geen brand in mijn ziel krijgen. De Heere hield trouw toevorzicht. Ook naast mijn huis werd de brand geblust. Och, dat er een letten op Zijn lieve daden bij de een of ander geboren mocht worden.

De predikant was met zijn huisbezoek doorgegaan, ik sprak hem aan en vroeg of ik geen ziel had voor een eeuwigheid geschapen. Omdat hij nijdig was weggelopen, mocht ik mij te die opzichte er vrij van maken.

Mijn zoon is erg ziek geweest Ik dacht, zou de Heere een voleinding maken, dat mij zeer heeft benauwd en geslinderd, en veel in de nood op mijn knieën heeft gebracht in het verborgen. De dokter zei, hij kan nog vijf dagen leven. Toen mijn jongste zoon met

die boodschap thuis kwam zag ik aan zijn gelaat dat hij bedroefd was en vroeg, wat zei dokter de Haan?

Dat de uitslag hopeloos was.

Ik mocht hem zeggen, dat ik, terwijl hij naar De Haan met het water was geweest, met de toestand onder de Heere mocht komen, en dat de Heere mij was verscheen met deze woorden, *dat de Heere voor dit maal geen var uit mijn schaapskooi zou wegnemen. Mocht* het zijn om er winst mede te doen, anders zal het wat wezen om met en onder dat alles zo te moeten sterven. Mochten wij maar verwaardigd worden, de overige dagen die het de Heere heeft goed gedacht ons te geven, veel laag voor Hem te bukken te krijgen. Hij beklede ons met ootmoed en nederigheid des harten.

Ik hoop als het kon u nog te ontmoeten. Woonde gij in Amsterdam, dan zou ik het nog proberen; nu zullen wij het maar nazien.

Gedenk mijner in uw gebeden. Slikkerveer en Bolnes, alles redelijk wel; de groeten van **P. de Beste** van Oud-Alblas; bij **Martijntje** is alles redelijk wel, tot op dit heden. De groeten aan uw broeder te Groningen als het kon zijn. De Heere zij u een toevlucht en schenke u genade voor genade die vloeit uit de rotsteen Christus uit loutere vrije genade. Is het ooit een tijd voor bekeerd en onbekeerd geweest om naar de Heere te vragen, dan is het wel, onze treurige godsdienstige tijd, van zoveel schijn zonder zijn.

O, waarde Broeder, verdraag mij nog even; niet mijn eer of iets dat in of aan mij is. Ik zie nog even terug hoe ik op mijn knieën lag op het gezelschap, en dat de Heere mij leidde in de breuken, en het verlaten van Hem en het vereten en verbijten van elkander en zo ik daarmede begon, kwam er een openingetje en werd ik verwaardigd mijn behoeften voor Hem neer te leggen, en zo komt de Heere met kracht in mijn hart: "Ziet ik sta met de wan in de hand, om Mijn dorsvloer te door zuiveren."

En och, lieve vriend, wat daar door de wan ging! Ik riep, lieve, wonderdoende God, zal er dan niemand overblijven?

O, het was zo een klein beetje wat er overschoot. Gelukkig wie er over mag blijven. De wolk van Gods verbolgenheid zag ik zo laag hangen, als aan een spinnenweb van Zijn eeuwige lankmoedigheid, en de schrik beving mij zodanig dat ik wilde bukken. Ik dacht dat de wolk mij zou raken en viel van mijn knieën plat voor God neer en was geen mens. Zij raapten mij op, hetgeen grote ontsteltenis veroorzaakte. Het is mij lang bijgebleven en ik dacht telkens, zou de Heere komen? Mijn ogen, dacht ik, zouden het wel kunnen zien.

Gij schrijft, de man die bij ons was, dat gij die had beschouwd als een schaapje en dat de Heere u 's nachts toonde dat het een snode bok der zonden was, en gij hem dat moest bekend maken, en dan nog zogenaamd dominee. De eeuwigheid zal wat openbaren. Lieve vriend, ik vrees, en dat is mij niet onbekend, wat gij vindt in Psalm 74 vers 9. Dat zijn wij om de zonden kwijt en waren er maar ogen voor om te zien en harten om op te merken en konden wij allen nog maar hoofd voor hoofd in de schuld komen, in een levendige klacht, om de Heere met Ds. v. d. Groe, na te wenen. Maar ik vrees dat het nog lager zal komen om de zonde en omdat de maat vol moet. Nu, de Heere weet, wat voor u en mij het arme volks des Heeren nodig is in dit tranendal der zonde en doe verder wat goed is in zijn ogen, is mijn wens.

Nooit had ik gedacht dat het zo zou lopen in het laatst van mijn leven. Er doet zoveel op, waarop ik niet had gerekend. Kwam de Heere mij niet ondersteunen, ik was bezweken in de druk en de ellende.

Nu, de Heere heeft mij beloofd, ze zullen wel tegen u strijden, maar u niet overmogen, anders was ik misschien al lang bezweken.

Nu, dat uw en mijn laatste jaren de beste nog mogen zijn of worden.

Nu, vriend en Broeder in onzen Heere Jezus Christus, die ondersteune ons. Groet ze

verder, die Sion liefhebben.

Uw onwaardige in mijzelf en de minste van al het arme volk.

J. OOSTERWIJK.

14. Aan de dove Cornelia te Stormpolder.

Nieuw Lekkerland de 31 Maart 1870.

Geliefde Vriendin,

Daar ik eindelijk *uit naam van vader*, de pen opneem om u te laten weten, de toestand waar in wij verkeren. Moeder sterkt zachtjes aan op en daar mijn zuster is lijdende aan de pokken, maar is, naar dat de omstandigheden zich toedragen nog al redelijk. Zij heeft hard de pokken. Zij is in de aanvang hevig ziek geweest maar toen de pokken uit begonnen te komen is de ziekte een weinig gestild. De pokken zweren nu goed en zij lijdt veel pijn, om rede zij één zweer is, van haar hoofd tot de bal van haar voet toe.

Vader heeft het heel de week, zo in zijn benen het is hem te veel dat hij loopt, maar wij hopen, dat hij zijn eigen overwerkt heeft. Wij zijn zeer nieuwsgierig, om van u ook eens iets te weten, daar wij vernomen hebben dat gij ziek zijt.

Wij hadden gedacht dat Teuntje ons wel eens een briefje geschreven zou hebben. De last waarmede zij u tegenwoordig drukken, is nog ruim zo erg als de pokken.

Wij kregen Maandag middag een brief op de deur van "Kinderziekte" met grote letters, dewijl vader het toen toestond, maar er niet mede bewilligd was, maar er veroordeeld tegen lag en niet ruim genoeg stond om het er af te doen.

Maar Woensdagmorgen bracht hem de Heere achter het geheim, zodat hij de mensen niet bewilligde maar Gode en toen heeft hij zich bloot gesteld, en was er mede bewilligd om alles te ondergaan wat de Heere hem opgelegd had, en heeft toen de brief van de deur verbrand.

Hij zei tegen de dokter, dat, al moest hij al Zijn kinderen naar het kerkhof dragen en ook zichzelf er bij, hij wenste zichzelf de Heere te onderwerpen en niet de mensen. Vader werd geheel vrij in de Heere. Hij hoopt het u nader te vertellen, als hij tot u komt. Meer zal ik u maar niet schrijven.

Bij mijn oom Gerrit is Pieter zondagmorgen overleden aan de pokken. Hij heeft maar tien dagen gelegen. Het is een hele zaak, om zo iets te horen als ze bij u aan huis zijn.

Zijt verder van ons hele huisgezin hartelijk gegroet en ook van mij die zich noemt

CORNELIA OOSTERWIJK.

BRIEVEN VAN M. VAN DIJK te Middelharnis.
Geboren ca 1842
Aan Jacob Oosterwijk

(1) Middelharnis, Dec. 1882.

Geachte vriend en Broeder.

Uw letteren zijn mij geworden, hoewel het vreemd voor mij was een lettertje van u te ontvangen. Maar mij herinnerende, dat ik met een vriend gesproken had, kwam mij ons gesprek nog over u voor en dat ik naar Uw welstand gevraagd had, zodat ik op het laatst indachtig werd een brief van u te hebben ontvangen. Het was mij vreemd, och mijn vriend, daar de toestand in de gemeenschap der heiligen maar schaars te vinden is. Dit is ook de oorzaak van alle winden der leer, daar wij zo menigmaal bedrogen in uitkomen, onder het zware oordeel Gods dat op de kerk en op ieder in het bijzonder rustende is, en dat is beklagenswaardig. Och, of wij het hartgrondig voor God mochten te bekennen krijgen en dat onze breuk, tussen God en onze ziel een hartelijke droefheid mocht verwekken, dan zou het een onberouwelijke bekering tot zaligheid uitwerken; dan zouden wij roemen in de verdrukkingen, wetende dat de verdrukking lijdzaamheid werkt en de bevinding hoop, die nooit beschaamd doet uitkomen. Dat de Heere ons daarin veel mag oefenen om door lijden geheiligd te worden, want dit is de ondervinding van al degenen die aanvankelijk in de weg van heiligmaking onderwezen worden. En dat onderwijs is smartelijk en ontdekt zich heel anders als wij gehoopt hadden, namelijk voort te gaan van deugd tot deugd en van kracht tot kracht.. Maar, helaas, wij zijn hierin bedrogen uitgekomen voor ons zelf en toch is het een zalig bedrog. *Mijn gedachten zijn niet ulieder gedachten, en mijn wegen niet uw wegen, zegt de Heere.* Hierin zijn wij zo blind, dat wij menigmaal wel honderd voor één tellen. En als wij dan door vatbaarmakende genade, de verlossende liefde van Christus om als een ellendige, ontblootte en diepschuldige zich tot Hem te wenden, ons zo gedurig aanbevelende aan de troon van zijn beloften, als de grond van het geloof ondervinden, och wat is hij dan toch arm in zichzelf, en zulke armen spreken smekingen. Ja, mijn goede vriend, dat kan soms al lang duren eer hij eens geholpen wordt en wat is daarvan de reden? Dan komt de Heere ons geloof wel eens beproeven, of wij wel oprecht zijn. O, wat leert de bevinding, bij de wegen die de Heere houdt, om weerbarstige zondaars, vijanden van kruis en verdrukkingen, hun diepen val in Adam echt te leren kennen en hen uit die afgrond op te halen, en in de tweeden Adam, Jezus, over te brengen. Dan kunnen wij er iets van verstaan, wat de kruisschool is, waar de apostel van mag roemen. o, Zijn weg lag in de diepte en zijn leringen waren zalig, niettegenstaande dat het niet kennelijk is, om heil er in te proeven en te smaken.

O, mijn Vriend, dat is bij de christen niet onbekend. Twee zaken leert de arme zondaar kennen, en die zijn, hel en hemel. Dan is soms het vooruitzicht schoon, als de ziel eens verwaardigd mag worden zijn hoofd uit de gebreken op te heffen, om over alles eens heen te zien en de kruisschool van de apostel eens te bezien, door lijden geheiligd, en daar een deeltje van te genieten, zijn verbond te vernieuwen en het zalig vooruitzicht te smaken. daar och, het zijn uurtjes van korten duurtjes. O, wat is het spoedig verteerd. Hij moet weer naar dat zalige verbond waarin hun vastigheid ligt opgesloten, als een bedelarme. Dan kunnen wij de 23ste Zondag eniger mate ter beoefening opzeggen. o, Die onveranderlijke, getrouwe verbonds God.

Aan zulke ontrouwen zijn Zijne beloften, in een weg van lijden en sterven, tot onze ondersteuning en sterkte. o, Ons dagelijks leven kenmerkt het immers, zodat wij gedurig in gevaar zijn, en dat is immers zo goed; niet de zonden, maar dat opzoeken des

Geestes, en dan die zalige; wet des Geestes, die ons gevangen, heeft onder het lichaam der zonden en des doods, om onder veel strijd uit onze ellende te vluchten, opdat wij naar onzen Jezus zouden gelijken, die door lijden is geheiligd. o, Dan ondervindt men er iets van in de leerschool om Hem te gebruiken als profeet, priester en koning, uit armmakende genade. o, Ik moet zo menig maal zeggen: "Hoe raak ik nog mij zelf kwijt, om Christus te gewinnen." En toch is dit een jammerkreet naar boven om Hem te kennen in de kracht zijner opstanding, en zo zijn beeld gelijkvormig te worden.

Ja, mijn geliefde vriend, ik moet u ook in deze zeggen, toen ik mijn **80ste jaar** mocht intreden, heeft de Heere mij in dat zalige Verbond eens mogen inleiden, van de tijd af dat de Heere mij vóór, en inleidde. Hoe Hij mij, diep ellendige, gedragen en gespaard, en door alle moeilijke wegen geleid had, en door Zijn trouwhoudende genade mij zo blindelings geleid en bestuurd had, zodat ik wegzonk in mijn niet en het eeuwig wonder niet genoeg kon bewonderen, aan zo een bewezen. o, Ik moest uitroepen, *God is groot en ik begrijp Hem niet*, zodat zulke liefelijke weldaden niet zo spoedig vergeten worden, en ik er gedurig aan gedenke. o, De trouwe Gods aan mij onwaardige en zo opnieuw mijn rechtvaardigmaking, heiligmaking en volkomen verlossing in Christus, als toegepast met die vrede, die alle verstand te boven gaat, dan is het zalig feest te vieren, en dan kunnen wij met David roepen: "Komt, alle gij die God vreest. Ik zal vertellen wat de Heere aan mijn ziel gedaan heeft,"

Mijn huis was toen vol om de Heere te loven. Niet wetende wat de Heere in een beproevingsweg met mij voor had, daar ik nu met mijn vrouw als gebonden aan mijn huis moet blijven, en haar van bed moet dragen. Zij is zo stijf dat zij niet kan gaan, is bijna blind, doof en in het hoofd niet goed. Och, mijn vriend, in zulke wegen kan God mij troosten. Ik ben soms blij als de hemel eens open is, om mijn noden, zo in- als uitwendig de Heere te klagen. Och, de vrienden van Job zijn nog niet dood; die leven uit- en inwendig nog. In deze omstandigheid ben ik nu een jaar, zodat gij wel kunt begrijpen, wat thans mijn weg is. Maar ik weet ook in deze des Heeren raad, om mij aan Hem te mogen onderwerpen, door de kracht van Christus. Hij is voorgegaan en door lijden geheiligd zijnde, is Hij nu een Voorbidder voor Zijn volk een ondersteuner die voor onheil komt te bewaren, en die troost is toch beloofd in alle ongelukken. Och, Heere, vermeerder mijn geloof.

En zo, mijn vriend, gaat het met zuchten en geweent, dan over mijn sober bestaan en mijn geestelijk leven, en daar de weg nauw en de poort eng is, door alle beschuldigingen van binnen, was het op een tijd dat ik dacht, hoe zal ik het maken als ik opgeroepen word voor de eeuwigheid. Zo werd ik gewezen op Josua met zijn vuile klederen, de mijne waren ook niet schoon, en zag ik hoe de Satan hem bracht tot zijn voorspraak, en dat de gerechtigheid van Hem, die alleen een Voorspraak is, en blijft voor zijn arme volk, hem kleedde met de klederen des heils en de mantel der gerechtigheid, en hij er een gelovig Amen, op mocht zeggen.

Vertroost u met deze woorden is mijn hartelijke wens en bede en verder, gedenk mijner in uw gebeden.

De hartelijke groeten. Ik ben en hoop te blijven uw liefhebbende Vriend en Broeder in de Heere,

M. VAN DIJK.

(2) Middelharnis, 10 Jan. 1884.

Geachte Vriend in den Heere

Ik kan niet nalaten u een lettertje te schrijven. Tot mijn verrassing hebt gij mij een present toegezonden, daar ik u hartelijk voor dankzeg, terwijl ik hoop, dat gij deze in

gezondheid zult ontvangen. Ik heb drie weken aan kramp geleden, waardoor ik in mijn krachten veel geleden heb. Maar de Heere heeft mij veel ondersteunende genade geschonken, hoewel ik dacht dat mijn einde dàar was. Het ging ook met veel strijd gepaard, zodat onder opzien tot mijn dierbare Go. en Verlosser, mij voorkwam: "Deze krankheid is niet tot de dood maar tot verheerlijking Gods," zodat mijn ziel als met de Benhadad's knechten, als veroordeeld, de toegang kreeg tot de troon der genade, en ik werd ingeleid in dat eeuwig onveranderlijk Verbond, dat van geen wankelen weet en ik door het geloof mocht aanschouwen, van alle eeuwigheid te zijn uitverkoren. O, eeuwig wonder van genade aan mij onwaardige zondaar, onder het diep zinken, aan mij arme en ellendige bewezen, die nog leren moet om zijn roeping en verkiezing vast te maken, zodat mijn ziel onder de zwaarste pijnen dat dierbaar lijden van mijn lieve Zaligmaker herdacht die de straf alleen moest dragen, terwijl ik daarentegen nog ondersteund werd o, Die oneindige diepte van verwondering en aanbidding, deed mij mijzelf uitstrekken om eenmaal God in de eeuwig zaligheid te loven en te danken, hier stamelend, maar daarvan een lichaam der zonden verlost, eeuwig een drieënig God te genieten.

Ja, mijn geliefde vriend, als de Heere zich weer bij vernieuwing ons uit die drek komt te trekken en de banden des doods naderen, dan kan ons noch onze roeping, rechtvaardigmaking, noch verlossing als grondslagen des geloofs, in die ure ons redden. Neen, dan zien wij zo klaar dat wij in de voorbede van Christus onze zaligheid hebben en als overtreders voor een getrouwe Verbond-God gesteld, met de koorden der veroordeling met Josua gesteld worden, zodat de gerechtigheid van Christus, onze voorspraak zal zijn. o, De gerechtigheid redt alleen van de dood. Want wie moet zich hier niet schamen over zijn ellende, die gedurig afleidt, zodat hij moet uitroepen: "Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen?" Is dat dan geen eeuwig wonder dat God de zonde niet aanziet in zijn Jacob, noch de overtredingen in Zijn volk.

Zijn dat geen verwonderlijke dingen aan afkerige, doem- en doodschuldigen zijn wonderen van liefde, ja, eeuwige liefde Gods des Vaders en des Zoons door de Heilige Geest te doen smaken, en dat uit genade, tot Zijn roem, aan een arme zondaar, die hel en verdoemenis verdiend heeft. Zulk een is in de eeuwige handpalmen gegraveerd, ten koste van zijn dierbaar bloed; wonderen van aanbidding en dankerkentenis!

Och mijn vriend, konden wij het beantwoorden. Nochtans is het onze wil, door Hem, die als een heilig deel in onze harten is geboren, en daarom moeten wij het met een, ach, in ons dagelijks leven beantwoorden, en onszelf gedurig als ellendigen neerleggen aan de voetbank zijner genade.

De Heere wens ik geve u en mijzelf, mocht het zijn om daar veel te verkeren, in zijn drukkende wegen te zwijgen. Hij die bewezen heeft de getrouwe te zijn, zij uw loon zeer groot, in deze nieuw begonnen tijdkring. Hij zij u en uw gezin een God des aanzien en des ontfermens is mijn hartelijke wens, mij gedenkende in uw gebeden.

Na hartelijke groeten,

Uw liefhebbende Vriend en Broeder in de Heere

M. VAN DIJK.

(3) Middelharnis, 21 Febr. 1885.

Geachte vriend in de Heere,

Ik kan niet nalaten u dank te zeggen voor het aan mij door u toegezonden present, tot mijn blijdschap van u genoten, terwijl de Heere mij in deze ook nog verblijdt met zijn grote daden, daar ik mijn **43ste jaar** voleindigd heb en mij nog in een tamelijke gezondheid, tot mijn diepe verootmoediging, de Heere dank verschuldigd ben. Maar

tevens zijn mijn jaren des levens weinig en kwaad, dat mocht de oude Jacob verhalen aan Farao, hoewel de Heere grote dingen aan Hem gedaan had, die de getrouwe en onveranderlijke God, voor zijn arme en ellendigen is en blijft. Dit mocht ik vóór 4 weken nog ondervinden. Het scheen voor mij afgesneden te zijn, vol droefheid over mijn stand en weg, als hopeloos. Dit maakte mij in mijn ellende aan het worstelen, zodat ik de Heere niet kon loslaten. Als een schuldige vluchtte ik tot Hem onder veroordeling van mijzelf, zodat ik met David moest uitroepen: "Gelijk een schaap heb ik gedwaald, Heere, zoek toch mijn ziel" en onder dat billijken van Zijn rechtvaardigheid, mij zelf als schuldig veroordelende, maar pleitende op Zijn vorige beloften, kwam de Heere mij voór: "Ik ben uw Schild en loon zeer groot", onverdiend als de verdoemenis waardig, en dan een loon uit onverdiende genade en dat aan mij, zodat ik wegzonk in Gods onveranderlijke trouw aan mij ontrouwe nog bewezen.

Ik mocht ingeleid worden in de nooit begonnen eeuwigheid, als een gekende van vóór de grondlegging der wereld en dat aan mij, die zich dagelijks moet veroordelen vanwege mijn aangeboren en werkelijke zonden. Schaamte mocht mijn aangezicht bedekken onder de kracht en weldaden die de Heere mij arme en ellendige deed ontmoeten van mijn kindse dagen, tot hier toe, zodat ik wederom een reispenning kreeg voor een nieuwe strijd om in natuur en genade te bouwen en te vertrouwen, op de voorbeden van onze dierbare Goël en Verlosser, die gezegd heeft: "Ik zal u niet begeven, ik zal u niet verlaten."

Dat moet ik nog gedurig voor de Heere bekennen onder al de drukkende noden naar ziel en lichaam. Hij redt nog keer op keer. Maar mij mankeert geloofsvertrouwen, mijn lieve vriend. Ik ben maar een rank scheepje dat gedurig te grote zeilen wil voeren, zodat de Heere mij gedurig moet tuchtigen, om uit zijn wet mij te leren mijn blindheid in de wegen des Heeren. Dan zullen ook éénmaal als wij onder de beschuldigingen van de Satan komen, vanwege onze vuile klederen, met een Jozua, onze vuile klederen uitgetogen worden en de gerechtigheid van Christus aangedaan als door Hem verlost om Hem de eeuwige dank toe te brengen, als een eeuwig wonder van Gods genade, aan verdoemeniswaardigen bewezen.

O, hoe meer de geestelijke wet ons ontdekt en onze diepe val in onzen stamvader Adam openbaar wordt des te meer staan wij verbaasd en moeten uitroepen: "Gij zijt hemel en ik ben helle," zodat de eeuwige verwondering en aanbidding dan zal zijn om dat hemelse gezang te kennen, hier aanvankelijk maar eeuwig in de hemel. Gij hebt ons Gode gekocht met uw dierbaar bloed.

En daar wij tot hier nog niet begonnen zijn in onze heiligmaking dat schaamte onze aangezichten moet bedekken, hoewel het onze dierbare verplichting is, voor die verlossing ons geschonken, Hem te leven. Hij is onze Voorspraak zittende aan 's Vaders rechterhand om voor zijn armen en ellendigen de schuld nog te verzoenen door de eeuwige gerechtigheid te weeggebragt in de vrijmaking door het rantsoenerende bloed der verzoening te weeg gebragt, en dat ons toegepast zal worden, zodat wij eenmaal zullen verstaan: "Uit genade zijt gij zalig geworden, niet uit de werken opdat wij niet zullen roemen." En zo zullen de vrijgekochten te Sion komen, en eeuwige blijdschap zal op hun hoofden zijn; treuring en zuchting zullen wegvlieden.

Indien dan onze hoop, in het rechtvaardigmakend geloof in Christus gegrond ligt, zo verblijdt u dan in de hoop des eeuwige levens. Dit is ook de wens en bede onzes harten, en hoewel ik niet gedacht had zoveel te schrijven, zo is mijn pen nog vloeibaar geweest. Gij hebt de hartelijke dank en groetenis van **Koert** en zijn vrouw. Gedenk ons te samen in uw gebeden, vooral in deze donkere dagen die wij beleven, daar zelfs de kinderen onzer moeder tegen ons ontsteken zijn. De Heere geve ons in deze tot de Schuilplaats van Hem te vluchten, en in Zijn wonden een verbergung te vinden, opdat wij vernachten

onder de schaduw Zijner vleugelen is de wens en bede van ons in deze scheurachtige dagen, ook van uw liefhebbende Vriend en Broeder en Van Koert en zijn vrouw.
M. VAN DIJK.

(4) Middelharnis 22 Januari 1886.

Geachte Vriend in de Heere,

Ik kan niet nalaten u te bedanken voor de weldaden ons toegezonden. Nu, de Heere zij er voor gedankt, en wij wensden u toe, dat, wat gij aan de minste onzer gedaan hebt, gij het ook aan Hem gedaan hebt, die de getrouwe verbonds-God is voor al zijn ellendigen. Och, geliefde Vriend, de schatten van Gods algenoegzaamheid zijn zeer groot en in Zijn dierbaar woord bevestigd, als een grond die van geen wankelen weet.

Och, wat kennen wij er nog weinig van, om op het naakte verbond onze hoop te stellen, als van een onveranderlijke God, o, Ik moet menigmaal roepen, vermeerder mij het geloof om in de wegen des Heeren op Hem te vertrouwen, die door genade de rotssteen is, zijns volks om ingekeerd in mij zelf in te zien, te hopen op Hem en zijn zalige beloften, daar mijn geestelijke armoede hoe langer hoe groter wordt, zodat ik als een arme, ellendige soms wel eens naar wat water zoek en dan is er geen. Dan versmacht de ziel van dorst en moet dan ongetroost weer weggaan, naar zijn oude familie en vindt daar een berooide boel.

Och, mijn vriend, wat zijn wij nog onervaren in de rechte kennis van onze doodstaat, zodat wij de bornput vergeten waaruit wij gehouwen zijn en nog moeten uitgetrokken worden. Daarom is de breuk bij ons te vinden, om als een veroordeelde te komen.

En dat vinden wij niet bij ons zelf en ook niet bij andere. Och, dat rechtvaardigmakend geloof, dat is toch de grondslag die God in Sion gelegd heeft, om ons als een boeteling te maken; te pleiten als een veroordeelde, als naakt, uitgeput bij zichzelf, en dat op genade en geen recht, Dan zegt de Heere: "Ik zal water gieten op de dorstige en stromen op het droge".

Och, de Heere wil immers in zijn eigen werk verheerlijkt worden, en och, dan zinkt de ziel in de diepte, in verwondering over de getrouwheid Gods, daar hij, ontrouwe zondaar, nog gedachten des vredes mag vinden, in de ogen van Zijn getrouwen God en Zaligmaker. o, Als wij nu zien op het ganse christendom; wordt Gods recht als een zalige behoefte gekend? Eens gerechtvaardigd altijd gerechtvaardigd, en zo gaan de evangelische beloften met ras schreden maar voort en dan kan er alles door. Het is een blijk en bewijs, dat de wet dood is, die ons gedurig bij onze schuld moet bepalen om onzen verdoemelijke aard en natuur te leren kennen.

Is dan de wet, zonde, vraagt Paulus. Ik kende de zonde niet als door de wet; als ik het goede wil doen, ligt het kwade mij bij. Ik ellendig mens, enz. O, als de ziel er zijn heil in leert zien, vraagt hij om ontdekking met David, ontdek mijn blinde ogen opdat ik de wonderen Uwer wet kenne. Dat ik mijn diepe staat, weg en toestand, daar ik in gevallen ben recht mag kennen, om ons des te meer als een arme van geest, op grond van de roepstem van Christus, geheel zo arm en veroordeeld bij ons zelf, te komen pleiten op genade en geen recht. Is de arme gelovige daar niet op gezet, als Christus hem komt te bereiden om weer zijn bruid die zo zwart is geworden, die haast schijnt vergeten te zijn, te komen roepen met die zalige trekking des Heiligen Geestes. Zij gevoelen als Hij komt, om woning te maken: "Mijn liefste is tot Zijn hof gekomen, met Zijn edele vruchten."

O, dat verootmoedigen en dat zakken en zinken in dat zalige niet, en onwaardigheid, van hem die zo lang getobd heeft om toch Hem te kennen in de kracht Zijner opstanding

en zijn leven door onzen dood te verheerlijken. Och, dat is toch het leven onzer ziel. 't Geloof aast er toch op, dat Hij Hem die zijn ziel lief heeft mag zien in zijn schoonheid. Dan kunnen wij toch zeggen: "Al wat aan Hem is, is gans begeerlijk; zulk een is mijn liefste, ja, zulk een is mijn vriend. Dat zijn toch kennelijke daden Gods geworden in de ziel en dan gezegd te hebben:

*"Ik zal Hem nooit vergeten,
Hem mijn Helper heten,
Al mijn hoop en lust."*

Zijn wij nu niet te bestraffen, dat wij van Hem, die zo lief en dierbaar was zijn afgeweken en niet aan onze roeping getrouw zijn gebleven. Zou het de grond niet zijn, dat wij met de ganse kerk de Heere hebben verlaten, zodat duisternis de aarde bedekt en donkerheid de volken, en dat nu twisten en veroordelende samenspraken zijn op de bijeenkomsten. Als de Heere, de getrouwe verbonds-God, die reden heeft. ons te verlaten, zijn arm en ellendig zuchtend volk, niet gedachtig was dan waren wij Sodom al gelijk geweest. Maar om Zijn eeds wille zal Hij zijn ellendigen redden, mitsgaders die genen helper heeft. Dat is mijn troost nog in dezen, met al zijn arm en behoeftig volk. En dat is de bede en wens, om veel biddend te mogen verkeren met Hem, die gezegd heeft: "Ik zal u niet begeven, ik zal u niet verlaten." Als een onmisbare behoefte aan de troon der genade, als een arm volk dat alleen woont. Dit is onze hartelijke wens om elkander te gedenken in den gebede. Zo ben ik

Uw liefhebbende vriend in de Heere

M. VAN DIJK.

2. BRIEVEN VAN JOHANNES DE KORTE

Genealogie

Johannes geboren in het jaar 1822 in Sommelsdijk, ZH, NL.

Hij is overleden op 30 april 1887 in Oude-Tonghe, ZH, NL, hij was toen 65 jaar oud.

Zoon van Beschier de Korte 1772-1828 en Jannetje Muije 1796-1865

Johannes is getrouwd met Adriana Verschuren op 31 mei 1855 te Dinteloord; zij was toen 22 jaar oud.

Kinderen:

Jannetje de Korte 1857-1940

Elizabeth de Korte 1859-1935

Cathalina de Korte 1863-1948

Beschier de Korte 1865-1937

Tona de Korte 1867-?

Johannes de Korte 1869-?

Anna de Korte 1871-?

Anthonij de Korte 1874-?

Johannes schrijft in 1880: Ik ben omtrent 25 jaar getrouwd en heb 9 kinderen met mijn vrouw geteeld; twee zijn ons door de dood ontnomen, dus hebben wij er nog zeven.

Johannes de Korte was familie van **Willem M. de Korte**.

Willem Marinus de Korte, geb. 23-12-1856 te Sommelsdijk, overl. 16-04-1927 te Oude Tonge. Hij trouwde **Cornelia Kanters**, 08-05-1885 te Oude Tonge, geb. ca 1861 te Oude Tonge. Zie: 12 vrouwen die op Christus steunen, deel 11. www.theologienet.nl

... Cornelia, vertelde later vaak, dat ze de Heere gezocht heeft vanaf haar achtste jaar en Hij is ook eenmaal van haar gevonden. Als jong meisje leefde zij dus met haar hart niet in de wereld en ook niet met wereldse mensen.

Toch gebeurde het dat ze op haar dertiende jaar in haar ouderlijk huis bij het raam zat, dat op de weg uitzag en daar de 19-jarige Willem de Korte voorbij zag gaan. Nu kende zij Willem wel als dorpsgenoot, doch omdat hij met zijn hart geheel in de wereld leefde zou zij van haar kant geen bijzondere belangstelling voor hem gehad hebben, doch Gods raad was anders. Zeer wonderlijk werd zij door God op Willem gewezen en Hij toonde haar, dat die jongeman haar man zou worden. Temeer omdat zij dus maar een kind van dertien jaar was, ervoer zij deze zaak als erg onverklaarbaar, doch zij bewaarde deze zaak toch maar zoals het lag en overlegde die in haar hart.

Willem de Korte was zich van heel het voorgevallene in haar hart natuurlijk niets bewust. Hij leefde in die jaren nog zonder God in de wereld. Met zijn vrienden leefde hij na dit voorval nog verschillende jaren onbezorgd naar het goeddunken van zijn hart. Hij bezocht het café en de kermis.

Cornelia groeide onderwijl op, ze werd omtrent 18 of 19 jaar en ook niet vergeten zijnde wat zij ondervonden had, groeide er wel een bijzondere belangstelling in haar hart voor Willem. Willem wist echter van niets en kreeg verkering met een heel ander meisje. Daar liep hij gearmd mee over het dorp en Cornelia zag hem gaan. Maar God was getrouw en terwijl zij het niet meer begreep, bevestigde Hij Zijn raad met deze woorden: "Wat God samengevoegd heeft, scheidde de mens niet." Toen geloofde ze weer vast, wat God haar eens getoond had.

Het werd ook heel spoedig vervuld, want na enkele weken was de verkering met dat andere meisje uit en kwam Willem om haar. Toen was het ook nog wel een onverklaarbare zaak voor haar - immers was Willem toch een wereldse jongeman - doch met een weinig geloof denkende aan hetgeen God haar gezegd had, gaf zij aan Willem haar ja-woord. Wel was deze zaak tot grote verwondering van de dorpsbevolking in Oude Tonge, want zowel de weinige vromen als de wereld konden niet begrijpen wat die lieve ingetogen, vrome Cornelia toch zag in die Willem de Korte, zoals hij toen immers was!

Nu leefde er te **Oude Tonge** in die dagen ook **Johannes de Korte**. Van deze bevestigde christen kunt u een heel aantal brieven vinden in het boekje: "Brieven van en aan Jacob Oosterwijk." Deze Johannes behoorde, evenals zijn vriend Oosterwijk tot dat geofende oude volk, dat geen goeds verwachtte van het kerkelijke leven en daarom met de oude schrijvers thuis zat. Johannes was een oom van Willem, niet van vaders kant, - zoals zijn naam zou doen vermoeden - maar Johannes was een halve broer van Willems moeder.

Deze Johannes de Korte onderwees zijn gezin en ook Cornelia ging, met wellicht nog enkele anderen bij hem ter catechisatie. Nu kwam door haar ook Willem onder het onderwijs van zijn oom.

Er was weer kermis te Oude Tonge en hoewel hij wel wist, dat hij zijn vrouw daar niet mee naar toe zou kunnen krijgen, vroeg hij het wel, en zei er wat plagerig bij: "Als jij niet mee wil, dan vind ik daar wel een andere vrouw om mee te feesten!"

Zo ging hij naar het vermaak en Keetje bleef thuis.

Nu werd het echter Gods tijd... De bevindelijke toedracht is niet meer bekend, doch dit is zeker: hij werd op die kermis neergeveld als een Saulus bij Damascus. Het licht ging op in zijn ziel en hij zag zijn zondig leven, zijn diep ongelukkige toestand.

Keetje was verdrietig thuis gebleven, doch nu kwam een geheel andere Willem terug naar huis. En hoe zal hij nu menigmaal met zijn vrouwtje meegegaan zijn naar zijn oom Hannes. Dat was immers een man die hem onderwijs kon geven. En hoe verblijd zullen zowel Johannes als Keetje geweest zijn, toen zij bemerkten, hoe God met hem doortrok. Hij was een verslagene van het zwaard en niet van de honger.¹ Hoe zal die ervaren oom Hannes het begrepen hebben, dat Willem met zijn godsdienst en met alles wat van hem was, aan een einde kwam!

Willem moest als schipper zijn brood verdienen, dus terwijl hij geestelijk bearbeid werd om het leven in zichzelf te verliezen en om het in een Ander te ontvangen, was hij met zijn houten zeilscheepje op reis. En daar is het ergens in den vreemde op zijn schuitje gebeurd, dat God hem in het doodlijkst tijdsgericht heeft verlost van zonde en schuld en dood en hem na afsnijding inplante in Christus, die hem van de Vader werd geschonken en in Wien hij vanaf die tijd zijn gerechtigheid en zijn leven had. Oom Hannes leefde geestelijk zeer intens met hem mee. Denkelijk zal hij "in arbeid geweest zijn, om te baren, totdat Christus een gestalte in u krije" (Gal. 4 : 19), want toen Willems ziel werd gered, maakte God het aan Hannes bekend. Wat verlangde die man toen naar Willems thuiskomst. Niet dat hij twijfelde, doch de liefde dreef hem met verlangen om zijn geestelijke zoon te zien en van dat grote wonder uit zijn mond te horen.

Oude Tonge ligt niet vlak aan de Krammer maar de haven loopt van het dorp over een flink eind tussen twee kaden naar de buitendijk. Ongeduldig liep oom Hannes, toen hij

¹ De afsnijding van alles wat buiten God is, het sterven aan de wet door de wet wordt verschillend ervaren. Bij sommigen gaat het vlug en in korte tijd; deze sterven door het zwaard. Bij anderen langzaam en bij trappen; deze sterven aan de honger.

meende dat Willem zou kunnen komen, helemaal naar die buitendijk (dat deed hij anders nooit) en tuurde over het wijde water van de Krammer naar het scheepje van Willem.

Tenslotte begreep hij, ziende op de vorm van een naderend vaartuig, dat hij het wel moest zijn, doch de mannen konden elkaar door de afstand nog niet herkennen, en, hoewel ze nooit zo gedaan hadden, zwaaide oom Hannes als een teken met een witte zakdoek. Willem begreep de hele zaak - hij verlangde evenzeer naar z'n oom - en hij zwaaide op dezelfde wijze terug.

Na nog een tijdje wachten laveerde het scheepje tussen de kaden en Willem kon niet langer wachten - eer hij met zijn scheepje naar het dorp ging, sprong hij er af en diep ontroerd van geestelijke blijdschap, vielen de beide mannen elkaar in de armen.

Wellicht zal de jonge Willem aanvankelijk geen woord hebben kunnen uitbrengen, want z'n oom zei: "O Willem, Willem, je hoeft me ook niks te vertellen, want ik weet het al wel - van God Zelf!"

Brieven

1. Oude Tonge. Mei 1880.

Zeer geliefde broeder in onzen Heere Jezus Christus, met allen die Zijn verschijning hebben liefgehad.

Ik hoop en wens, zeer geliefde, dat u deze in een zielgezonde toestand moge geworden, met alle deszelfs lichamelijke zegeningen uit de vaderhand ons geschonken, vrede. Vriend, Jacob, ik had mij al zo menigmaal eens voorgenomen, u een lettertje te schrijven, maar wat zal ik zeggen, ik ellendig mens, in alles ben ik een schuldenaar, beide bij God en mensen.

Maar nu ben ik ziek geweest, en nu was de verbonds-Jehovah zo goed, dat, dat Vader-oog in de Middelaar zo op mij afdaalde, dat mijn oog niet op kon houden van die Vaderliefde zo vervuld te worden, dat ik in waarheid kon zeggen: "Ik zal dan altijd bij U zijn", dus zou mijn ontbinding, vrijheid zijn geweest.

Ik zal het hierbij laten, zeer waarde vriend, want het is een stukske der zaak, wat men hiervan kan zeggen. Gij zult mij wel vatten, naar de wijsheid die u van de Heere gegeven is. Nu, vriend, gij weet dat als men zich zo wat met bijzondere belijdenis dadelijk behelpt, het gemis van gemeenschap met het volk, ons geen grote last is. Maar als de grote Immanuël ons onder zijn banieren doet staan en met ons onder de appelboom vernacht, dan kan men de gemeenschap met zijn kinderen niet missen. Nu was ik met uw persoon bijzonder in mijn Geest werkzaam om reden dat de lieve Vader van onze Heere Jezus, u nog in Zijn verbonds-liefde voor doorvloeien en doorstromen bewaart, daar de duivel onder 's Heeren toelating de kinderen Gods zoveel werk mede geeft, dat ze geen tijd hebben, om als zulken als zij zijn alles van Hem te ontvangen, en aan zijn troon te leggen. Nu is de grond van dit alles, onkunde; nu gaat het volk verloren omdat het geen kennis heeft; nu is men rijk met te weten dat men bekeerd is, zonder te verstaan dat de bekering bestaat in het afleggen, van de ouden en het aandoen van de nieuwe mens. Nu wordt men hoog; nu wordt men wijs; men is uit gemis van die geheiligde Vaderkennis die onze onbekwaamheid en onze afhankelijkheid ontdekt voor professors werk bekwaam.

O, lieve Jacob, ik moet dikwijls zeggen: "Lieve Vader, als Gij niet gezegd had dat Gij het gepiep der zwaluwen en het gekir der duiven van tussen de rotsen hoort, als ze tot u roepen, dan wist ik niet hoe ik het maken zou. Maar nu de Heere zegt: "Ik zal ze doen uitkomen, overdekt met de gerechtigheid van Mijn lieve Zoon." Nu zeg ik, lieve Heere, och, doe mij toch maar in der waarheid ondervinden, door de Geest der ontdekking en des geloofs geleid te worden, om gedurig Uw lieve Christus aan te mogen doen als de weg tot u en mijn Vader, om zo gedurig met lege vaten te komen tot de put, om vervuld te worden met die wateren."

O, lieve Jacob, nu zou ik zo graag uit die leringen des Geestes, een vriend ontmoeten, maar o, wat zijn ze toch schaars; men zou ze wel onder de getekenden kunnen rekenen, die een jongske zou kunnen tellen. Wat een doorvloeien van wereldse begeerlijkheden en afgoderij; wat een breed opgeven van Zijn Naam, zijn geslacht; wat is hij niet in alles de wereld gelijk, het is een zee van ellenden. Nu, lieve vriend, nu zegt de Heere, wat hebt gij tegen Mij en waarmede heb Ik u vermoeid, en dan is de weg van de lieven Vader zo goed, zo recht, zelfs in het onttrekken van zijn zegeningen, dat ik verleden week mijn hoofd nog op de blok gelegd heb.

Ik zou u, vriend Jacob, nog veel van een en ander kunnen schrijven, maar wat zal ik zeggen. Het is hier toch maar de hoofdzaak, "Wat dunkt u van de Christus?" En dan kan ik er van zeggen, dat Hij ons nu nader is, als toen wij eerst geloofd hebben. Jacob, gij

moet mij toch het genoeg doen eens te schrijven.

Ik ben omtrent 25 jaar getrouwd en heb 9 kinderen met mijn vrouw geteeld; twee zijn ons door de dood ontnomen, dus hebben wij er nog zeven. Nu mocht ik met die kinderen, die door mijn hoererij maar in onecht geteeld zijn, wel eens tot de troon komen. of de Vader van alle barmhartigheid, ze om Christus wille op het echte boek wilde zetten. En omdat er niets verkregen wordt als uit vrije genade, zo heeft de Heere mij getoond, dat hij ook mijns zaads God zal zijn. Nu behoeft gij niet te vragen mijn vriend, hoe mijn ziel hier onder gesteld is. Ik kan het dan ook niet verder brengen, als met te zeggen: "Och, Heere, mocht ik voor u leven."

Vriend, ik dacht verleden week, het kon wel gedaan zijn. Ik was twee dagen ziek geweest, onder gemis van zijn tegenwoordigheid, moet u weten. En nu, vriend, werd mij gevraagd, of ik ook zo wilde sterven. Ik had geen verkiezing te blijven of te gaan, maar ik zei, "Och lieve Heere, toon mij toch uw tegenwoordigheid" en dat heeft de Heere gedaan, en mij zo liefelijk omarmd, dat ik was als de dienstknecht, die op zijn Heere wachtende is.

Ik zei tot mijn zeer geliefde vrouw: "Kind, de Heere heeft ons nu 25 jaar lang zoveel weldaden betoond, dat als Hij mij nu wegneemt, dan moet gij de Heere daarvoor bedanken. Maar mijn vrouw, een natuurlijk mens, kwam ik daardoor te pijnigen, vóór de tijd.

Voorts, Jacob, ben ik juist als een oud versleten schip. dat overal begint te tranen. Ik moet gedurig op de helling om nagezien te worden, maar het zal toch gauw stranden. Daar zal ook niet veel aan gelegen zijn. Wat een geluk dat het anker in de rotssteen ligt, niet waar. Wel man, ik moest gisteren zeggen: "Lieve Heere, och geef mij toch wat van die Pinkster geest en och Jacob, ik mocht bij ogenblikken boven zijn.

Ik moet eindigen; ik ben nu anders op Lekkerland. Nu nog niets tot uw last, vergeet dat toch niet. Doe mijn hartegroeten aan Neeltje Kort en als zij nog niet binnen de vrijstad is, zeg dan dat ze zich moet spoeden, want de tijd is kort.

Groet alle die de Heere liefhebben.

De genade van onzen Heere Jezus Christus zij met u, is de wens van uw vriend.

JOHS. DE KORTE.

2. Oude Tonge 17 Augustus 1880.

Zeer waarde in de Heere, Oosterwijk.

De Heere zegene u en de uwen, met zegeningen van Boven en van Beneden is de wens mijns harten.

Vriend Jacob, de reden van mijn schrijven is hoofdzakelijk, omdat ik tot heden toe, op mijn brief die ik u laatst heb geschreven geen antwoord ontvangen heb, terwijl ik u dat minzaam had verzocht. Nu zijn er bij mij allerlei gissingen opgerezen. De een zegt van binnen, de brief is niet terecht gekomen; een ander zegt, Jacob acht u niet waard te schrijven; weer een ander zegt, hij gelooft niets van uw staat. Gij zult dit wel verstaan.

Nu vriend, heb ik op die tijd, in die strijd, de meesten tijd geen wapens, en dan kan ik mij maar niet overeind helpen, totdat Zijn liefde het lust, om mij weer uit dien drom, uit te voeren. Nu is dat dan ook des Konings werk, daartoe is Hij gezalfd en ons geschonken tot wijsheid enz. Zo dikwijls als nu de Geest Christi, mij door het geloof verwaardigd, mij Hem eigen te maken, deel ik in die vrijheid der kinderen, waarmee Christus ons vrijmaakt, om in die vrijheid met een kinderlijke eerbied Hem te vrezen en in afhankelijkheid van Zijn licht en genade, in Zijne wegen te wandelen.

Ach, was ik hier maar veel geplaatst, maar ik bederf het zo gedurig, door Hem te

verlaten en mijn eigen weg te kiezen, zodat ik soms dagen onder gemis van die gevoelige gewaarwordingen van zijn zalige nabijheid moet omdolen.

Och, Jacob, ik gevoel mijn meeste schuld in geoorloofde wegen die ik misbruik. Ik moet in deze zeggen, wie zal ons verlossen uit zo een lichaam der duisternis en des doods. Nu weet ik wel dat de Heere in zijnen aanbiddelijke weg niet anders gewild heeft, maar dien weg verkoren heeft om er Zijn kinderen in te brengen en zoveel Filistijnen over te laten, om zo Zijn oogmerk te bereiken en Zijn eer te bekomen. Maar zal ik hieronder vernederd worden en tot mijn troost geloven dat waar de zonden meerdergeworden zijn dat daar de genade te overvloediger is, dan moet eerst Zijn Geest indalen; dan volgt er ook reformatie en een wederkeren; dan is het "Bekeert ons Heere, zo zullen wij bekeerd zijn." Dan ondervind ik, Jacob, met zeker dichter: "Groter goed ik niet en kenne, dan te dienen dezen Heer". De Heere geve mij, er veel kennis aan te mogen hebben.

Nu heb ik twee zaken van U te begeren en die zijn, uwe vrienden van mij te groeten, vergeet N. Kort niet, en dan een antwoord van u, al is het maar twee regelen.

Wat mijn persoon aangaat en mijn gezondheid. Jacob, dan is mijn hoofdkwaal Astma, zodat ik dikwijls tot niets in staat ben, maar de Heere heeft het zo goed gemaakt dat mij niets ontbreekt.

Wat mijn huisgezin aangaat dan heb ik nevens mijn vrouw, *zeven kinderen*. Er is een dochter van mij gehuwd. Zo ver ik weet zijn allen gezond, en ook onderworpen, maar kennen de Heere niet. De Heere hoop ik opene hun ogen. opdat ze dat mochten zien; maar in deze zal de Heere Zijn raad uitvoeren. Nu de Heere zegene u en de uwen en de vrienden met alle geestelijke zegeningen en make u vruchtbaar in Zijnewegen.

Ontvang mijne hartelijke groeten van uw alles onwaardige vriend

JOHS. DE KORTE.

3. Oude Tonge, 4 October 1880

Zeer waarde Broeder, in de hoop des eeuwige levens, met allen die in waarheid naar Sion hebben leren vragen, de genade van onzen Heere Jezus zij met u allen, is mijn hart wens. Ik kan niet langer meer uitstellen uw brief te beantwoorden. In de eerste plaats kan ik zeggen Jacob, dat mijn ziel zo verkwikt was door uw letteren, dat het was als koud water op een vermoeide ziel, te meer daar ik vernam, dat gij het nog niet vergeten waart dat ik in de Stormpolder geweest ben, omtrent 40 jaar geleden.

Vriend, het wordt toch maar bewaarheid dat die Hij gekend heeft, Hij ook roept, rechtvaardigt, en heiligt en ons bewaart, dat wij, hoeveel duizenden malen ook verdiend, niet verlaten worden, omdat onze grond niet in onze bekering of bevinding ligt, maar in dat verbond waarvan Christus Borg geworden is. Wat zijn wij dan toch niet gewaarborgd, niet uit kracht van de val, maar door de onveranderlijkheid van die Verbonds God, die ons naar Zijn wil gebaard heeft. Nu is dat aan mijn zijde altijd niet even klaar, want ik ondervind dat de Geest indalen en bevochtigen moet. Maar nu ondervind ik ook, dat dit een verbondsbelofte is: "Ik zal geven." Och, mocht ik er meer van hebben, maar wat zal ik zeggen, ik, ellendige.

Vriend eer ik aan u schreef voor de eerste keer had ik zo als ik u schreef veel met u gesproken, zodat ik kan zeggen, de gemeenschap der heiligen niet alleen te geloven, omdat de waarheid het zegt, maar ook omdat ik het bij bevinding heb. Nu wil ik u iets vooruit zeggen, maar hoop u daardoor niet in de hoogte te brengen. Maar ik heb altijd hoog op u gezien en op mijzelf als een wormpje en sukkelaar in kennis en genade, tegen over u. Maar eer ik nu schreef, kwam de Heilige Geest, en bracht mij die waarheid op

het hart: "Het getuigenis Gods is meerder dan dat der mensen." Nu wist ik daar geen plaats voor. Ik dacht daarover maar kon de bedoeling des Geestes niet vatten. Maar omdat gij niet schreef werd ik zo gesterkt in dat getuigenis des Geestes, die met mijn Geest getuigd had, dat ik een kind was, dat de vijand het nooit zover kon brengen, om mij te slingeren.

Nu was onder het lange wachten van u, altijd die waarheid in mijn hart, zodat ik daardoor van die groten Jacob afraakte en alleen in dat goede getuigenis moest rusten. Maar nu krijg ik uw brief en nu wordt het uit uw brief bewezen, dat ik ook in uw consciëntie gerechtvaardigd ben, hetwelk mij geen gering teken is, van mijn hemelse Koning dat ik ook het getuigenis van zijn schapen mag hebben, dat Zijn genade aan mij bewezen, echt, is. Maar nu komt de Heere weer bij mijn blijdschap over uw brief: "Het getuigenis Gods is meerder dan dat der mensen." Nu zag ik hoe de Heere jaloers is over zijn eer; nu moest ik weer gewaarschuwd worden, om niet meer van u te denken, ais ik van u denken moest. Dus, Jacob, ik moet maar van alles afgebragt worden.

Och, als ik iets geleerd heb is het toch zo weinig. Ik moet zo maar zeggen, het is maar een begin. Ik ben met niets meer bedrogen dan met mijzelf. Ik meende groot en rijk en sterk te worden, en het is juist omgekeerd. Als nu ons minder worden, onze wasdom uitmaakt dan zouden wij moeten zeggen: "De zaligheid is ons nu nader als toen wij eerst geloofd hebben."

Wat nu mijn ervaring en leven aangaat, och, Jacob, als ik mij hierin verklaar, ben ik een verkwister, een doorbrenger, en een ontrouwe verbonds-breker. Maar zo dikwijls als mij de overtuigende Geest, mijn schuld op het hart brengt, ondervind ik ook de waarheid dat er een fontein geopend is voor de zonde van het huis Davids enz. en dan mag ik niet ontkennen of ik heb daar dan nog wel eens ondervinding van. Dan wordt ook het hart vervuld met liefde Gods, en dan drijft de liefde de vreze buiten; dan kan men van dat goede land geen kwaad geruchte verspreiden. Nochtans wordt dat in onze dagen genoemd een hoog staan met uzelf, omdat men tegenwoordig de kunst geleerd heeft, om over ons- zelf en de kerkstaat te klagen, zonder schaamte voor God en zonder reformatie en dan meent men in zijn blindheid dat men de zaken zo van nabij beziet.

Och, mijn lieve vriend, dan zijn wij onder het gemis van de liefde Gods in ons hart; meesters in het oppervlakkige der zaken, die men met zijn kennis bestaat en dan denken wij hard over de Heere en over zijn weg, daar des Heeren weg zo goed, zo heilig en zo wijs is. En van dit laatste is een kind als het op zijn plaats is zo vervuld dat het hemel en aarde zou toeroepen, om de Heere met hem groot te maken.

Och, lieve Jacob, onder dit mijn schrijven, moet ik er onder schrijven, dat mijn ziel er zo weinig van heeft en als zij er iets van heeft, dat het dan zulke uurtjes van korten duurtjes zijn. Och, ik moet toch zeggen, Jacob, ik jaag er naar of ik het ook grijpen mocht, waartoe ik van Christus gegrepen ben. Want dat mag ik toch geloven Jacob, dat dat onze roeping is, om onze heiligmaking na te jagen, zonder welke niemand God zal zien. Och Jacob, wat is het toch niet een eenvoudig werk, als hij verwaardigd wordt door het geloof gemeenschap te oefenen, want dan is het, hebt gij het niet gesproken, Heere, en nu kom ik op Uw woord.

Want, Jacob, ik ondervind, dat zo verre als ik met een gelovig hart die verworven weldaden van Christus aanneem, ik ook gerechtvaardigd ben en vrijheid heb om aanspraak te maken op alle beloofde bondsgoed eren. Hier is het maar Jacob. Het is u gegeven, maar dat is geen hoog staan met zichzelf, maar met de Heere. Ik zal eindigen, Jacob, met dit versje, gij weet het wel. Het is: "De Heer is zo getrouw als sterk, Hij zal Zijn werk," en wat er volgt.

Ik hoop dat gij het met uw vrienden in de Geest moogt zingen.

Ik heb uit uw brief verstaan, Jacob, dat uw pad loopt door de zee en uw gang door grote

wateren, maar daar staat bij, dat de voorbede van de groten Mozes hen zo bewaart, dat de golven hen niet overstromen. Ik mag u troosten dat gij de kerke voor u hebt. Nu zal men toch Gods weg niet goed verstaan vóór hiernamaals. Ik zal maar niets zeggen Jacob, in de vaste overtuiging, dat de Heere niet doet met mij en de mijn naar mijn zonden en ik ondervind dat er een ogenblik is in Zijn toorn maar een leven in Zijn goedgunstigheid.

Ontvang mijn hartewens en groeten. Groet de bekenden. De Heere zij met u allen en zegene u, is mijn wens.

JOHS. DE KORTE.

4. Oude Tonge, 8 Maart 1881.

Zeer geliefde in de Heere, J. Oosterwijk, met uwen huize.

De Heere zegene u, met alle geestelijke zegeningen in Christus.

Ik kan u zeggen, mijn vriend dat het mijn Geest verkwikte, door S. de Korte, van u, als ook van de andere vrienden de goede tijding te ontvangen, van ulieder aller welstand, zoals ik u wederkerig mag melden van mijn huize. Ik denk dikwijls aan de Godzalige Rutherford, die schrijvende aan een vriend zegt: "Ik ben benieuwd of uw ziel wel vaart," hetwelk mij gedurig verplicht om in die nieuwe gehoorzaamheid voor Zijn aangezicht te wandelen, waarmede ik zo van ganser hart verenigd ben, dat ik met een zeker dichter moet zeggen: "Groter goed ik niet en kende, dan te dienen deze Heer," Maar ik moet er van zeggen, Jacob, dat het meest in verlangen, in begeren, in reikhalzen en verlangen eindigt, en dat ik het volbrengen niet vind. Maar, o wonder, nu wordt ik daarin zo bemoedigd en gerustgesteld van de groten Koning en ik 'ondervind de goedkeuring van mijn getrouwen Verbonds-God, daar Hij door Zijn Geest als tot mij zegt:

"Het is genoeg Mijn kind, dat gij dat zo begeert, gij zult het echter hier niet bereiken, maar, als gij het lichaam der zonde zult afgelegd hebben, dan zal Ik u dat voorrecht schenken, dan zult gij verzadigd worden met Mijn beeld, zonder zonde. Maar nu, zolang als gij hier zijt, weet ik het dat gij een menskind zijt, dat gedurig hinkende is. Maar zo dikwijls gij nu als Mijn kind, met die krankheden in een kinderlijk geloof, Mijn Zoon, die ik gegeven heb aanneemt, tot uw schuldbedekkende Borg, zo dikwijls zal Ik u daarover Mijn goedkeuring geven en zal u ook doen ondervinden, Uw kinderrecht op al Mijn beloofde verbonds-goederen, die Ik u dan door de Geest der aanneming tot kinderen zo rijkelijk schenken zal, dat gij op ieder blaadje van Mijn bijbel uw naam zult vinden, en daarin ontvangen die witte keursteen, waar uw naam op staat van die vrijgekochten des Heeren, en Ik vervulle u dan met en uit alle Mijn schatkamers en Ik leg al uw stenen gans sierlijk."

O, Jacob, als ik zo eens toegelaten mag worden, o, dan zeg ik wel eens: Och, Heere, hoe lange. Maar lieve Vader, och geef mij toch dat ik door uw genade, het overige van mijn leven, tot uw eer mocht leven. Hierin, vriend, ontmoet ik er o, zo weinig daar ik mijn hart eens aan kwijt kan worden. De meeste kinderen zijn vreemdelingen van de praktijk der Godzaligheid en een ieder kan zich behelpen met zijn opgeklaardheid van de zaken waaruit dat hoge staan met zichzelf voortkomt en dat men altijd genoeg heeft aan zijn bekering, zonder een zaligmakende kinderkennis aan zijn onbekeerdheid, waaruit hij vernederd wordt, en tot de troon der genade vlucht, om uit zijn rechtvaardigmaking gerechtvaardigd te worden, om als dan in kinderlijke vreze, voor Zijn aangezicht, de tijd uit te kopen, dewijl de dagen boos zijn, zonder nog te spreken van die monstergebeurtenis van onzen tijd, die, zoals zij zeggen, zo vrij geworden zijn in de

rechtvaardigmaking dat zij niets meer te doen hebben. Ten gevolge daarvan, kunnen zij leven naar het goeddenken van hun zondig vlees, in alle vleselijke begeerlijkheden, en dat alles maar op rekening van de ouden mens zetten. O, Jacob, God beware ons, met al Zijn volk, voor deze dwaling. Dit zijn dan de redenen, Jacob, dat ik hier maar meest mijn dagen alleen moet doorbrengen, hetgeen mij dikwijls benauwt, maar ik moet dikwijls zeggen: "Och, Heere, als uw kinderen, u verlaten, och, bewaar mij dan des te meer bij de waakzaamheid. opdat ik mag wakende bevonden worden als Gij zult komen," Want dan worden de wenenden maar getekend door de engel. En wij zijn nu ook maar een duifje tussen de rotsen. Nu is het hier onder het volk, de een is Bakker, de ander van Dijke, de ander weer een goede Dominee in de Kerk, en ieder is daarmee verguld. Maar heel enkelen zijn er die het met Christus houden; en daar wordt van gezegd, hij is een dwarsbalk, hij is nooit te voldoen.

Vriend ik moet eindigen met u aan te bevelen de vrienden te groeten, en Neeltje Kort, en hoop dat de liefde des Vaders en de gemeenschap des Zoons en de troost des Geestes, met ons mag zijn. Dat zij zo, wens ik u van harte.

Uw broeder in de hoop des eeuwige levens.

JOHS. DE KORTE.

Schrijf eens terug.

5. Oude Tonge 5 Mei 1881.

Zeer geliefde in de Heere, met de uwen; de Heere zegene u.

Ik was zeer verblijd, Vriend, bij het ontvangen van uw brief, te meer daar gij, vertrekkende, ongesteld waart. Ik had uw bericht al eer gewacht en was al weer bekommerd; over het lang wegblijven. Ik kan u zeggen, vriend, dat ik enige dagen vol overdenking geweest ben, in mij zelven, bij het licht in de genade, aan u geschonken, te bewonderen, hoe weinig dat ik dan nog van dat goede leven ken, om door het geloof op de belofte in de kruisiging van het lichaam der zonde, als een gans ontblote te leunen en te vertrouwen op de onveranderlijkheid van de Belover.

Och, wat zal ik zeggen, Jacob; ik heb moeten zeggen, och Heere, als ik een plantje in Uw wijngaard ben, och, wat heb ik dan toch nog weinig geleerd, buiten Jacob. O, die man, wat ligt het daar toch zuiver en bij u is het zo maar wat rammelen; en wat is Jacob verloochend en wat een onverloochendheid in alles, bij u.

Wel, vriend, als er dan mijn grote Meester niet aan te pas kwam, dan zou ik er haast een schrapje door geven. Maar nu is de Heere zo goed, dat de Heere als dan weer zegt: "Mijn genade is u genoeg en Mijn kracht wordt in zwakheid volbracht". Het is wonderlijk, vriend. Mijn vrouw en mijn ganse huis, zijn met uw brief zo verblijd, alsof ze een schat ontvingen. Wij spreken veel over u, maar uit mijn overdenking zijt gij weinig. Want de grote Koning die gebruikt sommige om de sterkten des vijands te bestormen en andere om de goederen te bewaken. Nu zijt gij geroepen om tegen de moederkerk die een hoer geworden is, te getuigen, en hierin heb ik in u een vriend en broeder gevonden.

De Heere geve u, mijner te gedenken in uwe gebeden en Hij make ons getrouw om te blijven, bij hetgeen ons geleerd is, waarvan ons verzekering gedaan is. Wij zullen die versjes nog eens zingen, zoals gij schrijft, Psalm 133, in de hoop dat de geestelijke gemeenschap met de Heere en Zijn kinderen in ons vermenigvuldigd worde.

Vriend, op uw verlangen heb ik met schipper P. Ooms medegegeven drie mud tarwe en die kost per mud tot Rotterdam f 9.60 en de gerst kost f 5.40 per mud, want die is wat duurder geworden, maar gij hebt het voor mijn eigen geld. De schipper ligt op de

Spaanse kade. Het speet mij dat ik met Kerpel de tarwe niet heb mede kunnen geven; dat wist ik te laat. Geef de zakken met de schipper mede ook mijn jas als gij kunt.

Ontvang hiernevens van mijn vrouw en kinderen de hartelijke groeten,

Uw vriend en broeder in de Heere

JOHS. DE KORTE.

Ik ben ook een weinig beter.

6. Oude Tonge, Sept. 1881

Zeer geliefde in de Heere; Jb. Oosterwijk, met de uwen en die naar Sion vragen. De Heere zegene ulieden is mijn wens.

Ik had mij al eens en andermaal voorgenomen een lettertje te schrijven, maar wat zal ik zeggen? Dan, geen tijd en dan geen lust. Och, ik ellendige man; ik zit menigmaal zo aan de grond, dat het schijnt dat ik niet meer vlot zal raken. En had ik dan maar geleerd om niet te twijfelen aan Zijn trouw tegenover mijn ontrouw, maar dan kan ik daar ook niet mede werken, totdat Hij die de gebondenen uit de kuil ophaalt daar geen water in is, mij ontbind en uitvoert, en Zijn licht verheft.

Vriend, ik erken in oprechtheid, dat ik tot mijn schaamte moet bekennen, van deze zomer maar weinig van die zalige gemeenschap, van die getrouwen Verbonds-God aan mijn hart gehad te hebben, Nu, weet ik wel, vriend, dat er duizenden redenen zijn, maar mij dacht alsof er iets bijzonders was, als reden, maar de Heere heeft het mij in deze niet getoond. Ik had vóór die tijd veel in de nabijheid van die getrouwe Verbonds-God mogen verkeren. Want Jacob, ik heb het er toch op gezet om voor Hem te leven, en als men nu dat zalige invloeiing en bekwammaken des Geestes, aan onze harten mist, dan staan wij niet op onze post en dan zijn wij als een vis op het droge.

Zondag morgen zou ik opstaan; ik zat een ogenblik stil. Ik zeide, *och Heere, dat ik voor U mocht leven*. Het was of er een zei: "Wel man, dat hebt gij al ruim 40 jaren begeerd en nu is het nog hetzelfde." Wat zijt gij nu gevorderd? En die in het huis des Heeren geplant zijn, dien zal gegeven worden te groeien, en ik was nog niets gegroeid. Zij zeiden. Geef er maar een schrapje door.

Maar de Heere bracht mij bij Paulus, daar hij zegt: "Het willen is wel bij mij, maar het volbrengen niet." Maar hoe dat, als het sterfelijke, het onsterfelijke zal aangedaan hebben, wij Hem dan gelijk zullen zijn. Dit deed mij nu goed, om met een vernieuwd voornemen des harten, bij de Heere te blijven, en aan Zijn weg vast te houden, hoewel het er in onze dagen op aankomt; want er zijn er maar heel weinig, die de Heere bewaart dat ze niet doorvloeien; die bij de gerichtten op aarde, de gerechtigheid leren, om die God des gerichtts, lief te hebben en te rechtvaardigen als Hij alles wegdraapt. Hier roepen de mensen alle over de vele regen en over de ellende daardoor, maar niemand spreekt van zijn zonde. En waren hier Gods kinderen maar niet schuldig. o, Jacob de onkennis van de gerichtshandelingen des Heeren op aarde, is zo groot, dat ik mij menigmaal moet verwonderen, en zo gaat onze maatschappij en ons volk verloren, omdat het geen kennis heeft.

In deze heb ik hier haast geen een vriend. Ieder zoekt bij de gebroken bakken nog water, maar o, dat rechtstreeks werken uit de afsnijding in ons zelve, door het geloof tot God in Christus, door die Geest, die ons geeft, niet op te houden, voordat men die vernieuwde vrede ondervindt; dat Zijn Geest met onze geest getuigt dat wij kinderen zijn, dat is vreemd geworden en dit immers de aard der kinderen, nietwaar?

Jacob, och wees toch zo goed een lettertje te schrijven; laat mij iets van u weten, zowel als van uwen huize, en van de vrienden.

Wat mijnen huize aangaat, mijn persoon is als een bouwvallig huis dat staat in te storten, Het een en ander gaat mij ontbreken.

Voorts, zijn mijn vrouw en kinderen zeer wel. De kleine van mijn dochter is overleden; daar hebben ze lang mee gesukkeld.

Voorts mijn vriend, beveel ik mij in uwe gebeden en wens dat de God aller genaden onze harten moge vervullen door Zijnen Geest. Dat zij zo.

Na groeten UEd, vriend,

JOHS. DE KORTE.

7. Oude Tonge, 27 October 1881.

Zeer geliefde in de Heere, J. Oosterwijk en vrouw en kinderen.

Het kwam mij heden morgen zo in de gedachten, dat het al weer zo een tijd geleden is, dat ik van u niets vernomen heb, hetwelk dan ook oorzaak gaf, om u enige letteren te schrijven, teneinde u mede te kunnen delen, wat wij door Gods goedheid nog zijn, en tevens ook iets te mogen vernemen van ulieden.

Wat nu mij en mijnen huize aangaat, zijn wij naar het uitwendige er zeer wel aan, allen in een staat van gezondheid.

Ik spreek niet naar het uitwendige, want Jacob, dan rust het oordeel op alles, en in dezen zal het allen enerlei wedervaren, zo de rechtvaardige als de goddeloze. Ik zal dit zo laten, Dit wil ik nog zeggen, dat ik zo oprecht van de gerichtshandelingen des Heeren, op aarde overtuigd ben dat ik niets durf zeggen, maar bij ogenblikken zo mag rechtvaardigen, dat ik een slaande God lief heb, en dat verplicht mij dan ook tot een nieuwe gehoorzaamheid. Nu kan ik niet veel spreken, Jacob, van die diepten, zoals andere kinderen, met een Heman. Neen, ik heb zoveel overtuiging van mijn onwaardigheid en zondigheid, en van de Vaderlijke liefde in Christus daartegen over, dat mij dunkt, dat het zo bij mij is, als er staat in Psalm 103. "Geen vader sloeg met groter mededogen." Gij weet dat wel.

Nu, word ik, door die kennis zo vernietigd in mijn eigen rechtsvorderingen, dat ik niets in te brengen heb, als die liefde des Vaders te erkennen, die hij in Christus ons heeft toegebracht, en die weg der genade in Christus goed te keuren en toe te vallen. Nu is daar zo een wegraken in, hoe verward mijn zaken ook zijn, dat het dan een vergeten van mijzelf is, en van mijns Vaders huis, ja, land en maagschap.

Ik dacht hedenmorgen over die Psalm 89, daar de Heere zegt: "Ik heb een verbond gemaakt met David," en zo vervolgens. Nu zag ik, hoe de Vader in die Christus, die de Geest daar bedoelt een verbond opgericht had, waar alle kinderen in betrokken waren.

Nu, zeg ik, Heere, waarbij zal ik het nu weten, of ik in dat verbond sta?

Nu leidde de Geest mij in die waarheid: "Zo velen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven, om kinderen Gods te worden."

Nu is hiervan de Heere zijn Getuige, dus hij heeft dadelijk een Getuige in de hemel, niet Eén, maar Drie; en hij heeft er drie op aarde, de Geest, het water en het bloed, en dan nog zijn consciëntie.

Nu ondervind ik dat God zo getrouw is in Zijn verbond, zoals de dichter zegt: "Al veranderde de aarde haar plaats." Zou dan nu deze hoop, die men op Hem heeft, ons niet aan Hem met een kinderlijke gestalte verbinden, terwijl wij hier ronddolen onder een krom en verdraaid geslacht.

Ja, vriend, ik geloof dat de tijd daar is, om op ons plat voor God in te vallen, dat hij ons besture om niet door te vloeien, maar bij datgene te blijven, waarvan ons verzekering gedaan is. Nu weet. ik wel dat er geen een schaapje verloren zal gaan, maar men kan

toch zo ver van huis raken, dat men in de eerste plaats bijna zonder leven is, de aarden flessen gelijk en dan in de tweede plaats, dat de Heere soms bittere wegen moet inslaan, om ons weer thuis te brengen. Ik hoop dat dit genoeg zal zijn.

Jacob, mij is gezegd dat gij op de plaat, aardappelen hebt wezen laden. Ik had wel naar U toe willen komen, maar kon niet.

Schrijf mij toch eens terug, hoe het met u is, en met de uwen. Ik hoop dat gij zult ondervinden, Ps. 92.

"In hunne grijze dagen,
Blijft hunne vreugd gewis."

Hier is alles nog zoo, als toen gij bij mij waart.

Ontvang van de mijnen de oprechte groeten en van mij, uw onwaardige Vriend en Broeder in de Heere,

JOHS. DE KORTE.

8. Oude Tonge 29 Mei 1882.

Waarde Vriend en Broeder in de Heere. J. Oosterwijk.

Daar ik al lang voorgenomen had u eens een lettertje te schrijven, ben ik daarin altijd nog verhinderd geworden, maar nu mijne begeerte niet langer kunnende uitstellen, om reden, gij mij in uw vorige brief geschreven hebt, dat gij allen welvaart in de tijd, maar hoe gaat het nu in het geestelijke; want die in het huis des Heeren geplant zijn, die zal gegeven worden te groeien in de voorhoven onzes Gods. Daarom heb ik al lang gewacht op een lettertje van u, maar het komt niet. Zij maken mij alles wijs, gij weet het wel. En omdat ik altijd geen wapens heb om de vijand te kunnen bevechten, word ik krijgsgevangen gemaakt. Kwam dan niet die grote Koning die vrijheid uitgeroepen heeft er aan te pas, dan was het nog omkomen. Maar omdat wij uit de vrije belofte gebaard zijn, uit de baarmoeder van het welbehagen des Vaders, door de voldoening des Zoons aan de eis des Vaders, voor Zijn kinderen en dat bekend gemaakt en toegepast, door de Geest des Vaders en des Zoons aan ons, waardoor wij genoodzaakt geworden zijn om te moeten bekennen dat wij kinderen zijn.

Nu is het onmogelijk, hoe ons schip ook door tempeesten geteisterd wordt, het om zou komen. O, Jacob, in deze is het waar, dat als gij een geloof had als een mosterdzaad, men zou zeggen: "Niets kan ons scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus". Vraagt gij mij nu, kunt gij op die belijdenis nog al voort, och Jacob, dan moet ik er van zeggen, dat ik ze geloof als waarheid maar om er mee te werken en er uit en door te leven, dan moet er van boven wat komen. O, Als dan niet de Geest Christi invloeit en vruchtbaar maakt, dan kan ik er geen stap mee voort. En was dat weten nu maar praktisch, en het werkte nu maar in mij een geweld op het koninkrijk der hemelen, maar dat moet de Heere ook werken. Jacob, wat daalt het toch laag af, niet waar? Ik had het vroeger niet gedacht, maar ik heb er niets tegen. De weg is goed, het is een goede weg. Het is immers bij u ook zo, Jacob. Hoe kan nu deze leer, zorgeloze of goddeloze mensen maken, daar iedere rechtvaardigmakende daad, de heiligmaking baart in de zielen van Gods kinderen. Och, het is immers zijn grootste smart, dat hij zo een lichaam der zonde en des doods omdraagt en dat als hij het goede wil het kwade hem bijligt.

Och, Jacob, ik zeg wel eens, och Heere, mocht ik voor Uw aanschijn leven, want is niet het voorbeeld der heiligen hem tot jaloersheid? Och, hadden wij er maar iets van, inzonderheid in onze donkere afgodische eeuw. Vriend, de Heere is op weg, och mocht Hij ons wakende maken, opdat Hij niet onverwachts kome.

Ik beveel mij u aan in uw gebeden. Vriend, ik word bang in mijn eigen plaats, want

alles is los om gruwelen te doen, tegen al de oordelen aan. De tijd nadert met rasse schreden, dat het wraakoefenende zwaard des Allerhoogsten over dat zondige Nederland opgeheven zal worden. O, Vriend, ik spreek daar dikwijls met mijn kinderen met bezwaardheid over.

Nu, genoeg, ik zal daarmee eindigen, en u iets aangaande onze gezondheid melden. Wat mij aangaat, ik heb geen reden, om iets tegen de weg te hebben. Ik ben zoal dezelfde naar het uitwendige, gezond, maar kort op de adem. Wat mijn huisgezin aangaat, dat is er wel aan. Gij allen hebt van mijn vrouw en kinderen de beste groeten.

Wij hebben hier wat nieuws gekregen. Er komt hier een man "Van den Broek," van Gouda, prediken. Die heeft een grote toeloop; men zegt: "Nooit heeft een mens also gesproken." Ik heb de man niet gehoord, dus moet dat zo laten. Och, wat is het voor mij toch moeilijk, Jacob, want die mensen hebben het dan zo goed. Nu, zal ik maar niets meer zeggen, Jacob.

Nu, ik verplicht u, mij een briefje te schrijven. Mag ik van u ook nog verzoeken, Neeltje en de vrienden te groeten.

Ontvang mijn hartelijke groeten, ook uw vrouw en kinderen, met de wens, dat de zegeningen van Hem, die in de braambos woont, over ulieden komen. Dat zij zo.

JOHS. DE KORTE.

9. Oude Tonge 6 September 1882.

Zeer geliefde in de Heere, met de Uwen en allen die de Heere liefhebben.

In antwoord op uwen brief mij toegezonden dient dat ik mij innerlijk met uwe letteren mocht verheugen, en alhoewel uwe drukwegen, zoals gij mij die meldde, met de uwen mij met u deden wenen, zo mocht ik mij grotelijks verblijden, zoals de Apostel Johannes zegt, dat zijn kinderen in de waarheid wandelen.

Ik was in mijn geest door uw brief verkwikt. Bij de ontvangst, ben ik ook dikwijls te Nieuw Lekkerland. Want, Jacob, als de waarheid op de straten struikelt, en wat recht is er niet meer door kan, de wachters slapen en de zieners met blindheid geslagen zijn, dan is het nog wat groots, als men dan nog een vriend vind; die heeft dan nog een schat gevonden. Maar Jacob, wat is er nu voor ons niet te doen, om die onwankelbare hoop vast te houden tot de einde, te meer daar de beste kinderen thuis gehaald worden, en voorts, zoals u terecht opmerkt er geen kennis Gods is, omtrent de toestand van land en kerk.

Ik kan mij nooit genoeg verwonderen over de onkennis onder de kinderen Gods. Het schijnt mij toe, Jacob, alsof Nederlands zon ondergegaan is, en alsof de Heere zegt: "Ik wil niet langer meer uitstellen om dat afgodische Nederland, weg te doen."

Als er geen gebed meer is, Jacob, dan behoeft men er niet gunstig meer over te denken. Maar Jacob, nu moet ik u met schaamte bekennen, dar ik nu bij al die treurige omstandigheden, nog maar al te harteloos, biddeloos en werkeloos ben. Och, Jacob, ik ken dagen dat de Heere mijn opstaan en mijn neerliggen was, en nu zo dikwijls als het geen slapen is, met slaapzucht bevangen, daar het zo nodig is om wakende bevonden te worden.

Och, Jacob wat leer ik toch niet dat het gebruik maken van Jezus, om uit Hem kracht te ontvangen tot aflegging van de ouden mens en opstanding van de nieuwen mens, ook een weldaad is uit het verbond vloeiende, door Christus verworven en ons van boven geschonken moet worden door die Geest van Christus, opdat Hij van alles de eer zou ontvangen. Zodat, daar ik vroeger kon lopen ik nu niet meer kruipen kan. Och, nu is het immers geen wonder, dat hij nu met die hoogvliegers van onze tijd niet mede kan, die

de fondamenten van Gods troon verzetten en wegnemen, nl. die van gerechtigheid en gerichte, en barmhartigheid en genade voor opzetten en daarom altijd vol zijn van de genade en van de liefde Gods. Dat zijn van die evangelische mensen, die kunnen zo hard over een liefderijke God niet denken; maar ook niet Jacob, met diegenen, die alleen maar spreken van rechtvaardigen, zonder heiligen, van die gevaarlijke Antinomianen, terwijl rechtvaardigen en heiligen tweelingen zijn, die gebaard worden. Och, Jacob lief, mochten wij verwaardigd worden om tussen deze beide wegen, door de Geest der waarheid te leren wandelen, in heilige omzichtigheid, om die geloofsroem te mogen behouden tot de einde, want de kroon hangt toch maar aan het einde van de weg, hoewel dat ik dikwijls vrees nog om te komen; want de weg is zo nauw en de poort zo eng.

Nu, vriend, het gebeurt mij wel eens dat ik de hoornen van dien altaar uit schuld besef en gevoel mag aangrijpen, en och Jacob, ik behoef u dan niet te zeggen, wat er dan plaats heeft. Dan wordt er niet alleen schuld vergeven, maar dan zweert de zondaar, dat hij zal houden de rechten van Zijn gerechtigheid. Want zalig worden is niet genoeg, maar hij moet zalig zijn. Is hij een rankje, dan moet hij ook vrucht dragen. Och, dat de Heere regen gaf op het droge, naar zijne beloften, opdat wij als nagras mochten groeien tussen de wilgen aan de waterbeken en de Koning lust mocht hebben in onze schoonheid. Dat de heiligende Geest, alle wilde ranken wilde afsnijden, om dagelijks te sterven, opdat Christus, die ons leven is, in ons wonen moge.

Vriend, ik vrees dat wij als bankroetiers, zullen moeten vertrekken. Jacob, ik heb gemerkt, dat het bij u niet altijd voor de wind varen is, naar het uitwendige. Och, de Heere is zo wijs, die weet zo juist wat ons past, en geeft ons dan loden voeten, opdat wij niet te hoog zouden klimmen. Maar vriend, er is genade nodig om ons zelve te verloochenen en dan zulke liefhebbers van ons zelve, dat is wat, vriend. Nu, ik kan niet over de Heere klagen.

Jacob de tijd is maar kort, maar vooral voor u. Gij staat naar uw hoge jaren voor het laatste riviertje. Als gij daarover zijt, dan zal er een vrijeleide zijn van de Koning om u in te halen en u toe te voegen, die heerlijke kroon van overwinning om dan in dat huwelijk voltrokken te worden daar wij hier van in ondertrouw zijn, om dan boven de strijd zich eeuwig te mogen verheugen in het bezit van die zaligheid die geen oog gezien, geen oor gehoord heeft en in geen mensenhart is opgekomen. Waren wij daar meer van doordrongen, Jacob, dan zouden wij onze pinnen, hier niet zo vast insteken. Ik ben jaloers, Jacob over hen, die over rivier de dood zijn, want hier wordt het bang. Ik denk wel eens, och, was ik maar op een eiland, alleen, want alles is hem tegen. Hij is maar een pest in den lande. Het is zoals Christus zegt: "Indien dit aan het groene hout geschiedt, wat zal dan aan het dorre geschieden."

Vriend, ik las verleden week in de courant van een bankier te Tilburg, die in een optocht een rede hield, waarin hij opzettelijk de jeugd aansprak om elkander op te wekken, om het Spaanse karakter op te wekken, waar men vroeger zo niet mede bevriend was.

Ik zag zo in, hoe onze vaders goed en bloed opgeofferd hebben om van onder het Spaanse juk uitte komen, dat zoveel duizenden in Nederland gemarteld had; dat zijn zo de beginselen, Och, ik zeg zo dikwijls, tot mijne kinderen, wat staat er nog voor u te doen. Vriend, het is niet alleen dit, dat de Jezuïeten, verbannen uit Duitsland en Frankrijk, ons land overstromen, maar men heeft al priesters met hun gewaad, in onze Kamers als vertegenwoordigers des volks, en toch zingt vroom en onvroom maar van vrede en van Oranje, daar de Heere zegt: "Wat heb ik met de vrede te doen, daar de toverijen van het huis Achabs zo vele zijn." De Heere beware ons, hoop ik, vriend bij de eenvoudigheid, en doe ons maar in onze binnenkamer gaan, mocht het wezen, om de breuk der dochter Sions te bewenen.

Vriend, wij zijn nog tot op dit ogenblik in welstand, ook de bekenden. Gij hebt van de metselaarsvrouw en ook de dochters, de groetenis. Mijne getrouwde kinderen, zijn ook nog wel en in mijnen huize ook, als ik, mijn vrouw en kinderen. Voorts klaagt hier ieder in zijn stand, de boer over het gure weer en slechte vruchten, de werkman over zijn werk en de handelsman over de handel, maar tot verwondering hoor ik er hier geen een die klaagt over de zonde. Men zou de Allerhoogste wel uit zijn regering willen zetten, maar men wil niet één zonde missen.

Het zal toch bij u zo erg niet zijn, denk ik. Nu, hartevriend, de Heere zij u met de uw tot een schild en loon zeer groot en geve u mij dikwijls te gedenken in uw gebeden.

Uw Vriend in de Heere

JOHS. DE KORTE A. VERSCHURE en kinderen.

Schrijf mij toch spoedig terug.

10. Oude Tonge, 21 November 1882.

Geliefde in de Heere, Jacob Oosterwijk, met uwen huize.

Genade en vrede zij u rijkelijk vermenigvuldigd van God, onze Vader in Christus Jezus, onzen Heere, door die Geest Christus, die het uit het zijn zou nemen en het ons mededelen en verkondigen.

Jacob, als ik zo schrijf, zegt de duivel, 'man, dat is veel te hoog'. Maar Jacob, wij kunnen immers geen kinderen zijn, zonder Vader; dat zou immers strijden tegen de orde van de huishouding Gods, met Zijn kinderen die alle gebaard zijn met de vrije Izak en die allen op Gods tijd *Abba, Vader* leren zeggen. Dan zijn ze niet hoog, maar juist op hun plaats.

Het is mij, dat kan ik zeggen Jacob, een gedurige behoefte, om in die kinderlijke vreze, in een kinderlijk gebruik maken van die Vaderlijke verbondsgoederen van dat genade verbond, waarvan Christus de Verbonds-Middelaar geworden is, door die Verbonds-Geest, die het ons mededeelt en doet omhelzen, dat het mij zo kan binden in die begeerte aan de genadetroon van de Vader in onzen dierbaren Jezus, dat ik haast niet weg kan raken. En dan Jacob gebeurt het mij wel eens, dat ik dan als een arm zondaar, door de verlossing die in Christus is, waarin dan de hemel met de aarde en God met Zijn kind zo bevredigd zijn, dat mijn ziel overstelpt is, zodat ik dikwijls zeg: "Och, lieve Vader, mocht ik voor u zijn.

O Jacob, ik zei laatst nog, och Heere, als ik niet overtuigd was, dat er buiten u geen zaligheid is, in hemel of op aarde, dan zou ik met Petrus wel zeggen; "Gaat van mij uit, want ik ben een zondig mens." Maar hiervan overtuigd zijnde, doet het mij met al mijn zonden, gedurig gebruik maken van dat rechtvaardigend en heiligend bloed van de Zone Gods, waarin dan altijd, zo dikwijls als ik dat door een kinderlijk geloof omhels, vergeving niet alleen, maar ook enige gerechtigheid beloofd en geschonken wordt, en daaruit volgt dan vrede Gods en die is van die aard, dat zij alle verstand te boven gaat.

Het gebeurde mij, Jacob, dat ik verleden week, door onze gemeente ging, en daar geeft de Heere mij te zien dat ik een kind was en dat ik uit kracht daarvan als kind, een recht op alles had. Daarbij kwam de Heere als aan mijn zij, die met mij ging. Maar lieve vriend, wat was ik vrij; daarbij kwamen mij voor de geest, de groten der aarde alsof zij zich naast mij plaatsten maar ik was zo vrij, het was alsof ik ze niet zag.

Dat doet mij dan wel eens zeggen, in die die voorsmaken zo zoet zijn, wat zal dan dat volle bezit zijn, daarboven. Als ik daar een klein oogje op heb, o, dan zou ik wel haast zeggen, ach, hoe lange, zal het nog zijn; lang zal het niet meer duren, Jacob, want ik ondervind dat ik waar een lemen huis bewoon en het wordt alle dagen al zwakker. Ik

denk zo welf eens, wat doe ik nog hier, want ik kom in alles met mijzelfen zo bedrogen uit.

Ik vernieuw wel eens dat verbond met de Vader, dat ik de Zijne wil zijn en de rechten Zijner gerechtigheid wil onderhouden, ja, zweren zelfs, maar niet zo als vroeger. Nu, op conditie, als de Heere mijn hart verwijd zal hebben en mij Zijn Geest schenkt.

Maar niet tegenstaande dat alles is het maar een willen, en zodoende zijn alle morgen mijn bestraffingen nieuw. Maar hoe veroordeeld ook, kan ik tot eer Gods zeggen, dat ik veel behoefte mag gevoelen aan de ondersteunende, eeuwige armen van die Verbonds-Vader, aan zijn levende en ondersteunende genade, en daarbij mag ik dan veel opening vinden aan de troon, met kwijtwording van mijzelf, waarop dan dat leunen en steunen, op die eeuwige gerechtigheid van Christus volgt. En o, Jacob lief, dan denk ik zo wel eens: lieve Vader, wat is Uw weg toch wijs en goed, dat Gij mij zo nauw met U wilt verenigen, opdat ik als een schaapje, daardoor, in de eerste plaats niet ontmoedigd zou worden, als ik in de wijken en straten moet gaan zitten wenen, over de breuk van land en kerk en ook niet door vloeien met de stem: "Hier is de Christus en daar is Hij," maar zou leren, hoe dat het niet gelegen is in woorden maar in kracht. Van die kracht Jacob, is weinig kennis.

Nu ben ik in de grond hier zonder vrienden, want Jacob onze bevinding en bekering gaat ook over boord, want wij zijn daardoor maar in en met Hem verenigd, opdat wij uit die vereniging goede vruchten zouden dragen, zodat niet onze vrucht in onze bevinding is, maar in de Heere, die ons alles is bij de Vader. Dat is het waarvan Paulus zegt: "Ik gedenk niet aan hetgeen achter is, maar strekke mij uit naar hetgeen voren is."

Jacob, ik zal eindigen want ik ben wat wijd uitgestapt, maar overzie mijn dwaasheid toch maar. Ik denk veel aan u, meer dan vroeger, zodat ik u met mijn gedachten dikwijls schrijf en dat vloeit daaruit dat ik in die ontblootte weg, hier zo weinig mensen vind. De meeste mensen hier ploegen maar door van het één op het ander, maar zijn ontbloot van die Gods kennis, die ons uit ons zelf en in Christus overzet. En om dat ik nu weet dat die Verbonds-Vader u hierin zo geoefend heeft, spreek ik niet anders over u dan met verontwaardiging van mijzelf.

Daarom beveel ik u, mij in uw gebeden te gedenken, opdat wij in de strijd met die eeuwige armen mogen ondersteund worden, en wij bij datgene mogen blijven, waarvan ons verzekering gedaan is.

Nu, vriend, wat mijn persoon aangaat, omtrent mijn gezondheid, dan ben ik niet veel, dan is de adem mij soms zeer kort; de Heere weet wel waartoe. Ik hoop dan ook maar te zwijgen. Mijn vrouw en kinderen zijn zeer welvarende en de Heere heeft mij een bekwame en gewillige vrouw gegeven om mij te dienen. Nu is hier, dikwijls voor mij die Vaderhand zichtbaar in. Het is immers alles van Hem.

Voorts is hier alles nog hetzelfde. Die meisjes komen nog geregeld bij mij. Mijn getrouwde kinderen zijn ook allen nog wel.

Groet ze, die de Heere Jezus in onverderfelijkheid lief hebben.

Ik zal eindigen en wens u toe dat de stromen des Geestes, u zo mogen bevochtigen, dat gij in uw oude dagen veel vruchten moogt dragen.

Uw Vriend in den Heere

JOHS. DE KORTE en A. VERSCHURE en kinderen.

Mag ik u een lettertje terug verzoeken,

11. Oude Tonge. 4 Januari 1883.

Zeer waarde in de Heere, Jb. Oosterwijk, met de uwen,

Genade en vrede worde u zeer vermenigvuldigd, is mijn hartewensen.

Vriend, ik heb zo al enige dagen gedacht, ik zou al weer maar eens een lettertje schrijven, terwijl ik op een briefje van u, tevergeefs gewacht heb, waar ik zo begerig naar ben. De reden daarvan is, Jacob, dat ik zo duidelijk leer verstaan en geloven, dat er zo hier en daar, zo maar een enkele meer is, en die men met een kaarsje moet zoeken, die niet doorvloeit, en die nog kennis heeft van een komende en gaande Christus. Nu heb ik die nooit zo lief gehad en bemind als nu. O, zulken, hebben in mijn hart een plaats. Daarom, Jacob, spreek ik veel met u, want de tijd nadert, dunkt mij, Jacob, dat het er op aan zal komen. Maar geen nood, want onze Voorspreker is in de hoogte; die staat ook voor ons in en zegt ons, *vreest maar niet, Ik zal het maken*.

Ik had daar in, kort nog ondervinding van. Gij moet weten Jacob, dat ik altijd gezet ben op de gevoelige blijken van mijn kinschap. Nu had ik al wel acht dagen, de Heere, zo nageweend, om eens opnieuw uit mijn schuld gezet te worden. Mij dacht als de Heere dat eens wilde doen, dat ik zo eens met Hem het jaar uit mocht gaan. Nu, ik kan hier niet meer van schrijven. Gij weet het hoe hij dan gesteld is.

Nu werd ik Zondagmorgen ten 2 ure wakker en ik raakte weer aan het bedelen en ziet Jacob, daar komt de Heere Jezus mij voor in Zijn kruisdood, hoe dat hij daar mijn zonden verzoend had en mij met de Vader bevredigd, en mij door die dood in eeuwigheid geheiligd had en hoe dat die dood een gevolg was, van de gift van de Vader in de Vrederaad, daar ik een gift van de Vader aan de Zoon geworden was, en hoe dat ik verzoend was in die dood, omtrent mijne verleden, tegenwoordige en toekomstige zonden; maar hoe dat ik nu hier geen kinderlijk gebruik van kon maken, vóórdat die Geest mij die weldaden levendig op mijn harte bracht.

Nu, zei ik, *ach lieve Heere, schenk het mij dan ook toch er bij*; en nu vloeide die Geest zo liefelijk in en schonk mij dat ik door het vuur van dien altaar, zo in vlam raakte dat ik mijn eigen offer op die groten Altaar offerende verteerd werd en die gerechtigheid mijn enige grond was. Nu leerde ik hieruit, hoe dat mijn gerechtigheid in de hemel altijd dezelfde was, en ik in dat bloed gewaarborgd wast maar hoe dat wij die weldaden maar alleen door een geschonken geloof aannemen en er voor onszelven de troost van hebben.

Och, Jacob, als wij zo geleerd worden op die hogeschool, wat zijn wij dan toch blind. O, dan moet ik maar zeggen: "Heere open mijn blinde ogen, dat ik mag zien." O, wat trok ik daar toch lering uit; wat was het toch een vast fundament, daar ik mij in mocht bevinden, en ik zag, als ik de Heere vergat, Hij mij dan nog kende, en mij ook niet vergat.

Hierbij kwam hoe ik het afgemaakt had en hoe ik het elk ogenblik bedierf; ik verdween in mijn niet. Ik zei: "Heere, ik zweer U dat ik voor U wil leven, maar ik kan niet op mijn benen blijven staan."

Maar dan zag ik dat dit Genadeverbond het willen voor het volbrengen neemt. Ik zal hiermede ophouden, en uw meerdere ervaring laten spreken, en hoop tevens dat gij naar uw wijsheid, die gij van de Heere hebt ontvangen niet hoger zult oordelen als de liefde betaamt, en mocht uw meerdere ervaring er iets tegen hebben, wil ik mij gaarne uw onderricht onderwerpen.

Nu, Jacob, ik zal hiermede ophouden met u dit te verklaren, dat ik wel eens begerig naar het einde van de weg mag zien. Nu, Jacob, wij waren zo gezegend van de Heere dat wij onder de vele oordelen, met Nieuwjaar, nog allen te samen waren, en in staat van welstand. Och, ik kan het dikwijls niet op, en moet dan dikwijls zeggen: "Wie ben ik en wat is mijn huis, dat gij ons tot hiertoe gebracht hebt?"

Nu, zou ik ook wel veel klachten kunnen inbrengen over de drukkende tijd en weinige verdiensten, onder de inkortende hand van zijn beste fondsen, maar zal dat maar niet

doen, want Hij doet met ons niet naar onze zonden.

Ik wens u met het Nieuwjaar, hartelijk mijn vriend, dat gij zo bedauwd moogt worden door een milde regen, dat gij vervuld moogt worden met nieuwe vruchten. Hij geve u in alle wegen te mogen zeggen: Hij is de Heere."

Hij zegene uwen huize opdat het mag wezen: "Deze is aldaar geboren," en geve u van de inkomsten des velds te eten met vrede en blijdschap. Dat zij zo.

Uw onwaardige Vriend

JOHs. DE KORTE en A. VERSCHURE.

Och, schrijf toch eens weerom en groet uw vrienden.

12. Oude Tonge, 25 Januari 1883.

Zeer waarde in de Heere met uwen huize Jacob Oosterwijk.

De genade van onzen Heere Jezus zij met u.

Ik heb uw brief ontvangen. Ik was zeer verblijd en mijn ziel was er door verkwikt. Een goede tijding uit verren lande is als koud water op een vermoeide ziel. Innig mocht ik mij niet u verenigen, in hetgeen uw grote Leraar door Zijn Geest u op die hogeschool leert; alhoewel ik mijn kleine bevinding in de schaal tegen uw meerdere bevinding niet durf wegen, heeft het mijn lieve Koning en leermeester behaagd, mij die tafel van het A. B. C. der genade zo ver te leren als mij nodig is tot zaligheid te kennen. Ik bedoel, kennis van mijn, zonde, kennis van mijn verlossing, kennis van mijn dankbaarheid, uit welke ik de gehele grond mijner zaligheid in Hem heb, die in zijn dood mij met de Vader verzoend heeft, in dat verbond der verlossing door Hem uitgevoerd. Nu is onze vastigheid hier als de bergen Sions die niet wankelen, omdat Hij is, die Hij is en zal zijn, die Hij zijn zal. Kon ik nu hiervan een gelovig gebruik maken dan was er nooit gebrek aan enig goed.

Maar, Jacob, als ik nu van mijn gebruikmaking van die Hemelfontein moet spreken, vooral als de verheffing der Jordaan daar is, o, wat is het dan niet een klein geloof, dan gaat mijn liefde ver mijn geloof vooruit. Was het nu niet waar, *Ik heb voor u gebeden dat uw geloof niet op zal houden*, dan kon hij niet overeind blijven staan. Nu ben ik hier maar bedrogen mede uitgekomen. Ik had mijn ziel een altoos durende rust beloofd en nu werd het juist eerst de strijd des geloofs. Wat staat hem nu hier niet alles in de weg, zichzelf in zijn enkele vijandschap, in zijn blindheid, in zijn ongedoodheid, zijn omzien naar de lemen afgod van de wereld, zijn weinige heiligmaking, zijn verborgen hartzonden, o Jacob, ik zeg zo wel eens, hoe kom ik er af. Ik ben altijd in het schuldboek van mijn groten schuldeiser. Och, ik zeg zo dikwijls, *Heere, help mij toch op, opdat ik mijn hoofd uit de gebreken moge opheffen*.

Nu komt hierbij de duivel, die wel niet meer aan hem heeft, maar niet op zal houden, om hem in onmin met zijn grote Koning te brengen. Kan hij hem niet tot zonden verlokken, dan verlost hij hem tot hoogmoed en doet hem hoog van zichzelf denken, hem zorgeloos makende. Jacob, ik werd kort geleden bepaald bij deze woorden: "Alle rank die in Mij blijft draagt veel vrucht." O, wat heb ik daar veel uit geleerd, en leer er alle dagen uit, hoe mij nu uit het verbond der genade alle de weldaden geschonken moeten worden, zelfs geloof en bekering, om in Hem te blijven; om nu met al mijn kwalen gedurig in Hem over te gaan, ter genezing.

Nu begrijpt gij wel, nu heb ik mijn armoede lief, omdat nu mijn grote Koning werk heeft die nimmer hen heeft afgewezen, die Hem zo nodig hebben. Nu gebeurt het mij wel eens dat die bornput Bethlehems zo vloeiende is, dat ik dan wel eens zeg: "Help mij Zijn Naam prijzen."

Daarom Jacob, was ik zo blijde met een brief waarin die kennis met de eeuwige Zoon des Vaders niet vreemd was, want nu misse ik hulp om Hem te prijzen. Want als onze ziel niet door de weldaden van Christus onderhouden wordt, uit het verbond der genade, dan missen wij die geloofsgemeenschap met Hem, en dan is ons ongelooft bezig, een kwaad gerucht te verspreiden en hard over de Heere te denken en te spreken. Ja men zou dan wel boos zijn omdat God over andere nog goed is, of men weet het soms zo mooi te maken. dat men dan zegt, ja, hij is nog te veel gestaltelijk, of nog te werkheilig. Och, lief wicht, ik zal dat zo maar laten, ... Maar ondertussen hangt de grote Koning zijn zegel aan zulke brieven, die zo in Hem zijn, en dat doet Hij aan geen leeg papier.

Ik verzeker u, mijn vriend, daar wij Christus aandoen, daar is geen gebrek aan enig goed. Och Jacob wil de Heere ons langs zulk een armen weg met zulke bewustheid van onze schuld tot zijn heerlijkheid brengen, wat zal het dan toch niet zijn als men eens het raadsel zal mogen verstaan, waarom daar men nu nog te weinig van verstaat. Jacob, ik heb veel te leren en wel om af te leren wat ik aangeleerd heb. Och, Jacob, ik ben beschaamd, hoe verkeerd en hoe hard ik over de Heere dacht, alsof de Heere hard was. Hij vergeve toch mijn schuld in deze, want Hij is een eeuwige volheid. Ik kom niet tot Hem of Hij komt mij al tegemoet en zegt dan, *eer gij tot Mij riep hoorde Ik u al.*

Och Jacob, als zijn kussen hier in ondertrouw zijnde, reeds zo zielbevredigend zijn, wat zal dan de voltrekking van dat huwelijk zijn, daarboven. Och, was ik maar niet omziende, naar al dat schoon van de tijd, de verhemelde afgod van de wereld. In deze is het zoals gij schrijft ziek, in de herberg, en och, wat is nu het bezoek van de dokter nodig.

Ik verzoek u, Hem voor mij te smeken, dat Hij mij niet vergete, opdat wij zo veel bevinding van zijn tegenwoordigheid mogen hebben, dat wij Hem niet meer kunnen missen, totdat de dag aanbreke dat Hij ons in zijn onmiddellijke gemeenschap zal opnemen, om altijd met Hem te zijn.

Vriend, och schrijf mij toch eens gauwer, ik schrijf aan u wel 10 brieven, al is het maar twee regels.

Ontvangt van ons allen de groeten, wij zijn nog in welstand. De groeten aan uw lieve vrouw, uw huisgezin en uw vrienden. Gedenk mijner in uw gebeden. Ontvang de oprechte groeten van uw arme vriend in den Heere,

JOHS. DE KORTE.

13. Oude Tonge, April 1883.

Zeer gewenste in de Heere, Jacob Oosterwijk met de uwen.

Ik heb uw letteren ontvangen en met deelneming gelezen. Ik beken schuld dat ik u niet eerder geantwoord heb. Maar wat zal ik zeggen, ik ben in alles schuldenaar. Vriend, ik had het er op gezet, om uit het schuldboek van mijn groten Meester uit te raken, maar ik heb alle grond van hope in dezen verloren en heb ook tevens leren verstaan dat de Vader niet alleen Zijn eer niet zou bekomen maar dat er dan ook geen werk zou zijn voor onze grote Koning, die daartoe aan de rechterhand des Vaders verheerlijkt is, om wederhorigen bij Hem te doen wonen. De Heere zal wel zorgen, vriend dat wij er buiten blijven en Hij zijn eer van Zijn werk ontvangen.

Ik dacht zo Jacob, toen ik uw brief ontving, hoe spoedig gij thuis hadt kunnen zijn. Nu zou ik u dat niet misgunnen, maar om hier nu nog mede als een getuige, van de vertrapte waarheid Gods te mogen zijn en als een getuige daarvan op te treden en van recht en gerechtigheid te getuigen, dan zeg ik, *ach Heere, spaar nog.* Want dan zie ik groot op u, en dan heb ik zoveel vertrouwen van u, dat ik mijzelf niet durf noemen.

O, dan ben ik maar een nachtluchtje, bij een brandende kaars.

Nu, vriend, daar zijn dan ook onderscheiden vaten in dat huis Gods, en zij moeten allen dienen tot volmaking, zowel de bekers als de flessen. Ze zijn allen van de Vader aan die grote Nagel gehangen. Nu schijnt het dat uw zandloper nog niet ten einde is; wij moeten de raad uitdienen. *Die overwint dien wordt maar gegeven dat hun macht zij aan de boom des levens.* Ik moet mijzelf beklagen, Jacob, dat ik zoveel op heb met de afgod van de tijd. Och, ik moet zo zeggen, wat steelt het niet dikwijls mijn hart weg. Ik ben er dikwijls zo van ingenomen dat de zake Gods mij niets waard is. Och, vriend, ik heb ook wel eens gesproken van geloof, van verloochening, van de Heere in te willigen, maar och, Jacob, als het op de praktijk aankomt, o, dan moest ik maar zeggen, wat is het voor mij een zwaar werk; en als ik dan een gelovige ben, wat ben ik dan niet een kleingelovige. Ik kan nog al gemakkelijk geloven als de Heere door Zijn geschonken genade, mijn harte vervult en door Zijn Geest invloeit en Zijn zoete vertroosting mij verkwikt. Dan is het voor mij een wonderkunst om niet meer te geloven; en zo is het omgekeerd, als de gevoelige genaden mij begeven, om dan te geloven, dat ik uit kracht van het Borgbloed even zo aangenaam ben in de ogen van mijn verbonds-God, als bij de gevoelige genade. Wel man, wat ga ik dan kreupel aan beide kanten. Nu heeft de Heere mij wel geleerd, dat onze grond van zalig worden alleen in het verbond der verlossing, waarvan Christus Borg is geworden, ligt. Hier komt nu alles tegen aan, om het als een ontblote zondaar, op genade aan te laten komen. Wat een zwaar werk, Jacob. Kwam hier nu niet die Geest, uit dat verbond der genade, door de Vader opgericht met Zijn uitverkorenen gedurig invloeien en Hem de zegeningen des Verbonds deelachtig maken, hij zou zeker omkomen. *Maar nu heb ik, zegt Christus, voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude.* Dat brengt die Geest hem dan zo zoet en werkdadig op het hart, dat hij met, Jacob zegt: "Het is genoeg, Jozef leeft."

Ik was van de week zeer denkende over bekende zonden van mijn vroegere dagen en ik dacht, is er wel een zoals ik. Ik werd van alle kanten beschuldigd; ik miste ook die vrede en ziet, de Geest bracht mij die waarheid te binnen: "En dat waart gij sommige, maar gij zijt afgewassen enz." Ik zeide, och Heere, wie ben ik toch? Daar kwam nog bij: "Het bloed van Jezus Christus reinigt van alle zonden," en daarop volgde die zoete vrede. Genoeg, vriend, gij weet het beter dan ik. Jacob, wat zijt gij gelukkig, dat gij alreeds aan de beek gelegerd zijt; nog een riviertje, dan zijt gij in Kanaän. Het ongeloof ziet het water vol tot aan de oever, maar het geloof ziet de weg er door. En wat zult gij dan verlaten? De mantel van uw zondige mensheid, niet alleen, maar een land dat zijn inkomsten verteert, om der zonden wil; een volk, ontbloot van de vreze Gods, dat door raadslagen verloren gaat; een volk dat God en zijn waarheid vertrapt en zich niet ontziet om alle gruwelen vrij uit te braken; een volk, waar God als hoogste Rechter Zijn zwaard tegen gewet heeft om het met Zijne oordelen te verteren. Wel Jacob, wat zult gij als een vogel uit de kooi in de open lucht van dat vrije grondgebied daar boven zijn. Daar zal het in waarheid zijn, hier rusten de vermoedigen van kracht en ze horen de stem des drijvers niet. Job zegt, *mijn nieren verlangen zeer in mijn schoot.*

Ik geden Jacob, aan een mij afgestorven vriendin; die zong toen zij stierf uit Groenewegen:

*"Zij zal eeuwiglijk verkeren,
Bij den Heere,
Als de dood hare ogen sluit;
En bevrijd van smart en rouwe,
Zult aanschouwen,
God, o uitverkoren bruid,
Daar zult ge eeuwig zijn ontbonden,*

*Van de zonden,
En 't wit kleed van heiligheid.
Eeuwig dragen,
Nacht en dagen,
Zonder vragen naar de tijd."*

Ik heb ze nooit vergeten, hoewel ze al jaren voor de troon is. Het kon zijn, Vriend, dat de Heere u nog thuis roept, eer het uitgevoerd zal worden dat God in Nederland zal geven rouwklagen in plaats van feesten, en kaalheid in plaats van haarvlechtingen en sieraad. Als de Heere al het gewenste en het begeerlijke van ons zal wegnemen, omdat men nu daar de afgod van onze hoogmoed mee dient.

Och Jacob, ik zal maar ophouden, want ons arm, ellendig Nederlands volk durft nu publiek de veroordeelde kettters en landverraders van de 16de eeuw verhemelen om een blaam te leggen op onze vrome prinsen en rechters van die tijd. "Zou Ik zulks niet zien en zoeken, zegt God." Gewisselijk, ja.

Nu is mij dit nog het grootste wonder dat nu hier, zulk een kracht van blindheid onder het volk is; een droevig voorteken, nietwaar? Genoeg hier van, God hoop ik lere ons zuchten, Jacob.

Ik ben nog al heel wel omtrent mijn gezondheid van de winter. Gij kent mij. Ik ben niets waard; op de adem heb ik het moeilijk. Ik heb al dikwijls gedacht, het zal niet lang duren, maar ik moet ook dien raad uitdienen. Nu maakt de Heere het wonderlijk goed, maar ik maak het slecht af. Ik moet als een bankroetier uit de wereld Jacob; ik las gisteren in Rutherford dat hij blij was, dat hij schuldenaar was, niet voor God maar voor Christus, omdat er dan werk voor Hem was. Dit leert men op de academie daar Boven daar zo alle vrienden des Heeren geleerd worden.

Wat nu mijnen huize aangaat, wij zijn alle nog wel, ook mijn getrouwde kinderen. Het oordeel rust op alles; ieder klaagt, omdat de Heere een ieder ontbloot; ieder verarmt in zijn bestaan, maar de minste kennis Gods, is er niet, om de oorzaak op te zoeken, en spreekt men er van, dat is een vreemde taal. Ik hoop dat het bij u beter zal zijn, maar ik vrees.

Hoe gaat het met Neeltje en het andere volk? Doe mijn groeten aan Neeltje en aan uw vrienden als er nog zijn. Hier is het Jacobs geslacht zeer dun geworden en er zijn weinig kruipers voor de Heere, maar wel grote hoge leugenaars. Ik hoop van u een lettertje terug, als de Heere u weer wat mocht sterken.

Ik hoop, Jacob dat de Morgenster helder voor u moge schijnen in uw geloofssoog opdat gij hier, daarvan nog moogt getuigen. Ik bevele mij in uw gebeden dan daar in te gedenken.

Voorts Broeder, het vaste fundament Gods staat; de Heere kent degenen die de Zijn zijn, en Hij heeft beloofd, Ik zal u niet begeven noch verlaten en Zijn woord zal zeker vervuld worden, want Hij is het begin, midden en einde. Dat zij zo.

Ontvang van ons allen, maar van mij in het bijzonder, de innige groeten van uw vriend in de Heere

JOHS. DE KORTE en vrouw A. VERSCHURE.

14. Oude Tonge, 25 Juni 1883.

Zeer gewenste Vriend en Broeder in onze dierbare Middelaar, J. Oosterwijk met de uwen.

Het is al weer een tijd dat ik niets van vernomen heb, na uw laatsten brief. Nu voelde ik

mij enigszins gedrongen, u eens een lettertje te schrijven, terwijl gij ook wel benieuwd zult zijn, iets van mij te horen. Ik kan u op het ogenblik dan ook melden dat ik en mijnen huize door 's Heeren goedheid, gezond zijn, hoewel het er naar gestaan heeft dat wij onze oudste zoon, zouden hebben moeten missen. Die is varende bij Jan Blom te Beierland en is van 's Hage van daag drie weken, ziek thuis gekomen. Hij was zo ziek, dat het mij maar duister toescheen. Nu kan ik niet zeggen, Jacob, dat ik iets tegen de weg had, maar hij was onbekeerd en zo kon hij niet sterven. Och, Jacob, wat heb ik mijn onbekeerde zoon, niet dikwijls de Heere voorgesteld of hij ook nog gespaard mocht worden.

Nu, Jacob, ik mag geloven dat de Heere gehoord heeft en de Heere heeft hem ook wonderlijk hersteld. Och, mocht de Heere hem nu ook geestelijk genezen, en onder Zijn kinderen zetten. Nu was mijn zoon beter en nu krijg ik aanstaande Donderdag drie weken een telegram van mijn aangetrouwde zoon, dat hij een uur boven Nijmegen in de grond gelopen is door een stoomboot en niets heeft kunnen redden dan het leven; hij was met grind geladen. Ik dacht aan Job. *Zouden wij het goede van God ontvangen en het kwade niet.* Jacob, ik mocht meer zien op zijn zegeningen, dan op zijne roede, die de Heere mij toezond en nu was God zo goed in dat alles, dat ik niets te zeggen had en daar ik niets van zijne heilige bedoelingen versta, zo wens ik dat genade mij zal doen zwijgen in al zijn wijze wegen.

Och, Jacob. wij zijn toch hier maar op school, niet waar, om toeberaid te worden als een reine maagd, die de hang voorgesteld wordt. Och, dat ik maar niet zo veel op had met al wat deze lage aarde oplevert, want het is toch maar een lemen afgod, daar de mensen zich maar te bersten eten.

Och, ik zeg wel eens, lieve Vader, als ik nu een rankje van U, de Landman, in Uw lieven Zoon, de wijnstok, ingeënt ben, och, bedauw mij dan toch door Uw Geest tot vruchtbaarmaking in Uw wegen. Want Jacob, als de heiligheid zijnen huize sierlijk is tot in lengte der dagen, en onze roeping is "Weest heilig want ik ben heilig", dan kan het immers niet wezen, dat hij het er niet opgezet zou hebben, om naar dat zelfde beeld veranderd te worden, als door des Heeren Geest. En juist hier uit die geheiligde kennis aan die grote Hogepriester, om hem nu tot zijn heiligmaking gedurig te gebruiken, om in de kleren van ons hoofd voor de Vader te verschijnen.

Jacob, wat is het toch maar stamelen. Och, dat de Heere ons toch maar laag doet zijn en geve dat onze obligaties op de hemel voor ons helder mogen zijn, en wij niet tevreden mogen zijn om van of over de zaken te kunnen praten maar de kracht er van aan ons hart tot heiliging te mogen ondervinden.

Ik had Zaterdag van mijn verbonds Jehovah zulk een vrede in mijn hart in Zijne verbondsliefde. Daarbij kwam de Geest en bracht mij bij Psalm 119: 83. Och, Jacob, wat was mij dat toch zoet.

Nu, ik zal maar ophouden, met de wens dat de God en Vader van onze Heere Jezus ons bekwame en toebereide tot al wat Hem welbehaaglijk is. Dat zij zo.

Ontvang mijn hartewens en groeten van uw toegenegen Vriend in de Heere

JOHS. DE KORTE. A. VERSCHURE en kinderen.

Schrijf mij een lettertje terug.

15. Oude Tonge, 2 December 1883.

Waarde en zeer geliefde,

Ik heb heden uwen brief met veel genoegen ontvangen. Het gaf weer vernieuwde blijken, van de onveranderlijke liefde en trouw van de verbonds Jehovah. Terecht,

vriend, is het, zo als gij schrijft, dat het onze roeping is, om de nauwe vriendschap, die wij met elkander hebben in de Geest, te onderhouden. Het is ook weder een kenmerk van haar leven. Ik zal nu niet verder hierover uitweiden, daar mij nu de tijd ontbreekt.

Maar daar ik uit uw brief versta dat gij de 4den dezer, als gij het beleeft, 77 jaar wordt, zo wens ik u, dat, uwe overige dagen, die in zijn raad nog voor u, hier in het moerbeidal bestemd zijn, gij door de dauw des Geestes, moge bedauwd worden; dat gij nog groen en fris moogt zijn, om te verkondigen dat de Heere recht is. Hij geve u dat uw laatste meer moge zijn dan uw eerste. Hij geve u helder en klaar te zien in het blij vooruitzicht. Genoeg. Zelf komen durfde ik niet.

Wij haasten ons om onze toegenegenheid door dit klein geschenk te betonen. Mijn vrouw en kinderen zijn alle in de weer. Het is voor Jacob.

Nu, vriend, ontvang onze welwillende toegenegenheid, van ons ganse huis en inzonderheid van mij, uw vriend in de Heere

JOHS. DE KORTE.

Groet alle uwe vrienden.

16. Oude Tonge 3 Januari 1884.

Zeer geliefde Vriend en Broeder in de Heere met uw veel geachte Vrouw en kinderen. De zegeningen van Hem die in de braambos woonde zij op u en uw huize is mijn harte wens.

Vriend, ik heb zo al gedacht u eens te schrijven, dewijl ik in lange niets van U vernomen heb, hoewel ik dit kan zeggen, Jacob, dat van al de kinderen van des Vaders huis, UEd. in mijn hart de hoogste plaats bezit. Nu hoop ik, dat gij hier zelf het besluit uit opmaken zult, hoe menigmaal gij mijne overdenking ook mijn gesprek zijt. Versta mij wel. Jacob, dat ik hier niet mede bedoel, dat ik u niet als Jacob, zoude aanzien; als een bedrieger, o neen, dat heeft de Heere mij wel geleerd, maar gij zult de ouden Jacob, achterlaten, als men de laatste Jordaan zal overgaan.

Jacob, ik mocht mij gisteren nog verblijden met het grote voorrecht dat wij allen te samen waren, ik en mijn kinderen, op mijn zoon na die met zijn schipper te Amsterdam lag, Ik mocht terug zien, desweegs met mij gehouden. Och, ik kon aan de goedertierenheden des Heeren geen einde zien. Ik zag ook hoe ik het afgemaakt had. Och wat een schuld. Och ik vond geen weg voor het een, zo min als voor het andere, als in dat bloed des verbonds, daar de hemel met ons in verzoend is, en de Vader met de zondaar. O, Jacob, wat zijn de kinderen daar toch veilig. *Ik maakte weer bij vernieuwing een verbond met de Heere en ik beloofde dat ik des Heeren wilde zijn*, om voor Hem te leven, hoe ook Zijn weg mocht wezen. Gij verstaat wel, onder conditie van het schenken van zijn licht en Geest, tot bekwaammaking, want in deze ga ik aan beide benen kreupel, dus kan ik niet gaan, en mijn ogen zijn uitgestoken, dus kan ik niet zien; daarbij komt nog dat de oude mens nog in mij leeft en het soms zo bederft, dat ik er geen stellen toe weet. Had ik dan maar de kunst geleerd om direct een beroep te doen op de koninklijke macht van Koning Immanuël, maar och, dwaas die ik ben, dan zie ik nog eerst naar alles om buiten Hem. En dan komen de Hagarenen ook nog op de been in mijn hart en die zeggen dat ik naar Horeb moet. Och Jacob, ik moet de ganse dag verlost worden, maar de dag nadert dat hij uit de kooi uit zal vliegen.

Jacob, ik bevele mij in uwe gebeden, want het zijn benauwde dagen, want God wordt ontkend. Zijn waarheid vertrap, Christus verloochend en de werking des Geestes versmaad. Nu komt daarbij, lieve Vriend, het vertrek van God uit ons land. Och, mijn ziel schreit er onder, terwijl ik het schrijf. Nu komt daarbij, een dadelijke koorts waarin

gedroomd wordt van licht en vooruitgang, alhoewel God Zijne gerichten en oordelen vermenigvuldigd. Spreekt men nu van deze dingen, dan valt men niet in de geest van die evangelische mensen. Nu, genoeg, Jacob, God, make ons getrouw om van recht en gerichte te getuigen in ons land of het de Heere nog mocht behagen, om in genade en goedertierenheid, onder ons te komen wonen, hoewel het mij toeschijnt, alsof de Heere zegt: "Ik wil dat volk niet meer," Ik wacht van u een antwoord op mijn brief. Ik ben verlangende naar u en de uwen.

Groet uw vrienden en ook Neeltje. Hier is de onkennis en de duisternis groot en de leer van Arminius wordt verhemeld.

Het beest van Rome met de Antichrist in onze kerk geven elkander de broederhand, om de weg te bereiden, om een aanval te bewerken op het kleine kuddeke van de Christus, om die te verdelgen, en voor zover de Heere dit zal toelaten, weet men niet. Want de Heere zal de zonde met de roede bezoeken en de ongerechtigheid met plagen.

Och, vriend, de Heere make ons toch maar getrouw, om niet door te vloeien, want die overwint, dien zal gegeven worden, met Hem te zitten in Zijnen troon, want de kroon hangt maar aan het einde van de weg. Mochten wij dan onze voeten schoeien, om alzo te lopen, dat wij die onverderfelijke kroon mogen behalen.

Ontvangt mijne oprechte groeten ook van mijn vrouw en kinderen.

Uw Vriend,

JOHS. DE KORTE en A. VERSCHURE.

17. Oude Tonge 24 Maart 1884.

Veel geachte vriend en broeder in de hope des eeuwigen levens. De zegeningen van Hem die in de braambos woont, mogen op u en de uwen zijn, is mijn wens.

Alweer zo een tijd dat ik toch maar niets verneem, hoe gij met de Uwen het maakt. Ik heb al lang een lettertje van u verwacht, maar te vergeefs, en dan maken ze mij wijs, dat ik bij u ook niet hoog aangeschreven sta, en daarom ook geen antwoord. Nu ik heb altijd geen licht genoeg om mijn vijand onder de ogen te zien. Ik heb veeltijds geen wapens; dan komt daarbij gebrek aan heiligmaking. Och, Jacob, het zal toch maar een wonder zijn, als hij zal waardig geacht worden. ingelaten te worden. Ik leer nu alle dagen nog bestuderen wat genade in heeft, en het zal maar verstaan worden, als wij uit dit lagerhuis in het Bovenhuis zullen verplaatst zijn. O, ik zou wel zeggen, *hoe lange Heere?* Want Jacob, ik heb het op heiligheid gezet en meende dat de oude mens in mij zou sterven, en ziet, nu is het juist omgekeerd. O, Mijne onheiligheid voor God, wat leg ik er niet met alles van mij zelve buiten; dan leeft de oude mens nog geheel en al. O, ik ben mij daardoor geens dings bewust. Was dat niet waar, dat ze in de kracht Gods bewaard werden, het was zeker verloren. Maar hij, die u geroepen heeft is getrouw. Maar Jacob, nu is die put zo diep, en mijn geloof zo zwak dat ik niet kan putten van die verbondswateren, totdat Hij, die in de braambos woont, mij geloofsgenade schenke, om Zijn sterkte aan te grijpen, waaruit de vrede volgt. O, Vriend, wat zoude ik mij gelukkig rekenen als mijn zonden en mijn schulden mij verplichtten om dagelijks en ten allen tijde, ze door geloof op Christus te leggen, wiens klederen in bloed geverfd zijn. Maar nu, vriend, zijn Christus haarlokken door de nachtdroppen nat van het buitenstaan eer ik open doe, en daarom moet ik dan in het dorre wonen. Want die zijn weg wel aanstelt, ziet Zijn heil, maar ik denk dat ik de ondeugendste ben. Nu, de genade heeft zijn vrije beweging, wij liggen er buiten.

Jacob, ik kreeg in kort een brief van een vader in Christus van 84 jaar. Hij was ziek geweest en was uit de strijd als Benhadads knechten, met de strop om de hals tot die

Koning gevluht, en de Heere was opgestaan, o zo heerlijk, en nu schreef hij mij, moest hij zijn roeping en verkiezing nog vast maken. O, Jacob, wat heb ik gesmuld van zijn brief.

O, lieve Vriend, dat zijn die enkelen met namen genoemd, die hunne klederen niet bevlekt hebben, met de hoererende moederkerk, die door God bewaard zijn, om niet van hun schuld weg te lopen, maar die tussen de rotsen en klippen zitten als de duiven en de zwaluwen, die verlost moeten worden, Het is een voorrecht, vriend, als men in deze niet doervloeit. Hier en daar is er nog een enkele, die bij zijn eenvoudigheid gebleven is. Nu, de eenvoudigen wil God steeds gadeslaan.

Jacob, ik heb hier haast geen vrienden, maar de Heere wil mij nog wel eens vertroosten. Hij zal ze toch geen wezen laten, zijn Zijn beloften.

Wat mijn gezondheid aangaat, dat gaat zeer wel, maar wat mijn kwaal aangaat, Astma namelijk, die verergert; ik heb het moeilijk op de adem. Er worden mij veel ellenden voorspeld; o, ik kan zo tegen de weg opzien, maar durf niets te zeggen. Hij is de Heere en ik Zijn leem. Mijnen huize is er wel aan. Voorts, doet de Heere met ons niet naar onze zonden, maar bezoekt ons nog de ganse dag met Zijne weldaden. Gij hebt van de onzen de hartelijke groeten

Mag ik u verzoeken Neeltje en de vrienden te groeten.

Ik bevele mij in uw gebeden en wens u dat de Heere u door Zijn Geest overvloedig moge bedauwen en dat gij daardoor veel vruchten moogt dragen.

Uwe zeer toegenegene Broeder in de Heere

JOHS. DE KORTE en A. VERSCHURE.

18. Oude Tonge, 19 Mei 1884.

Zeer waarde Vriend en Broeder in de hope des eeuwigen levens, J. Oosterwijk.

Ik kan niet langer mijn schuld uitstellen, in uwen brief te beantwoorden, door u mij toegezonden. Ik was door uwe letteren zeer verkwikt, te meer, omdat ik uit uwe letteren verstond, dat er nog kennis was, tussen u en het hemelhof, daar Boven.

Jacob, het is een der klaarste bewijzen van een rustend oordeel over de kerke Christi op aarde, als men zonder en buiten de Heere levende, genoeg heeft aan het kennen van de zaken, zonder de kracht aan ons harte tot heiliging te ondervinden.

Vriend, onze woonplaats is boven, waar onze oudste broeder is, om ons te verzekeren, dat wij daar ook eenmaal tot Hem zullen vergaderd worden, als Hij ons hier naar Zijn raad zal geleid hebben. Nu is hier Jacob, voor het geloof geen twijfel, maar nu komt mijn ongelooft en zegt: "Hoe zouden deze dingen kunnen geschieden?" wijzende mij op mijn gebrek aan heiligmaking. En nu is mijn geloof zo zwak, dat ik moet roepen: "Heere. ik geloof; maar och, vermeerder mijn geloof, opdat mijn pretentie, of als ik het zo noemen mag, mijn recht op de hemel voor mij helder en zeker mag zijn. En o, Jacob, ik mag dan wel eens ondervinden, dat ik zo door de Geest Christi, in mijn geloof gesterkt wordt, in het aannemen in de geloof van Christus tot rechtvaardiging en tot verkrijging van dat recht ten eeuwigen leven, dat de blijdschap mijn hart vervult, in het blij vooruitzicht dat ons streelt, daar ik dan hoop te verkrijgen al de toegezegde zegeningen van het eeuwige leven. Wat zijn dan die voorsmaken, die van de hemel komen, hier dan toch al niet zoekt. Maar wat is nu toch een rechtgeaard kind niet begerig, om de gedurige blijken van zijn kindschap van de hemel te ontvangen. Jacob, als ze zeggen: "Wat is uw Liefste meer dan een anders liefste." Dan kan hij rekenschap afleggen, *wat de Vader door den Geest, in Zijn Liefste voor hem is.* Het is hier: "Komt en ziet."

O, Vriend, wat is er toch door het oog des geloofs in Hem te zien; dat heeft zijn begin van eeuwigheid, tot eeuwigheid. Jacob, als men thuis zal zijn, dan zal men eerst zien, dat volle bedrag van die heerlijkheid. Och, hadden de arme schapjes, daar, hier op aarde meer van, dan zouden zij zo niet rammelen op de hoogten van hun kerken en genootschappen, waarin Adonia koning wil worden, waarmede de duivel zo veel werk geeft, dat er geen tijd overblijft om naar Christus te vragen en daarom genoeg aan een vorm hebben, waarin de kracht tot overtuiging en bekering gemist wordt, en daarom aan een vormdienst zonder Geest genoeg hebben. En dan heeft elk liet toch zo goed gehad. Jacob, ik kan soms jaloers zijn op dezulken, daar ik van alles verstoken ben.

Maar, vriend als ik dan het aangezicht van een verzoenden Vader, in Zijnen Zoon door het geloof weer eens aan mijne ziele mag ondervinden, dan zeg ik Jacob "o Heere spreek, want Uw wormpje hoort." O, wat zijn ze gelukkig, die niet van hun plaats kunnen. Dit is, Jacob, dit is dat geslacht, dat naar Hem vraagt, dat Hem zoekt, Ps. 24.

Het is wat een moeilijke les om te leren: "Die niet en werkt, maar gelooft" diens geloof zal hem tot rechtvaardigheid gerekend worden.

Nu vriend, wat mijn persoon aangaat, ik voel dat mijn aardse huis verzwakt; daar is maar één windje nodig, dan stort het in, Het ergste is dat de oude mens nog geheel in mij woont; o, die maakt het mij zo moeilijk en die doet mij zulke bemorste klederen dragen, zodat was er geen reinigend middel bereid, het zeker verloren was. Maar de Vader heelt voor alles gezorgd, nochtans zal ik als een bankroetier vertrekken. Och, laat mij toch uw gebeden verzoeken, zoals ik ook uwer gedenk.

Wat mijn huisgezin aangaat, dat is zeer wel. Ik kan niet anders zeggen, als dat de Heere goed is, en zijn weg is goed.

Verder wonen wij hier in een plaats, waar de vreze Gods weinig of niet woont. Ik ben meest alleen. Ik ben nog al veel bij U en bij enige vrienden, hoewel ze op gaan korten, want de Heere neemt zijn beste huisraad naar huis.

Nu, vriend, de Heere vervulle uw ziel met het blij vooruitzicht dat ons streelt en gedenk mijner in uwe gebeden.

Ontvang de oprechte groeten van uw arme broeder in de Heere
in vrede

JOHs. DE KORTE en A. VERSCHURE.

19. Oude Tonge 30 Augustus 1884.

Waarde vriend,

Ik kreeg door Munters, van u nog de groeten, met verzoek dat ik een mud gerst zoude medegeven. Nu heb ik maar twee medegegeven, als ook uw paraplu, die hadt gij in de wagen laten liggen. De gerst kost f 4,15, franco Rotterdam; ik hoop dat zulks goed zal zijn.

Het was heel stil en raar na uw vertrek. Ik ben benieuwd hoe gij thuis gekomen zijt; laat mij er iets van weten. Ik moet mij nog gedurig wegschamen, mijn vriend, voor God, als ik er aan gedenke, want dan is het alsof ik nog niets geleerd had. Mijn blindheid, mijn onverloochendheid, mijn onkennis, mijn ongeloof, mijn omzien naar hetgeen geen God is; ik moet maar zeggen: "Hoe raak ik nog eens verlost?"

Het is niet, mijn vriend, om u daarmede in de hoogte te brengen, want God weet het, hoe laag ik over mij zelve denk, tegen over u, aangaande de genade aan u verheerlijkt.

Nu, genoeg, o, de Heere mocht mij, met Zijn Geest, om de zoenverdiensten ten Zijns Zoons, zodanig onderwijzen en bekrachtigen in de ge; liefde, dat mijn toenemen openbaar mocht worden.

Vergeet mijn groeten niet aan Klaas en de zijnen. Ik wacht een lettertje terug.
 De groeten van ons allen, ook aan de uwen.
 Voorts beveel ik mij in uw gebeden en hope te verblijven, uw toegenegen vriend en
 Broeder in de Heere,
 JOHS. DE KORTE.

20. Oude Tonge, 30 September 1884.

Zeer geliefde Broeder in den Heere

Genade en vrede zij u zeer vermenigvuldigd, met uwe huize, van de Vader aller genade,
 in Christus Jezus.

Ik had mij zo al een en ander maal voorgenomen, u eens te schrijven maar dan ontbreekt
 mij tijd en dan weer lust, en dan weer bekwaamheid. Och, wat zal ik zeggen. Ik zit maar
 meest aan de grond met mijn scheepje, en dan kan het soms zo laag ebben, dat het
 schijnt dat ik niet meer vlot zal raken. Had ik dan de kunst maar geleerd om gelovig te
 wachten, maar och, Jacob, als de verheffing der Jordaan daar is, o, wat heb ik dan een
 klein geloofje. Ik heb mijn hoofd wel eens op de blok gelegd in mijn voorspoed, maar
 nu leer ik verstaan hoe dat genade ons in staat zal moeten stellen, als het er op aan komt.
 Och, Jacob, de Heilige Geest moet ons de diepten van onze ellende ontdekken, eer wij
 het weten dat wij zonder Hem niets kunnen doen. Och, Jacob wat heb ik vroeger wel
 over genade gesproken, hoewel ik er niets van verstond. Ik leer er nu iets van verstaan:
 "Wast op genade en in de kennis van onzen Heere Jezus Christus". Naar de mate nu dat
 de Heilige Geest die kennis van Christus als de Gift Gods tot rechtvaardiging, heiliging
 en verlossing in ons doet wassen, naar die mate is het: "Komt en ziet."

O, Jacob wat ziet hij toch niet door het geloof, tot vernietiging van zichzelf. De Vader
 met hem verzoend. Het verbond des vredes in Hem vervuld; alle beloften in Hem, Ja en
 Amen; de Heilige Geest voor ons verworven, om ons in Hem te doen leven met de
 Vader bevredigd; ons vlees vertegenwoordigende Och, wat zal ik hier meer van zeggen;
 daar is geen grond in te vinden. Nu leer ik er iets van: "Die niet werkt, maar gelooft in
 Hem die de goddelozen rechtvaardigt, zijn geloof zou hem tot rechtvaardigheid
 gerekend worden."

Nu houdt onze vrome man op, om aanspraak te maken, want het zijn de kinderen der
 belofte die erfgenamen zijn. Maar Jacob, wat hebben wij nu toch een onwankelbare
 grondslag voor ons geloof in onze Borg en Rotsteen. Daar zong de kerk van in de 46ste
 Psalm, maar dat wordt maar bij ogenblikken ondervonden, en is dat al zo zalig wat zal
 dan dit volle gezicht zijn daarboven, als men Hem zal aanschouwen; als het geloof in
 zien zal veranderen, en als men niet meer in de herberg ter verzorging zal zijn, zoals gij
 mij schreef

O, Jacob, wat moet ik in mij bevinden, dat ik zo veel van de aarde heb, en zo weinig van
 die geheiligde kinderkennis, om mijn wandel daarboven te hebben, en zo ongedood in
 het mijne, om voor de Heere alleen te zijn. Ik zal het hier maar mede besluiten, Jacob,
 dat ik te blind ben om de afgrond mijner ellende te kunnen bezien, zo min als de liefde
 Gods des Vaders in Christus, waarmede Hij ons heeft lief gehad. Het weinige dat ik er
 van versta, doet, mij in mijzelf verdwijnen.

Jacob, ik heb al lang een lettertje van u verwacht. Wil aan mijn begeerte toch voldoen,
 al is het maar twee regels. Och, als gij wist hoe ik u als Jonathan liefheb, met de liefde
 mijner ziel dan zou gij mij, dunkt mij wel eens meer schrijven. Er zijn niet veel dagen
 dat ik niet met u praat, want de getrouwe in de lande ontbreekt.

Vriend, ik beveel u mij te gedenken in uw gebeden, bij de Heere, want het is onze

roeping om voor zijn waarheid te staan.

Groet uw vrienden en uw huisgezin. Wij zijn nog wel in onzen huize. Ik zal niets zeggen. De Heere is goed, maar ik ben kwaad, zodat er bij mij voor de Heere altijd werk is.

Ontvang van mijn huize, de groeten, ook van mij. Nu, de grote Herder der schapen geve ons genade om gedurig met Hem te mogen zitten onder zijn appelboom in zijn hof. Dat zij zoo.

J. DE KORTE en A. VERSCHURE.

21. Oude Tonge, December 1884.

Zeer waarde vriend in de Heere, J. Oosterwijk met de uwen.

Uw brief is mij geworden, maar ik kan u haast niet schrijven; hoe ik gesteld was; ik heb bij het lezen in mijn gemoed moeten wenen en heb moeten zeggen, "Wel, lieve Vader, wat zijt Gij goed" Het was water op een vermoeide ziel. U woorden, hoe eenvoudig, had gij uit mijn hart gelezen. Nu moet gij weten Jacob, dat ik al enige dagen in mijn gemoed voorgenomen had aan u eens te schrijven en ziet, op het onverwachts, komt uw brief. Ik kon hem haast niet lezen, Het kwam mij ook voor, hoe in het afgetrokkene de geesten werkzaam zijn, in de gemeenschap met elkander. Och, hadden wij meer gemeenschap met ons hoofd Christus, dan zoude dat voor ons meer een kenmerk zijn dat wij de broeders liefhebben. O, wat moet ik met uw klachten instemmen. Wat zijn wij ook bezoedeld en wat zijn wij niet aan alles vast, onverloochend, ongedood; och, had ik meer gelijkvormigheid aan dat grote voorbeeld, onzen Voorloper, de vijanden zouden niet zoveel invloed op ons hebben. Men zou uit de geloofs-vereniging, waaruit onze vrucht moet vloeien, de vijand onder de ogen durven zien. Maar nu sta ik soms verlegen als mijn vijand zegt: "Waar is uw God" ? en dan daalt het bij mij soms zo laag weg, dat het maar een eeuwig wonder zal zijn, als ik verwaardigd zal worden in te gaan in de rust.

Nu, gij schrijft dat gij vooroordeeld wordt in uw schrijven, maar vriend ik heb nog geen een brief aan u geschreven, daar ik vrij in was. Nu kunt gij wel denken, dat ik met uw brief blij was, vooral als gij dan denkt dat ik hier, omtrent een eenzame mus op het dak ben. Mijn goede vrienden gaan naar Huis en de nieuwe vromen, die versta ik niet, althans de meeste, zodat ik hier in een plaats woon, daar de duisternis de aarde bedekt. Ik weet soms geen raad. Kon ik nu lopen, dan ging ik uitvliegen, maar ik ben zo op mijn adem. zoals u weet, dat ik niet van huis kan. Nu moet ik het maar op de Heere aan laten komen. Had ik nu maar geloof, maar och, ik moet uitroepen: "Heere kom mijn zwak geloof te hulp."

Vriend, ik wens u het goede, van de Heere, met uwe 76jarige ouderdom. Uw overige dagen, make de Heilige Geest vruchtbaar. Hij doe u met vader Jacob zelf tot een zegen zijn in uw dood.

Ik dacht zoo, dat er van uwe tiendaagse verdrukking al een negen en een halve, om zijn. Het is maar een riviertje dat u nog scheidt, van het land der belofte. Nu is die wel aan beide oevers vol water, maar daar wordt een pad door gebaad. Het is, vrees niet; maar Jacob, wij zullen van hier als geen eerlijke lui vertrekken. Bankroetiers zijn wij; was er geen waarborg, Jacob, in ons hoofd Christus, dan was het verloren.

Ik las, in kort dat hooggeroemde werk, de gebreken der heiligen, van dien Godzalige man, Lodensteijn, waarin hij de inklevende zonden van Gods lieve kinderen de onverschoonlijkste noemt, en dat heeft hij zo juist bij zijn naam genoemd, tegen de dwaalgeesten, de remonstant en de antinomiaan. Ik kan het u aanraden. Het is juist het

kind bij zijn naam genoemd. Zij spreken nadat zij gestorven zijn, nog. In onzen huize is alles zo nog hetzelfde; wij zijn allen nog wel, ook mijne getrouwde kinderen.

Doe mij het genoeg en groet Neeltje hort, als ook uwe vrienden. Ik bevele mij in uwe gebeden, vergeet mij niet. Zolang te wachten, met schrijven!

Ontvang van mijn vrouw en kinderen de oprechte groeten en van mij uw vriend in den Heere

JOHS. DE KORTE. A. VERSCHURE.

22. Oude Tonge Maart 1885.

Zeer geliefde in de Heere en uwen huize; de genade van onzen Heere Jezus Christus, zij met u allen.

Het heeft mij menigmaal doen besluiten, u een lettertje te schrijven. Maar wat zal ik zeggen; ik geloof Jacob, als wij meer verkeer mochten hebben aan het Hemelhof, men zoude meer te vermelden hebben van de wegen des Heeren en Zijne werken, aan zulke als wij zijn, bewezen die gedurig opgehaald moeten worden. Ik ben nu weer zo omtrent drie weken aan de sukkel geweest, met gevatte kou op de borst, hetwelk mij dit leven zo moeilijk maakt, dat mijn adem mij dikwijls schijnt te begeven. Nu mag ik nog wel eens wonderlijk in deze, door de machtige Jacobs in Zijn Verbondsliefde ondersteund worden, zodat ik dan zo in Zijn liefde mag zwijgen en Zijn Vaderhand rechtvaardigen. O, dat ik de weg niet anders verlangde, maar daar komen ook wel vlagen, dat ik moet roepen, de last is mij te zwaar, ik voel mij overstromen, maar ziet Jacob, Hij laat ons toch niet verzocht worden boven vermogen, O, ik moet dikwijls Gods wijze, lieve wegen bewonderen, hoe de Heere ons weet te genezen, door ons in zulke wegen te brengen, die de liefde tot vreemden weet te verhinderen, opdat Hij ons harte bezitte, tot in de bovenste kameren van hetzelfde. En als de Geest dit voor ons opklaart, dan zegt hij: "O, diepte der wijsheid en des rijkdoms, en der kennis Gods," enz. Wij kunnen hier daar toch maar van stamelen, Jacob. Ik heb mijn voeten, zo wel eens een weinig van de grond opgeheven, in de welwillendheid, maar men moet eerst de raad uitdienen, eer men verlost wordt, en ik wil er ook niet één minuut eerder uit hoewel ik hier alles tegen heb.

Och, zeg ik dikwijls, Heere, dat ik voor U mocht leven uit de gemeenschap met U, in Christus, opdat mijn ziel vervuld zij van de liefde des Vaders in Christus en ik mocht ruiken als naar die nardus die in al mijn daden en werken zich verspreidt; want ziet Jacob, God is liefde; de inhoud van Zijn heilige wet, is liefde en het hemelleven is liefde.

Nu, zegt de duivel, wat denkt gij van uzelf; als het hier voorbereiding is, dan zal dat toch hier geleerd moeten worden. Dan sta ik weleens verlegen. O, wat ken ik er toch weinig van, om in Zijn liefde gedurig te verdrinken, en verteerd te worden in het mijne, door de liefde, gedood en gekruisigd. Wat is het nu niet een wonder dat eeuwige liefde hem opzocht en met Hem verzoende, die altijd Dezelfde blijft tot in eeuwigheid, daar zij van hun zijde die banden willen verbreken en die touwen van zich werpen. Niettegenstaande dit is de Alfa en de Omega het begin en het einde, dat is en blijft. Wat hebben wij toch een onveranderlijk koninkrijk. O, ik zeg soms: "lieve Vader, wat ben ik toch blij dat ik van U zo goed geleerd word tegenover het sponsachtig christendom in een tijd dat de moederkerk een hoer geworden is."

Nu, vriend, is het maar een bewijs, dat wij deelnemen aan die hoererij als men er nog zo al wat goeds in kan vinden. Neen, Jacob, God zegt, getuig er tegen. Nu, geloof ik dat er nog hier en daar zijn, alhoewel weinig, die verstand van kermen gekregen hebben en

zuchten, die zal God tekenen, als Hij met zijn gesel zal doortrekken. O, Jacob, als ik daarover denk, dan zeg ik, o, God, maak mij toch ook getrouw om van recht en gerichte te mogen zingen, want God zal verhoogd worden door recht en God, de Heilige, door gerechtigheid.

Hier is het grote verschil. Een arm kind Gods beschouwt de stad Gods aan alle zijden, en dan is de noorderzijde zo heerlijk als de zuiderzijde; maar er zijn er veel die de noorderzijde nooit gezien hebben; die gaan liefst altijd maar in het zonnetje.

Och, Jacob, ik heb geen recht op u, maar ik beveel u toch, in de Naam van onze grote Immanuël, dat gij voor mij strijdt in den gebede, opdat ik in gemis van gemeenschap met Zijn kinderen, mijn Koning Zijne bezoeken moge verdubbelen. O, ik zeg zo dikwijls als ik Hem om Zijn grootheid niet durf noemen: Enkele Liefde, neemt mijn hart, toch mijn hart in.

Ik twijfelde laatst of de Vader mij wel lief had en ik kreeg, wat denkt gij Vriend, tot antwoord: "Ik heb u lief gehad met een eeuwige liefde, daarom heb ik u getrokken met goedertierenheid." Nu staat hier mijn liefdeloosheid tegenover, uit kracht van inklevende zonde. O, als nu die liefde Zijne banier niet over mij is, dan ben ik zo koud als een steen, en dan is er niets in staat mij te ontdooien.

Jacob, hoe gaat het met Neeltje. Hier zijn o, zo weinig arme mensen en toch is de A, de eerste letter in de godgeleerdheid. Maar ik geloof dat men in deze ons ganse leven wel werk zullen hebben, om die letter te beleven.

De tweede letter is B, hoe men verlost moet worden en dat gedurig; en dan C, hoe men uit die verlossing. moet leven. En als men dan van A tot C gebracht is, dan raakt men weer in alles zo arm en ontbloot, dat men een enkel niet. wordt, opdat die enige Koning Immanuël verheerlijkt worde in Zijn bediening en wij in Hem geloven, hoewel ik gedurig uit moet roepen "Heere, ik geloof, kom mijn ongelovigheid te hulp."

Genoeg Jacob; dit wil ik u nog zeggen, dat er hier nog zijn die correspondentie hebben, met het Hemelhof daar boven. Ik kreeg daar zo nog een brief van een vader in de weg der genade. O, Ik heb gesmuld over de wegen des Heeren.

Nu, Jacob, ontvang van ons allen de oprechte groeten en schrijf toch eens terug hoe gij het hebt. En de zegeningen van Hem, die in de braambos woont, mogen over u zijn, en de uwen, is de wens van

Uw arme vriend,

JOHS. DE KORTE.

23. Oude Tonge 11 Augustus 1885

Zeer geliefde in de Heere, J. Oosterwijk met de uwen.

Ik heb al lang te vergeefs, uw tijding gewacht maar te vergeefs. Ik denk dan, hoe zou het toch te Nieuw-Lekkerland zijn? Zodat ik niet langer kan wachten u eens een lettertje te schrijven. Wat nu mijnen huize aangaat op het uitwendig gebied, dan is de hand des Heeren over ons niet zwaar, maar dan heb ik veel reden om te getuigen dat er maar een ogenblik is in Zijn toorn, maar een leven in zijne goedertierenheden, en dat de ver schonende hand des Allerhoogsten over ons nog kennelijk is.

Wat nu de Heere op geestelijk gebied voor ons is, dan kan ik er van getuigen dat ik geen ontrouw in Hem heb gevonden en dat de Vader in Zijn verbondsliefde, zich gedurig uitlaat in die onberouwelijkheid van Zijn verbondsbelofte om mij met al Zijn kinderen te verzekeren dat, mocht de aarde uit zijn plaats wijken, en de hemel in een rollen, de Heere getrouw blijft, in zijne belofte en dat Christus mij als de grote Gift Gods des Vaders, die van mij en al Zijn volk, de middelmuur des afscheidsels weggenomen heeft,

opdat wij met ongedekten aangezichte in Hem, de heerlijkheid des Vaders zouden mogen aanschouwen, al meer en meer dierbaar wordt en ik meer vervolgen mocht Hem te kennen. Hoe meer ik uitgeschud word van alles wat buiten Hem is, om niets te willen weten dan Christus en Dien gekruist. En hoewel ik nu tot dit alles onbekwaam ben, hoe dat nu die onmisbare Geest, gedurig naar het Hem behaagt invloeit met geloofslicht tot de aanneming van die aller-dierbaarste beloften, hoe dat Hij ons geschonken is. Och, Jacob, wat ziet men dan toch in Hem, die vereniging van die twee, de Vader en de arme zondaar, door die Geest. Och, het is dan: "Ik zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheer."

Maar, vriend, als ik u nu mijn zwarte zijde moest vertonen, hoe ik mij nu tegenover zulk een getrouw Verbonds-God bevind, dan bedekt schaamte mijn aangezicht en dan ben ik een van de grootste der zondaren. Als ik dan zie op mijn heiligmaking dan geef ik er wel duizendmaal een schrap door. O, dan heb ik het opgegeven. Daar ik vroeger kon staan en roemen, ben ik nu beschaamd dat ik mij zo met hetgeen Christus niet was, heb kunnen behelpen. Gebruikt nu de Heilige Geest deze ontdekking tot een zaligmakend einde, dan verlies ik mij met al mijn schuld en ongerechtigheid in de gerechtigheid van de Zone Gods en dan ben ik er geheel buiten, opdat het alles naar genade zij en niet naar schuld.

O, Jacob, wat zijn wij gezegend met zulk een goedertieren Koning als wij hebben. Och, dat wij toch maar niet treurden, als over onze zonden, inzonderheid de zonde van ongelooft, om het niet door het geloof in Zijne hand te geven en Hem te laten regeren. Ik mag bij al mijn afhoereren nog wel eens Zijn vriendelijk aangezicht genieten. O, Vriend, wat geeft dat een verbindende kracht om aan Zijn dienst verbonden te zijn en te blijven. Nu, vriend, ik hoop dat de Heere u mag verwaardigen, om mij toch ook eens een lettertje te schrijven.

Ik denk groot over u, ik ben maar een zwak schuitje hij u, daarom beveel ik u mijner te gedenken, in uw gebeden. Groet uw en mijn vrienden, ook *Neeltje*. Och, dat de Heere uit Sion kwame, en de goddeloosheid van Jacob afwendde, en Zijn verdrevenen tot één vergaderde. Vriend, ik zit bij mijn schuld en ik kan niet weg, en ik worde gelasterd, en ze lopen meest alle weg. Ik zou ook wel weg willen lopen, maar ik kan niet. Maar mijn Koning roept mij wel eens toe: Vrees niet, gij wormke Jacobs," en dan zeg ik, *Heere het is genoeg, Jozef leeft nog*.

Och, Jacob, de strijd is haast volstreden en de loop voleindigd en dan zal de kroon geschonken worden, omdat wij Zijn verschijning hebben liefgehad. Vriend, Oosterwijk ik had mij voorgenomen maar weinig regelen te schrijven.

Nu, is mij dat wat ontsnapt. Ik verzoek u toch vriendelijk, als ik in mijn schrijven u enige aanstoot zou geven, of het verkeerd uitdrukken, het in mij te overzien, want bij mij hapert het aan alles. Ik zeg wel eens: Heere, wat zal dat toch een wonder zijn als mij toegelaten zal worden in te gaan. Nu, vriend, ontvangt mijne oprechte groeten, ook uwen huize, en de grote Boaz, die het voor al Zijn kinderen zal voleinden, make u getrouw tot de dood opdat gij de kroon moogt ontvangen

Uw vriend

JOH. DE KORTE.

Groeten aan de vrienden en Neeltje.

24. Oude Tonge, 19 Augustus 1885.

Waarde Vriend

Uwe letteren zijn mij in welstand geworden; ik was verkwikt door dezelve, te meer uit uw aller welstand, waarin wij ons ook nog mogen verblijden.

Wat uw vraag aangaat om tot ons over te komen, als het in de weg mocht zijn, is ons aangenaam. Wij hebben voor u plaats, ook is er plaats voor u in mijn hart. Maar gij moet niet hoog over ons denken, want de vreze des Heeren woont aan deze plaats niet. Ook zijn er hier weinig die naar de Heere vragen. Er zijn er hier weinig die Schibboleth, kunnen zeggen.

Nu, wat mijn persoon aangaat, Jacob, als gij mij waardig acht, dat gij tot mij in zult komen, nu, dan zijn alle dingen gereed en is dat zo, dan vaart er nu een boot van de Bommel op Rotterdam en daar moet gij dan mede komen, die vaart Zaterdagmiddag, ik meen om 3 1/2 uur van de stad en dan is er een wagen van hier op de Bommel 's avonds, om daar mee te komen, en dat is minder vracht, dan over Middelharnis.

Nu, ziet maar, hoe de weg ligt. Ik blijf in afwachting,

Uw hartevriend,

JOHS. DE KORTE.

25. Oude Tonge. October 1885.

Zeer geliefde in de Heere; de goedgunstigheid van Hem, die in de braambos woont, zij over u allen, is mijn wens.

Zeer waarde vriend, ik had mij al meer dan eens voor genomen, aan u een lettertje te schrijven, want sedert gij mij een bezoek gebracht hebt, heb ik veel aan u gedacht, en de oorzaak hiervan is deze. Eer gij bij snij waart, met uw vriend, was ik gevoelig getroffen over uw komst en mocht onder opzien tot de Allerhoogste begeren, dat ook uwe komst in vrede mocht zijn.

Ik had ook enige gevoelige gewaarwordingen, van hetgeen Christus zegt: "Mijn vrede geve ik u," daar ik ook zo zeer opgesteld ben. Maar toen uw persoon met UEds. vriend bij mij waart, toen is de Heere met zijnen vrede geweken en ik ben in de zeef van de vijand gekomen op een hevige wijze. En onder dat gemis van mijn vrede stond ik voor alle aanvallen bloot. Ik heb onder dien toestand uit mijn wangestalte daar ik al dieper inraakte gezocht en geschreid aan de troon der genade, en wat toch de reden mocht zijn. En ziet, lieve vriend, de Heere heeft het mij ontdekt. Ik had met u, afgoderij bedreven, en ik had u hoger opgenomen als ik u moest opnemen. Al wat gij waart, dat waart gij door genade, want Jacob, die maar een bedrieger was, was ook nog in u en als nu de genade niet over u verheerlijkt werd, dan waart gij ook zo maar een riet, dat van de wind bewogen werd. Deze zonde met u bedreven, heb ik voor de troon des Allerhoogsten moeten bekennen en ik heb als een dwaas verzoening gezocht in het bloed des Verbonds, en de barmhartige Hogepriester heeft de kracht van zijn verzoenende offerande aan mij toegepast, en zijnen vrede in mij zo hersteld, dat ik ogenblikken heb mogen hebben, dat ik was als een gespeend kind; niet Jacob, dat ik altijd in die gevoelige gewaarwordingen sta, om, als met een gebroken hart aangedaan te zijn, neen dat niet, maar dan. is er vrede in mijn consciëntie, en daar is vrede in mijn gemoed en daar is vrede in mijn gebed, als ik als een kind mij Hem opdraag.

Ja, Jacob, ik heb in kort nog geleerd, uit hoogachting voor mijn Koning en Zijn werk, om het in Zijn eigen vrijheid te laten, wanneer Hij zich wil opmaken, en zich over mij wil verheerlijken. Het was mij genoeg om mij aan Zijn genadetroon neer te leggen, totdat het Hem mocht gelusten. O Jacob, wat moeten wij toch bekeerd worden, van alle onze dwaasheden. O, ik moet zo maar uitroepen: "Ik ben een dwaas, Heere, opent toch mijne ogen en verlicht mijn harte door de Geest, opdat ik mijzelf mag uitvinden, hoe ik door inwonende zonden, voor u gedurig bevekt ben, opdat Uw naam over mij uitgeroepen mag worden als Zaligmaker."

Nu, Jacob, de Heere ijvert maar voor Zijn eigen eer, en nu was het liefde van mijn getrouwen Heere, die Zijn gunst uit liefde verborg voor mij, omdat ik te veel schepsel liefde had. En nu wilde Hij mij nog van deze schuld reinigen. Hierdoor is mijne liefde tot u niet verminderd maar meer gezuiverd.

Och, Jacob, ik weet maar niet van hoedanigen geest, ik ben. Help mij zuchten tot Hem die van de Vader is geworden, de Weg, de Waarheid en het Leven.

Ik zal hiermede afbreken, want ik weet hier geen einde te vinden, in mij aan te bevelen in uwe gebeden. Wat nu mijnen huize aangaat, wij zijn allen nog in een staat van welstand, en ze staan nog allen voor eigen rekening. O, wat een jammer. Mocht de Heere Zijn licht er over doen opgaan. Gij hebt van allen de groeten Groet ze van mij die naar Sion vragen. Groet onze vriend, van **Drimmelen** van Slikkerveer, ook **Neeltje**.

Nu, vriend, laat mij uw antwoord mogen ontvangen, hoe het bij u is, en de God des vredes, in het bloed des verbonds, zij u tot een eeuwige woning. Dat zij zo.

Uw Vriend,

JOHS. DE KORTE.

26. Oude Tonge, 26 November 1885

Zeer waarde en geliefde in de Heere.

Genade en vrede zij u en de Uw zeer vermenigvuldigd.

Vriend Oosterwijk, ik heb er dikwijls met ernst over gedacht om de reis naar Lekkerland eens te wagen en u ook een bezoek te brengen, maar durf het niet te wagen in dit seizoen, want mijn adem is zeer kort, Ik ben gezond van harte, maar kan haast niet van mijn plaats, en dan zou ik u soms maar tot bezwaar zijn. De Heere geve mij genade, om zijn weg goed te keuren; gij weet wel vriend, dat is niet altijd zo gemakkelijk, want de oude mens die in mij leeft, die maakt op alles aanspraak en beschuldigt de Heere van onrecht. Was ik nu maar verloochend aan mij zelve maar o, vriend, in deze moet ik zeggen: "Wie zal mij verlossen uit zulk een lichaam der zonde en des doods?"

Nu redeneer ik met u en spreek met u in mijn hart, maar ik ben toch altijd buiten uw tegenwoordigheid. Ik heb u in mijn laatsten brief geschreven, hoe ik, door met u wat afgodisch te handelen, mijn vrede moet missen, want de Heere wil alleen Zijn eer hebben, en nu hebt gij mij die niet beantwoord. Nu heb ik daarmee ook gedurig moeite, alsof gij mij niet goed zou begrepen hebben; alsof ik u minder zou rekenen; alsof mijn genegenheden tot u verminderd zijn, hetwelk juist integendeel het geval is.

Daarom Jacob, zou het mij zulk een groot genoegen doen, eens een antwoord van u te mogen ontvangen, want Vriend, ik ben die klip niet te boven om mijn zaken voor de eeuwigheid altijd helder te kunnen bezien. En zo men dan zegt, het is de vijand maar. o, Vriend, in zulk een zaak van een eeuwig gewicht. Het is bij mij maar veel een zaak van een ernstig onderzoek, en dan zijn het maar ogenblikken, dat de Geest des Vaders door de Zoon ons vervrijmoedigd, om onze bewijzen op de hemel te mogen bezien. En, o, mijn geliefde Jacob, wat werkt dat niet een evangelische gehoorzaamheid in zijn hart om te beginnen voor Hem te leven. Nu, kan ik niet ontkennen of ik heb hier kennis aan, maar o, hoe spoedig word ik hier van weer weggevoerd, door de ouden mens, die in mij leeft, en dat in een, zo men dat noemt, geoorloofde weg, door ons beroep of iets anders, te veel om te melden.

Nu is het u ook duidelijk, hoop ik, waarom dat uw persoon zo hoog bij mij aangeschreven staat, aangezien gij mij allen in deze verre overtreft. Ik ben, Jacob, dikwijls met mijn gedachten bij mijn vrienden, maar dan is Jacob altijd de eerste. De reden is deze. God heeft mij in Uw weg zoveel overeenkomst geschonken, als ik ooit

met een mijner vrienden had. Ik hoop dat gij u daarbij niet zult verheffen, want dat heb ik gedaan en ik heb er slagen over gehad. Och, wat ben ik een dwaas; mocht de grote Meester er maar aan te pas komen, Jacob. Ik wacht nu een antwoord van u ik ben ook naar Uw huize benieuwd en ook naar Slikkerveer.

Wij zijn hier allen naar het uitwendige nog wel. Er zijn hier weinig mensen die naar de Heere vragen. Ieder zegt, wat zullen wij eten of drinken. Voorts is de duisternis op ieders hart verspreid, ook op diegenen, waarvan men hopen zou, dat er iets goeds voor de Heere in was. Ik bedoel van dat zaligmakend gezicht van de Heere Jezus, om God in die weg des geloofs te vinden en zo een Zaligmakend deel aan Jezus te krijgen, Och, wat hebben wij hier niet ons leven lang toe nodig om te leren: "God was in Christus, de wereld met zichzelf verzoenende." Als wij hiervan enige studie mochten maken, wat zou de mens in dat gezicht een enkel niet worden want wij hebben er nog maar weinig van begrepen. Dat zou voor ons de oude theologie of godgeleerdheid zijn want dat leert de Geest ons op de hemelse hogeschool bestuderen. Toch zal dat hiernamaals pas helder gezien worden, als de sluier van onze vleeselijkheid als Elia's mantel ons ontvallen is en wij Hem dan zien gelijk Hij is Ontvang met de Uw de hartelijke groeten van uw liefheb- bende Vriend en Broeder,
J. DE KORTE.

27. Oude Tonge, 12 Januari 1886.

Zeer geliefde in onzen Heere Jezus Christus, genade en vrede zij met u allen, die in waarheid naar Hem hebben leren vragen.

Zeer geliefde Vriend, Jacob; terwijl wij hier in hoop zalig zijn, zo missen wij altijd nog de vervulling en is het hier nog altijd strijden om in te gaan. In de schrift wordt dat *de goede strijd* genoemd en ook een grijpen naar het eeuwige leven. Nu werd ik weer zeer nieuwsgierig naar U en uwe vrienden, hoe elk het alzo maakt. Want ik ondervind mijn vriend, dat ik van mij zelve tot alles onbekwaam ben, en dat er gedurig bekwaammakende genade nodig is, om niet mijzelf en de vijanden toe te vallen. Nu weet ik wel, Jacob, dat ik mijn anker der hope in de rotssteen Christus geworpen heb en dat ik daar niet zal omkomen. Maar dat is niet genoeg; ik moet dan ook in die hope des eeuwigen levens wandelen, dat is, hiervan doordrongen te zijn door de liefde Christi, zodat ik hier alles onder mijn voeten zette, wat van beneden is, om het geloofsoog te vestigen op de kroon en de prijs opgehangen aan het einde van de weg.

Nu, hebben wij hier wel, Jacob, een onbewegelijk koningrijk, maar dat ligt alleen in de getrouwheid van een onveranderlijk Verbonds-God. Maar in ons gebruik maken daarvan, och vriend, dan zeg ik, ik zal niet wankelen, en dan weer is het: "Ik zal nog eenmaal in de hand van Saul omkomen." Maar wat is het nu toch gelukkig, Jacob, dat de Heilige Geest ons leert, om nu juist onzen grond uit het geloof in die vereniging met Christus te hebben, om in die vereniging, de Vader van onze lieven Heere Jezus in die verzoenende en bevredigende betrekking te mogen aanschouwen.

O, mijn geliefde vriend, dan heb ik ogenblikken dat ik dan mij wel eens niet weet uit te drukken, als: "Lieve Vader, och leer mij toch om als Uw kind te wandelen," en verder kan ik het ook niet brengen. Maar ik leer toch dat de zaligheid ons nu nader is dan toen wij pas geloofd hebben.

Vriend, ik zong Zondagavond met een mijner dochters, uit Psalm 84. Ik geloof dat het voor Zijn troon gehoord is, Och, wat is dat dan gemakkelijk; ik geloof ook dat mijn Vader er een goedkeuring in nam; dat was mij het grootste. Ook is mijn adem zo kort, maar ik mocht geloven, dat ik daarboven geen behoefte aan adem zal hebben. Dan zeg

ik wel eens: "Och, lieve Vader, geef mij altijd dat brood", en als ik dan bedenk dat dit daarboven altijd het werk zal zijn, dan gebeurt het wel dat ik zeg: "Hoe lange, Heere, zal ik nog in Mesech zijn en in de tenten Kedars wonen". Och, vriend, dat ik met al Zijn gunstelingen mocht leren, om met mijnen wandel in de hemelen te zijn. Och, wat hebben niet vaak de dingen van de aarde ons hart ingenomen, en wat doet het ons niet in een gemis van Hem verkeren, dien onze ziele lief heeft. Want als de Heere tot mij zegt, wat hebt gij tegen Mij of tegen mijn weg, dat zegt mijn ziele: "Niets, Heere." Dat was mij zo nog bij het oude jaar een afvraag en ik zag niets dan weldadigheden en trouw, maar toen ik mij- zelve bezag, hoe ik dat beantwoord had, och wat een ontrouw en wat een schuld, maar ik geloofde dat die grote Hogepriester, al de namen van zijne kinderen op zijn borstlap draagt en de Vader vertoont, Nu had ik nog een begeerte en die was, om mijn naam daar eens op te lezen. Maar dat werd mij niet vergund, om welke reden zal de Heere best weten. Het is mij anders het aller-verkwikkelijkt om in de gevoelige gemeenschap met mijn Zielebruidegom te verkeren.

Ik las laatst Lukas 2, waar Simeon in de tempel, Jezus in zijn armen nam en hoe hij zo in Hein alles vervuld zag, zodat hij zegt: "Nu, laat gij Heere, Uwen dienstknecht gaan, naar Uw woord, want mijne ogen hebben Uw zaligheid gezien." O, Jacob, wat was ik jaloers op Simeon. "Och, lieve Jezus, zei ik, mocht ik U ook zo eens omarmen, en daar geeft de lieve Jezus mij, dat daags daaraan te ondervinden. Ik zei, "Och, nu laat gij Heere Uw dienstknecht gaan in vrede."

Dat is altijd de verzuchting des Geestes "Vrede." Nu kunt gij ook wel begrijpen, Jacob, dat ik dan wel eens met u spreek, en dan is het mij ook tot schuld, zolang uit te stellen, u eens te schrijven, omdat de gemeenschap der heiligen niet alleen onze belijdenis is, maar ook door ons in praktijk gebracht wordt. Wij zien ze nu niet aan als bomen maar als mensen. Och, lieve vriend, wat is er toch te leren. Ik moet er maar van zeggen, het is zo maar een beginnen. Ik vrees dat ik niet verder zal komen.

Ik zal eindigen, Vriend, met u nederig te vragen, mij eens een lettertje te schrijven. Vergeet niet *Neeltje en vrouw Schrij en Stam* te groeten, en zegt hun, dat het hen niet tot eer is, dat ze een biddende, ja een weenende Jezus buiten laten staan. Och, dat de Heilige Geest de sterkten eens om mocht stormen om het in zijne handen over te geven; daar moet het komen.

Ontvang deze in een ziel gezonden toestand is de wens van uwen in zichzelf onwaardige Vriend en broeder in Christus

JOHS. DE KORTE.

Ik heb vergeten onzer aller welstand te melden, naar het uitwendige. Gij zult dat wel in mij dragen. Ik vergeet nog wel eens het watervat.

28. Oude Tonge, 5 December 1886.

Zeergeliefde in de Heere, Jacob Oosterwijk en uwen huize, ontvang mijn oprechte groeten, in deze, alsmede ook van mijnen huize.

Waarde Vriend, ik begin al wederom zeer benieuwd te worden, naar ulieden, zodat ik zo vrij ben, alweer maar eens een briefje te schrijven, vast overtuigd zijnde, dat het schrijven haast op zal houden, om elkander enige geestelijke zaken mede te delen, van dat koninkrijk, waar Christus over gezalfd is tot Koning, terwijl wij haast in het bezit zullen zijn van een volheid die geen oog heeft gezien, noch geen oor heeft gehoord, want onze aardsche tabernakel zal schielijk verbroken worden, en dan zullen wij een gebouw hebben van God, dat niet met handen gemaakt is, maar eeuwig in de hemel.

Jacob, als men nu in deze, een gegronde hope op Hem heeft, wat hebben wij dan ook

niet een heilige taak te vervullen. Daar zegt de apostel van: "Gij ziet uw roeping, broeders," en als ik mij nu een weinig in dat veld begeven mag, o, dan is het maar een klein beginseltje.

Toch Jacob, kan ik er zo begerig naar wezen, om zijn gemeenschap deelachtig te zijn, dat ik mijn Koning schreiende naloop, dat Hij toch bij mij wil blijven. Nu is de inhoud van het Genadeverbond van dien aard dat het het willen voor het volbrengen en het begeren voor doen aanneemt, zodat wij de Vader aangenaam zijn, naar het willen en niet naar het volbrengen om reden dat Jezus ieder gebod voor Hem voldaan heeft.

Och, Jacob, wat doet hem dit toch laag zakken, in zijn niet, voor God, en wat neemt hij hier niet voor; om een getuige te mogen zijn en wezen van zo een drieenige God, en van zulk een genade verbond en van zulk een weg van zalig worden door het bloed des Lams en van zulk een land der vrijheid, tot een eeuwige verbintenis van gehoorzaamheid, en dat zo vrijwllig en oprecht, dat hij bij ogenblikken verlangt om teniet gedaan te worden in een lichaam der zonden.

Nu had ik zo gaarne, in dezen, Vriend, omdat getuigenis te samen te vermelden, maar Jacob, het is een wonder als men er een aantreft. Als nu de getrouwe Verbonds-God, hem niet met Zijn eeuwige armen ondersteunde en hem vertroostte dan zoude ik maar denken, dat het maar aan mij lag, als ze mijn deur voorbijgaan. Maar nu zeg ik, "och Heere, blijft toch maar bij mij en leer Gij mij maar uitvinden wie ik ben en wie Gij zijt, opdat ik gedurig mag komen om te zien, hoe alles in U, de Zone des Vaders verwezenlijkt is, tot onze verzoening met de Vader, door de Geest der aanneming tot kinderen."

Want hierin is onze groei gelegen, om Hem te kennen en te vervolgen te kennen.

Nu, Jacob, nog iets van mijn persoon. Ik ben weer aan de sukkel; ik heb zwaar kou gevat en nu heb ik het zeer moeilijk op de adem, en ik voel dat Adam wil protesteren en de Vader beschuldigen, een harde Heere te zijn. Nu, weet gij, wel dat mijn geheiligde wil, wil zwijgen. O, Jacob, ik roep soms hardop, *Heere bewaar mij toch, dat ik U mag laten regeeen*; ik verzoek u ook mij te helpen. Overigens, is mijn huisgezin nu wel. Het is opmerkelijk dat wij in het verlopen jaar nog al bewaard zijn.

Och, mocht het nieuwe jaar voor allen een nieuw leven zijn; ik wens u ook allen dat toe, Met nieuwjaar had ik zo wel een gevoelig bewijs willen hebben, van de wegneming mijner schuld, alsof die nog weggenomen moest worden. Maar de Heere deed mij zien en geloven dat mijn schuld weggenomen was in zijne offerande eenmaal geschied.

O Jacob, dat is die vrijheid der kinderen, en o, wat is het geloof hier niet zwak; want ik sta altijd op dat gevoel, en daar ligt toch onze vastigheid niet in.

Vriend Oosterwijk, ik ben wat buiten mijn bestek geraakt. Als gij in mijn schrijven wat vindt, daar ik mij wat te hoog of verkeerd in uitdruk, overzie dat toch in mij, want ik ben een dwaas, en vol eigenliefde. Ik ken maar weinig, verloochend te zijn; ik ben nog maar weinig bekeerd. Mijn eigen liefde is dikwijls in mij als een sterk gewapende. Ik moet dat dagelijks bevinden, om te weten wie ik ben. En als dit kennen van de Heere dat ik hier aanvankelijk leer een begin is van die kennis, die daar boven zal voltrokken worden, o, wat ken ik dan nog weinig van Hem. O, lieve vriend. dat Zijn Geest ons die ware wijsheid lere, die van boven is.

Nu, ik zal eindigen met de wens dat de Heere Zijn licht over u moge verheffen en u zegene, met uwen huize als ook uwe familie.

Groet uwe en mijne vrienden in de Heere en ik verplicht u, mij ook iets te laten weten, hoe het bij u is. Groet ze te Slikkerveer.

Ontvang mijn oprechte groeten Uw vriend en broeder in de Heere
JOHS. DE KORTE.

Brief van L. Waterberg aan Joh. de Korte

Leutingewolde de 21 December 1898.

Waarde en Zeer geachte Zielevriend de Korte.

Gij zult misschien al lang uitgezien hebben naar een antwoord op uw letteren, en op uw verzoek, maar och lieve vriend, duidt het mij niet ten kwade dat ik u niet eerder geschreven heb, want zoals ik u meldde van deze zomer, dat ik niet dacht deze zomer door te komen, dat is tot mijn verwondering nog niet geschied. Het heeft de Heere nog niet behaagd, om mij uit deze woestijn uit te voeren, want het schijnt dat de strijd voor mij nog niet is afgedaan.

Ik was eerst genoodzaakt om het schrijven uit te moeten stellen, maar nu ben ik door Gods wijs albestuur, nog weer vrij wat opgesterkt, bij dat het van deze zomer was, en nu was het al enigen tijd, dat ik aan de dokter was, en nu door verhindering en dan door teleurstelling werd opgehouden, totdat ik nu de pen heb opgevat, om u in de eerste plaats te melden, dat toen ik uw brief had ontvangen en gelezen, ik mocht gevoelen aan mijn ziel, dat God u bewerkt had, om mijn ziel te vertroosten door uw letteren, hoe dat gij mij geluk kwam wensen, indien mijn einde daar mocht zijn, en zo kwam gij daaraan toe te voegen, *dat ik dan de kroon der rechtvaardigheid zou beërven.*

O, lieve vriend, wat trof mij dat in mijn ziel, want ik had het vroeger al medegedeeld in Lekkerland in een groot gezelschap, in het bijwezen van de ouden Oosterwijk, hoe ik ingeleid was geworden, onder een dankzegging na de eten, toen kort te voren geschied, in de blinkende gerechtigheid van Mozes, hoe dat zijn aangezicht blonk, dat Israël hem niet kon aanzien of hij moest een deksel op zijn aangezicht leggen. En toen waarom dat Mozes aangezicht blonk; dat was om de geborenen Koning der Joden, die beloofd was. En toen werd ik verder ingeleid, dat die blinkende gerechtigheid ook voor mijn persoon was, en zo kwam ik verder in die dankzegging, en toen werd ik niet alleen verwaardigd, maar ik wierd gedrongen, om het *Abba, Vader*, te moeten uitroepen, en zo kwam ik nog een weinig verder, en toen verwaardigde dat heilige Wezen mij, dat ik de kroon voor het Lam zou neerwerpen en roepen uit: "Gij, Gij hebt mij Gode gekocht."

En, o, lieve vriend, toen ik zover was, kon ik geen woorden meer voortbrengen, als het *Amen*, dat kon ik nog zeggen.

Daarop zei de oude Oosterwijk, dat geloof ik wel, want toen was het hier niet meer nodig, toen waart gij aan het eind.

O, lieve vriend, wat was dat juist getroffen, door mijn lieve vriend, Oosterwijk, want dit moet ik thans nog betuigen, dat ik in die ogenblikken, niet wist dat ik mijn zondig vlees nog omdroeg, daar ik het nu nog moet omdragen. Ja, lieve vriend, het was toen in die tijd of ik mijn vlees al had afgelegd. Maar, ach, die tijden zijn hier op aarde zo kort, om daar zolang in te leven, want zoals ik u al vroeger heb medegedeeld, dat wij ons hier in de strijdende kerk bevinden, en dat blijft hier zo lang wij hier in deze woestijn ons moeten bevinden.

O, vriend, wat kwam de duivel mij diezelfde morgen te tergen; toen ik voormiddags uw brief had ontvangen en gelezen, riep ik mijn huisgenoten toe, hoewel dat ze het niet verstaan; komt de duivel mij te tergen, God komt mij daartegenover te vertroosten.

Gij meldt ook dat Gods volk door vele verdrukkingen moeten ingaan, Ja, vriend, dat kwam God van de hemel mijn ziel toe te roepen: "In de wereld zult gij verdrukking hebben," en wat wordt dat bevestigd, zodat wij met recht gevoelen, dat wij ons zondig vlees, hier nog voor goed omdragen, daar ik dezer dagen, nog tegen de vrouw van het

huis moest zeggen, want ik ga hier in de kost, nu heb ik toch vier soorten medicijnen aan de loop tegenwoordig. Daarom vriend, dat heeft nu de zonde medegevoerd.

Maar wat een oneindig geluk, dat er een Christus gekomen is, om de zonde op zich te nemen van al Zijn volk en kinderen, en heeft daarom zijn hemeltrou verlaten, en kwam daarom op deze aarde, dat indien wij het beleven, spoedig de gedachte van Zijn geboorte, nog weer mogen herdenken.

Dit moet ik u ten slotte nog even te kennen geven dat ik mij in vroeger jaren als de beestenstal heb leren kennen, en daarin was de Christus geboren, en niet alleen geboren, maar ook in opgegroeid en het leven aan mijn ziel door vrije ontfermende genade medegedeeld, uit kracht der wedergeboorte door de Heiligen Geest.

Ik wens u allen toe, een gezegend Kerstfeest en uitgang van dit oude jaar een ruime ingang in de eeuwige heerlijkheid, wanneer die tijd komt, en na u allen hartelijk gegroet te hebben,

Uw vriend

L. WATERBERG.

3. Brieven van Markus Matthijs Sigmond

GENEALOGIE

Markus Matthijs Sigmond, 11 oktober 1821-?? Te Werkendam

{Geen echtgenote of kinderen gevonden in archief}

Zoon van Arie Sigmond 1790-1859 en Maria Lammers 1796-1822

Arie was een zoon van Michiel Sigmond 1761-1803 [Duitse naam]

Markus schrijft in 1892. "De Heere verlene ons die genade en bij het klimmen onzer jaren, *11 Oct. ben ik 71 jaar* geworden.

Een broer van Markus Matthijs was:

Michiel Arie Sigmond

Geboren op 23 mei 1817 in Werkendam, Zuid Holland, Nederland.

Overleden op 12 april 1901 in Capelle aan den IJssel, 83 jaar oud.

Getrouwd met **Trijntje den Bouw** op 19 december 1851 te Oud Alblas, 34 jaar oud.

Kinderen:

Maria Sigmond 1852-1929

Geertrui Sigmond ± 1863-?. Gehuwd 1883 met Jan Hoogendijk, 1857-1935

Jan Sigmond 1864-1956, geh. Pieterella van Schelven, 1862-1945.

Zoon van Jan: Cornelis Sigmond geh. met Geertruida Cornelia Geluk, 1895-1967

1892. De Heere, waarde vriend, verlene ons die genade en bij het klimmen onzer jaren (*11 Oct. ben ik 71 jaar* geworden) 1817 en 71 = 1888

1892 -71= 1821

Brieven aan Jacob Oosterwijk

1. Capelle aan den IJssel 8 Juli 1892.

Waarde vriend en Broeder in Hem, die het eeuwige licht en de eeuwige kracht en sterkte is van alle zijn armen, behoeftigen nooddriftigen en ellendigen, die Hij zichzelf heeft overgelaten, en die op Hem zouden vertrouwen.

Ik voelde een genegenheid in mij oprijzen u een paar regels te zenden, en wil die graag opvolgen onder beding van licht en genade van de Heere, die zelve ons kan maken als de pen, van een vaardigen schrijver, daar we uit en van ons zelf onbekwaam zijn een enige gedachte ten goede te formeren.

De reden mijn waarde vriend ligt voor de hand. Sion, is overgebleven als een nachthutke in de komkommerhof, als een belegerde stad. Indien de Heere Sebaoth, die sterke God, ons geen zaad had overgelaten, wij waren Sodom en Gomorra gelijk geworden. Maar eeuwig gezegend zij de Heere der heirscharen, die nog een overblijfsel heeft overgelaten, naar de verkiezing Zijner genade en die in deze veelbewogen en treurige dagen, zowel op natuurlijk als geestelijk gebied gebukt gaan en neerzetten, onder de rechtvaardige oordelen Gods.

O, vriend Jacob een nauwe en ootmoedige gemeenschap met de Heere, baart in deze opzichten de meest verborgen smarten, om rede het lieve Wezen niet wordt verheerlijkt, dan uit kracht van Zijn eigen dierbaar werk. En, ach, waar zullen wij nu een begin maken en eindigen, omtrent het bewegelijke koninkrijk, dat, hoe mooi ook voorgedaan

en opgesierd theorie is en geen praktijk, daar het praktikale Christendom, een genade Gods en van Zijn Christus, door de Heilige Geest eeuwig de kroon draagt. Wij hebben, zegt Paulus niet ontvangen, een bewegelijk maar een onbewegelijk koninkrijk, dat niet bewogen wordt, noch veranderen kan.

En, o, lieve vriend, was dat geen bevestigde waarheid, gegrondvest in het dierbaar en onmisbaar zoenbloed en de enige gerechtigheid van de Zone Gods, zolang wij nog op deze zondige aarde zijn, en in een lichaam der zonde, wij liepen nog gevaar, met de hond tot zijn uitbraaksel en met de gewassen zeug, weer te keren tot de wenteling in 't slijk. Wij behoeven daar niet over uit te wijden, vriend, want ieder waar kind Gods, hoofd voor hoofd, heeft zoveel al hij torsen kan op elk gebied en als alle wederwaardigheden en smarten, door 's Heeren genade, ons maar aan de troon der genade brengen en houden, o, dan zullen zij ons niet schaden Jacob, neen, dan zullen wij van achteren, die waarheid tot eer Gods bevestigd zien, dat alle dingen moeten medewerken, o zalig voorrecht, ten goede, namelijk diegenen die naar Zijn voornemen geroepen zijn, geroepen en verkoren ten eeuwige leven.

De Heere, die goed is, en goed doende, mijn waarde vriend, die begenadige ons en alle Zijn ware kinderen met Zijn lieve genade, om onder alle de woelingen en roeringen in deze veel bewogen dagen op geestelijk gebied, maar stil en ootmoedig, achter de Heere aan te mogen komen, daar de belofte van onzen Heere en Zaligmaker vast staat en vervuld zal worden "Die Mij volgt zal in de duisternis niet wandelen, maar het licht des levens hebben." O, dan zullen wij ook bewaard worden ter linker- of ter rechterhand van de Heere af te dwalen.

Om te eindigen, wensen wij u krachtdadige en genadige ondersteuning, op uw hoge en gezegende ouderdom, erbij voegende mijn minzame groeten aan u en de uwen, verhopende te blijven, uw Zielsvriend
SIGMOND.

2. Capelle, Oct. 1892.

Waarde en hooggeachte Vriend.

Moge mij de Heere begenadigen met de lieve invloeden van zijn verworven Geest, om een paar regels aan U te zenden. Ik ontwaar van tijd tot tijd daartoe een genegenheid, die ik beter kan gevoelen dan uitdrukken. En o, mijn lieve vriend en broeder in het ware geloof de geestelijke betrekking van 's Heeren arme en geliefde kinderen, is van die aard dat ze verlegen staan om woorden te vinden, om de kracht van dat innerlijk verband uit te drukken. Het is een verband, door de lieven en zachtmoedigen Zaligmaker en enige Verlosser Jezus Christus van zijn Vader gebeden: "Dat zij één zijn, Vader. Ik in U en Gij in Mij, opdat ook zij één zijn in Ons."

Helaas, nu in aanmerking genomen, de betreuenswaardige toestand in deze dagen der wolken, en der donkerheid, als een treurig oordeel onder en over het ware Sion. O, als de stok liefde is verbroken, mijn waarde vriend, wat wordt er dan van de stok samenbinders. En de eenzame mussen vermeerderen in den lande, treurende over de verbreking Jozefs.

Het is waar, dat de Heere in bijzondere tijden en gelegenheden, dat ware vuur van onderlinge liefde en ware toegenegenheid, eens opblaast tot een vlam, die verwarmt, zoals gebleken is, toen onze oude vriend Dirk, naar zijn rustplaats is gebracht. Ik zat op die dag eenzaam, maar mijn geest hield in stilte vierdag, met ulieden, en deze waarheid beheerste mijn hart:

*"Dat vrede en aangename rust;
dat vrede en welvaart u verblij;*

*dat vrede in uw vesting zij.
 Om vriend en broederen spreek ik nu;
 de vrede zij en blijve in U;
 nooit moet haar nijd of list verkloeken.
 Om 's Heeren huis in U gebouwd.
 Daar onze God Zijn woning houdt.
 Zal ik het goede voor u zoeken."*

En naardien ik na de begrafenis vernam, dat er zulk een genoeglijke vereniging en onderling verband was, onder het ware volk, anders om bijzaken verdeeld, was ik werkelijk blijde, en de waarheid u gemeld, had zijn vervulling. Maar een opmerking in die waarheid, vriend Oosterwijk, ontging mijn opmerking en aandacht niet, namelijk deze woorden, *nooit moet haar nijd of list verkloeken*. De arme ziel die door deze treurige zaken, door hoogmoed of afwijkingen van andere aard in die verzoeking van nijd of list valt, kan niet delen in die dierbare vrede, hier in deze waarheid geopenbaard, zolang er geen bukken en buigen komt, onder God, daar de Geest Gods geen lust tot nijdigheid heeft volgens des Heeren dierbaar woord.

O, hoe aangenaam en dierbaar zou het zijn, indien al die treurige bijzaken, door Geestes licht en kracht eens mochten verdwijnen en de ware liefde onderling ontvlammen. O, dan zou door Geestes kracht, uit de liefde Gods en Zijns Christus; Ps. 133 de toepassing vinden tot de ware Godzaligheid in de zielen van alle Gods ware en lieve kinderen. Dan zou alle twist en wrok verdwijnen, totdat geen maan meer schijnt.

De Heere, waarde vriend, verlene ons die genade en bij het klimmen onzer jaren (***11 Oct. ben ik 71 jaar*** geworden) met een helder geloofs oog te mogen uitzien naar die ruste, die er overblijft voor het volk Gods, amen, amen. O, hoe matigt de Heere nog in zijn ontferming het treurig oordeel, zo rechtvaardig met land, volk en kerk verdiend. O, de Heere is des ontfermens nog niet moede. Wee, ons land en volk, indien wij verharden, onder die ontferming.

Wij zijn Gode dank, redelijk wel en wensen u met de uwen dat voorrecht en groeten u en de uwen hartelijk.

Uwen heilwensen Vriend en Broeder
 SIGMOND.

3. Cappelle aan de IJssel 10 Jan. 93.

Waarde Vriend en Broeder in Hem, die het eeuwige licht, kracht en de Troost is en blijft van alle zijn duur gekochte, en verlost volk.

Toen uw zoon gepasseerde Zondag u ging bezoeken en mijngroeten aan u verzoekende, mocht mijn ziel zo iets ontwaren van die innerlijke betrekking, onderling, als een uitvloeisel van de ware liefde die beter ontwaard en bevonden, dan besproken kan worden. In overeenstemming met Elisabeth, toen de moeder des Heeren haar bezocht en ontmoette, haar groetende, sprong het kindeke van vreugde op in haar buik.

En o. mijn waarde vriend, wie kan nu de diepten pijlen van de eeuwige ontfermingen des drieenigen Gods, dat de vrucht in Elisabeth's ingewanden ontwaardde de geheimen van die zalige vreugd, zo wonderbaar al in de ontmoeting van Maria in haar bevruchting door de Heiligen Geest. O, hoe nauw is het verband van het ware en geestelijk leven, in de herstelling met God. En nu, mijn vriend en Broeder vindt die genade, ware en reine troost onder de moeilijkheden en bezwaren van deze zondige wereld. Met recht mag de apostel getuigen, indien wij in dit leven alleen op Christus waren hopen, dan waren

wij de ellendigste van alle mensen.

Maar, neen, vriend, onze hoop staat niet op een dode man. Maar geloofd en geprezen zij de Heere tot in alle eeuwigheid, onze hoop is vast en onveranderlijk, in Christus Jezus, die geleden heeft en gestorven is, en opgestaan, en ten hemel gevaren, als onze Voorspraak bij de Vader, die ook ter rechterhand van Zijn lieve Vader zit, om voor ons, o wonder te bidden. Daarom galmt de Apostel Paulus, Rom. 8 uit: "Wie zal nu beschuldiging inbrengen, tegen de uitverkorenen Gods." Want ik ben verzekerd dat noch dood, noch leven, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen, hoogte of diepte, ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods welke is in Christus Jezus onzen Heere." Amen, Amen.

Nooit, nooit, zal de mens, het ellendigste schepsel op aarde, na de val, naar God vragen. Hij werkt willens en wetens, onder alle de roepstemmen Gods zijn eigene verdoemenis uit, in een onbewuste toestand van zijn naderende eeuwige rampzaligheid. En tenzij de Heere in Zijn ontfermende genade. in en door Jezus Christus zich aan en in ons niet openbaart, wij zullen vroom in naam of goddeloos omkomen. Dit alles in het licht en de kracht Gods, door de Heiligen Geest te mogen zien. O, Oosterwijk wat baart dat voor een waar kind Gods, een diepe vernedering voor dat lieve en dierbare Wezen, Vader, Zoon en Heilige Geest, daar wij allen van nature, onder de zonde besloten zijn en vrije ontfermende genade alleen verlost en verlossen kan, van de rechtvaardigen toorn des Almachtigen. Wat wordt het dan en is het dan een dierbare zaak, een levende bewustheid te mogen omdragen, door genade, dat ware en eeuwige leven in Christus, in ons met daden geopenbaard te vinden.

En nu, waarde Oosterwijk, het schijnt naar onze zwakke en menselijke berekening dat ge de raad Gods in het kort zult hebben uitgediend naar de verborgen wil en wijsheid des Heeren. Laat mij toe u nog enige bewijzen van hoogachting en liefde te doen toekomen, met de innige zielsbede, dat de Heere u met Zijn bijzondere genade en de dierbare invloeden des Heilige Geestes mag sterken en ondersteunen. Welk een zalige troost, Broeder te mogen weten, dat in leven en sterven, uw enige grondslag is en onveranderlijk vast licht, in Hem door grote genade, in Hem, die het leven en de onverderfelijkheid heeft aan het licht gebracht, en wiens eigendom gij geworden zijt, nu en in alle eeuwigheid. Amen.

Ontvang met de uwen onze zielsgroete.

Oogziens zal Betje van Hal het niet lang meer maken, ze vermindert erg; ze zal ook veel afleggen, want haar uitwendige toestand is treurig. Na minzame groeten blijve

Uw heilwensende Vriend en Broeder.

SIGMOND.

4. Cappelle aan de IJssel 21 Feb. '93.

Waarde Vriend Oosterwijk.

Ik ontving gisteren uw groeten van uw Zoon daar ik blij mee was, daar ik in lange tijd niets zekers, aangaande uw uitwendige toestand vernomen had, die naar uws Zoons bericht niet erger was. In de weg van des Heeren voorzienigheid staan wij op een standpunt, dat wij gebonden zijn aan onze woning en elkander niet kunnen bezoeken. Maar de ware liefde en toegenegenheid, waarde Oosterwijk, is niet gebonden maar gaat uit in de geest door middel van pen en papier, om door 's Heeren genade onderling te beoefenen, de ware gemeenschap der heiligen, met weemoed moet ik er bijvoegen, dat naar het mij voorkomt die gemeenschap der heiligen en gouden kleinood in deze donkere dagen, op geestelijk gebied, helaas, zoek is.

O, als de Heere, om rechtmatige redenen het oordeel uitvoert, om stok liefde weg te

nemen, wat wordt er dan van stok samenbinders. De ware liefde, die de kroon is van het ware leven, en het ware Christendom, vriend Oosterwijk, vindt haar kracht, in gemeenschap met geloof en hoop, in het nauwe en verborgen leven met en voor God. En nu is er in deze dagen helaas, geen groter aanstoot voor lauwe Christenen, die we nochtans in de liefde opnemen, dat andere arme zielen, begenadigd worden van de Heere, in nauwe gemeenschap met de Heere te mogen verkeren.

Ik schrijf uit eigen ervaring mijn vriend, zijn ze niet in staat openlijke feiten aan te wijzen. Men zoekt op allerhande wijze punten en puntjes, schuilhoeken op te scharrelen die een schijn van reden hebben, en dan gaat men met die lorren als een achterklapper onder de volken rond en scheidt de voornaamste vriend. Kwamen zij nu maar rondborstig voor die beschuldigingen uit, we zouden ze eerlijke mensen noemen maar het gaat gewoonlijk achter ons om, totdat er van tijd tot tijd iets van die zaken en babbelaarig uitlekt dat ons niet alleen verwondering maar smart baart.

Ik weet dat er geschreven staat, dat die Godzalig willen leven vervolgd zullen worden, maar tot troost en sterkte van Gods volk is aan het Godzalige leven verbonden, uit de liefde Gods, de belofte van het tegenwoordige en toekomstige leven.

Ik schrijf u deze dingen niet waarde vriend Oosterwijk, omdat gij deze dingen niet en weet uit eigen ervaring, maar ik ben overtuigd, van uw vele, smartelijke ervaringen op dat gebied. En de Heere zelve, die wij door grote genade mogen erkennen en aanbidden als God Drieëenig, die schenke ons genade en barmhartigheid, zolang wij nog in dit Mesech en Kedar, naar Gods raad zullen leven en verkeren, om onder al de wederwaardigheden van dit moeilijk leven, stil en onderworpen te mogen zijn in de kracht Gods om Christus wil, die Zelf om de vreugde die Hem was voorgesteld, het kruis heeft gedragen en de schande veracht, nu is gezeten in zijn heerlijkheid in de hemel, aan de rechterhand van zijn lieve Vader, om de belofte te vervullen "Als ik van de aarde zal verhoogd zijn zal Ik ze alle tot mij trekken".

Welk een vernegerende en vertederende genade is het getrokken te worden, getrokken te zijn, in begin, voortgang en einde, uit deze tegenwoordige boze wereld om overgezet te worden in het hemelse koninkrijk van de Zoon van Gods eeuwige liefde. O mijn waarde Vriend, Gods arme kinderen kunnen in de beste ogenblikken van hun geestelijke opklaringen, maar iets stamelen van dat volmaakte, dat aan gene zijde des grafs, zal genoten worden. Maar gelukzalig de ziel die God genade verleent om bij aanvang en voortgang te mogen wandelen als kinderen des lichts, te midden van een krom en verdraaid geslacht, amen, amen.

Laat ons, de Heere geve ons genade, in de Geest zingen uit Psalm 145 vers 4, 5 en 6. Ontvang met uw vrouw en de uwen, mijn minzame groeten.

Wij zijn Gode dank, redelijk wel en wensen u en de uw naar omstandigheden dat grote voorrecht, blijvende uw heilwensende Vriend

SIGMOND.

5. Capelle aan de IJssel 8 Mei 93.

Waarde Vriend en Broeder, in het eeuwige zout-verbond dat van geen wankelen weet, genade, vrede en barmhartigheid, verlene en versnere u, de Heere in de toestand, waarin gij thans, naar Zijn alleen wijze raad, wil en welbehagen verkeert.

Kon ik, mijn vriend, de toegenegenheid mijns harten uitdrukken, en de zielsvereniging die ik ontwaar omtrent onze ware eeuwige zielsbelangen, ja, kon ik dat nog persoonlijk komen betuigen, aan uw ziekenleger, eer het besluit Gods baart, en de Heere u opneemt in zijn zalige hemel en zijn belofte waar, eeuwig waar maakt; "Waar Ik ben aldaar zal ook mijn dienaar zijn." Maar de zwakheid van mijn gestel gedooft die reis niet, en

daarom neem ik pen en papier te baat om mijn hoogachting voor , in de ware liefde te openbaren. *Die liefheeft, die geboren heeft, die heeft ook lief dengene die uit Hem geboren is*, naar de les van de Apostel der liefde, Johannes. En moet de Heere zelve, mijn innige zielswens verhoren voor u, waarde Oosterwijk, dat de bekommernissen van dit Mesech en Kedar, gij verstaat mij wel, door de Heere verzacht of opgeruimd mogen worden. De zaken zijn te teder om er over uit te weiden, en dat er nog een zielsverzoening mocht plaats hebben, zolang gehoopt, zolang verwacht, van u en alle uw vrienden en broederen.

Maar gebeurt dat niet, o, dan geve u de Heere genade om stille te zijn, en in stilheid en vertrouwen uw sterkte te vinden, in de Almachtigen. Dank, voor uw groeten, heden morgen van Toon ontvangen, die mij een en ander van uw uitwendige toestand én ziekte meldde.

Ik durfde niets te vragen aangaande die toestanden, in de bovenste regelen van deze bladzijde aangestipt, want mij dacht indien er verzoening had plaats gehad, zou het wel van zelf voor de dag gekomen zijn.

Nu gaan we u, waarde Oosterwijk, met al de uw hartelijk en minzaam groeten. Wat mij belangt ben ik ook ernstig ongesteld geweest, en hoewel ik nog niet sterk ben, ben ik naar 's Heeren raad en wille toch steeds beterende, en wil, de Heere verlene er mij genade toe, maar afzien wat de Heere in zijn eeuwige wijsheid met mij doet.

Nogmaals de groeten, ook van onze huisgenoten.

Uwen heilwensende vriend en broeder

SIGMOND.

6. Capelle aan den IJssel 24 Juli 93.

Waarde vriend en Broeder in Hem, die de enige en eeuwige Troost is van Zijn verlost en in leven en sterven.

Ik gevoelde een innerlijke genegenheid, uit de ware liefde, uw groeten mij door Uw zoon Johannes gebracht, met een wedergroet te beantwoorden, in de betekenis van zegen en vrede en blijdschap door de Heiligen Geest. Er zijn geen scheidsmuren meer, mijn waarde vriend, voor de ware liefde, die liefde Gods en Christi door de Heiligen Geest, zo genade vol in onze zielen gegeven en geopenbaard, dat al leven wij natuurlijk verwijderd van elkander, die waarheid blijft zegevieren, door Christus Jezus: "Eén is uw Meester en gij zijt alle Broeders."

O, dat broederlijke en zusterlijke wordt zo treffend geopenbaard, wanneer het de Heere behaagt naar Zijn Raad de ware zusters of broeders, Psalm 133, in zijn hemelschuren in te zamelen" O, waarde vriend, Oosterwijk, dan wordt er zo iets geproefd en gesmaakt, daar de ziel geen naam aan geven kan. 't Gaat dan wel eens, onder de begenadiging Gods gelijk de drie discipelen op de heiligen berg, dat ze uitdrukken: "Heere 't is goed dat wij hier zijn."

Maar wat zal het zijn, Oosterwijk, wanneer ook onze ure slaan zal. O, er is voor ons ellendigen in ons zelf geen veiliger antwoord op die vraag, dan hetgeen de Heilige Geest spreekt door die lieven en zachtmoedigen Johannes in zijn brief, Johannes 3 vers 1, 2 en 3. "Ziet hoe grote liefde ons de Vader gegeven heeft namelijk dat wij kinderen Gods zouden genaamd worden; daarom kent ons de wereld niet, omdat zij Hem niet kent. Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods en het is nog niet geopenbaard wat wij zijn zullen. Maar wij weten, dat als Hij zal geopenbaard zijn, wij Hem zullen gelijk wezen, want wij zullen Hem zien gelijk Hij is," ende een iegelijk die deze hoop op Hem heeft, reinige zich, gelijk Hij rein is."—

Daartoe, waarde Vriend en Broeder, zij de genade van onzen Heere Jezus Christus, de liefde Gods des Vaders en de gemeenschap des Heiligen Geestes met u en mij en alle

Gods lievelingen, amen, amen.

Ontvang met alle de Uw de minzame groeten, verhopende door grote genade te zijn en te blijven,

Uwen heilwensende vriend en Broeder
SIGMOND.

P.S. Wij zijn Gode dank, redelijk wel. De Heere verlene u en de uwen, dat grote voorrecht. Sm.

7. Cappelle 26 Sept. 93.

Waarde Vriend en Broeder in Hem, die zichzelf heeft overgelaten een arm, nooddruftig, behoeftig en ellendig volk; die zouden op Zijn Naam vertrouwen wiens heerlijke Naam is Ontfermer, met belofte voor Zijn ware armen. "Ik zal Mij ontfermen, diens ik Mij ontferme en Ik zal genadig zijn, die Ik genadig ben."

Ik kreeg gisteren uw groeten van uw Zoon, waarde Oosterwijk, en was er blij mee, als een bewijs van achting en liefde, die ge me toedraagt, mij tevens opwekkende een paar regels te zenden in erkenning van uw vriendelijk aandenken. Wie er iets van geproefd en gesmaakt heeft, van Maria de moeder des Heeren en Elisabeth de moeder van Johannes de Doper, die getuigde door de Heiligen Geest, dat horende de groeten van Maria, het kindeke dat ze droeg, van vreugde opsprong in haar buik.

Het is mij eens mogen gebeuren, vriend Oosterwijk, lezende die ontmoeting van die twee Godzalige zielen, wat één zielengroete van Gods ware volk betekent. Tranen van verwondering vloeiden langs mijn wangen, vanwege het nauwe verband, dat de Heere legt en gelegd heeft door genade in de zielen van zijn ware kinderen. Maar bovendien de wonderbare werking Gods van die verborgene vereniging en heilgeheimen aan Gods ware volk alleen bekend, Ps. 25.

Terecht, vriend Oosterwijk, zegt de Apostel Johannes: "Die liefheeft die geboren heeft, die heeft ook lief, die uit Hem geboren zijn," dus een ontegensprekelijk kenmerk van het ware Christendom. Want, wie in de liefde blijft, die blijft in God en God in hem. Maar hoewel deze alle dierbare waarheden en dierbare getuigenissen Gods zijn, voor alle die in een nauwe verbintenis met God en Christus staan en door de ontfermende genade Gods daarin gehouden worden, hoe treurig en beklagenswaardig zijn dan de tekenen der tijden op geestelijk gebied, die wij thans beleven.

Wat theorie belangt, o mijn waarde vriend, dan zouden wij haast met Elia zeggen, Span nu maar aan, want ik hoor het geruis van een overvloedige regen. Maar, helaas als wij in een levendig gezicht op de praktijk letten, dan krimpt onze ziel van weedom in elkaar, vanwege de voorwendsels en gedaanten, die voor goede en betaalbare munt wordt verkocht en aangenomen. Het is waar, Salomo zegt: "Het geld verantwoordt alles," maar in geestelijke zin genomen en verstaan, is alles wat door genade van de Hemel daalt en ingedaald in de ziel van Gods volk, geldig in de hemel tot in alle eeuwigheid omdat het beeld en opschrift van de tweeden Adam, Christus, daarop gegraveerd is.

Indien wij alleen onze gemeente Cappelle met opmerkzaamheid gadeslaan dan stormt het van godsdienst en godsdienstigheid, maar er is maar een zachte suizing over van Godzaligheid, van die weinige die waarlijk God vrezen. En die kenmerken van dat ware volk zullen overal in ons land zijn, als lichten te midden van een krom en verdraaid geslacht.

Nu gaan we u, waarde vriend Oosterwijk met de uwen, minzaam en hartelijk groeten, tevens wensende dat de Heere u mag ondersteunen in en onder alles, wat u nog op uw weg in dit Mesech mag overkomen en ontmoeten. God is getrouw, die het doen zal, Amen, Amen.

Blijve en verhoop te blijven, uw liefhebbenden, heilwensende vriend
 Psalm 119 vers 83 in rijm.

SIGMOND.

Ontvang deze in welstand met de uwen, waarde Oosterwijk. Wij zijn Gode dank, ook redelijk wel. S. M.

8. Capelle 7 Nov. '93.

Waarde Vriend en Broeder in het onderling geloof zowel het uw als het mijne, genade, vrede en barmhartigheid worde u vermenigvuldigd van Hem, die het eeuwige licht is, en de enige en eeuwige kracht van zijn armen, in en door Jezus Christus, onzen Heere.

Waarde Oosterwijk, gepasseerde week heb ik al in de geest een brief aan u geschreven en had wel gewenst, dat ik dat stille schrijven u in werkelijkheid had kunnen zenden. Maar ge zult het wel verstaan, mijn waarde vriend, hoe de ware gemeenschap der heiligen beoefend wordt al scheiden ons plaatsen en omstandigheden. Wij mogen dat vrijmoedig noemen, "een vrucht van de eenheid in Christus, door de ware liefde in Psalm 133 in de kracht en in alle haar aangename toestanden, zo schoon en heerlijk voor de ware Kerk, door God de Heilige Geest beschreven en verzegeld tot eeuwige zaligheid.

Helaas, waarde Oosterwijk, waar blinkt nu dat kostelijk juweel, in de harten van Gods ware volk. De wereld kent dat niet, maar Gods ware volk door de heilige liefde Gods en Christi getrokken en verlost, uit deze tegenwoordige boze wereld, en overgezet zijnde in Zijn hemelse koninkrijk, helaas, beoefent dat niet. Vandaar al die treurige verwarring onderling die overal bespeurd wordt, welk een machtig leger zou het ware Sion zijn, tegenover Basan Ps. 68 vers 8 in rijm. Maar nu kan men het stellen; half slapende en half wakende, ja men zou wel zo ver gaan, diegenen, die door ontfermende genade een nauw leven met God mogen leiden, te verdenken, of ze zichzelf niet hoger willen stellen, als waar de Heere hen gebracht heeft.

O, Oosterwijk, laat een uitgeputte ziel, totaal uitgeput van zichzelf eens een been verzetten, buiten de alvermogene kracht Gods en Zijn Christu. Maar aan de andere kant, wanneer de Heere ons begenadigt, met die nauwe gemeenschap en innige vereniging met dat lieve Wezen, dat Alles is, gelijk Jacob aan zijn broeder Ezau getuigde. o, wat kunnen dan alle redeneringen en bedenkingen tegen ons, dan schaden.

Neen vriend Oosterwijk, dat voert onze behoeftige ziel al nader aan de troon der genade, om van de Heere te ontvangen genade voor genade. Wanneer zal de tijd aanbreken dat Efraïm, Juda niet en haat en Juda Efraïm niet benauwt. Ik vrees, dat, zolang wij in dit Mesech zullen zijn, het van die vrome wensen zullen blijven, daar nu menigmaal om gezucht, misschien gebeden wordt, zonder vervulling; minstens, indien wij letten op de tekenen der tijden dan groeit de vijand en neemt in kracht toe, vanwege de onheilge brokken hun verschaft door Gods volk, die niet recht wandelen in de vreze Gods.

Ten slotte delen wij u mede de afreis van een vriend en broeder in de Heere, naar de gewesten van licht en heerlijkheid, ruim 80 jaren oud, te Werkendam. Zijn laatste dagen waren beproevend naar het lichaam, maar nu rust hij van zijn moeite, met alle diegenen, die in hun ware oprechtheid, hier voor Gods aangezicht gewandeld hebben.

O, waarde Oosterwijk, geve de Heere ons, met alle zijn ware kinderen bereid te zijn, wanneer de Heere komt, om ook ons van onzen post af te lossen, om steeds wakende, biddende en strijdende bevonden te worden, in zijn toekomst, amen, amen.

Wij hebben uw groeten ontvangen, vriend Oosterwijk en danken u er voor. Ontvang ook met de uw onze hartegroeten.

Wij vernamen ook de ongesteldheid van moeder, de vrouw. Wij wensden haar beterschap, gepaard niet een beterschap, die nooit meer ziek kan worden.

Uw Vriend en Broeder
SIGMOND.

9. Capelle 6 Maart 94.

Waarde Vriend en Broeder in Hem die de Alfa en de Omega is en blijft van al zijn duurgekochte en voor eeuwig verlorene volk en kinderen.

Hedenmorgen ontmoette ik uw zoon A. en vroeg aan hem of hij in 't kort nog iets van ulieden had gehoord, en zijn antwoord was dat hij gisteren van **Pieter Kalkman** had vernomen dat het nog al wel was ten uwent, dat mij genoeg deed en mij tevens genegenheid gaf om een paar regels aan u te schrijven, en temeer mijn waarde vriend Oosterwijk, daar er hier in Capelle een drama of vertoning is afgespeeld onder de doleantie of dolerenden.

Sedert enige dagen was hier een lid van die gemeente ziek geworden, een Hazenbroek, kleermaker, een man en vader uit duizenden, onbesproken van gedrag, een Schriftgeleerde bij uitnemendheid, in één woord een man die aller achting waardig was, en verdiende. Die man is vrijdagavond overleden. In zijn ziekte luisterde mijn ziel naar een gunstig antwoord van de Heere, omtrent zijn eeuwig heil, voor zijn ziel. De genade is niet afgunstig nietwaar, Oosterwijk, maar de vleiing van die man, en zijn vrienden en helpers in die treurige vleiing, waren zo groot en uitgebreid, dat mijn hopende ziel er onder treurde. David bad de Heere dat Hij alle vleiende lippen zou afsnijden, en de wijze man Salomo zegt in zijn spreuken, dat de kussingen des haters zijn af te bidden, en zo is die arme worm, onder al die vleiingen de eeuwigheid ingegaan. Onze ziel rilt, lieve Oosterwijk, onder zulke bedrieglijke waantoestanden, menende in te gaan, en vóór de hemelpoort, met de dwaze maagden te moeten sneuvelen, en eeuwig om te komen. Toen ik van tijd tot tijd het een en ander van die toestanden vernam en wat er al zo omging in zijn ziekte, opende mij de Heere, zo ik hoop, de treurige toestand van die man uit het eerste vers van Psalm 39 in rijm.

Nu kunt ge zelve wel nagaan, vriend, hoe treurig zijn heengaan was. Gisteren, Maandag, is de komedie, vergun mij die uitdrukking, geëindigd in een plechtige begrafenis; nu als mens was hij een eerbaar man, en als zodanig waren wij bevredigd met de laatste eer, de dode bewezen. Maar de vleiërs, helaas, moesten en hebben nog aan de groeve der vertering hun vleitaal uitgekraamd en verguld met het zingen van Ps. 68 vers 2.

O, mijn vriend, wat een deerlijke en vervaarlijke blindheid, verzegeld in de woorden van onzen dierbaren Zaligmaker: "Indien het licht dat in u is, duisternis is, hoe groot zal de duisternis zelve zijn." Onder de grote schare, was er één die het lijk als dat van zijn schoonvader volgde, die gebukt ging onder de last van die vertoningen overtuigd zijnde dat alles wat er gebeurd was, in de ziekte en bij het sterven, de zuivere en reine grondslagen werden gemist, om veilig en zalig af te reizen. Zover mij bekend is, is hij in zijn ziekte en bij zijn sterven door niemand bezocht dan door zijn bijzondere vrienden en geloofsgenoten, Om te eindigen. Waarde, Oosterwijk, welke treurige en beklagenswaardige vruchten van wat men doleantie of reformatie durft noemen om schijn voor zijn aan te nemen en te verbreiden. Verlene ons de Heere, waarde Oosterwijk, zijn lieve genade om onder al de roeringen en beroeringen dezer dagen, de Heere maar stil te mogen achteraan kleven in geloof en vurige liefde, ter eer des drieënen Gods en tot zaligheid onzer zielen door Jezus Christus onzen Heere, amen, amen. Nu gaan we u en de uw minzaam groeten, hopende dat deze weinige, ulieden in welstand mogen geworden. Wij zijn Gode dank, redelijk wel, een bijzonder voorrecht in

deze dagen van ziekte, zucht - 111 -

en sterven. O, mijn vriend, zalig zijn ze, die geroepen zijn tot de Bruiloft des Lams, op dat ze door de poorten mogen ingaan in de stad, enz. enz.

Uw vriend SIGMOND.

Nog iets. Ik moet u verklaren, lieve vriend, dat al deze treurige zaken, voor mijn ziele een verneerende en verterende leerschool is, gezien bij en in Gods licht, aangaande het onderscheiden van 's Heeren daden, om bij ons en in ons alle vleiende lippen af te snijden, ons zaligende als een in ons zelf gans verloren zondaar, uit het vrije welbehagen Gods. Psalm 89 vers 7 en 8 in rijm.

Nogmaals de zielsgroete van uw heilwensend Vriend
SIGMOND.

10. Capelle 5 Aug. '94.

Waarde Vriend,

Uit de ware betrekking, van de innerlijke liefde Gods en der liefde Christi rijst er een lust en opgewektheid in mij op in mijn gemoed, u met een paar regels te verrassen. Ik heb lang gezweven, vriend, daar ik ook al eens in de verwachting was, een paar regels van u te krijgen. Maar aangezien jaren en lichaamstoestanden van die aard zijn, willen wij graag uw stilzwijgen, met de hartelijkste liefde eerbiedigen. En kon ik u nu verrassen met goede tijding, in- en uitwendig, op natuurlijk en geestelijk gebied. Maar ach, vriend Oosterwijk, mijn ziel krimpt bij ogenblikken van weedom in elkander, ziende de rechtvaardige oordelen en gerichten Gods op natuurlijk en geestelijk gebied. Is er ooit een waarheid vervuld en bevestigd, het is in deze tijd, waar de Profeet zegt: "Te dier tijd zal de verstandige zwijgen, want het zal een bozen tijd zijn."

O, mijn waarde vriend, van het Oosten tot het Westen, van het Zuiden tot het Noorden, de ganse wereld door, zijn de oordelen en gerichten Gods zo zichtbaar en vreselijk, door geen tong te melden, en wij mogen zeggen in ware en ootmoedige zielsovertuiging "Heere, Gij zijt rechtvaardig in uw doen en rein in uw richten."

Wij zullen in geen bijzonderheden treden Vriend, van al die treurige toestanden, die ons van alle kanten gemeld worden, dat was ondoenbaar. Wij willen liever in deze eindigen met een woord dat alles, helaas in sluit, het is, "de ellende gekroond."

En wat de ellende verzwart en als de kanker doet woeden, waarde Oosterwijk, het is de treurige en dodelijke onverschilligheid en schijngodsdienst van duizenden en tienduizenden die doof en blind zijn en blijven, onder de treffenste oordelen en gerichten Gods; als de Heere nog met luider stemme roept: "Vernedert u onder de krachtige hand Gods, opdat Hij u verhoge ter zijner tijd."

Enige dagen geleden zat ik in treurig gepeins over al die ellende en narigheid in stilte na te denken over al die treurige en beklagenswaardige toestanden. Toen viel er zo in mijn hart: "En Mijn hand is nog uitgestrekt." En, o, Oosterwijk, wat er in die woorden ligt opgesloten kan ieder nagaan, die de Heere heeft leren billijken en rechtvaardigen in al des Heeren doen en laten, daar Hij alle dingen werkt naar de raad Zijns willens. Efeze 1 vers 11, te mogen bukken en te mogen buigen onder die alleen wijzen Raad en Wille des Heeren. O, welk een genade en barmhartigheid vriend over zulke als wij, die van nature niet konden of wilden bukken, vóór en onder dat lieve Wezen, niettegenstaande Hij gezworen had, geen lust te hebben aan onzen dood. En nu hoe lager onze ziel mag zakken en zinken onder de heiligen wil en het welbehagen Gods, hoe zaliger wij ons gevoelen, om in ootmoed te betuigen: "Zijn wil is altijd wijs en goed 't Is wijs en heilig wat Hij doet." enz. enz.

Om te eindigen waarde Oosterwijk, verlene ons de Heere zijn bijzondere genade, om in deze veelbewogen dagen, dagen der wolken en der donkerheid, nauw te mogen liggen aan de Heere en Zijn dierbare genade troon, om meer en meer te worden vóór en toebereid door Geesteslicht en kracht voor die afreis op 's Heeren tijd, naar de gewesten van licht en heerlijkheid, om een zaligheid te ontvangen, die geen oog gezien, geen oor gehoord, noch in een mensenhart is opgeklimmen, wat God bereid heeft dien, die Hem vrezten, en op Zijn Naam vertrouwen.

O, mijn vriend, de reis naar het hemelse Kanaän is haast ten einde. God enig en Drieëinig geve ons verder genade om te leven en te sterven. amen, amen.

Ontvang met de uwen, de minzame groeten van ons allen, inzonderheid van mij

Uw zielevriend.

SIGMOND.

11. Cappelle 22 Nov. 1894.

Waarde vriend en Broeder, in Hem die het eeuwige licht en de eeuwige kracht is, van Zijn arm en behoeftig- volk.

Met innerlijke deelneming hebben wij het overlijden, van uw geliefde vrouw vernomen, de liefhebbende moeder uwer kinderen en kindskinderen.² Ik deel mijn waarde vriend Oosterwijk in uw aller verlies beseffende de slag door u allen geleden. Indien mijn ware belangstelling ulieden enige kalmering kon aanbrengen in uw verlies, 't zou mij verblijden want ik ben ten volle bewust dat troost in deze zware en moeilijke weg voor het vlees, van God van de hemel moet afdalen, om stil te mogen en te kunnen berusten, in de alleen wijzen en heiligen weg des Heeren, die toch altoos wijs, heilig en goed is. Mijn bede voor u, mijn waarde vriend en de uwen zij, dat God om Christus wil, ulieden die troost en ondersteuning te verlenen, die Eli deed zeggen: "Hij is de Heere, Hij doe wat goed. is in zijn ogen."

Graag zou ik met ulieden en de vrienden, de laatste liefdeplicht willen vervullen aan de geliefde dode, maar ge weet mijn uitwendige toestand en zult mij wel in deze willen verschonen.

Om te eindigen, waarde vriend en broeder; de Heere ondersteune en schrage u bij het klimmen uwer jaren en geve u licht en genade om stil uit te zien naar die dag, bij de Heere bepaald die uw ziel zal overvoeren naar de gewesten van licht en heerlijkheid amen, amen.

Ontvang met al de uwen de minzame groeten.

Verhoop steeds te blijven, waarde Oosterwijk, uw heilwensende vriend en Broeder in de Heere

SIGMOND.

P. S. Ook de groeten van mijn huisgenoten S. M. [Markus?]

12. Capelle 21 Maart '95.

Waarde Vriend en Broeder in Hem die eeuwig leeft en eeuwig leeft!

Dank voor uw vriendelijke groeten, mij onwaardige in mij zelf, door uw zoon Johannes mij gebracht. Laat mijn wedergroeten zijn in de betekenis van zegen en vrede, van de Heere der heirscharen, onder Wiens dierbare vleugelen wij genadig toevlucht hebben mogen vinden. En nu, mijn waarde vriend en Broeder is ons leven met Christus verborgen in Gode en als Christus, die ons Leven is, zal geopenbaard worden of zijn, zullen ook wij met Hem geopenbaard worden in heerlijkheid; en de Heilige Geest ge-

² Antje is overleden op 20-11-1894 in Nieuw Lekkerland, 73 jaar oud.

tuigt door de apostel Paulus: "Vertrouwt elkander met deze woorden."

O, ware de groeten van het ware volk in deze dagen der wolken en der donkerheid, als de groeten van Maria en Elisabeth, dat het kindeke nog eens mocht opspringen in de buik van geloof, hoop en liefde. O, Hoe lieflijk zouden dan de snoeren zijn van onderling verband. O, mijn waarde vriend dan werd Ps. 133 onderling bekrachtigd en verzegeld en de Heere zou zijn eigene waarheid en beloften krachtig vervullen in- en door Jezus Christus, zijn eniggeboren Zoon, onzen Heere, amen, amen.

Laten deze weinige letteren, vriend Oosterwijk, u ten bewijze strekken van de ware toegenegenheid en hoogachting die mijn ziel u toedraagt. De Heere, Heere, ondersteune u verder bij het klimmen uwer jaren en verblijde ons nog door Zijn dierbare Gods daden, met al Zijn armen, behoeftigen, nooddruftigen en ellendigen die Hij zichzelf heeft overgelaten.

Ontvang onzer aller groeten en groet de uwen.

Blijve uw heilwensende vriend en Broeder

SIGMOND.

13. Capelle, 7 Mei 1896.

Waarde vriend en broeder, in het onderling geloof zowel het uw als het mijne.

Dank, waarde Oosterwijk voor de minzame en hartelijke groeten! mij van uw liefde en achting gebracht door uw zoon. O, mijn vriend, het doet mij goed wanneer ware vrienden en vooral ware kinderen Gods, al is het maar met een hart groet, elkander ontmoeten. Dan mogen zij dikwijls onderlinge gemeenschap, door genade, ontwaren, dat het kindeke van vreugde opspringt in de buik des geloofs.

Geloof mij, vriend Oosterwijk dat op de dag van uw bezoek bij **vrouw Klijn** en de verdere vrienden, hoewel ik lichamelijk van u afwezig was, mijn geest onder u verkeerde in de kracht Gods, uitgedrukt in Psalm 133; en die zalige verbinding kan beter gevoeld, dan geuit worden.

Nu, gepasseerde Dinsdag, hebben wij een bezoek van haar gehad. Er waren die dag, drie vriendinnen bij haar uit Vlaardingen en één uit Rotterdam die mij gezamenlijk met een bezoek vereerden; en vriend Oosterwijk, de Heere bewees ons Zijn liefde en genade, zodat zoete tranen en opening des gemoeds het begin en einde waren, van het bezoek in de stille hoop en verwachting, dat de Heere, de Drieenige en volzalige God, het verder zou maken, boven bidden en denken, om Zijns zelfs wille, om Jezus Christus Zijns lieven Zoons wil. Amen. Amen.

Ontvang, vriend O. met uw huisgenoten, onze hartelijke wedergroeten.

Verhoop te blijven, hoogachtend, uw u heilwensende

Vriend en Broeder,

SIGMOND.

14. Capelle, 16 Juli 1896.

Waarde Vriend en Broeder, in Hem die de enige troost is, in leven en in sterven, voor allen die in Hem geloven

Onbekwaam u persoonlijk te bezoeken, voelde ik mij uit de ware liefde, Psalm 133, gedrongen u mijn ware toegenegenheid en belangstelling te tonen, met een paar regels aan u te schrijven. En waarde vriend, Oosterwijk, ik ben onbekwaam weer te geven de gevoelens van achting en liefde, die mijn ziel thans vervult. De ware band onderling, door God gelegd, heeft geen tong om dat te melden, maar die wordt onderling inniger gevoeld en vervaard, dan besproken. Verwaardigde mij de Heere zelve, met zijn lieve genade en Geest, mijn ziel voor u, mijn waarde vriend en Broeder in de Heere, te mogen

uiten in alle de heil- en zegenbeden, die een genoegzaam God, alleen schenken kan en wil. Het behage de Heere waarde Oosterwijk, u krachtdadig te verkwikken en te ondersteunen op uw kranke leger met de zoete invloeden van zijn lieven en verworven Geest; die Geest der genade en der gebeden die ons bekwaam maakt en opening en de vrijmoedigheid schenkt, zolang we nog in het heden zijn onze zielen voor de Heere te uiten, tot tijd en wijle het de Heere behaagt u, uit dit onvolmaakte over te brengen, in die gewesten van eeuwig licht en eeuwige heerlijkheid.

Daar toe zij de genade van onzen Heere en Zaligmaker Jezus Christus, de liefde Gods des Vaders en de zalige gemeenschap des Heiligen Geestes met u, met mij, en al des Heeren dierbare en verlost volk, amen, amen.

O, wij groeten u, waarde Oosterwijk en de uwen recht hartelijk.

Uw zielevriend

SIGMOND.

Brieven van diverse personen aan Jacob Oosterwijk

Geachte Vrienden,

Zo hebben wij vernomen, de dood van uw vader, onze hartevriend, weinig in omgang, maar door genade gegeven, uit dat leven, dat met de tijden niet verandert en met de eeuwen niet veroudert. Och, neen, die onbeschrijfelijke banden in zijn gemeenschap en kracht, door de Heere als de Fontein de eerste en met de laatste dezelfde, want daar zal geen nacht meer zijn. O, wondervolle verlossing van een lichaam der zonde en des doods, waar David van uitroept: "Duizend zorgen, duizend doden, kwellen mijn angstvallig hart." Och, och wat zal dat wezen; hier duizend uren donker, tegenover één minuut licht, door allen gekend. Vandaar maar een volk, dat in die stukken elkander kan verstaan; vandaar énerlei weg en énerlei hart om Mij te vrezen. Hetgeen ik gewenst had, om vandaag over te komen, dat kan niet, vanwege mijn verband met mijn werk.

Een ding schiet er over. Eens zal ik eeuwig, en al die de Heere vrezen, met uw vader de Heere verheerlijken voor de troon. Als dat wonder eeuwig in zijn volle waarde zal worden opgeluisterd, zal het zijn wat hier de kerk leert: "Niet ons, niet ons, maar Uw naam alleen". Och, och, wat zal dat wezen.

Hoe groot zijn hier die ogenblikken die genoten worden, van die beginselen der eeuwige vreugde, door allen ondervonden, en daar in die zalige banden aan elkander, met verlangen niet van elkander te scheiden, O, dan is een uur, maar een ogenblik, als daar gekend wordt wat de zaligheid is. Onze natuur weet daar niets van, wat het zegt: "En de zee en was niet meer." Die scheidt hier volken van volken, *maar daar zullen zij, Gods knechten met hun zaad, zij die Zijn Naam beminnen erflijk wonen.*

O, mijn vrienden, ik begin er iets van te gevoelen. Ik ben gelukkig ook al over de zestig; alleen mijn dierbare vrouw en kinderen, die kan ik niet overgeven, maar anders kunnen zij de hele boel, voor 2 centen, van mij krijgen, want het beste is moeite en verdriet. Elke dag wat anders; alleen die ogenblikken, waarvan wij lezen in Spreuken 8. "Mijn vruchten", zegt de Heere Jezus, "zijn beter dan uitgegraven en dicht goud, en Mijn inkomsten beter dan uitgelezen zilver." Och, och, ja onze vrienden en vriendinnen van aangezicht onbekend, de Heere schenke ons met huis en hart, met weg, lot en leven, bij Hem te mogen schuilen, die een veilige schuilplaats is tegen de wind en tegen de vloed, want, die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, die zal vernachten in de schaduw des Almachtigen.

Na hartelijke groeten van ons en nog van vrienden.

J. VRITCHY en Echtgenoot.

7 December 1996.

Dirksland 4 Febr. 1881.

Waarde en Hooggeachte vriend!

Uwe letteren van 23 Januari zijn mij geworden, en ik vernam zo bij de aanhef van dezelve uw bekentenis van schuld over uw zwijgen tegen mij, in de omstandigheid wegens het afsterven van mijn dierbare vrouw.

Och mijn vriend, hieruit ziet men, hoelang de schuld door overreding bestaan kan en nochtans de voldoening voor dezelve uitstellen. Dit werd mij een beeld, hoe dat ieder mens, als gevallen in de bondbreuk van Adam, op verschillende wijzen in overreding kan voortleven, zonder echter voor zijn diep ellendig zondaarsbestaan verzoening te zoeken, in het bloed van de Heere Jezus Christus, totdat de Heilige Geest zijn werk in des zondaars hart komt openbaren, en de zondaar leert wie en wat hij is, voor het aangezicht van een heilig en rechtvaardig God. Hier is dan bij de ziel geen uitstel of

zwijgen meer, want naakt en ontbloot van alles staat hij daar, met het vonnis des doods voor zijn Rechter, die voldoening eist, en was er nu in dit werk geen leiding des Heeren, om een verzoeningsweg te openbaren, dan bleef het in zichzelf aangemerkt een hopeloze en afgesneden weg. Maar hier treedt de Heere, met zijn begonnen werk, volgens het raadsbesluit voort en brengt de ziel tot de Middelaar Jezus Christus, volgens het getuigenis: "Die het van de Vader gehoord en geleerd heeft, die komt tot Mij, en die tot Mij komt zal Ik geenszins uitwerpen."

O, mijn vriend, dierbare en grote beloften zijn deze, maar wat baat het nu al indien de Heilige Geest het niet aan de ziel bevestigt, om daardoor de troost te genieten, die door het kruis bloed van de Heere Jezus Christus is verworven. Hier blijft het een uitzien en wachten, vergezeld van licht en duisternis, waarin de driehoofdige vijand ook zijn werk verricht en het werk des Heeren zoekt uit te blussen, om de ziel maar tot miskennis van alle bevindingen af te brengen. Dit moest een Job in zijn zware beproevingsweg ondervinden, door het toevoegen van zijn huisvrouw, "Zegent God en sterft."

O, mijn vriend, van die huisvrouw leert iedere ziel op de weg des levens wel iets kennen, wanneer hij in wegen van verdrukking of verberging van het vriendelijk aangezicht des Heeren wandelen moet. Dat heb ik ook bij het verlies van mijn waarde vrouw ondervonden, maar daarna leert hij eens kennen, wie en wat hij in zichzelf is en blijft, onverloochend aan al de lessen, die door de grote Meester gegeven zijn, en niet het minste van deze, Vader, Moeder, Vrouw, Kinderen enz. te verlaten.

Ik heb deze waarheid in vroegere dagen, ook wel eens aan andere toegevoegd, maar ik wist niet dat bij bevinding vooral, het verliezen van een lieve Echtgenote, voor vlees en bloed zo zwaar viel, ja in zijn schatting onoverkomelijk, maar na dit alles komt de Heere met zijn verrassende liefde de ziel weer eens bezoeken en stelt zijn grote zondaarsliefde in zijn Zoon Jezus Christus voor, tegen alle verliezen van dit aardse leven. Och, dan wordt het in die ogenblikken een wegzinken in de goedertierenheid Gods, en een vergeten van hetgeen achter is, en met de Apostel zich enigszins uitstrekken, naar datgene dat boven is, naar de roeping Gods in Christus Jezus. Hier geniet de ziel een weinigje verademing en wenste nu wel met de drieënige Verbonds-God in ware geloofsvereniging zijn weg in dit Mesech naar Sion voort te zetten. Doch mijn vriend uit alle de handelingen en wegen des Heeren zal hij moeten leren, dat dit beneden rond het land der ruste niet is, maar van strijd, waarin de grote Hemelkoning is voorgegaan om zijn gekochte volk te leren, wat het Hem gekost heeft, overwinnaar te zijn, voor hen, die in het eeuwig vonnis des doods gevallen waren, en nu door Zijn lijden, sterven, opstanding en hemelvaart ten goede zit voor al zijn begunstigd volk, om het genade vonnis bekend te maken, en naar Zijn vrijmachtig welbehagen, als één, met de Vader en de Geest, toe te passen en te verzegelen.

O, mijn vriend wat is het groot die Erfenis en hetgeen bewaard wordt, voor hen, die Hem vrezten. Dat doet de ziel wel eens vragen, o Heere, wat heeft U bewogen, naar mij om te zien, die het eeuwig verderf waardig was, maar het antwoord is. Ik doe het niet om uwentwil of toedoen, maar uit kracht van mijn eeuwige verbondswil. Hier moet de ziel met verwondering op staren en betuigen, o, onbegrijpelijke diepte van zondaarsliefde, bij het gevoel van het grote verlossingswerk, door een soeverein en drieëinig God verricht, hetwelk de levend gemaakte zondaar in de laagte doet bukken, maar naar hartelust de Dichter uit Ps. 89: 7 en 8 wel eens doet nastamelen.

Och, mocht ik nu met al Gods ware volk en vooral met hen, die niet mij zo menigmaal aan twijfelingen onderworpen zijn alles aan zijn wijzen raad en bestuur overgeven en Hem door het geloofsoog te zien en te laten regeren. Dat is de begeerte der ziel, maar moest de grote Apostel als een ellendig mens getuigen met zijn gemoed de wet Gods te dienen, voegt daarbij, maar met zijn vlees de wet der zonde, nochtans dankte hij God,

door Jezus Christus, onzen Heere. Gelukkige Paulussen die door genade het hem kunnen na zeggen en daarin mogen eindigen.

Ziedaar, mijn vriend, aan uw verlangen voldaan en alzo stamelend en gebrekkig iets aan u in deze medegedeeld, met de wens, dat gij deze met de uwen in welstand moogt ontvangen, waarin ik mij en de mijn door 's Heeren goedheid mag bevinden en blijve na groeten aan u en de uwen met ware achting uw vriend, ja, mocht het zijn, meer dan vriend

L. DRIENDIJK SR.

P. S. Indien gij te Dirksland komt, verwacht ik bij leven en welzijn, een bezoek van u te ontvangen.

Middelharnis 25 Mei 1880.

Geliefde Vriend in de Heere.

Zeer verrassend ontvingen wij van u een brief, waarover wij ons zeer verwonderden, een brief van J. de Korte, Oude Tonge. Die begerig ingezien hebbende vonden wij een verrassend bericht, namelijk van een Koning, die zich aan u weer op nieuw geopenbaard heeft. Een wonderlijke verrassing dat zulk een groot Koning, van hemel en van aarde, aan zulke onderdanen zijn getrouwheid wil betonen, daar ze toch de slechtste op aarde zich bevinden, en ze uit de drek der zonden wil trekken en bij vernieuwing op en aannemen, in een verbond, om ze door Zijn bloed te wassen en door Zijn Geest te reinigen, als weer een vragen van een goede consciëntie voor God, dat in dat verbond ligt opgesloten. O, als de Heere dat begint, dan maakt Hij de aarde ledig en onvruchtbaar en keert deszelfs gestaltenis om. Eer kan het zaad dat lang onder de distels en doornen verborgen was, geen vrucht voortbrengen. Dan is er een droefheid en geweest: "Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstromen, also schreeuwt mijn ziel naar de levendigen God. Wanneer zal ik ingaan, om voor Uw aangezicht te verschijnen?" O, dan worden er wat noodschreeuwen gedaan en toch wordt het al donkerder, zodat de gelovigen het soms door hevige strijd en aanvechtingen, ja door opgehoopte schulden, op moeten geven. Dan zeggen zij wel eens met de Kerk, *de Heere heeft vergeten genadig te zijn en heeft zijn barmhartigheid een einde. Houden zijn goedertierenheden dan op, ja, zijn toezeggingen?*

O, ja mijn vriend, daar gaan al wat noodschreeuwen naar boven, als de Heere Zijn volk eens te huis roept, om te samen eens te richten. Dat vinden wij zo krachtig in onze Bijbelheiligen. *Ik ben afgesneden van uw ogen. Ik zal de tempel Uwer heiligheid niet meer aanschouwen*, zo bang had het Jehiskia. En is het nu een tijd daar wij nu ook in leven. O, gij zult het met mij toestemmen, een tijd waarin alles te gronde gaat. Zo was het ook met die man gesteld en toch, de Heere gedacht aan Zijn verbond. Dat zaad moest nog uit de lendenen voortkomen, de Messias.

O, mijn vriend, als de Heere zo Zijn licht in de duisternis komt te openbaren, in onderhandeling met de vijandige en afgedwaalde zondaar, zich komt te ontdekken is het een nieuwe bekering, als Hij als schuld overnemende Borg Zijn recht en gerechtigheid voor ogen stelt, in de vergeving door Zijn bloed. Zinkt hij dan niet weg, die dan aan 's Koningstafel genodigd wordt, kreupel en mank, ja, een dode hond, die het alles verdorven heeft, zijn roeping, rechtvaardigmaking, heiligmaking en verlossing. Zinkt hij dan niet weg in verwondering en aanbidding als hij de dood op alles moet schrijven, en hij wordt weer een bruid Christi, om zijn bloedbruidegom te zien in zijn schoonheid, dierbaarheid en gepastheid tot zaligheid, zodat hij dan zegt: "Al wat aan Hem is, is gans begeerlijk; zulk een is mijn Liefste, ja, zulk een is mijn Vriend."

Dan wordt hij met de geestelijke sieradiën omhangen en is dan de bruid niet schoon?

Dan prijst onze dierbare Jezus zijn eigen werk, is dan geheel en al verheerlijkt.

Ja, mijn vriend, hebt gij dat vergeten ons te melden, die vrucht, die in het vernieuwen van dat verbond als eigenschap en vrucht van die geestelijken appelboom afvalt.

Ja, zelfs de mond van zijn bruid, zo goed is onze Jezus, opent en de zoetheid zo smakelijk maakt, dat het een vreedzame vrucht der gerechtigheid werkt, om zulk een Jezus onder vriend en vijand te prediken. O, dan zijn wij in God verblijd, dan kunnen wij zingen van 's Heeren wonderlijke daden.

En mocht nu de Kerke Gods in dat licht eens geraken, dan zouden wij allen, die Sion niet gram zijn, daar er zoveel in onzen dierbare Jezus te zoeken en te vinden is, met Jeremia uitroepen, *o, dat mijn hoofd water ware en mijn ogen een springader van tranen, om onze breuk te bewenen.* O, als het eens mocht zijn, dat de Heere zich ontfermen mocht over ons Sion, dan zouden wij ook wezen als degenen die dromen. Och, de harpen hangen aan de wilgen; wij kunnen dezelve niet bespelen. Ontwaakt, gij Noordenwind, en komt gij Zuidenwind, opdat zij eens blazen mochten om die dorre doodsbeenderen zijns volks gaande te maken. Dan zouden wij niet zonder geweest gevoerd worden, en met smekingen komen tot den Heere en zijn goedheid. De Heere doe het om Zijn Naams wille, hoewel Hij zal verheerlijkt worden door het recht en God die heilig is, door gerechtigheid.

Verder moet ik u laten weten dat *Pieter van Waard*, het tijdelijke met het eeuwige heeft verwisseld, en zo wij mogen hopen en vertrouwen, die zalige vruchten al mag genieten, die geen oog gezien, geen oor gehoord, noch in 's mensen hart is opgekomen, wat God bereid heeft dien, die op Hem hopen. "Zalig zijn de doden die in de sterven van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat rusten mogen van hun arbeid en hun werken volgen met hen."

Vriendelijk dank voor uw briefje en de hartelijke groeten van ons, die zich nog in tamelijke gezondheid mogen bevinden, daar de goedertierenheden des Heeren nog groot en menigvuldig zijn.

Met heilbiede u gegroet hebbende, hen ik uw toegenegen Vriend in de Heere

A. KOERT.

C. BREE.

Boskoop 9 September.

Geachte Vriend Oosterwijk.

Daar ik verlangend ben enige letteren van u te ontvangen, hoe dat het met u en uw huisgezin gaat. Wat het lichaam aangaat, dat neemt hard af. Wat mijn toestand aangaat, heeft de Heere ruimte gegeven uit en inwendig. Mijn tuin heb ik weggedaan. Het goed dat er opstond heeft mij 231 gulden opgebracht, en wat het inwendige aangaat heb ik de Heere ontmoet van aangezicht tot aangezicht en leef ik tot hiertoe als een kind met zijn Vader en draag de smarten des lichaams in een kinderlijke vereniging, onder een Vaderlijke tucht, die mij opgelegd is, om mijn overtredingen, te wijd uiteenlopend om het schriftelijk over te brengen.

Ik wenste uw aangezicht nog wel eens te ontmoeten, om van mond tot mond met u te spreken. Daar uw jaren hoog gekomen zijn, durf ik niet begeren dat gij de reis aanneemt, om nog eens een nachtje bij mij te vernachten, bijaldien het de Heere behage, om onze zielen op te wekken en Zijn eer te handhaven, om de grote werken van een drieëinig God, waar we toch beide deel aan hebben, elkander te vertellen.

Ik heb een mandje peren per post verzonden, wel niet veel, maar met een volkomen hart.

Doet alle vrienden de hartelijke groeten ook uw vrouw en het ganse huisgezin en zegt,

dat allen tot hiertoe zoveel mogelijk de handen sluiten met geven, terwijl er overvloed is. Verder de hartelijkegroeten van mij, mijn vrouw en huisgezin en blijven gebonden met de band der liefde, voor de tijd en de eeuwigheid

Uw ziel Vriend

C. AKERBOOM.

Onze oudste Zielevriend,

Wij hebben de bekendmaking van het overlijden van uw Echtgenote ontvangen. En Maandag ben ik nog gewaar geworden, dat wij ledematen zijn, van één en hetzelfde lichaam, namelijk Christus Jezus, onzes Heeren.

Lieve Vriend, draagt malkanders lasten. De Heere ondersteune u in de weg daar gij thans in verkeert. Wie weet hoe spoedig gij ook zult zijn, aan het einde uwer pelgrimsreis. Van waar komen deze? Ja, uit vele verdrukkingen, maar zij hebben ook hun klederen wit gemaakt in het bloed des Lams, waardoor gij een toegang hebt gekregen tot de Vader, niet waar, Broeder?

Nu, gij zult de groeten wel gehad hebben van Jangie en ook dat mijn vrouw ongesteld was en veel pijn geleden heeft. Nu, Zaterdag is het vijf weken. Nu komt zij twee uurtjes op de dag op, en krijgt meer eetlust.

Wat mij betreft, ik heb pijn in de lenden, al weken, maar anders zo wel dat ik mijn vrouw kan oppassen. Gij moet wel de hartelijke groeten van haar hebben.

Groet al het volk des Heeren, die er tegenwoordig mogen zijn, de kleinen met de groten, Ps. 115. Er is voor mij geen doen aan, Vriend, om aan uw vriendelijke uitnodiging te voldoen.

Na minzame groeten, noem ik mij met achting

Uw ellendige Vriend

J. MUIT en Vrouw.

P.S. Als Pieter de Beste er is, vraag dan eens of wij een briefje van hem krijgen.

Vinkeveen de 15 Mei 1877

Geachte Vriend en Vriendin.

Alweer een treurig bericht moet ik bekend maken omtrent het overlijden van Aaltje Breure, de dochter van **Gerrit Breure** in Vinkeveen die met Leen Oudshoorn getrouwd was, aan de typhuskoortsen zoals ze dat dan een naam geven. Op de 20sten dag heeft het de Heere Heere behaagd, ze weg te nemen, naar een eeuwigheid, daar er zovelen zullen getuigen, vrees ik, te laat, te laat.

Och, wat een weg toch, voor dat vader en moederhart. Ik gevoel er zelf wel wat van in mijn ziel, Ik heb hem toe mogen wensen: Och, mocht gij maar onder Gods wil en weg komen. Zij was acht en twintig jaar oud, en er zijn drie kinderen van haar eerste man en één van deze man, daar de oudste slechts 10 jaren is. Zij is niet veel bij haar vermogen geweest.

De eerste week dan was het roepen, o die dood, ik ben onbekeerd, en dan was het weer mis, maar al gauw is zij bewusteloos geworden. Och, dat wij Gode, mogen zwijgen. "De Heere is recht in al zijn weg en werk. Hij geeft geen rekenschap van zijn daden en Hij doet met het heir des hemels, naar Zijn eeuwig Goddelijk welbehagen.

Nu is mijn wens, dat gij dit gebrekkig lettertje, met uw huisgezin, nog in een redelijk wel zijn moogt ontvangen. Ik ben nieuwsgierig of uw dochter al wat opsterkt en ook uw zoon.

Och, nog eens, wat heeft die Gerrit Breure toch een weg met zijn kinderen. Nu, twee

zoons verdronken, en één dood gevallen; een meisje aan de pokken dood en nu deze, nog zo jong en drie vader- en moederloze kinderen. Och, wat een weg en diepe paden voor het vlees.

Nu ben ik ook weer veertien dagen tussen stoel en bed geweest. Mijn vaste gezondheid schijnt gedaan te zijn. Ik heb de gehelen winter gesukkeld, en zo is het nog gedurig, maar de verzorgingen Gods, daar heb ik zo geen klagen over, die zijn nog groot, onverdiende goedheid Gods, daar ik het alle dag slecht afmaak voor de Heere, omdat de inklevende verdorvenheid ons omringt en omtuint. Nochtans is het gedurig: "Keert weder, gij afkerige kinderen Israëls en Ik zal uw afkerigheid genezen." Wat een getrouwheid Gods, tegenover mijn ontrouw. Och kon ik en mocht ik wat meer in het stof bukken voor God; wij nietige aardwormen die zo niets verdienen kunnen, met onze beste verrichtingen; die zijn als een wegwerpelijc kleecl. *Nochtans, uit genade zijt gij zaiig geworden, en dat niet uit U, het is Gods gave.*

Och, wat een vrij geschenk, en toch was ik blijde dat er niets van mij te pas komt; laat u zaligen, o mens. Ontdekking het begin, ontdekking het einde. Och dat ik uit genade in de ure des doods mag zeggen: "Op uw zaligheid wacht ik, o Heere."

Nu breek ik af met de pen, maar niet met het hart, na U en uw kinderen toe te wensen, wat ze toch zo nodig hebben op de reis naar de eeuwigheid. Groet al het volk van God. Nogmaals gegroet.

ANNIGJE VAN DER HEK, geboren OUDSHOORN.

4. BRIEVEN VAN L. WATERBERG, Leutingewolde, Gem. Roden

Lammert Johannes Waterberg, geb. 10-11-1825, Leek Gr. Overl. 27-7-1901, Leutingewolde.

Zoon van: Jannes Jacobs Waterberg en van: Geessien Lammerts Cazemier

[Lammert schrijft over: mijn enige broeder naar het vlees en over zijn huisgenoten die hem bijstonden in zijn ziekten. 'Eerst kwam de man en ook kwam de vrouw bij mij in de kamer'.]

1. Ca. Nov. 1892

Zeer geachte Vriend en Broeder,

Als de gelegenheid het mocht toelaten, zou ik graag nog eens bericht van u wensen te ontvangen, hoe het met u is en hoe het uiteinde van uw vrouw is geweest. Want het is voor ieder die deze aarde nog betreedt, gelijk gij tegen uw zoon zeide: "Spoedig komt de eeuwigheid." En dat is voor een ieder, hetzij oud of jong. En o, dan onbereid van hier te moeten scheiden! Het is een eeuwigheid, die er op volgt, God is wel genadig, maar hij is even zo rechtvaardig; die kan van Zijn recht geen afstand doen, en daarom is zijn doen enkel Majesteit en Heerlijkheid.

En nu, Br. Oosterwijk, de Heere ondersteune u, in uw grijze dagen, die gij hier nog moet vertoeven, is mijn hartenwens.

Deelnemend in uw toestand noem ik mij, uw broeder in Christus

L. WATERBERG.

2. Leutingewolde, de 14 Mei 1891.

Waarde en zeer Geachte Vrienden

Ik kan niet nalaten u enige letteren toe te zenden en om ook mijn toestand u bekend te maken.

Aangaande het bericht vanwege het overlijden, van uw geliefde **dochter Maria** is mij geworden en dat er bij het volk Gods een hoop was van behoudenis, daarover was ik grotelijks verblijd, want indien één lid lijdt de andere leden lijden mede, maar indien ook één lid zich verblijdt, dan verblijden zich de andere leden mede, en dat zijn kenmerken van het genadeleven; dat God de Heilige Geest in de harten van Zijn volk werkt.

En o, lieve zielsvriend Oosterwijk, wat is dat nog weer een troost voor u, in dit jammerlijk tranendal, hier beneden en dat gij nog, al zijn het maar enkelen die gij behouden hebt, er nog zijn waarmede gij gemeenzaam kunt en moogt omgaan. Daarin hebt gij grote voorrechten boven mijn persoon, hetwelk ik U in het kort wens mede te delen. Want toen ik u voorleden herfst nog mocht ontmoeten, mocht ik opmerken, dat gij ook een grote drukweg bewandelde, gelijk ik ook thans zelf, maar op een andere manier als de uwe.

O, lieve zielevriend, het is met recht de strijdende kerk op aarde, maar een groot geluk voor zijn gerechtvaardigd volk, dat de triomferende daarop zal volgen, wanneer de loopbaan hier is afgelopen. En al is het soms vanwege de zware strijd die Gods volk hier komt te ondervinden, dat zij daardoor in duisternis geraken, dan hebben ze toch dat voorrecht; dat er in hun harten een levendige hoop overblijft, dat God toch hun deel is. En al schijnt het ook voor Zijn volk dat de hemel zwart zal blijven van duisternis, en dat er geen gebed, ja geen zucht zelfs van onze zijde door kan, o, Hij is en blijft toch de getrouwe voor Zijn arm en ellendig volk. Hij zal dezelve niet vergeten, noch verlaten.

Die de Heere Christus met zijn bloed gekocht heeft; daar zal Hij wel voor blijven waken.

Nu eerst iets over mijn lichaamstoestand, die is weer vrij wat beter dan van de winter. Ik ben thans weer in staat, waar ik soms boodschappen te doen heb, dezelve te verrichten, hoewel ik thans nog veel last van de borst heb en veel met kramp in de benen gekweld wordt. Het schijnt dat mijn lichaam volstrekt niet tegen de koude kan, want dan heb ik het dadelijk weer weg van ongesteldheid. Maar genoeg hier van.

Ik heb u vroeger wel te kennen gegeven dat ik hier bijna als een eenzaam musje op het dak verkeerde, maar het woord, bijna, kan ik nu weglaten, dewijl mijn *enigste vriend*, namelijk, waar ik mijn hart aan kon uitstorten, mij nu is ontvallen.

Het is de vader van de vrouw waar ik nu 't huis ben, en wel een gerechtvaardigde ziel, maar het onrecht van die persoon, dat stijgt ten hemel, zodat de God van de hemel er zich mede bemoeit, en dat wens ik u te kennen te geven.

Het was voorleden herfst dat ik hem de scheidbrief had gegeven. Het was mij tot grote last dat de man zo handelde als hij deed, waar ik zelf onder gebukt ging en nog opnieuw weer een goddeloze daad verricht had.

Toen kwam de levendige God mij op de zesden Maart bekend maken, dat Hij de weg gebaad had, dat ik bij zijn dochter was gekomen, om hem de gruwelen bekend te maken, dat God mij daartoe wilde gebruiken, en tevens ook, als u dat nog bekend mag wezen, van dat kind dat nog geboren moest worden en bestemd voor de eeuwige heerlijkheid, nu ruim 2 jaar geleden, omdat hij tegen de verkiezing was, van eeuwigheid, om hem daarmee te overtuigen.

Ik kan u alles niet meedelen om de ruimte. En toen de Heere mij daarbij ingeleid had, en dat ik hem de gruwelen bekend moest maken, kwam de vijand mij dat bestrijden, maar daaronder zuchtende dat de Heere het mij uit Zijn dierbaar woord, mocht te kennen geven. Op zekere middag, enige dagen later, na de eten, zou ik lezen. Ik sla de Bijbel open, en dezelfde waarheid heb ik het eerst waar mijn oog op valt en dat was Ezech. 16: 2. Daar zat ik in verwondering en daar kwam later nog zulke grote benauwdheid op, dat ik de dood boven het leven verkoos. Maar ik mocht ook in die zelfde ogenblikken gevoelen, dat het niet goed was; en ik hier des Heeren raad moest uitvoeren, wat Hij mij ook oplegde. Wat zou ik u graag mondeling willen spreken, maar ik zie dat ik moet eindigen en kan u alles niet meedelen.

En nu kom ik u allen en uw vrienden, hartelijk te groeten, en waartoe gij gelegenheid hebt, en wens u allen een gezegend Pinksterfeest dat u gezamenlijk de Pinkstergeest moge te beurt vallen. Dit is de hartewens van uw geliefde zielevriend

L. WATERBERG.

Kon het zijn, ik zou graag nog eens een lettertje van u terug ontvangen.

UEds. vriend L. W.

3. Leutingewolde 17 December 1891.

Waarde, en zeer geachte, lieve Vrienden.

Uw letteren heb ik ontvangen en wel tot mijn grote blijdschap, dat ik nog van u mocht horen, en dat gij nog aan mij gedenkt, als een gans onwaardige in zichzelf. Ja, verdoemelijk zondaar, zelfs indien de Heere Zijn rechtvaardig vonnis over mijn persoon zou willen uitvoeren, vanwege het vleselijke toestand waarin wij geboren zijn, niet alleen, maar waarin wij van nature nog gaan voortleven.

O, lieve vriend, Oosterwijk, als de God van de hemel ons daartoe ogen geeft om te zien wat wij zijn, uit en van onszelf, waar Gods rechtvaardigheid tegen over staat, dan blijft er niets anders over dan eeuwige verdoemenis, en dat blijft de ziel erkennen, die God

daartoe verwaardigt, om dat te zien, wat hij of zij is, tegenover een heilig en rechtvaardig God die met de minste zonde geen gemeenschap kan hebben.

Maar nu daartegenover, dat een onuitsprekelijk geluk is dat er een weg is geopend, voor die ellendige, arme en vloekwaardige zondaars, die zich also leren kennen. Maar lieve vriend, hier moet ik nog wat bijvoegen, niet dat gij dat niet weet, o, neen, maar toch moet ik het u nog te kennen geven, dat het niet genoeg is, dat wij weten dat wij zondaars zijn, maar wij moeten ook daarvan verlost zijn geworden, in de weg van rechtvaardigmaking, maar de ziel zal ook in de heiligmaking moeten delen, om het leven Gods deelachtig te zijn; om de drieenige Verbonds-God te kunnen aanschouwen in zijn eeuwige heerlijkheid en boven alles Hem de eer toe te brengen, voor het gehele verlossingswerk, dat de Heere Jezus Christus voor zijn ganse kerk, of uitverkoren gemeente verworven heeft. Vandaar dat Zijn bitter lijden en sterven en Zijn opstanding zo nodig was om arme en ellendige zondaars zalig te maken.

Zie voor vervolg van een aantal brieven blz. 150 de drukte versie

4. Brief van Waterberg aan een tante te Groningen; verzoek om de inhoud aan Jacob Oosterwijk bekend te maken

Oostindië bij de Leek, de 28 December 1887.

Waarde en zeer geachte Tante.

Uw welstand zo naar ziel als naar lichaam is mijn hartewens, alsmede de verdere familie, vrienden en bekenden in uw omgeving.

Wat mijn persoon aangaat, ik ben tegenwoordig nog al redelijk gezond, maar tevens erg verkouden, hetwelk mij op de keel is gezet, in verband met de borst waar ik veel hinder van heb, gelijk u ook al bekend is. Ik heb het soms zo erg in de keel, dat ik de woorden niet kan uitspreken, dat ze verstaanbaar zijn, en dat is al begonnen, toen het weer koud is geworden, hoewel het nog ongelijk is. Ik moet mij bijzonder in de warmte houden, zodat ik vooral niet meer uitga als nodig is.

De toestand van mijn lichaam is u bekend. uw letteren van de maand October heb ik in blijdschap en tevens ook in dank ontvangen, en ben ook nog een en ander van uw huisgenoten gewaar geworden, alsmede dat **Dubbeldam** dit aardse tranendal met de eeuwige heerlijkheid verwisseld heeft.

O, geliefde Tante wat toch een heerlijke toestand, om een zondige aarde te verlaten, en een eeuwige heerlijkheid daarvoor in de plaats te krijgen. O, eeuwig wonder.

Maar, geliefde Tante, nog weer een eeuwig wonder, dat wij deze dagen nog weer mochten herdenken, hoe de Zone Gods Zijn hemeltrou verliet en op deze zondige aarde neerkwam. Ja, Hij deed nog meer dan neerkomen. Hij, de Heilige, wordt zelf zonde gemaakt, volgens 2 Cor. 5: 21, juist voor de gelovigen die enkel zonde waren, en die in Christus geboren worden. Daarvoor kwam de Christus op deze aarde, om Zijn volk met God te verzoenen. O, eeuwig wonder, aller wonderen, dat geen mensen, ja, geen engelen zelfs konden bedenken, om een diep gevallen en verdoemelijk Adams nakroost van de hel te verlossen, en ten hemel op te voeren, zodat nu voor de gelovigen in Christus vervuld is geworden, wat de profeet Jesaja Cap. 9: 5 ons toeroept.

O, geliefde Tante, also heb ik mij door de genade Gods leren kennen, dat ik die beestenstal was, en daarin was de Christus, de Zaligmaker geboren.

O, Tante, Tante, het is hier op aarde maar stamelen, wat wij er van doen. Maar, O, wat heb ik mij mogen verheugen dat er een eeuwigheid op handen was, om Hem daar de eer, en de heerlijkheid toe te brengen.

O, geliefde Tante, wij zouden over de geboorte van de Koning der koningen nog wel wat kunnen uitwijden, maar daar ik nog iets anders heb mede te delen, zo ben ik genoodzaakt, om maar kort te zijn.

Ik kom u ook in deze vriendelijk verzoeken, of gij, of uw huisgenoten. Jacob Oosterwijk, met het volgende in kennis zou willen stellen, dewijl hij zich de zaak aantrekt, aangaande mijn persoon, hetwelk ik bemerkte op de eerste Zondagavond in het gezelschap. Toen voegde Oosterwijk als zielevriend mij toe, dat hij er tegen aangezien had, dat ik bij u kwam, of ik ook in de strikken gevangen was, door de dolerenden, zoals zij genoemd worden.

Daar het antwoord ontkennend was, zo werd vriend Oosterwijk verblijd, maar hoewel ik er tegen was, had ik toen nog geen licht over de zaak. Maar nu korte tijd geleden kwam er op een Zondag een persoon bij mij aan huis, die voor vroom wilde doorgaan. Nu, de Heere kent de harten. Maar ter eer van Hem, moet ik voor u betuigen, dat ik die dag bijzonder levendig gesteld was. Ik kan alles niet mededelen, vanwege plaatsgebrek. Die persoon sprak over de waarheid, maar niet er uit. Ik kon mijn hart niet aan hem openbaren of kwijt worden en zo moest hij ook wat nieuws vertellen, en wel dit, dat de afgescheidenen en dolerenden, bij elkander waren geweest, en nogmaals zouden samen komen, of zij het ééns konden worden, om bij elkander aan te sluiten, en dan te verenigen, en daarmede was hij erg in zijn schik. Maar hoe mooi het hem ook toescheen, zo werd ik daar zo benauwd onder, dat ik als toegeschroefd was, en er geen antwoord op geven kon.

De tijd brak aan, dat hij vertrok maar de benauwdheid behield ik die avond en de levendigheid was toen verdwenen. Ik kwam met de benauwdheid op het bed. Ik kon nauwelijks tot God zuchten, ja zij bleef mij bij, totdat ik eindelijk in slaap viel.

Maar de Heere was aan mijn zij, die mijn ziel op nieuw kwam te vertroosten, maar er ging nog eerst een zuchten vooraf, zodat ik al weer opnieuw met diezelfde zaak der benauwdheid bezig was. Toen kwam God met Zijn Geest, en leidde mij in de toestand van de koning Josaphat en Achab, koningen van Juda en van Israël die het elkander verenigden om tegen de Syriërs te strijden. En hoewel er bijna 400 profeten waren, die alle ten voordele van de koning Achab spraken, zo was er één ware profeet Micha, die zijn dood voorzei, omdat het tegen het bevel des Heeren was.

Lees de geschiedenis, bij 1 Kon. cap. 22 omdat ik vanwege de ruimte kort moet zijn. Maar geliefde Tante, daar bleef het nog niet bij.

Terwijl ik daar niet verwondering ter neer lag, zo kwam de Heere het verder te bevestigen en ik werd in een andere waarheid ingeleid, die mij zeer duidelijk voor de aandacht werd gebracht, en wel de navolgende:

*"De vorsten zijn vermetel saamgekomen,
om God de Heere zelfs naar de kroon te steken,
en tegen Zijn Gezalften op te staan;
zij spreken säam, laat ons hun banden breken,
en van Zijn juk en touwen ons ontslaan,"*

*"Maar de Opperheer, die Zijn geduchte stoel,
op starren sticht, en grondvest op de wolken,
zal lachen met dat vruchteloos gewoel,
en spotten met de waan der dwaze volken." Psalm 2 vers 1 en 2*

Tot hier aan toe werd het mij zo levendig voor mijn aandacht geplaatst, dat ik daaronder zo wonder gesteld werd, dat ik het geen mens op aarde kan mededelen. Dat kan ik er van zeggen: "Ik was in grote verwondering gebracht, over de klaarheid waarmede die

waarheid door Gods Geest in mijn ziel gewrocht werd, en dat ik alles zo goed verstaan had, of het mij werd voorgelezen."

Zo geraakte ik een weinig als het ware zonder kennis van mijzelf, en ook toen nog niet vanwege de uitlegging dier waarheid. Ik wist toen anders niet, als in verwondering weg te zinken, vanwege de goedheid en getrouwheid Gods. Hoe lang dat het geduurd heeft kan ik niet juist bepalen, maar toen ik tot mijzelf kwam, was het eerste waar mijn aandacht op viel, die waarheid welke mij voorgekomen was, en zo riep ik uit: "wel heden, dat is de tweeden Psalm, waar dat in voorkomt", en zo ogenblikkelijk ging mij het licht op, over die waarheid ten opzichte van de *afgescheiden en dolerende kerk*, en zo werd die aan mij toegepast als een gruwel in de ogen Gods. En hoewel ik het toen met een levendig gevoel, door het geloof in Christus mocht beschouwen, vanwege het gruwelijk in de ogen Gods, zo werd het zelfs nog ten derde male aan mijn ziel bevestigd, dat zij (namelijk de afgescheiden en dolerende kerk) was als het hoereblanketsel, van Isebel die zich voor een ogenblik ging oppronken en daarbij nog, hoe dat het maar was voor een korten tijd.

Dit laatste komt voor in 2 Kon. Cap. 9. Lang had ik er in gestaan, dat die zaak mij zo tegenstond en dat ik die tegenstand voor recht durfde aannemen, hoewel toen nog zonder weten voor mij zelve, vanwege de bekendmaking des Heiligen Geestes. Ik had het zelve wel van andere kinderen Gods gehoord. Maar nu is het voor mijzelf ook duidelijk geworden. Ik heb daarop spoedig aan *broeder Jakob en Anna* de waarschuwing gedaan, om er toch vooral geen deel in of aan te nemen.

O, geliefde Tante, wat is het toch een onuitsprekelijk geluk, voor degenen die in Christus geboren zijn, dat er een Christus geboren is, hetgeen we nog voor korte dagen mochten herdenken, aangaande zijn komst in het vlees. Wij toch, wij lagen in Adam verdoemelijk voor God. Adams eerste zonde wordt ons toegerekend, indien wij in Christus niet worden aangezien. Bij de geboorte van de Heere der Heren en van de Koning der Koningen, kwamen de engelen van de hemel, en waren zo grotelijks verblijd dat zij uitgalmden: "Ere zij God in de hoogste hemelen vrede op aarde, in de mensen een welbehagen."

O, Geliefde Tante, de engelen die dat uitgalmden, hadden voor zichzelf, daar geen voordeel bij, 't was alleen de eer Gods, om die groot te maken, daar het heilige Wezens waren, en zijn, maar het verdoemelijke Adamskind, had grote behoefte daaraan, zou dat weer met God verzoend worden. Dat was nu dat eeuwige raadsbesluit van het Goddelijk Wezen, vast gesteld in de nooit begonnen eeuwigheid, beloofd in het Paradijs, in de volheid des tijds gekomen, om het werk der verlossing te volbrengen, daarom heb ik in het begin al geplaatst, het omgekeerde voor de gelovigen in Christus; die komen met het lichaam der zonde te voorschijn, en worden als gerechtvaardigde zielen naar de heerlijkheid gevoerd. Maar Hij verliet zijn heerlijkheid en kwam op deze zondige aarde om het werk der verlossing te volbrengen; daarom zullen de verlostten in Sion, Hem ook alleen de eer toebrengen, omdat Hij het zo waardig is, dezelve te ontvangen. Daarom hebben zij een heerlijk vooruitzicht, van dit zondige tranendal verlost te worden van alle vijanden ontdaan en het vlees met het zijn afgelegd te hebben en een eeuwige heerlijkheid te erven.

O, groot zijn de voorrechten van hen die dat alles hier te beurt mag vallen, door het geloof in Christus te omhelzen.

Nu, geliefde Tante, ik zie dat ik thans moet afbreken, namelijk met de pen; met mijn gedachten ben ik nog veel bij u, alsmede bij mijn lieve vrienden die ik daar heb, ja zelfs zielevrienden.

En, o, geliefde Tante, zijn wij genaderd aan een oude tijdkring, en hebben wij een nieuwe voor ons liggen, och, dat het ons ook zo vast bewust mocht zijn, dat wij onze

oude levensbaan eens zullen afleggen, en een nieuw leven dat duren zal in eeuwigheid mogen aandoen, hetwelk uit God afkomstig is, is mijn hartewens, die ik u langs deze toewens, als een zegen in het nieuwe jaar, hetwelk aanstaande is.

O, geliefde Tante, ontvang nog de zegen des Heeren en zijt hartelijk van mij gegroet, en groet ook de familie, huisgenoten, vrienden en bekenden, hartelijk van mij.

Verder verzoek ik vriendelijk, Oosterwijk er mede bekend te maken; verwacht ook graag iets terug. Nogmaals hartelijk gegroet van

UEds. Neef

L. WATERBERG.

9. Brieven van Waterberg aan Oosterwijk Jr.

(1) Leutingewolde de 19 November 1896.

Waarde en zeer geachte vriend!

Deze is dienende, als dat ik uw letteren van de elfden dezer heb ontvangen en alzo de omstandigheden er uit verstaan, aangaande uw geliefde oude vader en mijn innig geliefde vriend en Broeder in Christus.

O, waarde vriend gelijk gij meldt dat het wel niet zeer lang meer zal duren en dat uw vader lag te wachten, dat de Heere hem zou wegnemen. O, het gemis voor u zal zwaar zijn en het verlies groot, maar aangaande zijn persoon als hij verlost wordt van het lichaam der zonde dan gaat hij de eeuwige rust binnen, of beter uitgedrukt, hij wordt er heengevoerd, door de getrouwe gezanten, die worden uitgezonden om Gods uitverkoren volk binnen te halen, wanneer de strijd hier is gestreden en de loop geëindigd en dan zullen zij de kroon der overwinning behalen die de Heere Jezus Christus hier op aarde voor hen verworven heeft enz.

Waarde vriend, mocht het zijn dat gij uw oude vader nog kon meedelen dat ik u geschreven had. Doe hem nog vooral de hartelijke groeten van mij en zeg hem dan, dat ik nog zo menigmaal gedenk aan die aangename tijden die wij te samen hebben doorgebracht, en dat de Heere in ons midden, ja ook in onze harten was, en dat die tijden zijn voorbijgegaan en we zijn nog al ver van elkander verwijderd. En hoewel we elkander op aarde niet meer zullen zien, zo is het geloof in Christus zo sterk, dat we wederkerig de uitdrukking hebben gedaan, dat, zagen wij elkander hier niet weer, dan hier Boven. O, heerlijk vooruitzicht om hier een zondig lichaam af te leggen, en een zondige wereld achter te laten en dan een eeuwige rust te genieten van al de strijd en al de moeilijkheden, die hier hebben plaats gehad, en daarom is het met recht, dat hier het land der ruste niet is. En o, waarde vriend, van hart wens ik u dat ook toe, niet alleen om het te belijden, maar om dat te beleven.

Na u ook hartelijk gegroet, en de zegen des Heeren toegewenst te hebben, noem ik mij UEds. vriend

L. WATERBERG.

P. S. Ik ben tegenwoordig naar omstandigheden nog al vrij wel, maar toch gebruik ik nog dagelijks medicijnen van de professor. Nogmaals hartelijk gegroet van

L. WATERBERG.

(2) Leutingewolde de 1 Juni 1897.

Zeer geachte vriend Oosterwijk (Jr)

Uwe letteren in het begin der maand Mei, ontvangen hebbende, waarover ik verblijd was nog iets van u en van andere te horen. Duidt het mij niet te kwade dat ik u niet eerder terug heb geschreven. De oorzaak was deze, lichaamsongesteldheid en tijdelijke omstandigheden die er plaats vonden, door het versterven van *mijn enige broeder* naar het vlees. Dat heeft mij deze winter tot nu toe vrij wat drukte veroorzaakt.

Wat mijn lichaam aangaat zo heb ik al verscheiden malen gezegd, dat ik zelf merkkelijk kon weten, dat mijn krachten deze winter, nog vrij wat hadden afgenomen, zodat ik al verscheiden malen gezegd heb, als ik mijn lichaam gadesloeg, dat mijn tijd spoedig wel kon aflopen, maar het schijnt dat het des Heeren tijd nog niet is, want onze dagen zijn bij Hem geteld en die moeten voleind worden.

Ik heb dit voorrecht dat ik er gezond bij ben, maar verder heel zwak, dat ik kan o, zo

weinig meer uitrichten of ik ben schoon af, dat is nu de toestand van mijn lichaam. Was het geloof zo zwak voor de ziel als de krachten van het lichaam, dan zou ik grote zorg hebben op mijn leeftijd voor de gewisse aanstaande eeuwigheid. Want die genade heeft de drieëenige God mij door het geloof in Christus geschonken, dat ik mij onder de kinderen Gods mag rekenen die door het geloof in het bloed van de Heere Christus gerechtvaardigd zijn geworden en door de wedergeboorte een kind van God de Vader mag noemen door zijn eeuwige zondaarsliefde; en nog thans moet ik zo menigvuldig klagen over het zondige vlees, hetwelk ik nog omdraag, en ook blijf omdragen, zolang wij hier op aarde verkeren. Ja, vriend, dat is een strijd, die zo lang duurt als wij hier leven op aarde. Want het vlees en de geest die staan lijnrecht tegen over elkander, en van daar de strijd.

Uw oude vader had het bij zijn leven op aarde ook goed leren kennen door de genade Gods. O, waarde vriend als ik daaraan nog gedenk, welke aangename gesprekken wij te samen genieten mochten dan kan het mij nog tot troost wezen in mijn ziel. En o, het heugt mij nog zo goed dat wij als kinderen tegenover elkander zaten en elkander mochten vertellen van de daden en deugden des Heeren en daarbij dat wij nooit geen twist hebben gehad onder al de gesprekken die wij wel gehouden hebben.

O, waarde vriend, mocht het God van de hemel nog behagen, om het u ook te leren kennen, zoals gij het van uw geliefde vader menigmaal gehoord hebt. Dat wens ik u van ganser hart toe en dat gij daar dan ook melding van maken kunt, want zo als ik merk kan dat tot nog toe niet.

O, waarde vriend, het was nog een goede les, die uw oude vader in zijn laatste nog deed uitroepen: "Kinderen, denkt toch om de eeuwigheid, want na deze tijd geen tijd meer".

O, waarde vriend, mocht dat meer in aanmerking genomen worden en de noodzakelijkheid ingezien om hier vóór en toebereid te worden, voor die grote eeuwigheid, waaraan geen einde zal komen, en met de dood dan is het een van beiden, eeuwig wel, of eeuwig wee. Daarom is het hier een haasten om onzes levens wil.

Och, mocht het nog in veler harten geschonken worden zich te wenden tot de Heere Christus, opdat Hij de schuldovernemende Borg mocht worden, terwijl het nu nog de tijd der genade is, eer het voor eeuwig te laat zal zijn en geen stem des aanroepens meer zal kunnen geschieden.

Dat schenke de Heere u en al degenen die behoefte gevoelen aan de gekruiste Christus, opdat Zijn Naam daardoor, nog eeuwig worde groot gemaakt, tot Zijn eer en veler zielen zaligheid.

Verblijvend was het mij nog bericht van u te ontvangen, en hoop als wij hier nog wat in het land der levenden mogen verkeren, in het vervolg nog weer bericht van U te ontvangen. Groet vooral de vrienden van mij, waar het te pas komt en zijt ook hartelijk van mij gegroet, die zich noemt

UEds. Vriend,

L. WATERBERG.

(3) Leutingewolde de 10 Februari 1897.

Waarde en zeer geachte Vriend Oosterwijk.

Hopende dat gij deze letteren in welstand zo naar ziel als naar lichaam moge ontvangen. Gij zult zeker al lang uitgezien hebben om bericht van mijn persoon te ontvangen, maar omstandigheden en verhinderingen hebben mij belet. Ik hoop dat gij het mij niet ten kwade zult duiden. Het was mij ook al geducht tegen, dat het zo lang duurde. Ik heb uw laatste brief ontvangen, aangaande het antwoord op de bekendmaking wegens het overlijden van mijn geliefde Broeder die brief is mij in Groningen ter hand gesteld

omdat ik daar enige tijd geweest was en nu ben ik juist enkele dagen hier weer thuis.

O, waarde vriend, de Heere is nog goed en goed doende ook aangaande mijn persoon in deze winter. Wat mijn lichaam aangaat, dan heb ik het in verscheiden winters niet zo goed gehad, dat ik zo vlug was, evenwel dat ik mij zorgvuldig moet wachten voor de koude en voornamelijk voor de koude voeten, dat kan mijn lichaam niet meer uitstaan.

Nu wens ik u mede te delen aangaande *het einde van mijn enigste geliefde Broeder*. Ik had hem op Dinsdag de 8ste December nog bezocht, en had hem de brief van uw geliefde Vaders begrafenis nog voorgelezen, waar hij erg blijde en er mede in zijn schik was, dat het zo best was afgelopen. En toen was hij nog zo vlug en gezond, ja beter dan ik voor mijn persoon. Hij ging nog mede naar buiten de stad, waar het stoombootje zou afvaren, daar ik mede naar huis toe moest. Daar namen wij afscheid van elkander en hij ging de stad weer in en doet nog een boodschap, en komt goed en wel weer thuis, en Vrijdags voormiddag ook nog goed, de 12 December, en zo gaat hij de ladder nemen, om de goot vóór het huis onder de pannen, nog even bij langs te gaan of er ook nog vuil in was, omdat er vóór de winter nog uit te doen, hetzij bladeren of anders wat, want hij had twee lindebomen voor het huis staan. En terwijl hij op de ladder staat, glijdt de ladder uit en die valt door het glas. En zoals er gedacht wordt, dan moet hij zeker de ladder losgelaten hebben, en zo valt Broeder met het hoofd op de stenen. Eerst was hij geheel bewusteloos, zo hebben de bureu geholpen om Broeder in huis te brengen, maar hij wist niet eens, dat hij gevallen was, en het huis moet vol volk geweest hebben.

Zo vroeg hij, toen hij weer wat bij kennis kwam, wat is er toch, wat is er gebeurd? Nog niet bemerkende, dat hij zo verschrikkelijk bloedde. Zo is er dadelijk om de dokter gestuurd en die heeft het dadelijk in het verband gezet en met twee uur is die er al weer bij geweest of het bloeden ook tot staan kwam. Zo zijn er twee dokters aan te pas gekomen. De wond was boven op het hoofd aangekomen, daar kon men er een vinger in leggen. Het was afgrijselijk om te zien. Toen dat gebeurd was, werd er beraadslaagd om mijn persoon kennis te geven, maar dat keurde Broeder hard af, omdat hij wel wist, dat ik mij dat erg zou aantrekken, doordien wij erg veel van elkander hielden.

Maar op aanraden van de familie in Groningen is er bericht gekomen maar voorzichtig geschreven, maar buiten op het adres was het woord "spoed", geplaatst en dat bracht mij schrik aan. 's Middags kreeg ik het bericht en het rijtuig werd dadelijk klaar gemaakt en met de donker toen was ik in Groningen en zag daar mijn Broeder, maar in geen beste toestand naar het lichaam. Ik heb hem tot in de laatste nacht toe opgepast, tot Zaterdag's morgens half vier, toen is hij de eeuwigheid ingegaan, heel zacht en kalm. Wij konden niet merken, dat hij veel pijn had; de laatste twee etmaal lag hij stil heen.

Woensdags liep hem het bloed nog de neus uit, het hoofd moet inwendig beschadigd wezen. Zijn huishoudster had hem nog gevraagd, hoe het met hem stond, en daarop had hij geantwoord *goed, goed, tot tweemaal toe*.

O, waarde vriend hij stond er niet mede, als uw oude, geliefde Vader, en mijn innig geliefde Vriend en Broeder, in Christus. Er was wel wat aan hem gebeurd, maar hij was de grote zaak niet deelachtig, maar zonder hoop is het bij mij niet.

Er zijn veel van zijn kennissen, die er niet aan twifelen, maar ik durf er het zegel niet op drukken. Ik heb er nog al een wondere ontmoeting mee gehad, maar kan het in deze niet plaatsen, hopende ook nog bij gelegenheid van u bericht te ontvangen, hoe het bij u is. Zijt hartelijk van mij gegroet en groet ook de vrienden bij gelegenheid van

Uw vriend,

L. WATERBERG.

(4) Leutingewolde de 7^e Juni 1898

Waarde en zeer geachte vriend Oosterwijk!

In de hoop dat gij deze letteren in welstand moogt ontvangen, zo naar ziel als naar lichaam, is mijn hartewens. Verblijdend was het mij voor enige dagen bericht van u te ontvangen, alsmede van uw en mijn vrienden. Door de goedheid Gods mogen wij nog zijn die wij zijn, want indien de rechtvaardigheid Gods over ons zou uitgevoerd worden naar verdienste, dan was de eeuwige rampzaligheid ons deel. Maar nu nog te leven onder het aanbod van genade volgens Gods getuigenis, dat is nog een groot voorrecht. Och, dat er nu maar rechte honger en dorst mocht wezen en wij gewillig mochten gemaakt worden om hetzelfde aan te nemen. Want dit is zeker, dat onze wil uit en van onszelf geheel verkeerd is, en daarom moet onze wil in des Heeren wil worden verslonden. Dan heeft hij ook niets geen uitbeding en wat de ziel hier ook overkomt, namelijk, die hier met God de Vader is verzoend, door de gerechtigheid van de Heere Christus, als de enige offerande voor onze zonden.

O, dan wordt het als een Vaderlijke kastijding aangemerkt, want wat is ons lijden bij datgene van de Heere Jezus Christus, wat die heeft doorgestaan en dat niet om zijne, maar om onze zonden. En daarom heeft Hij de hemeltrouwen verlaten, om op deze aarde het werk der verlossing te voleinden en toen weer opgevaren ten hemel en de Trooster beloofd en de Heilige Geest uitgestort op het Pinksterfeest. O, heerlijke toestand, waarin de Heilige Geest wordt uitgestort en zonder die Geest is er geen omgang met een Drie-enig God. Daarom mogen ze welgelukzalig genoemd worden, wiens zonden zijn uitgedelgd en met de Heilige Geest gedoopt en gezalfd is geworden.

O, waarde vriend, dan is er juichenstof als dat plaats vindt in de ziel. En dat God nog met zulk een monster wil te doen hebben, als hij op zichzelf ziet, daar hij alles verbeurd heeft en dat God hem daartoe wil vervaardigen om daarin te mogen delen en daartoe is de eeuwigheid nodig om Hem de eer daarvoor toe te brengen.

Nu, een enkel woord over de toestand van **T. van Drimmelen**, gelijk gij meldt, wat die is overkomen. O, waarde vriend, daaraan kan men zien en horen wat de genade Gods vermag. Toen ik het las mocht ik met hem delen in de pijn, maar ook in de vreugde van zijn ziel. O, vriend, ik was er zo onder gesteld over de goedheid Gods, dat ik enige uren niet met mijn huisgenoten kon spreken en zo behaagde het de Heere, dat de vrouw in een psalmboek zat te lezen. Ik sprak haar aan om het eerste vers van Psalm 118 te lezen en ook het andere vers, en toen deed God mijn tong en mond los maken en mocht toen de deugden Gods verkondigen. O, riep ik uit dan worden Gods volk gewaar, wat ze aan hun God hebben. En o, vriend, zijn de eerstelingen hier al zo zoet, gelijk ik met uw vader al zo menigmaal heb besproken, die het ook goed verstond, wat zal het dan wel zijn als wij ook van het lichaam der zonde verlost zullen zijn, gelijk uw vader er van verlost is geworden. Misschien moet ik hem spoedig volgen. Welnu, de Heere doe wat goed is in zijn ogen.

Hartelijk dank voor de groeten van U en van de andere kennissen door u genoemd alsmede van **P. de Bie**, dat die zeer zwak was. Hij geleeke ook toen al niet sterk, toen hij daar bij ons in de gezelschappen verkeerde. Ook **Antink** schijnt nog hier in het land der levenden te verkeren.

De hartelijke groeten aan Antink en zeg hem dat ik nog veel over hem denk en spreek, en ook over **C. de Vrome** van Bleskensgraaf, of die ook nog op de aarde verkeert en of die al is verhuisd, is mij onbekend.

Treurig is het van de ouden Meenhorst, zo gij schrijft. Zijn dagen zijn ook goed op de hoogte, spoedig kan hij ook afgelost worden.

Waarde vriend, duidt het mij niet ten kwade, dat ik niet eerder heb geschreven, maar ik

werd verhinderd, deels door omstandigheden en anderdeels door lichaamsongesteldheid, hoewel ik door Gods goedheid gezond ben van harte. Maar de krachten nemen merklijk af. Ik kan het spreken niet meer doen zoals vroeger, toen ik bij u verkeerde.

Groet vooral de lieve vrienden, die mij kennen. Zijt ook hartelijk gegroet, van uw Vriend,

L. WATERBERG.

(5) Leutingewolde, de 13 Januari 1898.

Zeer geachte vriend Oosterwijk. [Jr.]

In hartelijke dankbaarheid heb ik uw letteren, dezer dagen ontvangen, waar over ik grotelijks verblijd was, nog eens weer bericht van u en uit uw omgeving te mogen ontvangen, hopende dat gij deze letteren in besten welstand, zo naar ziel als naar lichaam moogt ontvangen.

In de eerste plaats moet ik wel UEds, letteren beantwoorden, aangaande bericht van mijn persoon te verlangen, zo moet ik u door deze te kennen geven, dat ik zelfs uw laatste brief heb beantwoord, en aan UEds. verzoek heb voldaan,

Hebt gij soms die brief niet ontvangen, dan schijnt het dat die niet terecht is gekomen, want ik weet volstrekt niet schulden bij n te hebben, aangaande de belofte, om aan u te schrijven. Ik had al verscheidene malen gedacht, daar komt nog al geen bericht van Oosterwijk. De gedachte kwam ook wel bij mij op, zou O. ook soms een andere woonplaats gekozen hebben als Rotterdam. Maar genoeg hiervan.

Ik wens u nog eerst een weinig van mijn lichaamstoestand te melden, zodat ik u kan mededelen dat mijn krachten zo langzaam gaan afnemen. Voor enige dagen zou ik een preek lezen, dat ik anders altijd hardop kwam te doen, maar dat kon ik niet meer volhouden en tussen Kerstmis en Nieuwjaar heb ik weer een verschrikkelijke pijn doorgestaan, zodat mijn huisgenoten, die al te bed lagen, mij hoorden kermen van pijn. Eerst kwam de man en ook kwam de vrouw bij mij in de kamer. Ik was van benauwdheid van pijn van het bed gegaan, maar zij drongen er op aan, dat ik weer naar bed zou gaan, Ik dacht bij mij zelf, zou ik hiermede ook naar de eeuwigheid moeten, maar het is nog weer afgezakt. De breuk was toen de oorzaak.

Woensdag de 12de, had ik erg pijn in het hoofd, zodat ik geen lust had om te schrijven, en zo is alles wat ons hier overkomt om der zonden wil. En wat is deze pijn nog bij de eeuwige verdoemenis, die eeuwig zal duren. Deze mijn pijn is nog weer afgezakt, maar in zonde geboren en in ongerechtigheid ontvangen en daar niet van verlost te worden, door het bloed des Lams, dat geslacht is om onze zonden, o droevig uiteinde voor den gene die dat moet ondergaan.

Maar o vriend, wat hebben dan Gods kinderen een groot geluk, ja, al degenen die uit kracht der wedergeboorte met God verzoend worden door de gerechtigheid van de Heere Jezus Christus. Ja, lieve vriend, zo wordt het hier al klaar op aarde opgemerkt, gelijk nu zo klaar gebleken is met onzen lieve vriend en Broeder Antink. O, wat was ik verheugd met die blijde tijding dat God Zijn volk nog komt te versterken en vertroosten en de vijanden beschaamd doet uitkomen. Daarom, welgelukzalig die de God Jacobs tot zijn deel mag hebben en daarop mag vertrouwen, dat die met hen zal zijn, dan zullen zij niet beschaamd uitkomen. Zo kunnen en mogen wij, indien het ons gegeven wordt, wederom opmerken, wat God voor Zijn volk is en wezen wil, en zo zullen de vijanden van des Heeren volk, indien ze zo blijven, alle beschaamd uitkomen en dan zal God de eer krijgen van al zijn werk.

Het was mij opmerkelijk, daar ik Maandag avond tegen een vriend over **Antink**

gesproken had en wel over de eerste ontmoeting met C. de Vrome, bij uw vader aan huis. Zes jaren daarna sprak ik **C. de Vrome**, daar weer in Lekkerland en hij voegde mij toe, wat denk ik nog veel om die middag en geen wonder, want de Heere was niet alleen in ons midden, maar ook in onze harten. O, wat een zalig bijeen zijn dat wij toen mochten genieten, maar zijn de vijanden van Gods volk daarbij u, ook hier zijn ze aanwezig, want ik kan u melden dat ik er van omringd ben; liegen en lasteren is ook hier mijn deel. Maar twee dagen te voren dat ik uw letteren ontving, o, wat was ik toen verblijd in mijn binnenste, dat de vijanden mij haatten. Ik weet niet ooit zoveel blijdschap om de vijanden gevoeld te hebben als nu, en waarom? Omdat ik kreeg te geloven dat ik een kind Gods was en vandaar de haat. Ik moet eindigen, maar groet bij gelegenheid vooral Antink van mij, alsmede al het volk des Heeren.

Zijt ook hartelijk van mij gegroet, alsmede uw vrouw, en hoop en wens dat gij die grote zaak, ook nog deelachtig moogt worden, uit vrije genade, toegewenst door uw vriend
L. WATERBERG.

(6) Leutingewolde de 2 Februari 1899.

Waarde en zeer geachte Vriend, O. [Jr.]

Uwe letteren van de 24 Jan. 11. ontvangen hebbende, in vrij redelijken welstand naar het lichaam, hoewel het soms nog veel te wensen overlaat; naar onze mening als mens. Maar de Heere weet wat ons best en nuttig is, en dat het hier tobben is, gelijk u meldt in uw letteren, dat wordt hier menige ziel gewaar in deze woestijn. Uw toestand mocht ik opmerken, hoe gij nog verkeert. Och, dat het de Drie-enige Verbonds-God mocht behagen, dat Hij u ook bekeren mocht, om in de voetstappen van uw oude vader ook te wandelen; dat zou een gezegende uitkomst zijn, hetwelk mijn zuchten en bidden ook menigmaal mag zijn, dat zulks mocht geschieden.

En och, lieve vriend, waar hoort men dat er een ziel bekeerd wordt, althans in deze omgeving. Wel worden de pilaren weggerukt, zoals te Gorinchem en te Poederrijen, zodat die dan van het lichaam der zonde zijn verlost geworden en nu mogen juichen voor de troon der genade, in de eeuwige rust. O, wat zal het een grote verwisseling zijn, om van de strijdende kerk, naar de triomferende kerk overgevoerd te worden. Want het is hier op aarde een strijd en worstelperk en gelukkig die hier op aarde het worstelperk leert kennen en dat wij hier in de genadetijd de Heere Jezus leren kennen als de Borg en middelaar voor onze zonden en schulden, en ons door zijn gerechtigheid met God te verzoenen, en het beeld Gods wederom deelachtig te worden, wat we in het Paradijs hebben verloren.

En o, lieve vriend, mocht het God nog behagen u dat ook te leren kennen, dat nu het genade verbond veel vaster is in Christus Jezus, als Adam vóór de val hetzelve in bezit heeft gehad. Want Adam kon vallen, gelijk hij gevallen is en wij in hem, maar het genadeverbond in Christus, dat weet van geen wankelen tot in der eeuwigheid volgens de profeet Jes. Cap. 54: 10.

O, vriend, dat vaste fundament Gods dat staat, hebbende deze zegel, de Heere kent degenen die de zijnen zijn. O, heerlijk vooruitzicht voor dengene die er alzo mede staat, en daarvan wens ik u nog een weinig mede te delen.

Ik had de Korte even voor Midw. geschreven en toen had ik al enige tijd in het donker verkeerd, tot mijn leedwezen. Maar kort daarop gaf de hemel mij een begeerte om nog weer de zalige nabijheid Gods te mogen genieten. Daarop gaf God mij op zekere tijd ernstig te bidden om hetzelve en dat wel in de nacht. Ja, vriend, dat ging zo sterk, dat ik mijn ogen ten hemel sloeg, dat God mij het licht mocht laten aanschouwen, maar dat gebeurde toen niet, maar God komt op Zijn tijd en daar de begeerte bleef aanhouden,

dat ik zulks genieten mocht zo las ik na de eten des morgens de Evangelist Joh. het 14 Kap. en het twintigste vers dat trof mij: "In die dag zult gij bekennen, dat Ik in de Vader ben, en gij in Mij en Ik in u." En o vriend, daarop daalde God af en verlichtte en verlevendigde mijn ziel in zo een hoge mate dat ik na die tijd bekennen moest, dat ik veel heerlijke dagen en tijden beleefd had, maar zo nog niet als nu op de tweede Januari 1899.

Dat kan ik betuigen, o, waarde vriend, toen gaf God mij het licht te aanschouwen, wat ik van de hemel afgesmeekt had, en daar en boven de liefde te gevoelen in mijn ziel, en toen mocht ik verwaardigd worden te geloven dat Christus in God de Vader was en gevoelen dat Christus in mij en ik in Christus was.

O, vriend, ik klapte zo spoedig ik kon in de handen van blijdschap en sprong op in de God mijns heils. Een weinig daarna riep de vrouw mij om koffie te drinken, maar het ging op nieuw handen klappen van blijdschap en ik riep hard op uit, o, wat ben ik verheugd in mijn God, en dat ook met mijn God en dat alleen door mijn God.

Ik kan hierin alles niet plaatsen, wat er meer is voorgevallen, maar toch nog dit, dat ik dacht dat de hemel zou opengaan, om mijn ziel daarheen te voeren. Want ik wist toen niet, dat ik mijn zondig lichaam nog omdroeg en toch draag ik het nog om in deze woestijn, waar dat ik ook eenmaal zal uitgevoerd worden als het de Heere behaagt. UEd. allen, alsmede de lieve vrienden des Heeren hartelijk groetende noem ik mij, UEds. vriend

L. WATERBERG

Niet te veel gevergd, verlang ik nog eens bericht. L. W.

(7) Leutingewolde de 23 Augustus 1899

Waarde en zeer geachte vriend Oosterwijk. [Jr]

In hoop dat gij deze letteren in welstand, zo naar ziel als naar lichaam moogt ontvangen, is mijn hartewens.

Daar ik nu in enigen tijd niet van u en de lieve vrienden gehoord heb, dacht ik om de pen op te vatten en tevens u vriendelijk te verzoeken, als het voor u uitkwam, dat ik nog eens bericht van u mocht ontvangen, alsmede hoe het met de vrienden ook moge zijn. De Heere laat mij tot nog toe in deze woestijn en het schijnt wel dat mijn tijd om te verhuizen er nog niet is. Welnu de Heere doe wat goed is in Zijn ogen. Mijn wens is om toch niet in opstand te mogen komen, maar te berusten in de wil des Heeren, waarin ik door de genade en goedheid Gods veel mag verkeren, hetwelk een gave is door de Heiligen Geest bewerkt en waarvoor Hem ook alle eer moet worden toegebracht.

Wat mijn lichaam aangaat dat blijft nog al tobben. Ik heb nu al geruime tijd geweest, dat een gedeelte van mijn lichaam erg dik was, en zag er allang tegen aan om naar Groningen naar de professor te gaan, maar ik was wel genoodzaakt. Zo ben ik er verleden Woensdag de 16en dezer weer naar toe geweest en met zware pijn is mij het water weer afgetapt. Nu is het mij eerst weer gemakkelijk, maar schenkt God mij hier op aarde nog wat leven, och, dan zal het spoedig weer gebeuren moeten.

O, vriend, wat heeft de zonde toch veroorzaakt en nu is dit nog maar aardse pijn, die wij hier hebben uit te staan en wat zal nu de eeuwige, rampzalige verdoemenis zijn, als God zijn rechtvaardig vonnis zal uitvoeren, over alle de goddelozen, waarvoor de Heere Jezus niet als Borg en Middelaar komt in te treden bij Zijn Vader, om de schuld overnemende Borg te zijn voor de verloren zondaar, die onder de vloek der wet ligt.

O, vriend, ik dacht dat ik de pijn haast niet kon doorstaan, maar wat kwam dat nog in aanmerking van de dierbare Heere Jezus Christus op Golgotha en Gethsémané, naar ziel

en naar lichaam beide. Maar daar de Godheid Hem ondersteunde, zo heeft Hij het ten uitvoer gebracht, maar voor de mens zou het niet mogelijk zijn geweest. En daarom, o, wonder Gods, dat er zo een weg tot stand is gebracht, door Zijn wijsheid en almacht, die geen mensen ten uitvoer zouden kunnen brengen. Dat is volbracht op Golgotha door de Heere Jezus Christus. Maar nu moet het in onze zielen ingewerkt worden door de Heilige Geest en dan kan Gods volk van zijn daden roemen, wanneer ze hier op aarde te samen als kinderen Gods mogen verkeren, en God in de ziel is afgedaald.

O, wat heb ik dat menigmaal mogen genieten, bij Uw ouden vader, en zijn vrienden die toen nog in het land der levenden waren, hier op aarde, maar nu leven in de eeuwigheid, zoals uw oude Vader, C. de Vrome en Antink, die ik bij u aantrof in gezelschap de eerste keer.

O, wat mochten wij daar een heerlijken middag beleven, hoe dat God niet alleen in ons midden maar ook in onze harten was afgedaald, En nog is die getrouwe God dezelfde voor Zijn volk en kinderen. Ja, zelfs is mij dat nog wederom geschonken, en ook nog in ruime mate en wel op Vrijdag 1.1. de 18 dezer, hoe ik ingeleid wierd in de Synode die dezer dagen in de stad Groningen gehouden werd en het gruwelijke daarvan.³

Maar o, vriend, daarop kreeg ik met een levendig gevoel en grote blijdschap in mijn ziel dat de Drieenige Verbonds God mij daarvoor bewaard had en de grote begeerte gevoelde in mijn ziel om achter de Heere Jezus aan te kleven en niet van Hem af te wijken. Ja, daarop geschiedde nog meer, maar ik moet thans eindigen en in de hoop dat ik ook een woordje van u mag ontvangen en na u en uw familie en vrienden allen hartelijk gegroet te hebben,

Noem ik mij UEds. Vriend,

L. WATERBERG.

(8) Leutingewolde, Gem. Roden de 15 Januari 1900.

Waarde en zeer Geachte Vriend Oosterwijk.

Verblijvend was het mij, nog eens weer bericht van u te ontvangen, alsmede van uw familie en andere lieve vrienden, want die zijn er bij u, die ik hartelijk bemin, om de zaak van Jezus Christus, als de enige Borg en Zaligmaker onzer zielen, voor al degenen die uit genade deel aan Hem hebben gekregen, en och, dat nog velen hetzelfde te beurt moge vallen, met God verzoend te worden, door de gerechtigheid van de Heere Jezus Christus, als het enige offerlam, dat geslacht is, om onze zonden, en niet alleen gestorven maar ook weer opgestaan uit de doden, en daarna ten hemel gevaren en gezeten aan de rechterhand des Vaders, om daar voor Zijn volk te bidden. O, heerlijke voorbedding als het ook voor ons mag zijn.

O, lieve Vriend, Oosterwijk, daar het mijn persoon uit genade is gegund, dat door het geloof te omhelzen, dat die voorbedding van Christus voor mij was, en zoals ik hetzelfde deelachtig ben geworden uit loutere, vrije, ontfermende genade, zonder enige verdienste of waardigheid. Want zouden wij naar verdienste behandeld worden, dan zou de verdoemenis ons deel zijn, Maar nu is er een weg geopend, door Christus Jezus, als de enige heilfontein, die geopend is voor Zijn volk en kinderen, om daaruit te drinken de wateren des levens voor de dorstende zielen.

En, och, lieve Vriend, Oosterwijk, van harte wens ik U en de Uw hetzelfde toe, dat gij van die wateren ook moogt drinken en van dat brood verzadigd moogt worden, dat de Heere Christus zelve is, opdat er een eeuwig leven op moge volgen, om Hem daarvoor

³ Waarschijnlijk Synode van de Gereformeerde Kerken, vanaf 13 augustus 1899

de eer en de heerlijkheid te mogen toebrengen. Want Hem komt alleen de eer toe van het ganse verlossingswerk, dat Hij uit eeuwige zondaarsliefde volbracht heeft. Daarom roept de Dichter ook uit: "Niet ons, o Heere, niet ons, maar Uw naam zij de eer en de heerlijkheid", en dat zal het werk zijn van al Gods volk, in de nimmer eindigende eeuwigheid, om hem hiernamaals groot te maken.

Ik had u verleden zomer in Augustus geschreven, daar ik wachtte totdat ik weer bij de professor was geweest, zoals ik toen gemeld heb. Ik dacht soms, zou die brief niet terecht zijn gekomen omdat ik in het geheel geen antwoord daarop ontving, als nu. Menigmaal dacht ik, zou Oosterwijk verhuisd zijn naar elders, of overleden te zijn. Ook dacht ik er in de laatste tijd over, om naar F. Duivendijk te schrijven, hoe het met en bij u was. Maar nu ik zulke treurige berichten daarvan ontving was ik verblijd om in zo een toestand, niet aan hem geschreven te hebben. Treurig is dat afgelopen, hetwelk mij zeer doet.

Ook meldt gij van K. Leeuwenstein en wat aan hem is bekend gemaakt. O, waarde vriend, dat kopie waarvan gij melding maakt zou ik graag in bezit hebben, daar ik nog maar kort geleden, zekere nacht bijzonder mocht werkzaam zijn in het gebed over dezelfde zaak, en dat Hij, de machtige God was, ja dezelfde, die koning Farao, in de Schelfzee liet verdrinken en door zijn almacht Israël er het doortrekken. En gelijk David de grote reus Goliath daar neervelde, opdat de ganse aarde zou weten dat Israël een God had. O, wonder toch. Ja, waarde vriend, het ging met een toestand gepaard, waarover ik zelf verwonderd was, maar ik heb er nog geen belofte of openbaring van.

Maar de wens en bede is menigvuldig, om het onrecht dat hun wordt aangedaan. God geve hun voorspoed en de overwinning is mijn hartewens en bede, zo ver het mij vergund wordt.

Gij meldt ook van *T. van Drimmelen en W. de Korte* waarmede ik verblijd was. Ook meldt gij dat *Neeltje Kort en P. van Rees*, de eeuwigheid zijn ingegaan. De laatste was mij onbekend, Neeltje niet. Zo hebben die dan het lichaam der zonde afgelegd. Gelukkig die een beter leven te wachten hebben, als dit tijdelijke, want het is hier de strijdende kerk. Hopende, dat gij ook de strijdende kerk moogt leren kennen om daarna de triomferende te beërven.

Wat mijn lichaam aangaat, ik ben gezond, maar de krachten nemen langzaam af, daarbij heb ik veel last van de breuken, en voornamelijk van de waterbreuk, want ik heb er wel drie en dat alles om de zonde, ja zelfs de dood.

En nu hartelijk gegroet, almede uw familie en de vrienden, als gij de gelegenheid hebt.

Uw toegenegen Vriend.

L. WATERBERG.

L. Meenhorst is nog in deze woestijn, zo ik bemerk.

(9) Leutingewolde 14 Februari 1901.

Waarde zeer geachte Vrienden.

Uw letteren dezer dagen ontvangen hebbende, die ik in blijdschap ontving om nog iets van UEd. en de kennissen te mogen horen. Gij meldt teleurgesteld te zijn, om in de laatsten tijd van mijn persoon nog iets te horen.

Och, lieve vriend *Oosterwijk*, ik hoop dat gij het mij niet ten kwade zult duiden, dat ik niet eerder heb geschreven, waarvan lichaams omstandigheden een grote oorzaak zijn. Ik ben verleden herfst, de 20ste September in het verband gekomen van de vierde breuk, en daar heeft de Instrumentmaker in Groningen mij zo stijf ingezet, dat mij des avonds de beide gewone breuken er door zijn uitgegaan, onder erge pijn en nadat dit eerst zo

geschied was, ging het zich dikwijls herhalen.

Maar de ergste keer is geweest de 4de November 1.1. Toen dacht ik dat ik de eeuwigheid zou ingegaan zijn. Ik was zo benauwd, dat ik mijn huisgenoten niet kon antwoorden als ze mij wat vroegen, hoewel ik nog goed mijn kennis had, toen het eindelijk weer wat zakte. Nu was het juist op Zondag dat het zo erg was. Maar ik mocht door de genade van de drieënige Verbonds God mijn huisgenoten daarop toevoegen, dat, had ik in zo een benauwdheid en pijn de eeuwigheid ingegaan, ik van de een Zondag naar de andere was overgegaan, en van zware pijnen in een eeuwige vreugde. Maar het scheen dat mijn tijd er nog niet was, om te verhuizen, maar de wil des Heeren geschiede. Moeten wij hier nog wat torsen met dit zondige lichaam indien de Heere dat wil, och, dat wij het dan maar geduldig mogen dragen, zolang wij hier moeten vertoeven.

Tot hiertoe gaat het nog al vrij wel voornamelijk in dit jaar, daar ik nog gedurig de zalige nabijheid des Heeren mag genieten tot grote troost voor mijn ziel, dat de eeuwige heerlijkheid voor mij bereid is. Ik zou nog wel meer daarover kunnen melden, en ook over lichaams omstandigheden, maar gij kunt nu wel gadeslaan hoe het staat. Aangaande uw verzoek het briefje dat gij mij zond, om hetzelfde weer terug te zenden wens ik te voldoen, na hetzelfde gelezen en herlezen te hebben, en de toestand daaruit opgemaakt. Och, dat het God moge behagen, dat het laatste van de zesde Psalm, waarvan gewag gemaakt wordt door de *vrouw van Gijs Wessels*, spoedig in vervulling moge treden en dat God de Heere er dan de eer ervan mocht ontvangen, die Hem ook alleen toekomt en de vijanden beschaamd terug mochten keren, tot eer van 's Heeren naam en tot beschaving van zichzelf.

Maar, geliefde Vriend, wij mogen wel in acht nemen, ook in dezen, dat de ongerechtigheid ook zijn toppunt moet bereiken. Lees daarvan het boek Genesis het 15de Capittel, het 16de vers, daar wordt het bevestigd en de Heere Christus zegt ons niet te vergeefs, alle die dingen moeten geschieden.

Gij maakt er melding van dat *Meenhorst* overleden is; welnu dat heb ik met blijdschap vernomen, dat de Heere hem verlost heeft van het lichaam der zonde. En het zal geschieden gelijk hij onderscheiden malen, bij het afscheid nemen te Rotterdam, heeft gezegd, terwijl hij zijn rechterhand om hoog stak, en de woorden uitsprak, "Zien we elkander op aarde niet meer, dan hier boven." O, heerlijk vooruitzicht!

Nu, nog een enkel woord aan u, daar gij melding komt te maken over uw zaken, menende van te kort en ten laatste nog over, zodat uw uitwendige zaken, mag men zeggen, gunstig staan, waarover ik gans verblijd was, want dat mag als een zegen worden beschouwd, maar bij en boven die zegen, wens ik u nog een andere zegen en wel deze, dat uw zielen gered mogen worden voor de nimmer-eindigde eeuwigheid, want het aardse gaat spoedig voorbij, maar het andere duurt altijd.

En nu groet ik u allen van hart en groet ook de vrienden die mij daar kennen.

En nogmaals gegroet van UEds, vriend,

L. WATERBERG.

5. Philippus VERLINDE (1883-1961)

De grootouders van Philippus was Adriaan Verlinde en Margaretha Noë. Zijn ouders waren Zoaius Verlinde geb. te Zierikzee, 31 jaar toen hij trouwde met Jaapje Storm, geb. te Herkingen, 22 jaar.

Het was 31 mei 1883 toen te Hoogvliet, in de woning van de smidsknecht Jozias Verlinde en zijn vrouw Jaapje Storm een zoontje werd geboren dat Flip genoemd werd. De burgerlijke stand noteerde officieel: "Philippus". Zijn ouders bekommerden zich niet om eeuwige dingen. Vaders overlijden bracht echter een omkeer teweeg in het jonge leven van Flip. Deze nam niet alleen de smederij over, maar ging nu vol goede voornemens 's zondags ook naar de kerk. Dit hield hij slechts vier zondagen vol. Hij vond dat dit "voor een paard niet om uit te houden was" en trok opnieuw de wereld in. Toen Flip 24 jaar was, brak boven het dorp eens een zwaar onweer los. Hij weigerde zijn bed uit te komen, totdat het hemelvuur met een ontzettende slag in de kap van het huis sloeg. Het flitste langs zijn ledikant en sloeg een plank uit de zolder, waardoor zijn bed aan één kant door de vloer zakte. In zijn hart kwamen de woorden: "Zie, Ik sta aan de deur en Ik klop."

Op aanraden van enkele vrienden, de gebroeders Kieboom, ging hij 's zondags naar het gezelschap bij vrouw Hoogenboom in Spijkenisse. De bezoekers lazen er om de beurt een preek van een oudvader en deden een gebed. Zo ook Flip Verlinde. Met stichting mocht hij er enkele jaren met deze verstrooiden leven.

Flip trouwde op 7 maart 1923 met **Annetje van Wezel**. Geb. 26-2-1895, overl. 15-7-1985. Ze was na het overlijden van zijn moeder als hulp in de huishouding werkzaam was. Ds. L. Boone werd verzocht dit huwelijk te bevestigen, maar hij was verhinderd. De predikant liet daarop de naam van ouderling Willem Blaak uit Goudswaard vallen. Deze wilde ds. Boone wel helpen. De smederij werd ontruimd en onder grote belangstelling van Gods volk, bevestigde Blaak in de smederij hun huwelijk.

Aan het eind van de twintiger jaren kerkte het gezin, dat inmiddels vijf kinderen telde, in een Evangelisatie in Poortugaal. In deze samenkomst hield ouderling Blaak op 2 oktober 1930 zijn eerste oefening. In mei 1931 begon Verlinde een smederij in Sint-Philipsland. In deze gemeente, die bediend werd door ds. Boone en oefenaar Blaak, werd hij al snel ouderling. Omdat beide voorgangers regelmatig van huis waren, kwam veel ambtelijk werk op de schouders van de ouderlingen Van Dommelen en Verlinde neer. Tussen de catechisaties dronk Verlinde vele jaren in plaats van koffie altijd warme chocolademelk, vanwege maagklachten. Dat gebeurde bij de grootouders van schrijver dezes, die tegenover de kerk woonden.

De Algemene Vergadering van 1934 waarop een opvolger van de met ziekte kampende ds. Boone moest worden gekozen, werd voorgezeten door ouderling Blaak. Deze schetste de ernstige toestand waarin de predikant zich bevond en rapporteerde zijn emeritaatsaanvraag. Blaak droeg de leiding over aan Verlinde, toen de besprekingen over een te beroepen leraar aan de orde waren. Na afloop werd Verlinde aangewezen om aan ds. Boone te vertellen, dat ouderling Blaak gekozen was. Bij de bevestiging van Blaak, 12 september 1934, las Verlinde op verzoek van ds. Boone het formulier. Na afloop van de intrepreek van ds. Blaak hield hij met Van Dommelen, Pleun Kleijn en C. van de Gruiter een toespraak tot de nieuwe leraar.

Bij de begrafenis van ds. Boone, hield Verlinde op het kerkhof namens de kerkenraad opnieuw een toespraak. Op 26 augustus 1936 schreef hij een voorwoord in een

herdenkingsboekje over ds. Boone.

Op 21 april 1942 hield hij in Terneuzen een toespraak bij de bevestiging van M.A. Mieras tot predikant. Niet alleen in "Flipland" maar ook in de Oud Gereformeerde Gemeente van Oosterland deed hij veel ambtelijk werk.

Begin 1945 legde hij zijn ambt neer, na een meningsverschil met ds. Blaak en de overige leden van de kerkenraad. Waarschijnlijk was een eventueel oefenaarschap van Verlinde hier medeoorzaak van.

Medio 1947 begon hij te oefenen voor een vrije kring in De Wacht, een gehucht bij 's-Gravendeel. Aanvankelijk sprak hij er om de drie weken, daarna om de veertien dagen en later elke week. Ook ging hij voor in andere plaatsen, zoals in Rotterdam, waar hij sprak in de "Vereeniging tot verbreiding der Waarheid", die samenkwam in de Hoogewerffstraat. Tijdens de watersnood van 1953 werd het gebouwtje in De Wacht verwoest en niet meer herbouwd.

Op 21 december 1952 sprak Verlinde voor het eerst in de vrije Evangelisatie te Krimpen aan de Lek. Deze kring was op 6 september van dat jaar ontstaan. De eerste kerkdienst werd geleid door ds. J. van der Poel te Giessendam. De diensten werden gehouden in een voormalige stal, die met vereende krachten en veel vrije tijd tot een redelijk onderkomen was verbouwd.

Op 2 maart 1953 werd Verlinde benoemd tot voorzitter van het bestuur. Vanaf die tijd leidde hij de diensten en weidde hij de kleine kudde met veel stichting. De sacramenten werden bediend door ds. G. van de Breevaart en ds. B. Toes. In de loop van 1960 werd begonnen met de bouw van een nieuw Evangelisatiegebouw.

Op zondag 20 augustus 1961, nog geen maand voor de ingebruikneming van het gebouw, overleed Verlinde. Die morgen had hij nog gesproken over Daniël 4:27, hoewel hij zich niet helemaal in orde gevoelde. Thuisgekomen wilde hij voor de maaltijd nog wat rusten. Toen hij op bed lag, overleed hij plotseling. Ds. B. Toes was een vriend van Verlinde. Hij was direct bereid de begrafenis te leiden. Met opening sprak hij over Openbaring 14:13: "Zalig zijn de doden, die in den Heere sterven..."

Geschriften

Toespraak in: De Goede Strijd gestreden, Lijkreden op het afsterven van Ds. L. Boone (...). Nieuw-Beijerland 1935.

Voorwoord in: Sprekende, nadat hij gestorven is. Negental predicatiën uitgesproken bij verschillende gelegenheden, door wijlen Ds. L. Boone, z.p. z.j. (1936).

Literatuur

Notulen Ledenvergaderingen Oud Ger. Gem. te Sint-Philipsland (1931-1946). Vrije Evangelisatie Krimpen aan de Lek, Krimpen aan de Lek 1980.

J. van Dam, Komt, luistert toe I, St. Philipsland 1981, blz. 68-87.

H. Florijn, Gedenkt der vorige dagen (...), Stint Philipsland 1984, p. 133, 152.

J.M. Vermeulen. In de lijn van Ledeboer 1840-1948. Ruim 100 jaar predikanten, oefenaars en gemeenten, Krimpen aan den IJssel 1990.

J. van Dam, Komt, luistert toe VI, St. Philipsland 1995, blz. 162-165.

J.M. Vermeulen

Onderstaande levensschets overgenomen uit:

J. van Dam, Komt, luistert toe I, St. Philipsland 1981, blz. 68-87.

Uit het leven van **Philippus Verlinde**, geb. 31 mei 1883 te Hoogvliet en overleden 20 augustus 1961 te Krimpen aan de Lek.

Hoogvliet is nu wel uitgegroeid tot een grote woonplaats met veertigduizend inwoners, doch zo'n tachtig jaar geleden was het toch ook maar een landbouwdorpje met ongeveer duizend inwoners. In dit dorpje groeide Flip Verlinde op. Zijn ouders leefden in de wereld en Flip groeide ook op naar het goeddunken van zijn hart. Hij koos hetzelfde beroep als zijn vader en werd smidsknecht op Rozenburg.

Op een zondag in februari 1902 was Flip aan het schaatsen geweest. doch de andere morgen kwam er een telegram, dat zijn vader was overleden. Zeer onder de indruk daarvan, ging de 18-jarige Flip direct te voet naar het ouderlijk huis.

Waar het vandaan kwam, wist hij niet, doch onderweg ging hij aan het nadenken over de dood en wat er nu toch wel achter de dood zou zijn. Die gedachten gingen hem zozeer bezetten, dat hij tenslotte langs een besneeuwde dijk tussen Heenvliet en Geervliet neerknielde en aan een onbekende God vroeg: "Als er dan wat is, waar is mijn vader dan nu?"

En God antwoordde tot zijn ontzetting, want in een moment zag hij in een gezicht hoe zijn vader was in die plaats, waar de worm niet sterft en het vuur niet wordt uitgeblust.

Geheel ontsteld en verslagen nam Flip zich voor, om anders te gaan leven, want daar was hij nu ineens wel van overtuigd: als hij zo doorging in de wereld, dan zou zijn einde ook rampzalig zijn. Hij voer over de Oude Maas, (want de Spijkenisser brug was wel in aanbouw, maar nog niet klaar) en in die week werd vader met droefheid begraven. Flip kwam thuis om de smederij van zijn vader voort te zetten. Nu ging hij ook 's zondags naar de kerk. Maar ach, wat is een mens, wanneer er wel een overtuiging maar toch geen vernieuwing des harten is! Dan gaat hij weer terug naar zijn oude levensweg.

Dit was ook zo met de jonge Verlinde. De indruk vervaagde spoedig, de prediking waar hij onder zat, maakte niet de minste indruk op hem en de wereld trok. Reeds vier weken later was hij de godsdienst al zo moe, dat hij zei: "dat dit voor een paard niet om uit te houden was", en ging niet meer naar de kerk.

Flip was opgeruimd van aard en leefde met enige kameraden weer verder in de wereld. Helemaal gerust was hij niet altijd, er was wel eens een zekere knaging in zijn consciëntie. 't Gebeurde toen wel eens, dat hij buiten de smederij met klanten en vrienden grappen maakte en ijdele gesprekken had, doch als die mensen weg waren en Flip trok de schuifdeuren van de smederij achter zich dicht, dan kreeg hij een kneep in zijn consciëntie en weende weer eens in zijn smederijtje. Dit zijn de "twistingen des Heeren" en als die indrukken door onverschilligheid en onkunde worden tegengestaan, dan komt de ziel met dit alles toch eeuwig om. Verlinde zou, als het van zijn kant had moeten komen, ook zijn doorgedaan, doch toen hij 24 jaar was, kwam God. God kwam in een onweder.

't Was buitengewoon zwaar onweer en moeder Verlinde zat angstig in de nacht in de huiskamer, doch haar zoon sliep op een zolder boven de smederij. Noch het ontzaglijk spreken van God in de natuur, noch vrees voor de dood bewogen hem, doch door onverschilligheid bleef hij als een stoere man in bed.

Moeder riep weer: "Flip, kom toch naar beneden, 't is verschrikkelijk zwaar onweer!" en de zoon antwoordde zoals hij op dat moment ook nog dacht: "Nee hoor, ik lig hier best!" Op hetzelfde moment was het Gods tijden onmiddellijk nadat hij dat laatste woord aan zijn moeder had teruggeroepen, sloeg het hemelvuur met een ontzettende slag in de kap van het dak, flitste langs het ledikant en sloeg een plank uit de zolder,

waardoor het bed aan één kant door de vloer zakte.

Even snel greep God hem nu ook door Zijn Geest in het hart en vol van ontzetting door een dubbele schrik vloog Verlinde zijn bed uit en riep uit: "O God, dat is voor eeuwig kwijt!"

Er ontstond geen brand, maar door de krakende slag werd het stof uit de rieten dakbedekking losgeschud, dus zwart van het stof kwam hij naar beneden en o, hoe indrukwekkend klonk toen het Woord van God in zijn hart: "Zie, ik sta aan de deur, en ik klop"

Zo zag Verlinde dus in het ene ogenblik zijn doemwaardigheid en werd hij direkt daarop getrokken en geroepen en hij werd direct geleid in de gehoorzaamheid des geloofs. Als hij later in zijn leven van deze krachtdadige roeping vertelde, dan pleegde hij erbij te zeggen, dat hij (evenals Paulus) "dat hemels gezicht niet ongehoorzaam geweest was".

Nu was Verlinde volkomen onkundig in de waarheid, doch zijn leven was nu toch werkelijk geheel anders geworden. Wat eerst zijn last was, werd nu zijn lust en zijn vroegere lust werd hem nu een last. Hij ging ook weer naar de kerk en dat deed hij nu wel anders dan zes jaar tevoren, want door het nieuwe leven had hij nu toch een beginsel van onderscheidend vermogen ontvangen. Zo bevond hij dus al spoedig, dat hij stenen voor brood kreeg en na enige tijd ging hij niet meer ter kerk en bleef met droefheid thuis.

Verlinde had niemand, die hem onderwees, doch God zorgt voor Zijn volk en zo ondervond hij, dat het waar was, wat Smytegelt ergens zegt: "God brengt de middelen der genade tot hen of Hij brengt hen bij die middelen". Juist in die dagen kwam er een lorreboer langs de smederij en gaf Verlinde twee boeken. Het ene was: "Brieven van Dirk Verheij" en het andere de "Catechismusverklaring van Smytegelt".

Met verwondering ging hij nu aan het lezen en bevond, dat deze schrijvers nu juist verklaarden wat hij in zijn hart gevoelde en waarvoor hij bij niemand begrip vond. Hij had nooit geweten, dat er zulke boeken op de wereld bestonden.

In deze boeken vond Verlinde nu onderwijs en Gods Geest bracht de waarheid in zijn hart. De wet werd geestelijk voor hem, want, hoewel hij niet bijzonder liefdeloos of ongehoorzaam voor zijn ouders geweest was, werd hij toch in zijn waarneming schuldig aan het vijfde gebod toen hij Smytegelt daarover las. Als een boetvaardig zondaar ging hij uit zijn kamertje naar zijn moeder en met tranen vroeg hij haar of ze hem toch alles vergeven wilde, want hij was nog nooit voor haar geweest zoals het een rechtgeaard kind betaamt.

De arme moeder hoorde hem verbouwereerd aan en daar zij er niets van begreep, probeerde ze hem gerust te stellen "dat hij altijd echt goed voor haar geweest was".

Er kwamen nu voor Verlinde drie jaren, waarin hij de zondagen op zijn zolderkamertje doorbracht en nergens kerkte. Hij was dus niet onderwezen in de waarheid en tastte als een blinde naar de wand. Hij was echt een missend mens en had ook geen omgang met het volk van God dat hem had kunnen onderwijzen. Hij had alleen Gods Woord en door Gods voorzienigheid dus die paar boeken.

Dat hij nu niet meer naar de kerk ging, vond zijn moeder erg jammer. Niet dat zij nu zo tobde over de ziel van haar zoon, maar zij bedacht, dat (zoals dat op een Hóllands dorpje immers ging) een fatsoenlijke boer en een ambachtsman vaak wel wat werden, burgerlijk of kerkelijk, dus zij verwachtte door een kerkelijk leven wat meer aanzien in dit leven.

Na enige tijd kwam de dominee met een ouderling (die heette Vrijhof) eens kijken, waar Verlinde nu toch bleef. Moeder was blij, dat ze kwamen, doch Flip had blijkbaar al

vijandschap van de godsdienst ondervonden en boog dus vóór het bezoek kwam zijn knieën, om te vragen, of God Zelf de muil der leeuwen wilde toestoppen.

Toen de beide heren de reden hunner komst hadden genoemd, verklaarde Verlinde, hoe hij het echt geprobeerd had om kerkelijk met hen te leven, hoe ongelukkig en onbekeerd hij zich gevoelde en dat hij in de kerk totaal geen voedsel vond.

"Ja maar Flip", zei de dominee, "voor zulke mensen als jij, daar is nu juist het Evangelie voor!"

"Ja maar dominee, het Evangelie zoals u het preekt, dat is anders dan wat ik in Gods Woord lees en in die paar boeken, die ik heb. Dat is niet de taal van de levende kerk! Waar mijn ziel naar verlangt, dat vind ik bij u niet!"

De leraar meende, dat de echte Kerk toch wel bij hem zat en hij vroeg: "Waar denk jij dan, dat de kerk tegenwoordig te vinden is?"

Om daar nu een afdoend antwoord op te geven (zo vertelde hij later) gevoelde Verlinde zuiver, dat hij in z'n eenvoud "rechtstreeks uit de hemel geholpen werd" en met vrijmoedigheid zei hij: "Nou, dat kan ik zeggen dominee! Ik heb gelezen van Johannes de Doper, in Lukas 7, toen hij in de gevangenis zat en zijn discipelen uitstuurde om te vragen: *Zijt Gij de Christus?* enz.

Toen heeft Christus niet rechtstreeks geantwoord: Ik ben het, maar Hij wees op degenen, die tot Hem kwamen en wat Hij de mensen gaf. Blinden werden ziende, kreupelen wandelden, melaatsen werden gereinigd enz. en aan armen werd het Evangelie verkondigd. Dus zulke ongelukkigen, die armen, waren degene, die tot Hem kwamen en daarvan zegt Christus: en die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen. Dominee, hebt u nou ook zulke tobbers onder uw gehoor, of lopen die nu juist bij u vandaan?"

Verlinde zal ook wellicht iets te kennen gegeven hebben van hetgeen in zijn hart omging. De leraar en z'n ouderling stonden verbaasd van deze zakelijke overtuigende woorden en zij wisten niet te antwoorden, dus gingen zij maar heen.

Verlinde had zijn bezoekers met vaste overtuiging en grote bewogenheid geantwoord en het gaf hem een zekere vrede in zijn hart en hij mocht God danken, dat Hij het hem vergund had om zo voor 's Heeren Naam te mogen uitkomen. Een vrucht van dit gesprek was, dat moeder Verlinde diep onder de indruk kwam en sinds die tijd de tegenstand opgaf. Ze was nu zo verwonderd over haar zoon, dat ze daarna tegen een buurvrouw zei: "Ik heb er één bij mijn kinderen, die heel anders is; als die sterft, dan gaat hij naar de hemel!"

Een paar jaar later, toen Verlinde 27 jaar was, kwam hij in aanraking met een klompenmaker te Hoogvliet en die man was gewend om regelmatig met een stoomtrammetje naar Ds. Stam te gaan, als deze te Rotterdam in weekdiensten sprak. Verlinde had toen nog nooit een bekeerde leraar gehoord en daar de verhalen over Stam hem trokken, ging hij tenslotte maar eens mee. Stam was een "man Gods", een profeet, die met bijzondere zalving sprak.

Toen de dienst ging beginnen, stond Verlinde nog achterin het gebouw te wachten en hij was hoogst verwonderd, dat hij Stam daar nu zag staan in levende lijve: een knecht van God! 't Is ook zeer wel mogelijk, dat Stam terzelfder tijd in zijn hart kreeg, wie Verlinde was en het gebouw overziende zei hij spontaan tegen hem: "Man, daar is nog een plekje voor je". Verlinde zette zich beduusd neer op de aangewezen plaats en hoorde die avond verwonderd en bewogen hoe de treurigen Sions werden vertroost, want Stam sprak naar het hart van Jeruzalem. Aan het einde van de dienst liep Stam door een pad tussen de banken door naar de consistoriekamer achterin de kerk, doch Verlinde ging hij niet voorbij. Hij bleef staan en vroeg: "Waar kom je vandaan, man?"

Verlinde antwoordde verbouwereerd en verlegen: "Uit Hoogvliet, Stam!"

"Zo, jongen, uit Hóógvliet? Maar ben je ook al eens in Laagvliet neergevallen?"

Verlinde wist er niets op te zeggen, want met zulke "Stammeriaanse beeldspraak" was hij nog niet bekend.

Stam gaf hem, eer hij verder liep, een stevige handdruk en daar was Verlinde ook weer verlegen mee, want hij kende zich als de onwaardigste en nu kreeg hij zelfs een hand - en dan nog wel van Stam, een kind en een knecht van God!

Nu volgden er enige jaren, waarin Verlinde zondags thuis op z'n kamertje las en in de week in Rotterdam bij Stam ging luisteren. Van die tijd heeft hij zelf het volgende opgetekend:

"Stam durfde het aan te zeggen, wat we tegemoet gingen, als we zouden sterven, zoals we geboren waren. De godsdienst met wortel en tak uitroeien, er schoot niets voor mij over. Ik kon altijd mijn oordeel horen en ik wilde niets anders ook.

In die tijd kwam ik bij vrouw Zeventer te Schiedam. (Deze bekeerde vrouw was onkerkelijk en vertrouwde geen enkele predikant.)

En och, die ontzag me ook niet, hoewel het wel in liefde was, toen ze me schreef: Och kind, zie toch toe voor je arme ziel voor zo'n grote eeuwigheid. De Heere snijde voor u af alle vleierende lip en alle grootsprekende tong in de omgang van je kostelijke ziel. Blijf toch bij de oude beproefde waarheid, die oudvaders maken een mens niet groot!

Ik kreeg het steeds moeilijker; onmogelijk om ooit bekeerd te worden, bang van m'n hart met wat daarin omging, zoeken naar heiligheid en onheiliger worden: onrein, onrein! Ik durfde m'n ogen niet meer op te slaan.

Het werd Eerste Kerstdag, ik ging bij Stam te kerk maar hoorde alleen het ruisen van de gaslampen. Veroordeeld ging ik weer naar huis; 's nachts kon ik niet slapen; veel inwerpselen van de duivel; ging vroeg weer uit bed en hoorde toen: de goddeloze is als een voortgedreven zee, haar golven werpen slijk en modder op. Tweede Kerstdag was dat jaar op zondag en ik probeerde nog in Hendrik van Lis te lezen, maar dat ging ook niet. 'k Was overstelpt en kon het geen naam geven; erg benauwd die dag doorgeworsteld, ik vluchtte van kamer in kamer. Overal zag ik dood en oordeel, wilde tenslotte weer naar bed en waggelde naar boven. Die helhond zei, dat mijn zonden te groot waren en dat ik nooit meer bekeerd kon worden en dat werd waar. Ik zat zó in die klauwen, dat ik op een touw aan een zolderbalk geweest werd, om maar een eind aan m'n leven te maken. Eén stap er naar toe; ik zag de hel geopend; m'n laatste woorden: Voor eeuwig verloren!

God als een verterend Rechter tegenover mij en de verklager der broederen aan Zijn zijde!

En, och vrienden, als daar op dat ogenblik niet die stem tot mij gekomen was met die woorden: "Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven!" en ook die dierbare woorden: "en die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen!" dan was ik voor eeuwig in de afgrond weggezonden. Maar, daar werd de hel gesloten en de hemel geopend! O, wat een blijdschap in mijn ziel, roepende: Heere, heb ik nu genade gevonden in Uw ogen?"

Ik ging daarna op mijn legertje en vroeg: Heere, nu heb ik nachten wakker gelegen van de benauwdheid; mag ik nu wakker blijven om Uw Naam groot te maken? Hoe liefelijk klonken mij toen die woorden: zo zal er blijdschap zijn in de hemel over één zondaar die zich bekeert. Toen hoorde ik ze zingen in de hemel:

*God zal Zijn waarheid nimmer krenken,
Maar eeuwig Zijn verbond gedenken, enz.*

In zijn jonge jaren had Verlinde een rijke oom, die aan de Oude Dijk te Kralingen woonde. 't Was een man van de wereld. Deze oom had geen kinderen, maar als een echte suikeroom had hij een heel goede band met zijn neven en nichten. Die oomzeggers vonden het wel leuk om hem van tijd tot tijd te bezoeken en ook had hij dan steeds grote belangstelling voor alles wat ze hem kwamen vertellen. Die bezoeken waren gewoonlijk op Gods dag - daar had heel de familie geen moeite mee - en, zolang hij in zijn "eertijds" leefde, deed Flip er ook aan mee.

Oom had de jongelui verteld, dat ze in z'n testament stonden. Nu had Flip een broer Manus en die kreeg verkering met een net meisje en daar trouwde hij ook mee, doch oom maakte bezwaren, want de "stand" van het meisje was niet naar zijn zin. Hij maakte zich zó kwaad op z'n neef, dat hij hem schrapte uit zijn testament; zo was die man.

Flip had een goed karakter, dus uit liefde voor z'n broer praatte en pleitte hij zodanig bij hun oom, dat tenslotte de breuk weer gelijmd werd en Manus werd weer in het testament opgenomen. Toen Verlinde op zijn 24ste jaar krachtadig in zijn hart werd gegrepen, werd de onvoorwaardelijke begeerte van z'n hart om voor God te leven en aan de zonde en de wereld werd de dienst opgezegd. Het bezoeken van die oom op zondag kon natuurlijk ook niet meer. Flip bezocht hem nog eens op een dag in de week en prompt werd er gevraagd, waarom hij nu niet meer met de anderen op zondag kwam. Verlinde vertelde, dat Gods dag hem nu zeer dierbaar was geworden, en ongetwijfeld zal hij in dat gesprek er wel wat van verteld hebben, hoe nu heel zijn leven veranderd was. Hij had andere begeerten, een andere liefde, z'n hart zocht nu iets heel anders en de wereld bekoorde hem niet meer.

Oom had totaal geen begrip voor hetgeen Verlinde met zoveel ernst hem voorhield en antwoordde als een botte wereldling, dat er niets van waar was en: "als ik sterven moet, dan heb ik heus geen vrees hoor, want dood is dood," enz. 't Was eigenlijk een woudezel van een mens en hij kon z'n neef Flip nu ook beslist niet meer uitstaan, dus schrapte hij nu hem uit z'n testament.

Enkele jaren later stierf oom; hij moest rekenschap geven voor God, Wiens bestaan hij ontkend had, z'n lichaam ging in het graf en zijn goed moest hij aan anderen overlaten (Ps. 49). Op een dag werd de erfenis gedeeld en de broers en zusters van Verlinde ontvingen ieder zeventuizend gulden. Die avond kwamen ze in opgewekte stemming met elkaar naar hun oude moeder in Hoogvliet. De fles kwam op tafel. "Die oom was toch zo'n goede man geweest," en een ieder was tevreden met het ontvangen deel. Flip ontving dus niets en daar zijn geloof toen ook juist niet zo levendig was "zat hij ook maar in zichzelf" die avond.

Voor zijn eigen natuur was deze gang van zaken hem natuurlijk niet aangenaam. De broers en zusters bleven die nacht in Hoogvliet slapen. Flip "had wat hoofdpijn" en ging vroeg naar bed. De andere morgen was hij al tijdig in de smederij aan het werk en toen de familie vertrok, zeiden ze hem gedag in de smidse. Terwijl ze echter nog voor het huis op de dijk waren, kwam God in Verlinde's hart en toonde hem in een ogenblik, hoe God Zelf nu zijn Deel was en welk een aller-heerlijkste, onverderfelijke en onverwelkelijke erfenis er voor hem bewaard werd in de hemel en terstond mocht hij geloven, dat die onuitsprekelijke rijkdom zeker zijn deel was. Die anderen konden hun deeltje door allerlei oorzaak weer heel gauw kwijt zijn, maar die schat werd voor hem bewaard in de hemel, waar mot noch roest verderft en waar geen dief doorgraaft en steelt. Even snel als Verlinde mocht zien op "Uw goed, dat Gij weggelegd hebt voor degenen, die u vrezen" (Ps. 31) en even zeker als hij op dat ogenblik mocht geloven, dat dat zijn deel was, even snel en ook even volkomen verloor alle wereldse rijkdom haar bekoring. Er kwam vrede en vergenoeging in zijn hart, hij gunde alle mensen hun deel en hij mocht

zeggen: "Weg wereld, weg schatten, gij kunt niet bevatten, hoe rijk ik wel ben, enz."

Onderwijl was de familie nog niet vertrokken naar de tram, dus riep hij zijn broers en zusters terug. Hij vertelde, hoe deze onterving hem gisteren niet lekker had gezeten, maar dat God hem nu getoond had, welk een onuitsprekelijke erfenis hem wachtte in de hemel en dat hij nu vast geloofde dat "alles is uwe!" Gelovig en bewogen met liefde sprak hij zijn maagschap aan; "ik gun jullie allemaal je deeltje van harte hoor, maar, o zoek toch dat deel, dat nimmermeer vergaat. Maria had ook dat deeltje verkozen en dat is nooit van haar weggenomen.

[Hierop past:

*Getrouwe Heer', Gij wilt mijn goed, mijn God,
mijn erfenis en 't deel mijns bekers wezen,
Gij onderhoudt gestaag het heuglijk lot,
Dat gij, zo mild, voor mij hebt uitgelezen.
De schoonste plaats mat gij met ruime snoeren;
O, heerlijk erf, gij kunt mijn ziel vervoeren.* (Ps. 16 : 3)]

Als smid had Verlinde weleens werk voor schippers en leerde daardoor ook godzalige mannen als **Willem de Korte** en de **gebroeders Kieboom** kennen. Eén van de Kiebomen had hem al eens aangeraden om 's zondags naar het gezelschap bij Hoogeboom te Spijkenisse te gaan. Hij had daar ook wel betrekking op, maar zolang hij (in eigen waarneming) voor eigen rekening liep, durfde hij niet. Anderzijds had die godvrezende vrouw Hoogeboom ook al enkele jaren betrekking op Verlinde en zag uit naar zijn komst. Die vrouw Hoogeboom had nog te Hekelingen in de klas gezeten met Verlindes moeder (die heette Jaapje Storm) en wist, dat zij eigenlijk een werelds mens was.

Jaren tevoren had vrouw Hoogeboom bij haar zuster te Hoogvliet met verwondering gehoord, dat een zoon van Jaapje naar de Dolerende kerk ging. Dat was maar voor enkele keren geweest en toen ze een jaar later weer eens naar "die jongen" vroeg, hoorde ze, dat hij nu met een boekje in een hoekje zag en "die denkt dat hij het alleen weet!"

Dit gezegde gaf haar nu juist moed en vanaf die tijd wenste ze hem juist eens te leren kennen. Doch daarover straks meer.

* * *

Inmiddels was het het jaar 1912. Het Britse passagiersschip "Titanic" maakte haar eerste reis. Het prachtige schip was bejubeld in de kranten en deze trots der techniek werd onzinkbaar geacht, dus had men onvoldoende reddingsmiddelen aan boord. God bestrafte zeer kennelijk de hoogmoed; op 14 april liep het schip, al varend, op een ijsberg en zonk in drie uur tijd. Van de 2206 feestende opvarenden vonden er 1503 de dood, de grootste scheepsramp in vreedstijd. De kranten stonden er vol van en vertelden ook van een muziekkorps aan boord, dat te midden van het drama speelde: "*Nader mijn God tot U, enz.*", en zo de eeuwigheid inging.

In die tijd ging Flip dus elke week op een avond ter kerk bij ds. Hendrik Stam, als deze in de Gen. v.d. Heidenstraat te Rotterdam sprak. Daar hebben we al in het voorafgaande over kunnen horen. Deze knecht des Heeren was bij Verlinde zeer geliefd en ten hoogste geacht. Stam ontzag geen mens en geen godsdienst, dus toen hij ook over die ramp met de "Titanic" gelezen had, zou hij ergens op een preekstoel gezegd hebben: "Mensen, die muzikanten op dat schip kwamen wel nader tot God, maar met al hun inbeelding hebben ze Hem alleen maar ontmoet als een verterend vuur en een heilige Rechter, hoor! Ze hebben zichzelf bedrogen en ze hebben in de eeuwige rampzaligheid hun ogen opgeslagen!"

Oppervlakkig godsdienstige mensen vonden het vreselijk, dat Stam zoiets durfde te zeggen over die mensen, die "zo onbevreesd en gelovig-vertrouwend naar het Vaderhuis gingen."

In het blad van de Gereformeerde jongelingsverenigingen was er een stukje aan gewijd, waarin men de taal van ds. Stam aan de kaak stelde. Nu was er te Hoogvliet een heer, die als reder enige scheepjes in de zalmvisserij had en Verlinde had als smid een aardige klant aan hem. Iedere veertien dagen kwam Verlinde bij hem voor het werk. Die man had het bovenbedoelde stukje in dat blad gelezen en daardoor verontwaardigd, zei hij: "Verlinde, kijk eens, hier heb ik een krantje en daar staat een stukje in, waarin nog wat nagepraat wordt over de "Titanic". Neem het maar mee om het te lezen. En als je dan over veertien dagen weer komt, dan moet je me toch eens vertellen, of dat nou die vent is, waar jij elke week bij gaat luisteren."

Verlinde las het en, ach, wat werd het hem nu benauwd, want hoe zou hij op zulke vijandschap kunnen antwoorden, daar hij zelf maar (in zijn eigen waarneming) een "door onweder voortgedrevene, ongetrooste" was? 't Was hem smartelijk, dat een kind en knecht van God verachtelijk een "vent" genoemd was. Kwam hij nu echter voor Gods waarheid en Zijn volk uit, dan zou die heer hem vermoedelijk nooit enig werk meer gunnen. Hij zuchtte tot God om wijsheid en genade. Hij dacht er geen seconde aan, dat God Zich als een wrekend Rechter zou kunnen openbaren. Toch zou dat nu gebeuren, want "met uw twisters zal Ik twisten", Jesaja 49 25. Enige dagen later had die heer van die zalmvisserij een feest en in een gezelschap van dertien man ging hij met een bootje voor een diner naar Rotterdam. 't Ging er vrolijk aan toe en toen iemand bijgelovig wat zei over hun aantal van dertien, werd er lachend opgemerkt, dat de kelner nu meetelde; dan was het veertien.

's Avonds laat voer het gezelschap vrolijk terug en ze moesten afmeren ten zuiden van de Spijkenisser brug (daar is nu nog de Zalmplaat). Er was in die tijd 's avonds niets in de weg op de rivier, dus omdat er beslist geen andere vaart op de Oude Maas verwacht werd, stuurde men het scheepje onbezorgd, ook op een stukje rivier bij de brug, waar het wat minder overzichtelijk was. God bestuurde echter in Zijn voorzienigheid, dat er nu juist wel een schip aankwam. De Oud-Beijerlandse boot had namelijk een kapotte schroef en na de laatste vaart ging zij nu nog op deze ongewone tijd voor reparatie naar de werf.

Plotseling overvoer deze stoomboot het kleine bootje en even onverwacht als met de "Titanic" vond ook de zalmreder na zijn feest nu de verdrinkingsdood, vlak bij zijn huis. De volgende dag werd het ontstellende bericht door het dorp Hoogvliet verteld en verschrikt ging Verlinde ook naar de plaats des onheils. Het stoffelijk overschot was juist opgedregd, en hij aanschouwde met ontzag het ontzielde lichaam. Met tranen beweede hij het rampspoedig einde van deze man, die hij door de zakelijke contacten zo goed gekend had en wiens dodelijke dag hij nooit begeerd had. Die man wist nu, (maar die kennis was voor eeuwig te laat gekomen), dat Stam de waarheid sprak. En Verlinde hoefde zich niet meer voor hem te verantwoorden.

De weldaad, die Verlinde zelf aantekende, en die we hiervoor vermeld hebben, vond plaats op Kerstmis 1915.

Ds. Stam overleed 5 mei 1916 en Verlinde ging ook naar zijn koninklijke begrafenis, want "gans Israël bedreef rouw over hem." Verlinde dacht dus ook over dat gezelschap te Spijkenisse en kort na Kerstmis 1915 werd zijn verlangen naar dat volk zo sterk, dat hij op een zondag ging. De blijdschap was wederkerig en met stichting voor zijn ziel mocht Verlinde nu verscheidene jaren met dit volk leven. Er waren aparte "kerkstoelen" die in de week op de zolder geborgen werden. Op Gods dag werd er op gezette tijden

preek gelezen, vaak van de Erskine's.

Verscheidene echte kinderen Gods leerde Verlinde daar kennen: Piet van Roon, Leendert Noordzij, Marinus Versluis, Jan Velgersdijk, een broer van vrouw Hoogeboom, Van der Stelt uit Hekelingen. Verschillende van hen lazen op hun beurt en deden het gebed; Verlinde ook. Er kwamen ook wel eens Jas Knoester en de blinde Barend van Zoest uit Scheveningen. Al spoedig leerde Verlinde nu ook velen van Gods volk kennen uit het toch ook nabij gelegen Beijerland, ook Willem Blaak, toen nog wonende te Goudswaard en ouderling te Nieuw-Beijerland.

* * *

We lezen in Gods Woord (en ook in de kerkgeschiedenis) van kinderen Gods, die, wanneer God met Zijn gericht op de aarde was, weleens verwaardigd zijn geworden, om God daarin toe te vallen en dan ook in de bres hebben mogen staan. Dezulken hebben dan soms het oordeel mogen afbidden. In deze tijden moet de Kerk doorgaans klagen als in Jes. 26 : 18: "wij deden het land geen behoudenis aan..."

Verlinde was een man, die in deze eeuw daar echter nog wel iets van beoefenen mocht. Ten tijde van de *Spaanse griep*, omtrent 1919, woonde hij met een zuster nog als vrijgezel bij zijn moeder. Hij tekent zelf eenvoudig op uit die tijd: "In het jaar 1918 kwam er een einde aan de verschrikkelijke Eerste Wereldoorlog. De Duitse keizer vluchtte naar ons land en het zwaard rustte weer. De blijdschap was algemeen, doch ik was niet blij en daar wist ik geen raad mee. Op een nacht mocht ik met deze zaak bij God komen. Te middernacht zat ik op mijn leger en daar was dat liefdevolle Wezen tegenover mij en ik mocht Hem vragen, waarom ik nu niet als alle mensen blij kon zijn met de vrede. Daarop strekte de Heere Zijn hand uit, zeggende: "Ziet, Mijn hand is nog uitgestrekt, om te verwoesten en te verdelgen en om te brengen."

Kort daarna brak de Spaanse griep uit en zeer veel mensen stierven, vaak in tijd van één dag. Te Rotterdam waren zoveel doden, dat ze met sleeperswagens naar het graf gebracht werden. *)

(Het wordt weinig beseft, welk een ontzaglijke omvang het oordeel van de Spaanse griep omstreeks 1919 op heel de aarde had. De ontzettende Eerste Wereldoorlog telde ongeveer 10 miljoen doden, doch aan de Spaanse griep zijn er in allerlei landen samen wel 25 miljoen mensen gestorven. Oude mensen weten er nu nog van, dat men op sommige plaatsen in ons land soms geen hout genoeg had voor doodkisten.)

Op zondagmorgen werd ik wakker met deze woorden: "God kwam van Theman..." (Hab. 3 : 3). Ik boog m'n knieën en weer klonk het: "God kwam van Theman."

"Ach, Heere", zei ik, "hebt U wat te zeggen?"

Als een antwoord op mijn vraag kwam mijn moeder en zei: "Och, Cor is toch zo ziek!" Dat was mijn jongste zuster, dus nu begreep ik, dat God van Theman kwam met die ziekte, ook onder ons dak. Haar ziekte werd zo erg, dat ik al mijn kracht nodig had om haar in de ijlkoortsen in bed te houden. Onderwijl riep ik tot God, of ze beter mocht worden, doch het werd steeds erger. "Och Heere, mag ze beter worden; één zuster van 22 jaar hebt U al weggenomen." Cor was ook 22 jaar.

Moeder wist geen raad. Dinsdags kwam mijn getrouwde zuster met haar man, die dokter was, doch deze stond er ook schouderophalend bij. Daar moeder en ik uitgeput waren, bleef deze zuster om die nacht te waken. Om drie uur 's nachts riep ze onderaan de trap: "Komen jullie, want Cor gaat sterven." Och mensen, dat was wat: roerloos stil lag ze en m'n andere zuster voelde of haar pols nog sloeg. Moeder trok zich de haren uit het hoofd van smart.

Dit alles sloeg bij mij zo aan, dat ik naar m'n bidvertrekje ging. Ik viel op m'n knieën en vroeg: "Och Heere, mag ze toch nog beter worden?"

Daar sprak God: "Zou Ik onrecht doen, als Ik ze wegnam?" En daar ging de schuld open, van haar en mijzelf en van het hele land. Een schuld van de aarde tot de hemel en daar mocht ik zalig bukken onder het recht van God. En och mensen, daar kon ik God God laten, al zank alles naar de hel. De Heere was recht in al Zijn weg en werk. O, dat wonder, de hel waardig te mogen worden, liever dan één deugd in God gekrenkt! En o, daar stond die liefdevolle Heere Jezus op, Wiens klederen besprenkt waren met bloed, o, nooit om uit te drukken: dat uitgedrukte Beeld van Gods Zelfstandigheid, die betalende Borg voor vuile zondaars!

Daarop sprak God: "In Deze, Mijn Geliefde, kan Ik je genadig zijn." O, dat is nooit uit te drukken, wat dat is, zulk een liefdesonderhandeling met dat lieve Wezen! Ik lag in bewondering en aanbidding van Hetzelve; hoelang weet ik niet. Toen ik weer in 't slaapkamertje bij de zieke kwam, zei m'n zuster: "Ze geeft weer tekenen van leven."

In vrij korte tijd mocht zij weer opgericht worden en ik mocht ze aanspreken, dat ze op de kracht van het gebed genezen was "en als je nu nog 25 jaar mag leven en je zou dan onbekeerd sterven, dan zul je eeuwig uitroepen: was ik toen maar gestorven!"

Deze zuster heeft daarna nog juist 25 jaar geleefd, zonder ooit enige vruchten van een waarachtige bekering vertoond te hebben. Ze had wel godsdienst, waar de consciëntie wat in gerustgesteld kon worden, maar dat is geen vrede met God.

Later vertelde ik het aan Kieboom van Werkendam en die zei: "O, Verlinde, dan heeft de Heere u nog willen gebruiken, opdat die plaag van over ons landje nog weer mocht ophouden, want nadien is er niemand meer aan gestorven. Ik had daar zelf geen erg in en zou zeggen: veel te groot voor één, die zichzelf de minste onder de minsten voelt."

Tot zover tekent Verlinde zelf aan.

Nu was Hogenboom te Spijkenisse (waar Verlinde dus op gezelschap ging), handelaar in grondstoffen voor de mandenmakerij. Zo was de dochter van de mandenmaker van Wezel uit Stellen- dam als hulp in de huishouding bij hen te Spijkenisse gekomen. Verlindes moeder overleed, dus als alleenstaande man leerde hij nu de jongedochter v. Wezel kennen. Hij was reeds tegen de veertig, doch spoedig waren ze het eens en na enige maanden werd aan ds. Boone gevraagd om hun huwelijk kerkelijk te bevestigen. Boone had echter geen tijd, maar "ouderling Blaak kon het ook best doen."

Aldus werd afgesproken en op 7 maart 1923 werd de smederij te Hoogvliet wat ontruimd en onder veel belangstelling van Gods volk, ook velen die mee kwamen uit Beijerland, bevestigde Blaak hun huwelijk

* * *

Eigenlijk heeft elk lidmaat der Kerk in zekere zin een ambt. De N.G.B. (art. 28) zegt: "... en dienende de opbouwning der broederen, naar de gaven, die hun God verleend heeft, als onderlinge lidmaten eens zelfden lichaams." Dit "ambt aller gelovigen" zien we dan als een bereidheid en ook een zekere bekwaamheid om anderen te bezoeken of te ontvangen, met hen te spreken, te bidden, hen te onderwijzen of vermanen, soms leiding te geven in gezelschappen of op begrafenissen. In allerlei gelegenheden, waar men door de voorzienigheid komt zal men het dan niet durven nalaten om voor Gods Naam en zaak uit te komen. Mannen als Robert Flockhart, Wulfert Floor, Pleun Kleyn en bijv. de godzalige C. Schouten indertijd te Papendrecht ("de nood is mij opgelegd") hebben oneindig veel meer "de opbouwning der broederen gediend" dan vele doctoren en professoren in de godgeleerdheid, want hun werk was in der waarheid.

Naar aanleiding van twee voorvallen in het leven van Verlinde (toen hij nog te

Hoogvliet was) kwam het ons voor, dat het "ambt aller gelovigen" door het hele leven van Verlinde heen, eigenlijk een grote rol gespeeld heeft.

't Eerste voorval was op de begrafenis van Piet van 't Hof te Hekelingen. Verlinde kende hem van 't gezelschap te Spijkenisse; een bekommerde man, doch al 't volk geloofde, dat de wortel der zaak in hem gevonden was.

Met nog een paar vrienden ging Verlinde ter begrafenis en trof daar slechts enkele halfbroeders, die hen wel binnenlieten, doch geheel onkundig van de waarheid en de goede christelijke gebruiken, bleven die mannen almaar doorpraten over de stand van het suikerbietengewas, enz. Er was ook niemand gevraagd om de begrafenis te leiden en wat te spreken. Toen Verlinde en zijn vrienden bemerkten, hoe treurig het met die familie was, keken zij elkaar eens aan en hoewel Verlinde toch ook nog nooit zoiets gedaan had, durfde hij zich niet te onttrekken. Hij vroeg en kreeg de Bijbel van de overledene en zocht er wat zenuwachtig in. Niet zozeer vanwege de gotische druk, doch meer nog door de Romeinse cijfers boven de hoofstukken, vond hij niet wat hij zocht; hij kwam bij Jesaja 53 in plaats van bij Job 14, doch over die stof kreeg hij dan ook bijzonder licht.

Hij kreeg daar met grote vrijmoedigheid, ernst en liefde en getrouwheid zijn medemens aan te spreken. Ook bij het graf mocht hij met wonderlijk veel licht en met alle ernst spreken en getuigen van de heerlijkheid, die hun vriend nu ten deel gevallen was. Met verbazing vroegen de hoorders zich af, vanwaar deze eenvoudige smid het toch had, om zo gepast te spreken.

Het graf verlatende waren zij nog bij het hek van het kerkhof, toen de vorst der duisternis met alle macht en overreding tot Verlinde kwam: "Man, man toch! wat verbeeld jij je nou, dat je ook al moet redeneren! Ook al met wat godsdienst op stap? Je weet er niks van; je praat een man in de hemel, waar je geen enkele grond voor hebt! Die man had geen genade! Maak je maar gauw van deze plaats en dit gezelschap weg. En: bij de smederij staat iemand op je te wachten met een paard, dat beslagen moet worden! Deze praat van de duivel was een krachtig overtuigend inwerpsel en zo gauw hij maar kon, ging Verlinde vlug terug naar huis.

Daar bevond hij direct al het bedrog van de boze, want er was geen paard. De andere aantijging van de vader der leugenen bracht Verlinde wel in het onderzoek voor God in het verborgene, doch daar toonde de Heere hem 's avonds dat Van 't Hof in de zalige gewesten der Hemelse heerlijkheid was; hij mocht hem zelfs door het geloof aanschouwen met de palmtak der overwinning in de hand.

Een ander opmerkelijk voorval was voor de rechtbank. Een man die het niet kon laten om huizen met rieten daken in brand te steken (een pyromaan), had verschillende huizen in Hoogvliet doen afbranden; tenslotte ook de smederij van Verlinde. Door een uitlating van de dader zelf rees er zware verdenking en hij kwam voor de rechtbank, terwijl Verlinde als getuige moest komen. Eer de man bekende, zei hij op een ogenblik: "God weet het...!"

Onmiddellijk na die uitdrukking sprak Verlinde hem aan, want met de vreze Gods kon hij niet aanhoren, dat Gods Naam zo misbruikt werd. Met grote overtuiging wees Verlinde op deze aardse rechtbank, waar we reeds ontzag voor moeten hebben, doch vooral ook op die ontzaggelijke rechterstoel, waar we in de eeuwigheid voor verschijnen moeten, op de Heilige Goddelijke Rechter, Die alwetend is. Het indrukwekkende betoog, dat spontaan uit Verlindes hart kwam, maakte zulk een indruk op de rechtbank, dat allen verslagen waren en de rechter wenste, dat een aantal andere personen, die wel in het gebouw, doch niet in de rechtszaal waren, dit ook gehoord hadden. Hij zei, dat die andere mensen ook naar de rechtszaal moesten komen, en

verzocht Verlinde hetzelfde betoog nog eens te houden. Even voelde Verlinde zich vereerd, doch God wilde dit niet.

Hij werd direct in zijn hart zo toegesloten, dat hij ineens geen zinnig woord over deze zaak meer zeggen kon. Hij kon zich zelfs niet verontschuldigen voor de rechter, door te zeggen: "Als Hij sluit, wie zal dan openen?" God had hem gegeven, om voor Zijn Naam te mogen uitkomen, doch leerde hem ook weer: "Zonder Mij kunt gij niets doen."

De dader heeft bekend, en moest voor zes jaar naar de gevangenis te Leeuwarden. Na vijf en een half jaar beroofde hij zich daar van het leven.

* * *

Aan het eind der twintiger jaren gingen Verlinde en zijn vrouw (er waren ook kleine kinderen) te kerk in een gebouwtje te Poortugaal. Dat was toen een evangelisatie, waar in die tijd verscheidene leraren de levende waarheid brachten. 't Was ook in die gemeenschap, dat W. Blaak "onder veel bestrijding" zijn eerste preek deed. Dat was op 2 oktober 1930 over Jeremia 31 : 1: "De HEERE is mij verschenen van verre tijden! Ja, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde; daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid."

Dit groepje werd later Gereformeerde Gemeente, maar toen was Verlinde reeds vertrokken, want in mei 1931 verhuisde Verlinde naar een smederij te Sint-Philipsland. Daar ging Verlinde met genoegen onder de prediking van ds. Boone en nog hetzelfde jaar werd hij bevestigd als ouderling. Ds. Boone had zoveel werk met preken door het gehele land, dat hij om de andere week een zondag weg was. Omtrent diezelfde tijd werd Blaak daar ook ouderling en al spoedig werd geregeld, dat Blaak als oefenaar sprak op de zondagen, dat ds. Boone weg was. Daar Blaak echter ook al spoedig in de week veel weg was om te preken, kwam veel ambtelijk werk in de gemeente op Verlinde neer. Hij ging catechiseren te Anna-Jacoba, dan in Philipsland zelf; hij deed talloze bezoeken en leidde ook begrafenissen.

Dit vele werk ging natuurlijk wel ten koste van de smederij, doch daar stond wel weer wat tegenover. Ds. Boone bevestigde Blaak als zijn opvolger, en toen Boone na een smartelijk ziekbed heenging, sprak Verlinde ook op zijn graf.

Toen later de Bakkeriaanse gemeente te Oosterland overging naar de Boone-gemeenten, heeft Verlinde ook daar veel begrafenissen gedaan, enz. Strubbelingen zijn er te Sint-Philipsland ook wel geweest, doch die zullen we laten rusten.

In 1948 ging ds. Blaak naar Geldermalsen, doch reeds het jaar daarvoor was Verlinde (daartoe verzocht zijnde) begonnen om een stichtelijk woord te spreken aan de "Wacht", een buurtschap aan het water bij 's Gravendeel. Daar heeft Verlinde tot 1953 heel veel zondagen gesproken, doch ook op andere plaatsen ging hij wel Gods Woord uitdragen.

Op 21 december 1952 sprak hij voor het eerst in de Vrije Evangelisatie te Krimpen aan de Lek. Deze vrijstaande gemeenschap was in dat jaar begonnen, en toen door de Watersnood in 1953 de smederij van Verlinde in Sint-Philipsland in 't water stond, vonden Verlinde en zijn vrouw onderdak in Krimpen aan de Lek. Hij was reeds bijna 70 jaar, dus de smederij werd niet meer opnieuw begonnen. Het groepje mensen aan de "Wacht" raakte door de Watersnood hun gebouwtje kwijt, en gingen als gemeenschap te niet.

Op de zondag van de ramp was Verlinde te 's Gravendeel, en zou aan de "Wacht" gesproken hebben. Te Krimpen wenste men Verlinde nu wel gaarne als voorganger in hun midden te houden, en dat heeft Verlinde gedaan. Met veel stichting heeft hij tot zijn dood toe deze kudde geweid en onderwezen. Verschillende leraren kwamen wel eens voor de bediening van de Heilige Doop en Verlinde ging vanuit Krimpen aan de Lek

ook weleens op andere plaatsen preken, o.a. ook wel in lokaal v.d. Beek te Nieuw-Lekkerland.

Verlinde heeft meerdere malen uitgelaten: "Er wordt wel eens uitgedrukt: bewaar ons voor een onverwachte maar bovenal voor een onverzoende dood, maar dat is mijn gebed niet. Een onverzoende dood is het allerverschrikkelijkste wat een mens kan ondergaan, maar als we een verzoende dood mogen sterven, dan is het niet erg, als het een onverwachte dood is." (Hij had het smartelijk ziekbed van ds. Boone aangezien).

Verlinde heeft ook in deze zijn wens verkregen, want op zondag 20 augustus 1961 was hij 's morgens wel niet helemaal in orde, doch was die morgen wel in staat om te spreken. Hij sprak over Daniël 4 : 27: "Daarom, o koning, laat mijn raad u behagen, en breek uwe zonden af door gerechtigheid, enz." Eenmaal thuisgekomen zijnde, voelde hij zich moe en zou voor de maaltijd nog even wat rusten, doch toen hij even lag, blies hij de laatste adem uit.

Zijn vrouw, familie en gemeente waren zeer verslagen en bedroefd, doch voor Verlinde werd vervuld: "Eeuwige blijdschap zal op hun hoofd wezen."

Verlinde had een goede plaats in het land bij Gods volk en Gods knechten. Hij was zelf een "behulpel"; we spraken hiervoor reeds over het "ambt aller gelovigen". Hij sprak er zelf ook nederig over, doch hij heeft ongetwijfeld zijn gaven besteed uit liefde tot God en Zijn kerk. Hij kon erbij zeggen: "M'n werk is niet zonder zegen geweest, want hij wist toch wel enkelen, voor wie zijn werk tot zegen was geweest." Ds. Toes hield van Verlinde en was gaarne bereid, om zijn begrafenis te leiden.

Met veel stichting sprak hij over Openbaringen 14 : 13: "Zalig zijn de doden, die in den Heere sterven, van nu aan. Ja zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hunne arbeid; en hun werken volgen met hen."

P.S. Verlinde had een schrift met aantekeningen nagelaten.

Op zekere dag zaten een paar dochters van hem erin te lezen. Toen op deze wijze zijn aandacht ook weer eens op zijn geschrift van eertijds viel, las hij het ook nog eens door, doch hij scheurde er ook verschillende bladzijden tussen uit. Kennelijk waren dat zaken, die hij zodanig beschreven had, dat hij later moest zeggen: daar zat ik weer "met mijn bedorven ik" tussen of mogelijk heeft hij het alleen maar gevreesd.

Wij vernamen dit (van dat uitscheuren van die bladzijden) van een kleinzoon en zo wordt het toch wel wat begrijpelijker, dat die levensbeschrijving wat onsamenhangend in elkaar zit: het zijn maar de overgeschoten bladzijden.

6. Uit het leven van Cornelis Schouten te Papendrecht (10-1-1837 / 7-2-1925)

Onderstaande levensschets overgenomen uit:

J. van Dam, *Komt, luistert toe II*, St. Philipsland 1981, blz. 15 enz.

Cornelis Schouten getrouwd met **Christina Stenis** (ook wel geschreven Steenis of Steynis).

Zij was geboren op 28 januari 1836 te Spijk, omgeving Heukelum.

Overleed 16 juni 1923 te Papendrecht, 87 jaar

Het echtpaar heeft twaalf kinderen heeft gehad, doch die zijn allen jong gestorven; zo men meent allemaal van t.b.c. Er is slechts één zoon tot een huwelijk gekomen en die stierf ook nog jong. Antonie Schouten geb. 1865-1900. Trouwde 1890 Geertrui C. Hoorman

Er zijn in alle tijden in de Christelijke Kerk mannen geweest die geen geleerdheid, geen grote wijsheid en vaak zelfs ook geen ambt hadden, doch die door hun godzaligheid, hun getrouwheid en het geestelijke licht, dat zij hadden op een uitnemende wijze de ere Gods hebben beoogd en het behoud van hun medemensen hebben gezocht. In het begin van deze eeuw was C. Schouten te Papendrecht zo'n man. Mannen als deze Schouten hebben voor Gods Kerk meer betekenis gehad dan vele geleerde doctoren en professoren in de theologie.

Wij willen thans iets vermelden uit het leven van deze godzalige man, die we al eens eerder in de stukjes over het oude volk terloops hebben genoemd. Uit zijn arbeid is voortgekomen, hetgeen thans de Oud-Geref. Gem. te Papendrecht is, een gemeente, waar de Heere vanaf weet en zegen gaf. Hij vervulde thans Jesaja 65 : 8: "Gelijk, wanneer men most in een bos druiven vindt, men zegt: Verderf ze niet, want daar is een zegen in; also zal Ik het om Mijner knechten wil doen, dat Ik ze niet allen verderve."

Cornelis Schouten was afkomstig uit het dorpje Waardhuizen in het Land van Altena. Van zijn vader weten we niets, doch zijn moeder was een vrouw, die met alle ernst onder de levende bediening van Gods Woord en naar de gezelschappen ging. Zij was geen leesbare brief en in eigen waarneming miste ze zeker alles, doch bij haar sterven bleek, dat de wortel der zaak toch ook echt in haar gevonden was.

Zij behoorde tot de Afgescheiden Kerk en ongetwijfeld heeft zij de kleine Kees ernstig opgevoed en meegenomen naar de kerk. Misschien nam ze hem als kind weleens mee naar de prediking van G.F. Gezelle Meerburg, die immers in die tijd in het dichtbijgelegen Almkerk stond.

Toen Kees een jongeling was, stond er in Waardhuizen ds. P. Diermanse van 1864 tot 1869. Bij deze godvrezende leraar ging moeder Schouten trouw ter kerk, doch helaas: Kees ging niet meer mee, want hij had de tegenwoordige wereld zo lief gekregen, dat hij daar al z'n vermaak in had. De kerkenraad had hem zelfs wegens zijn werelds gedrag afgevoerd als dooplid. Moeder Schouten zal zeker groot verdriet over haar zoon gehad hebben en ook wel eens over haar zoon gesproken hebben met haar leraar.

Op een zondag was Kees met andere opgeschoten jongens aan het pleien⁴ toen ds.

⁴ Zo noemt men in bepaalde streken een kansspel waarbij met centen naar een streep wordt geworpen; wie er het dichtst bij komt, wint de centen die erover gegooid zijn en mag de overige opwerpen.

Diermanse langs kwam. Wij weten ook niet in hoeverre deze leraar zich bijzonder gedrongen gevoelde, doch misschien was het toch wel met geloof, dat hij vermaande: "Kees, jongen! Nou hebben wij jou in de kerk wel moeten schrappen, maar 't zou wel eens kunnen zijn, dat je bij God toch nog niet geschrapt bent!"

Ongetwijfeld zal hij hem ook vermaand hebben om de ijdelheid en het goddeloze gezelschap te verlaten. Deze aanspraak gaf de jonge Schouten wel een zeer gevoelige kneep in zijn consciëntie, doch hij kon er toch nog wel weer overheen werken en nog een tijdje de zonde dienen. Zelfs ging hij op Gods dag wat bijverdienen in een café buiten de Waterpoort in Gorkum, als hulpkelner.

Daar heeft God hem echter een halt toegeroepen, zodat hij niet meer verder kon voortrollen in de zonde. Hetgeen wij uit overlevering gehoord hebben is zeer sober, doch zover we herinneren heeft een cholera-epidemie in Gods hand als middel moeten dienen. Dat moet dan de cholera-epidemie van 1866 geweest zijn, want later vertelde hij ook dat God hem op negen en twintigjarige leeftijd in z'n hart had gegrepen. Veel slachtoffers werden ten grave gebracht, nadat ze in slechts enkele uren stierven. De vrees op het dorp was zo groot, dat men 's morgens gespannen rondkeek of bij de omliggende huizen de blinden wel werden opengedaan. In die tijd moet Schouten ook op een geestelijke wijze zijn doodbrief ontvangen hebben. Hij zal zeker ingeleefd hebben, dat hij sterven moest en dat hij God niet kon ontmoeten. Zijn schuld werd hem enigermate ontdekt en hij mocht ook wel zijn Rechter om genade bidden.

Echter zal het op die tijd nog niet geweest zijn "een gebed desgenen, die gans ontbloot is" (Psalm 102: 18) hetgeen blijkt uit het volgende voorval.

Moeder Schouten was natuurlijk zeer verblijd met de grote verandering in het leven van haar zoon. Met heel zijn hart ging hij nu met haar mee naar de kerk en moeder zal wel scherp toegezien hebben, wat er bij haar zoon openbaar kwam en zij zal er wel over gepraat hebben tegen ds. Diermanse en blijkbaar verstond deze leraar met een scherp onderscheidend oordeel wat er bij Kees wel was en wat er nog niet was. De jonge Kees was blijkbaar reeds iets te vroeg bekeerd in zijn bevatting en dat ging zover, dat hij niet zo beschroomd was om de dominee te ontmoeten, want nu kon hij de man, die hem bestraft en vermaand had toch wel wat anders vertellen!

Na de zondagavond-kerkdienst was er in de pastorie altijd een gezelschap waar vrouw Schouten ook heenging. De aanwezige vromen werden dan doorgaans ook wel persoonlijk door de dominee aangesproken. Toen moeder vroeg of Kees nu ook eens meeging daar naar toe, stemde hij dadelijk toe. Hij kon nu immers ook wel wat praten!

Ds. Diermanse was echter wijs en de eerste zondagavond dat de jonge Schouten in de pastorie kwam, zei de leraar geen woord tegen hem. Deze miskennis viel wel niet helemaal goed bij de veranderde jongeling, doch hij behield toch nog wel zoveel moed, dat hij een week later weer met zijn moeder naar dit gezelschap der vromen ging.

Zolang het gezelschap duurde, zei de leraar weer niets tegen Kees. Bij het naar huis gaan gaf hij de mensen altijd allemaal een hand en toen hij de jonge Schouten een hand gaf, zei hij: "Kees, als je nou weer eens komt, dan moet jij eens vertellen waar je met je zonden gebleven bent!" De aangesprokene beheerste zich wel, doch hij was tot in zijn ingewanden geraakt over zo'n gezegde.

's Maandagsmorgens heel vroeg moest Kees op weg naar zijn werk in de grienden van de Biesbosch. De griendwerkers bleven dan de hele week in die grienden, dus op zijn rug droeg hij benodigdheden als een koffieketel, laarzen en brood; ook een kapmes.

Het voorgevallene van de vorige avond kwam onder het lopen weer terug in de gedachten en denkende aan de bejegening door die predikant kwam de vijandschap op in het hart van Schouten. De nijd laaide zo hoog op in zijn ziel, dat hij werkelijk in staat

was, om die knecht des Heeren, als hij hem daar op de dijk voor zich zou gehad hebben, met zijn scherpe kapmes van boven tot onder in tweeën te hakken. Zo vertelde Schouten het later letterlijk zelf.

Echter, God kende zijn hart en proefde zijn nieren en direkt op die boze gedachten klonken deze woorden met kracht in zijn ziel: "De woorden der wijzen zijn gelijk prikkelen en gelijk nagelen, diep ingeslagen van de meesters der verzamelingen, die gegeven zijn van den enigen Herder." (Prediker 12 : 11).

Zo werd deze hoge boom (gelukkig) vernederd en de Heere bracht Schouten in een diepere weg van ontdekking.

Die diepere ontdekking werd bij Schouten een doorgaand werk en er kwam spoedig een tijd, dat hij voor God (in zijn waarneming) niet meer kon bestaan. Daar heeft hij evenals Hiskia beleefd, dat hij niet voor God kon verschijnen met hetgeen hij beleefd had en met de veranderingen in zijn leven en al zijn reformeren, ook niet met de beloften en de vertroosting, die hij tot die tijd had ontvangen. Dan is het: "O, HEERE, ik word onderdrukt, wees Gij mijn Borg!" Dan is er alleen maar schuld; dan wordt zo iemand werkelijk niets anders dan een goddeloze voor een heilig en volmaakt rechtvaardig God. We herinneren ons uit oude overlevering, dat Schouten daar heeft ingeleefd wat er verhaald wordt in Zacharia 3. Wat Zacharia daar zag aangaande de hogepriester Jozua, dat doorleefde Schouten in zijn ziel en van stuk tot stuk werd hij geleid en leefde hij in wat er van die Jozua staat. Daar stond Schouten voor God, bekleed met vuile klederen. De satan, die grote beschuldiger der broederen, stond aan zijn rechterhand en wees op die vuile klederen, Schoutens ongerechtigheden. En Schouten vermocht niet één woord in te brengen. Maar, o eeuwig wonder; daar werd met hem gedaan: "Doch de HEERE zeide tot den satan: De HEERE schelde u, gij satan, ja, de HEERE schelde u, Die Jeruzalem verkiest: is deze niet een vuurbrand uit het vuur gerukt?" Ook dit: "Doet deze vuile klederen van hem weg." En de eeuwige God sprak tot Schouten: "Zie, Ik heb uw ongerechtigheid van u weggenomen en Ik zal u wisselklederen aandoen. Dies zeg Ik: Laat ze een reinen hoed op zijn hoofd zetten. En zij zetten dien reinen hoed op zijn hoofd en zij togen hem klederen aan; en de Engel des HEEREN stond daarbij." (lees Zacharia 3).

Daar ontving Schouten dus de gerechtigheid van Christus en stond daar voor God "evenals had ik nooit zonde gehad noch gedaan" (Zondag 23). Zo was Schouten met bewustheid in het Verbond overgegaan en zo kon hij later altijd zeer helder vertellen, waar God hem vandaan gehaald had en waar Hij hem gebracht had.

Een stukje overlevering is ook dit:

Schouten had na zijn bekering een tijd aangename omgang met een leraar in Waardhuizen. Of dat nu nog die ds. Diermanse betrof of ook een opvolger van hem, weten we niet zeker, doch in alle geval was er door genade een liefdesbetrekking. Nu gebeurde het, dat Schouten reeds verhuisd was naar een andere plaats (inmiddels zal hij ook getrouwd zijn) en dat hij reeds enige jaren op die andere plaats wonende, vernam, dat die bewuste leraar van Waardhuizen vertrok. Vanwege de innige betrekking en de dierbare herinneringen gevoelde Schouten een lust, om bij het afscheid van die dominee te zijn. Hij moest wel ver lopen om weer ter plaatse te komen, doch dat deed hij met liefde; het laatste stuk voerde zijn weg ook nog door een weiland. Terwijl hij bij dat weiland over een hek klom, viel zijn oog op het voor hem zo bekende Waardhuizen en er welde een vraag in zijn hart op tot God, wat het nu verder met die gemeente zou zijn, als deze getrouwe leraar hen verliet. Het goddelijke antwoord was ontzaglijk: "Want ook, wee hunner, als Ik van hen zal geweken zijn!"

Als Schouten dit op z'n oude dag verhaalde, dan zei hij erbij: "Ik heb ook nooit meer

gehoord, dat er daarna in die gemeente nog levende waarheid verkondigd is." 2) Dit mochten wij allen wel met beving overdenken en ter harte nemen.

* * *

Later, toen Schouten reeds in Papendrecht woonde, ontving hij eens bericht, dat zijn moeder ernstig ziek was en zou gaan sterven. De dag daarop ging hij op reis om haar nog te zien, eer zij stierf en terwijl hij met de Fop-Smit-boot naar Sleenwijk voer ging hij aan het denken over zijn moeder; over haar staat voor de eeuwigheid. De zaken, die hij zo helder van God geleerd had, daar had hij zijn moeder toch nooit over gehoord? Hij wist wel van kindsaf hoe haar leven altijd geweest was, dat zij ook een verborgen leven had, altijd zeer ernstig en bedrukt, een grote liefde voor Gods volk, enz. Doch Schouten ging meten: dat was er niet en daar had ze toch nooit iets van verteld en daar had ze toch geen bevinding van, enz. Zij had altijd gepraat over gemis en tekort. Hoe verder de boot vorderde, hoe minder verwachting hij voor zijn moeder had en tenslotte kwam hij bij haar bed, terwijl grote vrees zijn hart vervulde: "O, moeder, hoe is het nu toch met u, straks is het eeuwigheid!" De zieke was nog helder van geest en terwijl ze haar zoon oprecht aanzag, lag de vrede op haar oude gezicht en ze getuigde: "O Kees, 't is goed, hoor jongen! 't Is goed, hoor! Ik mag met Job getuigen, dat ik straks God zal aanschouwen, Dewelke ik voor mij aanschouwen zal, en mijne ogen zien zullen, en niet een vreemde, mijne nieren verlangen zeer in mijn schoot! O Kees, 't is me, alsof ik in een bed van rozen lig."

Vol ontroering en verbrokenheid hoorde Schouten haar getuigenis aan en hij zag en gevoelde, dat het waarheid was in haar binnenste. Hij verfoeide zichzelf, daar hij onderweg nog zo aan het oordelen geweest was, terwijl nu bleek hoe God Zijn genade verheerlijkt had. Op z'n knieën voor haar bed beleed hij zijn blindheid, z'n ongeloof en liefdeloosheid en hij verheerlijkte God vanwege de genade aan zijn moeder bewezen. Hij had in z'n hart klaargemaakt hoe het moest, doch God had vrije genade geschonken³).

* * *

Inmiddels was Schouten getrouwd met Christina Stenis (ook wel geschreven Steenis of Steynis). Zij was geboren op 28 januari 1836 te Spijk en het echtpaar heeft een aantal jaren te Spijk gewoond (blijkens de geboorteplaatsen van hun kinderen in elk geval tussen 1862 en 1869). Daarop hebben ze blijkbaar ook nog kort te Gorinchem gewoond, want op 25 april 1874 vestigen zij zich te Papendrecht "komende uit Gorinchem".

Daar Schouten begrijpelijkerwijs zocht de levende waarheid te horen, heeft hij in de volgende jaren blijkbaar het beste voedsel voor zijn ziel gevonden bij de afgescheiden dominee Van Brummen in Dordrecht. Daar gingen ook wat mensen per roeiboot ter kerk vanuit Papendrecht. Deze "oude" ds. Van Brummen stond in Dordt van 1876 tot 1902 en nadat Schouten daar enige tijd kerkte werd hij ook nog ouderling in deze gemeente.

Nu zijn er in de Chr. Geref. Kerk altijd verschillende stromingen geweest, ook in die tijd reeds. Behalve de bevindelijke prediking vond men er ook steeds wel, die meer "neo-calvinistisch" gericht waren. Zo waren er dus, ondanks de goede prediking van ds. Van Brummen, in die gemeente dingen, die Schouten tegenstonden. Bij de bediening van het Heilig Avondmaal ging hij juist niet aan de dis. Dan zei ds. Van Brummen wel: "Schouten, Schouten, man, als er één toe gerechtigd is, dan ben jij het; anderen, die geen goddelijk recht hebben komen wel naar voren!"

Op een classis-vergadering werd iedereen als broeder aangesproken, doch Schouten kreeg het er benauwd onder⁴) en zei op een keer: "Man, hou dat ge-broeder nou asjeblijft maar bij je; we zijn nog geen halve neven!"

In de kerkenraadsnotulen van de Chr. Geref. Kerk te Dordt wordt vermeld, dat op 5 januari 1892 ouderling Schouten per brief bedankt als ouderling en voor de functie als voorzanger. Men aanvaardt zijn bedanken als ouderling niet zomaar; als voorzanger wel. Eén uit de kerkenraad gaat met Schouten praten, doch bereikt niets, dus op 2 februari 1892 besluit de kerkenraad, dat een deputatie uit de kerkenraad nog eens zal proberen om hem van zijn besluit te doen terugkomen. Die deputatie bestond uit ds. Van Brummen en diaken K. van Dongen, doch zij bereiken ook weer niets bij Schouten "zonder bepaalde reden daarvoor op te geven".

In de kerkenraadsvergadering van 1 juli 1892 wordt vermeld, dat Schouten bij het laatste bezoek van de predikant "verzocht heeft, hem zo spoedig mogelijk af te lezen, dat hij voor zijn lidmaatschap bedankt heeft", waaraan gevolg zal worden gegeven.

Uit kerkhistorische achtergrond kunnen we nog wel wat toelichten.

Het jaar 1892 was het jaar waarin de Dolerende Kerken van ds. Kuyper verenigden met een groot aantal Chr. Geref. Kerken. De degelijkste leraren en gemeenten wensten niet met Kuyper te verenigen; dat bleven de Chr. Geref. Kerken. Er waren ook gemeenten verdeeld. Blijkbaar was er in de gemeente van ds. Van Brummen ook bij velen de wens om met Kuyper te verenigen. Vermoedelijk heeft ds. Van Brummen heel veel gedaan om zijn gemeente maar bijeen te houden en Schouten zal daar anders over gedacht hebben.

We hebben een brief van J. Geense uit die dagen en daar hij ds. Van Brummen ook kende, schreef hij aan C. Stam: "... O, het doet mijn hart jammer, nu is Van Brummen ook verenigd en ik zucht nog voor menigeen; och, ons wantrouwen en ongeloof. Ik denk, dat hij zijn brood in 't oog gehad heeft, of met vlees en bloed is te rade gegaan. Nu, dat woont ook op een verschrikkelijke manier in mijn hart: Och mocht de Heere mij leren!"

Ds. Van Brummen en zijn gemeente (behalve een klein gedeelte) verenigde dus met Kuyper. Wel met duidelijk voorbehoud, want leerstellig was hij het niet met Kuyper eens. Ze kregen ook weer spijt, zodat men op 22 september 1896 besloot met die kerken weer te breken en terug te keren naar de Chr. Geref. Kerken, "om de ere Gods en het heil der gemeente" zoals zij daarbij verklaarden.

* * *

Door verschillende zaken, die hem erg tegenstonden, heeft Schouten het kerkelijk leven bij ds. Van Brummen van lieverlee blijkbaar ervaren als een kwelling en als een soort gevangenschap. Daar hij echter bovendien nog ouderling was, was hij er noodgedwongen nog nauw bij betrokken ook en kon hij zich veel moeilijker onttrekken. In 1892 werd het voor hem onhoudbaar en hij onttrok zich dus als ouderling en daarna als lidmaat.

Hij gevoelde dit als een bevrijding; als hij er op z'n oude dag van verhaalde, dan zei hij, dat hij zich voelde "als een vogel, die aan z'n kooi ontsnapt is" en toen hij daarop in zijn huis ging preeklezen "had hij van ganser harte weer eens kunnen zingen."

Spoedig hoorden andere mensen te Papendrecht, dat Schouten op zondag preek las in zijn huis en verschillenden kwamen vragen, of zij ook mochten komen luisteren. Zo groeide het gezelschap en na enige tijd was het huisje opgepakt vol en toch wilden er nog weer andere mensen ook het lezen en het gebed van Schouten komen horen.

Nu lag het stellig niet in de aard van Schouten, om eigener beweging zijn vriendenkring wat ruimer van opzet en voor iedereen toegankelijk te gaan maken. Enige vrienden zagen echter wel in, dat er iets gedaan moest worden en toen zij dus dicht in de buurt een boerenschuur wisten, die gebruikt zou kunnen worden, drongen zij erop aan, dat zij

met Schoutens goedvinden die schuur door wat betimmering voor hun gezelschap zouden geschikt maken. Door de wijsheid en de voorzichtigheid der heiligen durfde Schouten dit niet tegen te houden en zo kwam er dus een zeer eenvoudige maar wel wat ruimere gelegenheid met een kathedertje en wat banken.

Als Schouten in die schuur uit de oudvaders las, voelde hij zich ook wel gedrongen om vooraf een persoonlijk woordje als inleiding te spreken. Mogelijk begon hij daarmee door bijv. bij sterfgevallen van hart tot hart wat te zeggen, doch al spoedig deed hij dat in elke bijeenkomst. Zijn hoorders waardeerden al gauw juist zijn eigen toespraak zodanig, dat ze er op aandrongen, dat hij ophield met lezen en helemaal ging spreken; zij proefden de liefde en bemerkten vaak de zalving, waarmede hij sprak. Daar Schouten tot dat spreken wel een zekere vrijheid en vrijmoedigheid in zijn ziel gevoelde en ook bemerkte hoe hij daartoe toch wel wat licht mocht ontvangen en van Godswege geholpen werd, is hij inderdaad helemaal gaan spreken.

Toen hij zeer oud was en eens vertelde, hoe hij tot die arbeid gekomen was, zei hij eerlijk: "Van een roeping en een zending om als leraar of voorganger het Woord te moeten verkondigen, durf ik eigenlijk niet te spreken. Maar, och, Gods Woord spreekt ook van "behulpzels"; misschien mag ik daar dan bij gerekend worden. 'k Heb maar geprobeerd om met alle gebrek een stichtelijk woordje te spreken en ik mag zeggen, dat ik er toch nooit enige beschuldiging van Godswege over gewaar geworden ben. En: ik heb in die arbeid toch ook nog een tweeling mogen voortbrengen!" (Hooglied 4 : 2) Schouten noemde die twee mensen ook bij name; ik dacht een man, die Greve heette en een vrouw, waarvan we de naam helemaal vergeten zijn.

Men zegt, dat Schouten ongeveer twintig jaar gesproken heeft. Naar onze beste becijfering moet dat dus geweest zijn ongeveer van 1897 tot 1917 en mogelijk is het dan dus zó, dat hij van 1892 tot ongeveer 1897 nog oude preken las. Hij heeft zijn arbeid in Gods Koninkrijk zeker in alle ootmoedigheid gedaan, niet "menende dat hij iets was". Hij heeft nooit enige vergoeding voor zijn werk aangenomen; hij verdiende z'n brood in de week als tuinman, doch hij heeft zich ook wel bezig gehouden als barbier, ook wel met stoelen matten en scharen slijpen.

Schouten is blijkbaar nooit buiten Papendrecht gegaan, om "een woordje te spreken". Wij vergelijken hem in gedachten wel met Wulfert Floor (alleen ging die dus wel het land door), die getuigde: "De nood is mij opgelegd." Zo herinnert men zich, dat Schouten wel uitdrukte: "Dat talent, dat de Heere mij gegeven heeft, mag ik niet begraven." Van beiden is het waar geweest, dat de liefde van Christus hen drong. De hoorders van Schouten vormden dus, kerkordelijk gezien, ook niets anders als alleen maar een groep hoorders. Er waren geen lidmaten, er was geen kerkenraad, ook zelfs niet zoets als een vereniging met een bestuur. Er was geen catechisatie. In vele opzichten was het eigenlijk een bijeenkomst van onkerkelijken.

Evenals bijvoorbeeld **Koos Vrolijk** te Bolnes heeft Schouten ook steeds geworsteld met de bediening der Sacramenten. Zijn mensen lieten weleens kinderen dopen bij ds. Barth te Sliedrecht of bij ene ds. Den Boer in Dordt, terwijl het Heilig Avondmaal in al die jaren nooit bediend werd.

Anderzijds waren de feiten, dat Schouten preekte en dat de deur voor iedereen open stond weer dingen, die de "schuur van Schouten" wel het idee van een kerkje gaven. Men zat ergens bij de grens tussen kerkelijk en onkerkelijk.

Schouten en zijn volkje waren eigenlijk ten volle "de bedroefden om der bijeenkomst wil"; die werden door God Zelf verzameld en zoals Hij Zijn belofte daaraan verbindt: "Ik zal hen stellen tot een lof en tot een naam in het ganse land" (Zefanja 3), is dat daar ook gebeurd.

Want, hoewel de levende waarheid in Sliedrecht wel te horen was en ook vaak aan de Kinderdijk bij **ds. Stam**, waren er toch ook plaatsen, vanwaar het arme bedrukte, zoekende volk uit de behoefte des harten naar Papendrecht liep om uit de praktijk te horen, wie God wil zijn voor Zijn volk. Uit Oud-Alblas kwamen er steeds en een flink ploegje mensen liep ook altijd uit Alblasterdam. Waar de Hoogendijk ver van de rivier afbuigt, gingen zij over een pad door de polder Nieuwland om de weg te bekorten.

Men meent wel, dat er vaak meer mensen van andere plaatsen waren, dan van Papendrecht zelf. Uit Nieuw-Lekkerland gingen er weleens mensen luisteren en we hoorden zelfs van ene Gerrit Ooms uit Streefkerk, die daar 's zondagsmorgens de koeien molk; dan in het land zijn zondagse kleren aantrok en daarvandaan naar Papendrecht liep. Na Schouten gehoord te hebben bleef hij in Papendrecht eten en liep dan weer terug om juist op melktijd weer bij z'n koeien te zijn.

Godzalige mensen zochten de prediking van Schouten, daar hij als een diep ontdekt en zeer geoefend mens het leven verklaarde en zielen kon leiden.

De vrouw van Chris Wolters (later woonde zij te Streefkerk) was in haar jonge jaren getrouwd met Willem Romijn te Papendrecht. Deze Romijn stierf (zevenentwintig jaar) terwijl zij haar vierde kind verwachtte en zijn sterven werd het middel tot haar bekering. Zij werd gezegend onder de preken van Schouten. Toen Schouten in zijn laatste jaren eens in donkerheid verkeerde, trachtte zij hem met die herinneringen wat te bemoedigen. Maar "ach, kind, als het donker is, dan kan ik nergens bijkomen!"

Aaltje Vlot van Oud-Alblas kwam er weleens en ook "*blinde Jetje*" uit *Dordt*, een dierbare ziel, waarover men zeer ontroerend kan lezen in de "Ontmoetingen" van *Betje Duyzer*. Er was een dame te Papendrecht, ene mevr. Grondhout; die ging ook bij Schouten luisteren en kennelijk was het bij haar ook "waarheid in het binnenste" want Schouten getuigde, dat hij merkte, dat zij een "afnemer" was. Daar kon hij dus opvallend goed zijn woorden aan kwijt.

Dit zijn slechts enkele namen, die wij hoorden, van het volk dat onder Schouten kwam. Noemen wij verder alleen nog uit de hoorders van Schouten: Johan *van 't Hoog*, die daar als oefenaar ook nog weleens gesproken heeft, toen Schouten door hoge ouderdom niet meer kon. Van 't Hoog hield te Papendrecht ook Zondagsschool, was van 1925 tot 1932 lerend-ouderling in onze gemeente te Kinderdijk; heeft daarna tot zijn dood als leraar te Utrecht gestaan.

* * *

Wat de aard der prediking van Schouten betreft; of hij veel gaven had, of hij erg separeerde en of hij ook veel onderzocht om de Schrift te kunnen verklaren; van dat alles weten we niet veel. Uit alles wat we vernomen hebben, kregen we de indruk, dat het een eenvoudig stichtelijk woord geweest is, dat hij sprak. We vernamen wel een aantal uitspraken, die hij pleegde te doen, doch mensen die nu oud zijn hebben hem in hun kinderjaren gehoord en wat dan blijft hangen, is uiteraard slechts datgene, wat voor een kind opmerkelijk is, dus dat geeft ook maar zeer ten dele een indruk van zijn manier van preken.

Als we echter bedenken, hoe juist Gods volk zijn prediking zocht, welk een ontzag men voor hem had, hoe bijzonder geoefend in de genade hij was, hoe nauwgezet in heel zijn levenswandel en hoe getrouw in het vermanen van alle mensen, die hem voorkwamen, dan geloven we zeker, dat Schoutens prediking was: "Niet in bewegelijke woorden van menselijke wijsheid, doch in betoning des Geestes en der kracht."

Wij vernamen, dat hij in zijn preken nogal eens dit gedichtje aanhaalde:

*Leidt men een deugdzaam burgerleven
 Matig, eerbaar, heus en zoet
 Houdt men al de weegschaal even
 Als een eerlijk heiden doet
 En men wil zo 't heil bekomen
 Tegen 't eeuwig hels verdriet
 Dat zijn zoete toverdromen
 Maar men vindt er Jezus niet.*

Schouten is ook wel door lijden geheiligd, want we hoorden, dat hij met zijn vrouw twaalf kinderen heeft gehad, doch die zijn allen jong gestorven; zo men meent allemaal van t.b.c. De leeftijden, waarop zij die kinderen verloren, zijn wel verschillend geweest, doch er is slechts één zoon tot een huwelijk gekomen en die stierf ook nog jong. De ouders overleefden al de kinderen; vandaar dat Schouten uitdrukte "dat zijn harpje wel veeltijds in zijn leven aan de wilgen hing".

Betreffende enige tijdelijke zaken van de "schuur van Schouten" vernamen we, dat die schuur werd gehuurd voor vijftig gulden per jaar en daarin waren dan ook nog begrepen de kosten van kolen voor verwarming en van petroleum voor verlichting. Dat oude geofende volk was vaak erg bijbels en praktisch en zo beseften zij zeer goed de dure plicht der Kerk voor de armenzorg. We vermeldden dat ook al eens uit de gezelschappen van K. Vrolijk en van J. Geense. Bij Schouten werd deze opdracht ook consciëntieus behartigd. Uit de kollekte-opbrengst werden armen ondersteund; zo wij hoorden ook vaak om begrafeniskosten te kunnen betalen. Een opmerkelijk iets is ook, dat er bij de uitgang van Schoutens schuur een busje hing, waarvan de opbrengst bestemd was om de Christelijke school mede te ondersteunen. Dat was dus Zondag 38 in de praktijk.

In de tijd van Schouten zong men de nieuwe Psalmen (dus de berijming van 1773). Toen Schouten overleden was is men overgegaan op de Psalmen van Datheen, in verband met het feit, dat het groepje toen een kerkelijke gemeente werd en aansloot bij de Oud-Geref. "Boone-gemeente". Merkwaardig is ook weer, dat Schouten uitsluitend op zondag sprak, dus niet op de Christelijke feestdagen en ook niet op een avond in de week.

Er moet van de persoonlijkheid van Schouten wel veel zijn uitgegaan. Door zijn grote ernst en eerbied had iedereen - ook wereldse mensen - ontzag voor hem. 't Was met Schouten zoals we ook gehoord hebben van mannen zoals bijvoorbeeld Geense en Potappel en wat we lezen van Job: "De jongens zagen mij en verstaken zich en de stokouden rezen op en stonden; De oversten hielden de woorden in en legden de hand op hun mond", (Job 29 : 8, 9). Als opgeschoten jongens langs de Papendrechtse dijk elkaar bezig hielden met dobbelen of kaarten en Schouten zagen aankomen, dan raapten ze beschaamd hun spullen op en vertrokken vanwege het ontzag voor deze man Gods. Toen Schouten oud was (dus voor 1925) was een overkomend vliegtuig nog een grote bezienswaardigheid. Een bejaarde vrouw vertelde ons dat zij zich herinnerde, dat een heel groepje mensen op de dijk stond om met belangstelling een vliegtuig te volgen. Nu kwam echter ook juist Schouten daar langs en ernstig als hij altijd was, sprak hij hen aan: "Waar ze nu toch zo'n hartelijke belangstelling voor hadden!"

Met heilige ernst hield hij het groepje voor, dat er een dag komt, dat Christus als Rechter zal verschijnen op de wolken des hemels en dat aller oog Hem dan zal zien. De goddelozen zullen dan roepen: bergen bedekt ons! Daarentegen, die Hem in waarheid

gezocht hebben, die zullen dan het hoofd mogen omhoog heffen met blijdschap, wetende, dat hun verlossing nabij is!

Zo nam Schouten de gelegenheden waar, om z'n medemensen aan te spreken en niemand verachtte of bespote zijn woorden, integendeel: ze luisterden met eerbied naar hem. Wat was er dan zo'n vijftig jaar geleden in ons land nog een beslag; en wat is dat nu allemaal weg!

We vernamen, dat Schouten ook wel "doodbidder" was. We begrepen, dat hij dan niet alleen begrafenis-bedienaar was, doch dat hij ook tegelijk als spreker de begrafenis leidde. Ook in deze weg heeft hij dus zeer veel mensen hoogst-ernstig en getrouw mogen aanspreken in het belang van hun onsterfelijke zielen.

Evenals we weleens schreven van Geense, was Schouten ook op zijn dorp een voorbidder. Als hij hoorde van ernstig zieken, dan mocht hij hen vaak opmerkelijk opdragen in zijn gebed, waarbij zijn hoorders dan weleens aanvoelden, hoe zijn smekingen opklommen voor God. Toen hij in 1914 de pontonniers voorbij zag varen met stukken geschut op hun scheepjes, werd zijn hart bewogen en mocht hij tot God naderen om te smeken voor het behoud van ons land. Op zijn roepen, bepaalde de Heere hem bij Prediker 9 : 13-16 en wees hem op die arme wijze Man, die in die kleine stad was, op Christus en Schouten mocht geloven, dat er in die oorlog geen zwaard in Nederland zou komen.

* * *

Wanneer een aantal schapen met een herder een gemeenschap vormen, dan kunnen er onder die schapen allerlei gebreken, ziekten en verkeerde dingen gevonden worden en de herder kan ook een man zijn met veel gebreken; hij kan in bepaalde zaken het rechte inzicht missen, enz. enz. Evenwel nochtans is en blijft het in zulk een geval zo, dat er echt een kudde met een herder is. We zeggen dan weleens, dat het wezen der zaak er is, terwijl we dan vanwege al het verkeerde en gebrekkige niet spreken van het welwezen der zaak.

Zo zijn wij van gedachte dat Schouten met zijn kerkje, ondanks hetgeen er gemist werd, toch wezenlijk "gemeente des Heeren" was en zo zal de Chr. Geref. ds. Van Drunen, die van 1894 tot 1909 te Sliedrecht stond deze zaak ook meer Bijbels dan kerkordelijk bezien hebben. Ds. Van Drunen zal Schouten gekend hebben als een broeder in Christus en dan zegt de apostel van de liefde: "... zij verdraagt alle dingen" (1 Korinthe 13 : 7). Als er in het groepje van Schouten een kind gedoopt moest worden, dan maakte ds. Van Drunen geen probleem van het lidmaat zijn en hij bediende de Heilige Doop wel. Meestal ging men voor het dopen gewoon naar de Hervormde Kerk. Er was echter een groepje, dat wel bij Schouten thuishoorde doch meer separatistisch dan Ledeboeriaans was en dus wensten, dat Schouten kerkelijk aansloot en dan dacht men aan de Chr. Geref. Kerken. Ds. Van Drunen steunde hen niet in dit streven en zo bleef en groeide er bij sommigen wat ontevredenheid.

Toen echter na hem ds. Barth in Sliedrecht kwam (1910-1915), kreeg deze ook zijdelings met Papendrecht te maken, maar daar hij blijkbaar uit een ander hout gesneden was (hoewel ook een bekeerde leraar) vond hij dat er kerkordelijk toch eens wat gedaan moest worden. "Zo kon het toch eigenlijk niet blijven." Nu kon ds. Barth natuurlijk een man als Schouten ook niet zomaar voorbijgaan en met enige van zijn ontevreden hoorders aanspannen. Zo ging ds. Barth dan eens praten met Schouten en bracht daartoe zijn leermeester docent Geels mee. Deze probeerde het sterk om Schouten met zijn groepje in het "kerkelijk gareel" te krijgen. Ze wilden behoudend werken. "Jij bent de man, die hier de mensen kan stichten," enz. Evenwel wilde

Schouten er niet aan beginnen en men werd het niet eens.

Zo is er tenslotte toch een Chr. Geref. Kerkje te Papendrecht gekomen, "het groene kerkje" (1913) vanwege het groene glas in de ramen. Deze ontwikkeling is voor Schouten op z'n oude dag toch wel verdrietig geweest (hij was toen reeds zes en zeventig jaar). Wij geloven, dat men in liefde Schouten in deze had moeten dragen; met wat verstandig beleid had de zaak na zijn heengaan zonder pijn kerk- ordelijk geregeld kunnen worden.

* * *

Toen Schouten tachtig jaar was voelde hij zich op een zondagmorgen niet goed en liet aan ene Romijn vragen, of hij maar een preek wilde lezen. Dit gebeurde en het groepje bleef nog wel bij elkaar, doch Romijn begreep wel, dat er toch ook weleens door voorgangers gesproken moest worden om het groepje nog wat in stand te houden. Er werd dus contact gezocht met enige godzalige vrije leraars. Men moest dit met het oog op Schouten allemaal wel zeer voorzichtig aanleggen, doch er hebben toen toch gesproken: ds. Wolbers, ds. Wietse Woudwijk en ook ds. Otten.

Van de kennismaking met ds. Woudwijk is bekend, dat Romijn wat schoorvoetend met ds. Woudwijk naar het huis van Schouten kwam op een avond en hoewel Schouten dus wantrouwig was tegen leraars, was deze kennismaking met de veel jongere ds. Woudwijk toch wel zeer wonderlijk voor hem. Ze leerden elkaar kennen als broeders in Christus en het was tot verkwikking, wederkerig. De volgende morgen kwam Romijn's dochtertje om voor de oude mensen melk te halen. Nog verkwikt door de kennismaking op de vorige avond zei Schouten: "Liesje, die man, daar je vader gisteravond mee hier geweest is, daar hoef je nooit aan te twifelen hoor! Dat is er nog één van de zeventuizend, die hun knie voor Baäl niet hebben gebogen."

Dit viel dus wel vlak en ds. Woudwijk sprak in Papendrecht, doch door de geestelijke wijsheid die hij had, doorzag hij ook, hoe de zaken bij Schouten stonden. Hij was eigenlijk wat moedeloos geworden en wilde zijn werk opgeven, doch ds. Woudwijk wist hem werkelijk met z'n praten weer wat op te wekken. "Hoor eens, Schouten, de Heere houdt er geen luie dienstknechten op na, hoor! Nou zal ik wel preken, maar dan maak ik bekend, dat jij volgende week toch weer zelf preekt!"

Dit is gebeurd en inderdaad was Schouten weer zover opgewekt, dat hij weer opnieuw begon. Hij heeft toen nog een jaar lang gepreekt, één keer op een zondag. In dat jaar heeft hij ook Jesaja 55 helemaal vers voor vers verhandeld.

* * *

Toen Schouten nog een jaar lang éénmaal op een zondag sprak, moet hij tachtig á eenentachtig jaar geweest zijn en dat was dus in de jaren 1917-1918. Na dat jaar lieten de moeiten van de oude dag zich gelden. Schouten bleef thuis en B. Romijn las preken van oudvaders; ook W. Klop heeft wel enige tijd preek gelezen.

Op een zondag in 1921 waren deze beiden eens ziek en toen viel het oog op Pl. van Dalen; een jongeman van zevenentwintig jaar. Van Dalen bleek spoedig bijzonder goed te kunnen lezen en men hoorde hem met veel stichting.

Onderwijl kwamen er ook wel eens leraars; we noemden reeds ds. Wolbers en ds. Otten, doch ds. Wietse Woudwijk kwam blijkbaar het meest. Zo wij hoorden kwam ds. Woudwijk vanaf 5 december 1919 en sprak bijna een jaar om de andere week - dat waren zondagen of weekdiensten in de "schuur van Schouten". Het kwam zelfs nog zo ver, dat ds. Woudwijk er catechisatie ging houden. Dat is echter slechts tweemaal geweest, want Gods raad was anders. Ds. Woudwijk werd weggenomen door de dood op 11 november 1920 op de leeftijd van eenenvijftig jaar.

In 1921 kreeg Bastiaan Romijn plotseling in het gebed op de kansel een slaapberoerte en overleed drie dagen later, zestig jaar oud. Ds. Wolbers overleed ook reeds op 11 januari 1922 (vijfenvijftig jaar) en ds. Otten op 3 maart 1923, bijna vierenvijftig jaar. 't Is opmerkelijk dat Schouten, die toch zo oud was, deze allen nog overleefde. Temeer verwonderlijk was dit, daar Schouten vier jaar voor zijn dood ook zo ernstig ziek was (dus in diezelfde tijd, ongeveer 1921).

Dat was echter door genade een ruim ziekbed. De oude man nam zelfs afscheid van z'n vrouw, van al de vrienden en bekenden en sprak hen allen aan, naardat zij nodig hadden. In die dagen heeft hij ook de hele weg verhaald, langs dewelke de Heere hem geleid had en met ruimte mocht hij, gelovig vertrouwend, zingen uit Psalm 17 : 8:

*Maar (blij vooruitzicht, dat mij streelt!)
Ik zal, ontwaakt, Uw lof ontvouwen,
U in gerechtigheid aanschouwen,
Verzadigd met Uw Godd'lijk beeld.*

Zo meende Schouten van die ziekte heen te gaan en het zou door genade ook gekund hebben. Het was echter als bij Izak: "Ik weet de dag mijns doods niet"; hij zegende zijn zonen, doch leefde toch nog vele jaren. Schouten mocht ook nog weer herstellen; hij moest nog verder geoefend worden, nog vier jaar Gods raad uitdienen. Er zouden nog dagen van bestrijding en duisternis komen.

In die tijd (we spraken nu over 1921-1925) sprak in de schuur van Schouten enkele keren Johan van 't Hoog. Van 't Hoog ging in die tijd als oefenaar op andere plaatsen preken en heeft ook behoord tot de hoorders van Schouten. De mensen, die steeds door Schouten onderwezen waren, stelden echter niet zoveel prijs op Van 't Hoogs preken, dat ze hem als opvolger in de plaats van Schouten vroegen. Juist in de tijd van Schoutens heengaan (begin 1925) werd Van 't Hoog aangesteld als voorganger in onze, toen juist begonnen gemeente te Kinderdijk. Ook sprak te Papendrecht toen enige keren ds. **C. de Jonge** uit Kampen, hij doopte er en bevestigde een huwelijk.

Ds. Bogaard van Sliedrecht heeft slechts éénmaal in de schuur van Schouten gesproken en gedoopt. Schouten betwistte Bogaards genadestaat niet, doch verwierp wel bepaalde uitdrukkingen van hem.

Doordat Schouten voor zijn preken nooit geld had aangenomen, was er in de loop der jaren bij het groepje wel wat geldelijke reserve ontstaan. Toen Schouten en z'n vrouw zo oud werden, kon men hen daar dus weer geregeld wat uit betalen voor levensonderhoud. De Papendrechtters hadden grote eerbied voor Schouten. Zo moest slager Koos Pullen iedere week vlees brengen bij Schouten, terwijl een ander het betaalde. Later kwam uit, dat dit van een fam. Roelofsen kwam; eigenlijk wereldse mensen doch ze hadden de grootste achting voor Schouten. Zulke dingen gebeurden wel meer.

Het huis, waar Schouten gewoond heeft, staat er nog; het is Oude Veer nr. 20. Daar Schouten ook tuinman geweest was, had hij altijd een bijzonder mooie tuin achter z'n huis. De schuur waar hij in preekte bestaat niet meer; op diezelfde plaats staat nu de Chr. school aan het Westeind te Papen- drecht.

* * *

Op 16 juni 1923 overleed de vrouw van Schouten. Haar naam was Christina Stenis. Zij was geboren 28 januari 1836 te Spijk, dus zij is zevenentachtig jaar geworden.

De dag van de begrafenis brak aan. Verschillenden van Gods volk en wat vrienden

kwamen bedrukt binnen. Ze gaven Schouten een hand en zochten stilletjes een plekje om te zitten. Men had immers nooit vernomen, dat Schoutens vrouw genade kende, dus om tegen een doorwrochte Christen als Schouten nu over haar staat te praten, durfde men niet en over vergankelijke dingen praten was ook onbetamelijk. Schouten zei ook niets en scheen erg in zichzelf gekeerd. Een kleindochter, waar hij toch wel op stond, kreeg ook geen woord van hem. De laatste genodigden kwamen nog binnen en de tijd om uit Gods Woord te spreken brak aan. Men meent dat Van 't Hoog wat gesproken heeft. Voordat deze begon, gaf Schouten echter te kennen, dat hij zelf tot de genodigden wat wilde zeggen.

Al bevend verrees hij uit zijn leunstoel en terwijl hij zich aan de tafel vasthield, sprak hij ontzaglijke woorden. Schouten was altijd al een man, die vol diepe ernst, een afkeer had van ongefundeerde praat, doch nu, bij deze gelegenheid was hij geheel bezet met het gewicht der eeuwigheid en het recht Gods. Door genade besepte Schouten in hoge mate het gewicht der woorden, die hij sprak:

"Mensen, nu zijn jullie gekomen om m'n vrouw te begraven. Nu zullen jullie wel zeggen: Schouten, hoe is het nu met je vrouw afgelopen?"

Och, mensen! We lagen op bed en ze kreeg het benauwd. Ze voelde blijkbaar aan, dat het niet goed ging en weetje wat ze toen deed? Ze greep mij om m'n middel en ze zei: O, Kees, nou ga ik sterven!

Ze greep mij aan, omdat ze geen Ander had om het tot Hem te wenden... En wat zullen wij er van zeggen? De hele wereld is verdoemelijk voor God. Hij zou eeuwig rechtvaardig zijn, als Hij mij ook van voor Zijn Heilig Aangezicht zou wegdoen..."

Niemand sprak hierop één woord, want men besepte, dat Schouten wist wat hij zei, zowel van de heiligheid en het recht Gods alsook van de nimmer eindigende eeuwigheid.

Na enige minuten stilte wende Schouten zich tot z'n kleindochter. Het meisje zal wel in het zwart geweest zijn, doch de hals van haar jurk was niet zoals hij het wenste. (Ziende op het recht Gods kan er zo weinig mee door; zie dit bij Jakob, toen hij voor God moest komen. Genesis 35 : 2). Schouten sprak: "Och, Sientje, je heet naar m'n vrouw. Je bent nog jong, maar zo zal het toch niet kunnen, kind!"

Bij dit gezegde beduidde hij met een handgebaar, dat hij doelde op de hals van haar jurk.

Wat Schouten verder gezegd heeft, weten we niet. We kunnen uiteraard slechts vermelden wat we van overlevering gehoord hebben. Dat is dus altijd wat fragmentarisch en belicht ook slechts een ogenblik van een bepaalde zijde; dat moeten we wel in het oog houden.

We vertrouwen wel, dat boven vermelde zaken en uitlatingen historisch juist zijn. Schouten heeft zijn vrouw nog bijna twee jaren overleefd. In die laatste paar jaar, toen hij dus gebrekkig werd van ouderdom, had hij overdag een oude huishoudster wed. Vermeulen-van Noord.

* * *

Vroeger werkten de mensen lange dagen voor een karig stuk brood en de reisgelegenheid was zeer weinig, als we vergelijken met onze tijd. Daardoor was er veel minder contact tussen de mensen (ook Gods volk) van nabijgelegen plaatsen, dan tegenwoordig. Er waren stellig verscheidene godzalige mensen in onze omgeving, waar Schouten toch geen contact mee had; dat was in die tijd zo. Blijkbaar had Schouten tot in z'n laatste levensjaren ook geen persoonlijk contact gehad met J. Geense van Nieuw-Lekkerland, hoewel zij zeker wel over elkaar gehoord zullen hebben. Het zal in 1923 of

1924 geweest zijn, dat Schouten, lichamelijk gebrekkig door z'n hoge ouderdom in z'n huis zat en ook in veel geestelijke verlating, duisternis en bestrijding verkeerde. Hij was echt "arm en ellendig", eigenlijk "verarmd" want de bevestigde Kerk beleeft een armoede, die dieper gaat, dan bij iemand, die in z'n eerste gemis loopt. Die is "verarmd", dat hij niet te offeren heeft (Jesaja 40 : 20).

Aan T. van der Beek uit Nieuw-Lekkerland, die Schouten in die tijd bezocht, vertelde hij, hoe hij zich waarnam "als een oud afgetuigd houten schip, dat op de sloperij helemaal gesloopt wordt. Plank voor plank en balk voor balk wordt het steeds minder. Tenslotte blijft er na de laatste balken niet anders over als wat stof en vuil, dat tussen de naden vandaan gevallen is!"

Schouten was ook eenzaam, in zoverre, dat er zeer weinigen waren, die hem verstonden in de stand van het leven waaruit hij sprak. Z'n bezoeker noemde de naam van Geense en bemerkte, dat Schouten daar wel betrekking op had. Dit werd door Van der Beek aan Geense verteld en hoewel deze er wel tegenop zag, had hij toch wel zodanig gerucht over Schouten vernomen, dat hij er zich niet zomaar vanaf kon maken.

Korte tijd later kwam ds. Boone bij Geense met W. Blaak (toen nog ouderling). Geense vertelde, welke begeerte van Schouten hij vernomen had. Ds. Boone was meer resoluut en vroeg, of er een rijtuig was. Zo gingen op een maandagmiddag ds. Boone, Geense en Blaak per rijtuig (van Marien Boer) naar Schouten. De huishoudster deed open. "Zeg maar, dat Boone en Blaak en Geense er zijn en of het gelegen komt, om Schouten eens te spreken."

Schouten ervoer op deze mededeling iets van de oude Jakob: "Toen bezweek zijn hart" (Genesis 45 : 26) want hij kon, als een echt onwaardige, zich onmogelijk indenken, dat er nu drie echte geofende kinderen Gods, waar hij nu juist hoog op zag, de moeite namen "om zo'n diepgezonken ellendige" op te zoeken.

De ontmoeting viel bij allen zeer goed. Ze kenden elkaar spoedig als broeders in Christus en van weerskanten zagen ze met verwondering op de grote genade, die ze van elkaar hoorden. De liefdesbetrekking was zo hartelijk, dat de één tegen de ander zei: "Jij bent David en dan wil ik Jonathan zijn!"

Doch het antwoord was: "O, nee hoor, jij David en ik Jonathan!" De bezoekers bleven zelfs een boterham eten en Schouten moest natuurlijk ook een gebed doen. 't Was maar kort, doch het was een zucht van een diep ontdekte man, die niets in zichzelf had maar alles in Christus mocht zoeken.

* * *

We vernamen ook een ander verhaal van een ontmoeting met ds. Boone; dat willen we ook voor de aardigheid weergeven. Naar onze gedachte is dat dan enige tijd na de bovenstaande ontmoeting geweest.

Ds. Boone reisde via Papendrecht naar Dordt¹²); hij wilde weer graag nog eens een uurtje bij Schouten kijken, maar vóór de avond moest hij toch ook nog ergens z'n baard laten scheren, dat was ook nodig. Terwijl hij bij Schouten voor de deur stond, viel z'n oog op een bordje, dat er nog van vroeger jaren zat: "Barbier" of "Kapper".

Schouten was ook barbier geweest. Ds. Boone was een robuuste man, dus binnenkomende zei hij: "Worden er hier ook nog schapen geschoren? Of ook nog bokken?" Schouten was zevenentachtig jaar, dus schoor hij "geen schaap en geen bok" meer.

't Bezoek en het gesprek was verder weer goed, doch ds. Boone ging wat tijdig met de pont over naar Dordt. In de eerste de beste kapperszaak, die hij zag, stapte hij binnen. De kapper, denkkelijk een wereldse man of misschien wel rooms, zag de ambtskleding van ds. Boone: z'n korte broek en z'n steek. Toen ds. Boone "onder het mes" kwam,

begon de kapper wat nieuwsgierig z'n praatje: "U bent zeker een geestelijke?"

Ds. Boone antwoordde prompt, zoals hij zichzelf ook waarnam: "Welnee, man, ik ben niet geestelijk! Ik ben vleselijk! Maar als je nou eens een geestelijk mens wil zien, dan moet je maar eens overvaren naar Papendrecht; daar kom ik nou net vandaan. Daar weet ik wel iemand, die geestelijk is!"

* * *

In zijn laatste ziekte heeft Schouten aanvankelijk veel getobd met duisternis in zijn ziel en met bestrijdingen van de boze. Hij lag in een alkoof en klaagde tegen iemand, die hem bezocht: "Ik ben een eenzame mus op het dak, een roerdomp der woestijn! Och, ik kijk daar wat naar dat kleine raampje! 's Morgens zeg ik: och, dat het avond ware en 's avonds: och, dat het morgen ware!"

Er is echter door Gods goedheid een einde gekomen aan die bestrijdingen. Het licht is weer opgegaan in de duisternis. Veel heeft hij getobd over de bediening der Sacramenten, daar deze goddelijke inzetten immers vele jaren in zijn schuur niet waren bediend. Schouten zal ongetwijfeld als mens ook wel wat eigenzinnig geweest zijn en uit zijn afkeer van de leraren is blijkbaar ook de nalatigheid in de bediening der Sacramenten voortgevloeid.

Nu zegt de grote Voetius wel, dat niet het missen of derven, doch het verachten der Sacramenten ons verdoemelijk maakt, maar bij Schouten werd de nalatigheid hem op zijn ziekbed toch ook tot schuld. Daar heeft hij zeer mee geworsteld en Schouten zal ervaren hebben, dat alleen het bloed der Verzoening ook deze zonde van nalatigheid kon wegnemen. Kennelijk is hij op de oever der eeuwigheid ook aangaande deze zaak in een nacht waarachtig onder God mogen komen.

Toen dan deze heilige man, gevoelig in een verzoende betrekking met God, blijkbaar grotelijks begeerde om toch ook op aarde nog aldus des Heeren dood te verkondigen, heeft hij wonderlijk gehandeld. 't Was niet naar de Kerkorde, doch waar de Geest des Heeren is, daar is vrijheid en misschien had Schouten wel die vrijheid der kinderen Gods, zoals David, toen hij van de toonbroden at.

Wegens zijn ziekte, waren er in die nacht drie mensen om te waken. De zieke vroeg of er wijn en brood in huis was en toen dat inderdaad beide aanwezig was, moest het bij hem gebracht worden. Hij schikte zich op zijn ziekbed en deed een zeer ontroerend gebed. De drie mensen, een echtpaar en nog een man, bleven bescheiden op een afstand van hem, doch hoorden eerbiedig aan, hoe Schouten zijn schuld beleed voor God: "Wij willen het altijd maar beter weten en we willen iets bijzonders zijn!"

De zieke sprak als een kind tot zijn vader en in die gevoelige gemeenschap hield hij daar het Heilig Avondmaal en ongetwijfeld was de Koning Zelf tegenwoordig.

In de weinige dagen, die Schouten na deze nacht nog op aarde was, heeft hij ook nog tegen enige mensen van deze zaken gesproken en hij vermaande hen, dat zij ter kerk moesten gaan, waar niet alleen Gods Woord zuiver verkondigd wordt, doch waar ook de Sacramenten bediend worden naar de instelling van Christus.

Ook ten aanzien van de Heilige Doop en alles, waarin hij als mens zich toch ook had laten gelden, had hij nu niets meer te bedingen. Er waren mensen, die hem bezochten en die in die dagen juist een kindje hadden, dat nog niet gedoopt was. Tegen hen moet Schouten gezegd hebben: "Laat je kindje maar gewoon in de Hervormde Kerk dopen, hoor!"

In zijn laatste dagen mocht Schouten weer veel smaken van de vrede, die alle verstand te boven gaat. Losgemaakt van al het aardse, mocht hij gelovig alles aan God overlaten en ongetwijfeld heeft hij als Paulus mogen getuigen: "Ik heb de goede strijd gestreden, ik heb de loop geëindigd, ik heb het geloof behouden," enz. Zo is hij ingegaan in de

rust, die overblijft voor het volk van God op 7 februari 1925.

Schouten werd begraven te Papendrecht op 13 februari 1925 vanuit zijn huis en daarbij werd gesproken door Johan van 't Hoog.

Vanwege de hoge achting, die men voor hem had, waren er mensen, die (hoewel zelf niet kerks) vroegen, of zij de begrafenis kosten mochten betalen. Het was echter niet nodig, want Schouten had met betamelijke zorgzaamheid zelf het nodige voor zijn begrafenis gereserveerd.

Er staat geen steen op Schoutens graf en er bestaat ook geen foto van hem.

* * *

Bij onze onderzoekingen over het leven en de arbeid van Schouten hebben we hem weleens in gedachten vergeleken met ds. B. Sterkenburg (overleden te Kinderdijk op 18 januari 1900, éénnegentig jaar oud). Nu hebben wij van niemand vernomen, dat er contact tussen deze twee geweest is, doch er zijn wel treffende overeenkomsten. Het waren beide zeer godzalige voorgangers, zeer geziene persoonlijkheden, waar zeer veel van uit ging. Zij hadden vrijwel eenzelfde kerkelijk standpunt en praktijk: ze bleven staan bij de breuk der Kerk. Ds. Sterkenburg zal meer bekwaamheid gehad hebben (had ook wat studie gehad en Schouten helemaal niet) en zo maakte ds. Sterkenburg, uitgaande van zijn kerkelijk standpunt, toch wel iets "kerkelijks", terwijl het organisatorische element bij Schouten tot zijn dood toe ontbrak. Daarbij was uiteraard ook wel van grote betekenis, dat ds. Sterkenburg zich een geroepen leraar wist, terwijl Schouten eerlijk zei, dat hij zo'n roeping niet had.

Wij hebben ook de indruk, dat er overeenkomst in karakter was: beiden wat eigenzinnig met iets onverzettelijks. Tenslotte is ook een punt van overeenkomst, dat beiden geboortig waren uit Almkerk.

Toen Schouten kort na 1892 in zijn schuur begon, was ds. Sterkenburg aan de Kinderdijk nog in zijn volle ambtelijke bediening. Schouten kan toen zeer wel (hij was midden vijftig) bijv. op feestdagen weleens naar ds. Sterkenburg gelopen hebben. Evenwel, nogmaals: wij weten er niet van, dat er contact geweest is; uit de overlevering hebben we dienaangaande niets vernomen en archiefgegevens ontbreken geheel. Wij achten het wel waarschijnlijk en dan zal er dus sprake zijn van een invloed van ds. Sterkenburg te Kinderdijk naar Papendrecht.

Het groepje hoorders van Schouten was in de jaren van zijn ouderdom, toen hij niet meer kon preken, steeds kleiner geworden. Verschillende gezinnen gingen, vanwege het goed geregeld kerkelijke leven, dat daar was, over naar het "groene kerkje" dus de Chr. Geref. Kerk. In de tijd van Schoutens heengaan was zijn kerkje zeer klein. Wel was er in die jaren van lieverlee zo iets als een bestuurje ontstaan. Daarin zat dus vanaf ongeveer 1921 Pl. van Dalen en ongeveer in 1925 kwam daarin Herman de Jong. Vermoedelijk reeds in 1925, maar zeker niet later dan 1926 hebben zij zich aangesloten bij de Ledeboeriaanse gemeenten van ds. Boone: Het aantal hoorders nam weer toe en enkele jaren later werd de heer Kolijn hun voorganger tot zijn dood toe (1952).

Vermelden we thans ten besluite nog enkele gegevenswit het gezin van Schouten. (We ontvingen van dhr. Nieuwland te Papendrecht gegevens uit de Burgelijke stand).

Cornelis Schouten was geboren op 10 januari 1837 te Emmikhoven, gemeente Almkerk (zoon van Mathijs Schouten en Margarita van Dam) en is overleden op 7 februari 1925 te Papendrecht.

Van zijn vrouw vermeldden wij de data reeds. Toen zij in 1874 naar Papendrecht

kwamen brachten ze drie kinderen mee en daar zijn er nog twee geboren. Zo kennen we de namen van vijf kinderen:

1. Dirk: geboren 6-12-1862 te Spijk; overleden 29-1-1880 te Papendrecht;
 2. Antonie: geboren 22-1-1865 te Spijk; beroep timmerman; op 11-3-1890 vertrokken naar Dordrecht;
 3. Jan: geboren 28-4-1869 te Spijk; overleden 24-4-1887 te Papendrecht;
 4. Cornelis: geboren 12-6-1874 te Papendrecht; overleden 25-7-1874 te Papendrecht;
 5. Margaretha: geboren 14-10-1875 te Papendrecht; overleden 2-1-1879 te Papendrecht.
- Volgens de overlevering zouden er twaalf kinderen geweest zijn; dan moeten zij er dus vóór 1874 reeds zeven verloren hebben.

Hierboven ziet u, dat zij Dirk dus verloren op zeventien-jarige leeftijd en Jan op bijna achttien jarige leeftijd. Welk een diepe smart zullen de ouders gehad hebben. Het ligt ons bij, vroeger gehoord te hebben, dat Schouten een zoon verloor, die "flouwvisser" - een bepaald soort schakelnet -was (mogelijk Jan of Dirk); een zeer voorbeeldige, onderworpen jongen. 's Zaterdags gaf hij z'n verdiende centjes aan z'n moeder en verlangde nooit iets voor zichzelf. Bij het heengaan van die zoon moet Schouten - als ik me goed herinner - zeer in opstand tegen God geweest zijn, doch is daarop door genade ook weer geheel eenswillend met God geworden. Door zulk diep leed werd hij geheiligd.

Van de zoon Anthonie hebben we vernomen, dat hij trouwde met Truida Hoorman. Hij moet nog wat jaren aannemer in Dordt geweest zijn, doch is ook niet oud geworden. Truida bleef achter met zes kinderen en volgens hetgeen men ons vertelde moeten deze kleinkinderen van Schouten althans maatschappelijk wel een goed bestaan gekregen hebben. Er zouden er nog van in leven kunnen zijn, doch dat weten we niet. We ontvingen ook een kopie van de rouwkaart van Schouten en daarop stond vermeld: namens de familie: C. Schouten. Dat zal dus zeer waarschijnlijk een zoon van Anthonie geweest zijn, die naar zijn grootvader Cornelis genoemd was.

7. Aantekeningen over het leven en de bekering van Jan Bas⁵ (1904-1976)

Er leefde in het begin van deze eeuw te Alblasserdam ene Herman Bas. Dat was een man, die de Heere vreesde. Omdat hij zo flink van persoon was, noemde men hem de "grote Herman". Die man was een levendig bekommerd mens en een gekende onder het oude volk. Hij ging ook veel om met mensen als J. Twigt en P. de Bie enz. en men had grote achting voor hem. Die Herman woonde in de Joden Breestraat⁶, en is een jaar voor de Tweede Wereldoorlog overleden, doch heeft veel gewaarschuwd en door het geloof gezien, welk een oordeel er naderde. Dat was eens zo helder bij hem, dat hij toen zo'n honderd meter van zijn huis vandaan met zijn hand wees: "Hier zal het gebeuren!" Precies op die plaats stond in mei 1940 aan de afrit van de Plantageweg een huis van Verloop waar omwonenden ingevlucht waren (ook kinderen en kleinkinderen van Bas) en daar vielen juist bommen; een schoonzoon van die Herman Bas is daar ook omgekomen. Die "grote Herman" trachtte (dat is één van de naaste vruchten van het geestelijk leven) zijn kinderen aan de Heere op te dragen en in die worstelingen had hij ook weleens bemerkt, dat zijn gebed doorging en dat God hem hoorde. Daarover had hij zich tegen zijn neef H. Bas toen eens voorzichtig uitgelaten: "dat de Heere hem gegeven had om met één van zijn kinderen zo kort mogelijk bij Hem te komen."

Dat betrof zijn zoon Jan, doch tot z'n dood toe heeft de "grote Herman" evenals David (als hij sprak over de beloften voor zijn zaad) er bij moeten zeggen: "...hoewel Hij het nog niet doet uitspruiten". (2 Samuël 23 : 5)

De zoon, **Jan Bas**, werkte aanvankelijk op de "nieuwe werf," dus de werf "De Noord" te Alblasserdam en was een vakman en werkte ijverig, doch na enig ongenoegen met een baas, had hij het daar niet meer naar zijn zin en ging naar de Ned. Scheepsbouw Maatschappij in Amsterdam. (in 1928)

Het gebeurde in die tijd dikwijls, dat goede vakmensen uit de scheepsbouw o.a. in Amsterdam meer gingen verdienen. Voor Jan Bas was het niet zozeer om zijn vader te ontvluchten, want hij had eerbied voor zijn vader en wilde hem geen verdriet doen, doch evenwel had hij toch geen lust om te leven zoals hij opgevoed was.

In Amsterdam-Noord bleef de vrouw van Bas wel steeds ter kerk gaan en dat vond hij goed. Hij ging zelf niet en leefde verder wel netjes; en nadat er in de scheepsbouw geen werk meer was, kwam hij als een bekwame kracht bij het Droogdok en werd daar baas. Hij werkte hard met zijn ploeg mensen, bij dag en bij nacht, doch ook, als het nodig was, voor reparatie van schepen: op zondag.

In die dagen bleef de familieband wel goed en is het ook nog weleens gebeurd, dat de "grote Herman" een zondag over bij zijn zoon en schoondochter logeerde. De vrouw van J. Bas (thans nog wonende in Dordrecht, ca 1990) ging in Amsterdam-Noord steeds naar de Gereformeerde Gemeente. Dus toen de ouderlingen begrepen, wie haar schoonvader was, kwamen ze met nog wat mensen op zondagavond wat bij hem praten en een ouderling vroeg of de oude Herman met zoon Jan de volgende ochtend eens bij hem kwam koffiedrinken. Jan deed dat niet, maar z'n vrouw ging wel met haar schoonvader naar die ouderling en in het gesprek op die ochtend liet iemand zich ontvallen: "Toch jammer hè, dat Jan nooit ter kerk komt!" Blijkbaar zag de "grote Herman" steeds uit, naar hetgeen de Heere nog zou willen werken, want hij antwoordde

⁵ Levensschets overgenomen uit: **J. van Dam, Komt, luistert toe I**, St. Philipsland 1981

⁶ Dat straatje heet nu Damstoep en is vlakbij de afrit van de Plantageweg.

opmerkelijk: "Handel maar zachtken met de jongeling."

We lezen van Manasse (2 Kronieken 33), toen hij met twee koperen ketenen naar Babel werd gebracht, dat hij zich daar zeer vernederde voor de God zijner vaders en hij tenslotte "erkende, dat de HEERE God is."

Zo'n weg hield de Heere ook met Jan Bas. In de oorlog had hij zich bereid verklaard om iets voor de ondergrondse te doen en hoewel hij toch nog niets in het verzet gedaan had, werd zijn naam bekend en in een nacht kwam er een overvalwagen en voerde vader en zoon naar de gevangenis. (5 oktober 1944) De Duitsers traden hard op tegen gevangenen verzetsmensen, dus het zag er slecht uit.

Doch nu kwam God met Zijn Geest in de gevangenis en daar werd Jan Bas stilgezet en daar zag hij, dat hij met God in rekening stond. Daar vond hij met de psalmist "benauwdheid en droefenis"; de oude vermaningen kwamen terug en in Gods voorzienigheid las hij: "Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid!" Dat sloeg naar binnen en hij zag, dat hij dat nog nooit in waarheid gedaan had.

In de Tweede Wereldoorlog is Amsterdam niet verwoest zoals Rotterdam, maar de bezettingsjaren waren daar wel een bijzonder zware tijd van onderdrukking. Er was verzet met stakingen, er was ook verraad en wat de bevolking daar veel meer aangreep dan in de rest van ons land, was de wegvoering der Joden. Ook in de straat van J. Bas woonden veel Joodse gezinnen en de afschuwelijke wegvoering van die mensen, die zij zoveel jaren goed kenden, gaf natuurlijk veel spanningen en machteloze woede.

Dat Bas op een lijst van het verzet stond, die direct daarop in Duitse handen viel, was blijkbaar een zaak van verraad. De bezetters zorgden wel, dat de schrik er in bleef en zo werden er, nadat vader en zoon Bas in de nacht van 5 oktober 1944 in de gevangenis aan de Weteringschans waren gebracht, na enige dagen van die groep mensen (totaal 105) er weer 29 uitgehaald. Die werden ter afschrikking van de bevolking aan de Apollolaan gefusilleerd.⁷

Zo hadden deze gevangenen in de meest letterlijke zin veel de dood voor ogen, doch bij J. Bas was dat nog op een geheel andere wijze, want hij geloofde nu pas echt, dat hij sterven moest en ook, dat hij voor God dan niet kon bestaan. Hij vond een boekje in zijn cel en daar werd in verhaald, dat een straatprediker tegen iemand zei: "Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid" en in dat boekje deed dat gezegde kracht op het hart van degene, die aangesproken was, doch nu deed dit Bijbelwoord ook kracht op het hart van Jan Bas. God schonk hem een nieuw leven: ogen om te zien, oren om te horen en een hart om op te merken. Nu riep hij uit de benauwdheid tot de God van zijn vader; nu zocht hij echt het Koninkrijk Gods en dat had hij nooit gedaan. Hij werd zondaar voor God en toen heeft hij (ziende op zijn afgelegde leven), zeker toegestemd, dat hij de dood verdiend had. Het echte werk Gods kan nooit verborgen blijven en daar het werk van Gods Geest hem zo hevig bezette, sprak hij ook onbeschroomd daarvan tegen zijn medegevangenen. Dat was ongetwijfeld zoals de moordenaar aan het kruis nog uit liefde zijn kameraad vermaande: "Vreest gij ook God niet, daar gij in hetzelfde oordeel zijt? En wij toch rechtvaardiglijk "

Het zal wel als een oprecht en welgemeend vermaan overgekomen zijn, want hij sloot zichzelf overal bij in. Hij zal ongetwijfeld zichzelf wel de slechtste geacht hebben (ook al omdat hij in de vreze Gods opgevoed was en het dus beter wist) en dan kon hij nooit laag op anderen neerzien.

Er werd nog een man vrijgelaten en daar hij uit hetzelfde deel van Amsterdam-Zuid

⁷ Men leze hierover bij Dr. L. de Jong en Dr. J. Presser "Ondergang." (Op deze site)

kwam als Bas, ging hij bij mevr. Bas even vertellen, hoe haar man en zoon het in de gevangenis maakten.

't Was een gewone geschikte man; hij had Bas horen praten en hoewel hij het niet ten volle begrepen had (hij was R.K.), zei hij tegen de vrouw van Bas: "Je moet er op rekenen, dat, als je man nog eens thuis mag komen, dat je dan wel een heel andere man terugkrijgt!"

De gevangenen, waar Bas en z'n zoon toe behoorden, werden na twee weken overgebracht naar het concentratiekamp in Amersfoort. Daar heersten vreselijke toestanden: heel weinig en slecht eten, hard werken, ziekten en koude, mishandelingen, enz.; een mensenleven telde er totaal niet, er werden mensen doodgetrapt'). Bas moest houtzagen, doch daar hij door een vroeger ongeval op de scheepswerf een wijsvinger had waar hij helemaal geen kracht meer in had, hield hij dat niet vol en moest hij verder aardappelen schillen, doch dat ging erg moeilijk.

Nu had de (toen 20-jarige) zoon van Bas eerder eens moeten kuren wegens t.b.c. en zo werden er pogingen aangewend (met behulp van een consultatiebureau) om deze Herman weer vrij te krijgen. Zulke redenen waren vaak wel van betekenis.

Zo gebeurde het dus in januari 1945, dat er in Amersfoort gevangenen werden gekeurd en Herman mocht inderdaad naar huis. Na Herman was vader Jan aan de beurt en juist moest de Duitse dokter even weg. In de Voorzienigheid ging een Hollandse helper verder en vroeg kortaf: "En jij! Wat scheelt eraan?"

Bas toonde hem zijn wijsvinger en zei hem, dat het werken zo toch niet ging en prompt zei die man: "Afgekeurd!" Er werden inderdaad bewijsstukken met de nodige stempels gereedgemaakt en vader en zoon mochten naar huis. Met kaalgeschoren hoofden, hongerig en verzwakt. De vader bovendien met een teen, die er slecht aan toe was en waardoor hij eigenlijk niet lopen kon, zo moesten de beide mannen, midden in de "hongerwinter," toch maar zien dat ze weer in Amsterdam kwamen.

Op een boerderij werden ze vriendelijk ontvangen. Ze kregen te eten en ook nog een brood mee. Daarna sliepen ze nog ergens bij een oud vrouwtje, dat alles voor hen wilde doen, doch geen eten meer in huis had; daar deelden ze dus dat gekregen brood maar weer mee. Tenslotte kwamen vader en zoon op zaterdagmiddag inderdaad in Amsterdam bij hun vrouw en moeder weer thuis. Het huis liep vol met vrienden en kennissen en iedereen was blijde met de blijden.

De lichamelijke toestand was slecht; wegens de teen die reeds zwart was, mocht Bas niet meer lopen, doch geestelijk was het aan alles wel merkbaar, dat er een geheel andere man was teruggekomen dan die weggehaald was. Wat verlangde Bas intens, dat hij nu nog eens met z'n vader, de "grote Herman", had kunnen praten, maar die was al een jaar of 5, 6 in de hemel. Wat betreurde hij nu ook met zijn hele hart, dat hij zoveel jaren de middelen verzuimd had. O, als hij dat nog eens kon goedmaken! Wat zou hij nu ontzaglijk graag naar de kerk gaan! Hij mocht echter niet lopen.

Naar de Gereformeerde Gemeente (aan de Looiersgracht; in 1937 was Bas verhuisd naar Amsterdam-Zuid) was het wel een uur lopen, doch slechts vijf minuten van hun huis was er een Gereformeerde Kerk. Uit sterke begeerte naar de middelen der genade, dacht Bas er op die eerste zondagmorgen nog ernstig over om dan daar op te gaan, doch ze hebben toch maar thuis een preek gelezen. Je kunt geloven, dat er tranen van verwondering geschreid zijn en tranen van boetvaardigheid, van ware vernedering des harten en ze konden waarlijk met elkaar zingen:

*De HEER' wou mij wel hard kastijden,
Maar stortte mij niet in den dood....*

Nadat Bas uit het strafkamp Amersfoort thuis was gekomen, duurde het nog vier

maanden eer de oorlog voorbij was. 't Was een tijd van honger (in de steden het ergste) en de hele samenleving was ontredderd. In die tijd was Bas er ook treurig aan toe: lichamelijk en geestelijk geheel verzwakt en zijn zenuwgestel geschokt. Ook toen na de bevrijding op 5 mei 1945 het bedrijfsleven weer op gang ging komen, was Bas maandenlang niet in staat om te gaan werken. Hij werd gekweld door bijzonder zware hoofdpijnen en geestelijk kwam hij in diepe ontdekking, van overtuiging van schuld. Hij zag niet anders, dan een hemelhoge schuld. Hij had veertig jaar lang niet anders gedaan dan schuld met schuld vermeerd' en dat was bovendien nog tegen licht en beter weten in geweest! Wat zag hij nu Gods volk als hoogstbeweldadigd en gelukkig en zichzelf diep ongelukkig!

Zijn thans nog levende vrouw vertelde ons, dat die bijzonder diepe wegen van ontdekking vooral in die eerste vier jaren waren. In die jaren heeft hij zeer veel geweend vanwege zijn ongeluk en steeds maar weer kwam de levenswandel van z'n (reeds zalige) vader in zijn herinnering terug. Dan hoorde hij in gedachten weer de zachtmoedige liefdevolle vermaning van zijn vader, de "grote Herman". Al wenende riep hij dan wel uit: "O vadertje, vadertje, wat ben je toch gelukkig!" Zelf was hij diep ongelukkig, want hij kon absoluut niet anders zien, als dat hij het totaal verzondigd had.

Toen Bas in staat was om te werken, ging hij weer naar de A.D.M. (Amsterdamse Droogdok Maatschappij); daar was hij dus reeds jaren een zeer gewaardeerde en vakbekwame baas geweest. Maar nu vertelde hij de bedrijfsleider, dat hij weer graag wilde werken, doch nu verder maar gewoon als werkman met een blauwe kiel, want werken op Gods dag kon niet meer en 't was hem ook onmogelijk geworden om aan anderen, werk, wanneer dat op zondag gedaan moest worden, op te dragen. Hij was er tevreden mee wanneer hij als werkman kon blijven, zonder op Gods dag te hoeven werken.

Men kende hem als een oprecht man en men aanvaardde, dat alles wat hij vertelde van die grote verandering in zijn leven, werkelijk echt was en zijn hele levenswandel bewees ook de echtheid van hetgeen hij vertelde. Zo gaf de Heere dan ook, dat men er op de werf beslist niet van wilde horen, dat Bas weer werkman zou worden. Ze waren hem in alles terwille: hij moest dan maar gewoon op de dag werken; hij bleef baas en ze beloofden, dat hij geen bemoeienis hoefde te hebben met zondagsarbeid.

Dit deed hij enige tijd, doch daar het geestelijk erg teer in zijn ziel lag en hij bij dat geregelde dagwerk met veel meer mensen te maken had en dus ook met veel meer geraas en gevloek omringd was, was hij daar verdrietig onder. Hij achtte die mensen niet slechter dan zichzelf, doch het smartte hem wel. Toen verzocht men hem eens (voor heel tijdelijk) toezicht te houden op een nachtploeg en dat gebeurde.

Dat beviel hem toch wel beter; bij dat nachtwerk waren minder mensen betrokken en er moest doorgewerkt worden, dus was er ook minder ijdele praat enz. Daar kwam nog bij, dat zijn superieuren bemerkten, dat die nachtploeg onder de leiding van Bas meer en beter werkte dan voorheen en men drong er op aan, dat hij dan verder maar steeds in de nacht als baas zou werken, terwijl hij dan steeds vrij zou zijn in de nachten voor en na de zondag. Dat heeft Bas toen aangenomen en op die wijze heeft hij zijn loopbaan bij de A.D.M. verder uitgediend tot volle tevredenheid van de directie.

Nu ontvingen wij van mevr. Bas een oude zakagenda van haar man ter inzage en daarin heeft Bas eigenhandig van een aantal zaken uit zijn geestelijk leven wat genoteerd. Die agenda is van het jaar 1954 en de aantekeningen zijn uit de jaren 1955, 1956 en vooral uit 1957 en nog iets uit 1958 en 1962. Doch we vonden ook nog een stukje, dat hij (dus zeker meer dan 10 jaar nadat het gebeurd was) uit zijn herinnering had opgeschreven

over de weken in de gevangenis, toen God hem dus in zijn hart greep. Wij schreven zo goed mogelijk op grond van wat wij hóórden, doch nu wij deze authentieke notitie vonden van Bas zelf, willen we die toch ook wel afdrukken. Daarmee wordt dan tegelijk wat aangevuld en nog iets gecorrigeerd. Bas noteerde (letterlijk) het volgende:

"Dinsdag 5 oktober 1944. Met Herman 's nachts gevangen genomen; naar de Weteringschans. De tweede dag een boek gelezen met de titel "Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid." Zag daarin mijn eigen leven. Iemand was vermaand door zijn vader, maar ging eigen weg. Werd door die woorden tot bekering gebracht. Hadden ook voor mij kracht. 's Zondags verhoord en had alleen de kogel te wachten. Mijn gehele leven getuigde tegen mij. Ik moest sterven en kon niet sterven. Kwam tot wanhoop door de woorden: "Die geweten en niet gedaan hebben, zullen met meerdere slagen geslagen worden." Later ook: "Ik zal lachen in uw verderf en spotten als uw vreze komt." Zag helder en klaar mijn zonden van de afgelopen 40 jaar. Het was een wee en schrik van rondom. Kreeg even verlichting door de woorden:

*Zo ik niet had geloofd dat in dit leven,
Mijn ziel Gods gunst en hulp genieten zou,
Mijn God, waar was mijn hoop, mijn moed gebleven,
Ik was vergaan in al mijn smart en rouw...*

De verdere regels leerden mij, dat het voor Gods volk was en ik viel in bange nood neer. Na ongeveer 2½ week werden er 29 doodgeschoten en ik dacht, dat mijn dood nu ook gauw zou volgen. Vele doodsvrezen grepen mij aan. Maar na een maand in de gevangenis gingen we met 80 mensen naar het concentratiekamp in Amersfoort."

Hier eindigt deze notitie weer.

Zoals te begrijpen is, zocht Bas ook na zijn verandering de gemeenschap met Gods volk, dus met name dat volk, daar zijn vader mee omgegaan had. Uit de innige betrekking kwam hij dus veel naar Alblasserdam. Om de paar weken logeerden ze bij zijn zuster, mevr. Erkelens-Bas te Alblasserdam, doch ook weleens bij zijn schoonouders. (fam. Herwijnen in de Schans te Kinderdijk) T e Alblasserdam ging Bas veel om met zijn vaders neef H. Bas en diens vriendenkring, waartoe dus ook ds. Van de Ketterij behoorde. Wanneer Bas te Kinderdijk logeerde, kwam hij bij ds. Toes naar de kerk.

Uit het jaar 1955 vermeldt Bas slechts enkele lichamelijke en geestelijke moeiten: 14 januari beklemd breuk, 18 januari naar ziekenhuis en geopereerd, duur 10 dagen, 24 januari zeer slechte dag, zeer donker; kan niets van God bemerken, 28 januari door Gods goedertierenheden weer thuis gekomen, 30 januari: "De Heere leeft nog," gaat het door de ziel. O, die ruimte bij God! Zwijg Gode, mijne ziel, want van Hem is mijn verwachting. Een dwaas en onwijs schepsel, 2 februari weer naar de kerk bij ds. Du Marchie. Viel niet mee. Steeds ver van God af, 3 februari veel pijn aan breuk; ook de breuk tussen God en mij (zeer leeg), 4 februari veel gesproken, zeer ellendig in 't einde, 16 maart Biddag Alblasserdam, 8 september hersenschudding, 7 weken thuis.

"Christus geboren in februari."

In de vroege Middeleeuwen heeft de kerk een datum voor het Kerstfeest vastgesteld, doch als de geboorte van Christus plaatsvindt in het hart van Gods volk, dan valt dat wel op verschillende tijden van het jaar. Bij Jan Bas gebeurde dat grote wonder in februari 1957. Daar ging een zeer donkere tijd aan vooraf, een weg van afsnijding, doch evenals de herders mocht hij het Kindeke vinden in de kribbe en dan noteert hij: "Gehele nacht verdronken in die oneindige liefde!"

Aan de hand van wat notities is deze zalige ervaring en de diepe weg daaraan voorafgaande wel na te speuren.

Wij willen die notities graag letterlijk weergeven, maar we ontvingen wij ook een stapeltje brieven ter inzage, die Bas (tussen 1950 en 1970) schreef aan zijn zuster (P. Erkelens-Bas) te Alblasterdam en het trof ons bij het doorlezen, dat de Heere in die periode van gemis en ontdekking (dus vóór 1957) voor hem geen woestijn of land van uiterste donkerheid geweest was (Jeremia 2 : 31). Omdat dit voor "een alles missend volk" ongetwijfeld tot onderwijzing en bemoediging kan zijn, willen we daar dus toch eerst iets van doorgeven. Men bedenke, dat zijn brieven vóór 1957 doorgaans vol zijn van klachten over zijn gemis en over de afstand tussen God en zijn ziel.

Doch dan vinden we daartussen toch ook (in een brief uit Amsterdam van 11 december 1952), nadat hij vermeldde, dat hij na een ziekte weer begonnen was met werken:

"...dan word ik er ontroerd onder, hoe wonderlijk goed de Heere alles maakt. Want dan moet ik weer nazien, wie ik tenslotte ben (en dat weten jullie ook wel, hoewel lang niet alles) en dan is het niet te begrijpen, dat de Heere omgezien heeft naar een dode hond als ik ben. Welk een staat en welk een bedrijf van binnen; niets als afwijken van God en uitnemend in het kwaad doen. Geen vreze noch kennis van God. In alles vervreemd en de satan toegefallen en alleen lust en genegenheid tot de zonde. Geen lust meer in Gods Woord of Zijn dienst; het bidden ijdel gevonden en buiten God.

Alle kwaad onderworpen en tot geen ding meer in staat, aan zo één dan plotseling als een Saulus een woord van hoop. Maar dat niet alleen; de Heere kwam er in mee, want anders zou het geen kracht hebben. Toen moest ik uitroepen: "dat kan voor zo één niet zijn; ik ben te gruwelijk voor zulk een weldaad, dat Gij U aan zo één zou openbaren!" Maar de Heere ging door met Zichzelf te openbaren als de Man, Die het zekerlijk aan mij zou voleinden en de liefde en wonderlijke goedheid, maar ook de grootheid en de Majesteit zal ik nooit recht kunnen verklaren. Dat wondere kan ik alleen hierin vertellen, dat ik zei: "het is mij goed, nabij God te zijn."

O, als van de dood in het leven; wie zal het ooit kunnen verklaren? De wereld zinkt weg als zonder enige waarde, want op die Held, Die zeker verlossen kan, te bouwen, dat is een Steenrots die nimmer wankelen zal en onze ontrouw zal Zijn trouw nooit teniet doen. O, als de Heere iets van die liefde doet smaken, dan zullen we zeker de wereld niet meer dienen of achten. Dan valt alles weg om maar met Hem te mogen verkeren, om in alles van Hem af te hangen, dat de zonde ten ondergebracht mocht worden om Gode te leven. Hoe bitter wordt nu die opkomende zonde weer. Wat moet Hij weer van mij verdragen!

Ik wenste jullie allen wel toe, eens iets van dat wondere Gods te mogen ervaren, want als het aan mij betoond is, dan kan er voor jullie geen bezwaar meer zijn. Laat alle binnenpraters maar gaan en houdt toch aan, tijdig en ontijdig, want de andere kant is toch verloren; dus er is geen verlies, want verloren is het al. Hij alleen kan voor tijd en eeuwigheid zorgen; al het andere is waardeloos...."

Tot zover die brief uit 1952.

Nu had Bas ook vriendschap met ds. V.d. Ketterij, dus als deze leraar in Amsterdam of in die omgeving kwam, dan hadden zij vaak contact met elkaar en dat was weleens tot onderwijs en troost. Zo schreef Bas op 13 september 1954, nadat hij weer klaagde over zijn gemis: "Dit is mijn toestand geweest en was het voor een week, toen ik in Hilversum was bij de dominee. Toen hij daar sprak van Mefibóseth begon het wat te roeren bij me, want daar waren zaken, waar mijn ziel van wist, maar toen hij doorging stond ik daar buiten. Totaal moedeloos ben ik thuisgekomen en wat gaat er dan om! Ze zeiden dat ik alles zou verliezen: vrienden en vrouw; en God was ik al kwijt."

In dezelfde brief verhaald Bas ook, dat hij de zondag daarop naar de kerk ging (dus in Amsterdam) en onderweg weer wat moed kreeg met de woorden: "Troost, troost Mijn volk...." Al zuchtend en smekend kwam hij in de kerk en daar sprak de oude Wijting. Hij begon met die woorden: "Ze kunnen zo moedeloos zijn, dat ze zeggen: hoe zal het nog ooit terechtkomen?" En toen: "Zal God Zijn gena vergeten; nooit meer van ontferming weten?" Ieder woord was als een druppel water op mijn ziel en zijn tekst was over Eben-Haëzer. Die man was zelf zo levendig gesteld en ik dacht: Het zou weleens het laatste kunnen zijn wat je van hem hoort. (Hij is ongeveer 82) Zo heb ik een keer sabbat gehad en in de middag heb ik thuis gezongen van de wegen des Heeren."

Tot zover iets uit die brieven. Nu vermelden we nog wat in tijdsvolgorde uit het reeds genoemde aantekenboekje en daar behoeven we dan geen woord aan toe te voegen: Woensdag 21 maart 1956, Biddag te Alblasterdam. Hoop op God gekregen bij vernieuwing. 1 april 1956, Pasen, de slechtste die mij heugen. Wat is een mens zonder God? Maandag 3 december 1956, ziek naar huis. Dinsdag: weer begonnen. Woensdag 5 december 1956 weer ziek; hoofdpijn en zeer ongelukkig. Maandag 10 december 1956 weer begonnen. Woensdag 12 december 1956, neergevallen op fabriek en naar huis. Waartoe? O God, laat mij niet in handen der mensen, maar in Uw handen vallen. 1956 Kerstdagen zeer slecht; zonder God, de ellendigste van alle schepselen; alles toegesloten. 31 december 1956, niets te bezien. Dat God ons toch ontdekken mocht aan de hemelhoge schuld, waarmede we het jaar weer uitgaan.

Dinsdag 1 januari 1957. O, dat het nieuwe jaar nieuw maken zou en dat we de hoge God kennen en bemerken zouden! Alles getuigt tegen ons, zelfs onze beste verzuchtingen. God kan niets van de mens gebruiken. Dit is een bittere, maar zeer noodzakelijke les. 17 januari naar specialist geweest. Vrijdag 1 februari 1957, zeer slechte dag. De nood zeer hoog en daarmee roepende en schreiende tot God en nog hopende, dat Hij Zich mijner ontfermen zou, maar ik werd weer bitter teleurgesteld. 't Was eigen werk en niet op Jezus aan. Wat is de mens toch dwaas. M'n lichaam zeer geleden.

Zondag 3 februari 1957: was van binnen een hel en zoveel rumoer tegen God, gepaard met hevige hoofdpijn. Dit was niet te dragen en op mijn noodgeschrei nam die grote God plotseling alles weg, zodat ik zonder pijn en rustig lag, maar de Heere kwam Zelf niet mee, zodat ik weer zeer ellendig werd en uitriep: "al had ik alles en God niet, dan was het nog niets!" Donderdag 7 februari 1957: naar specialist. Lichaam zeer zwak. Ik zal nog invalide worden, zegt de dokter, en: "je moet niet piekeren en alles van je af zetten en lichte lectuur lezen."

Dus niet aan God denken en de wereld kiezen om beter te worden? Dan liever nooit genezen en wachten of God ons nog genadig zal zijn. Maar ben nu o zo bedrukt en weet niet, wat dat nog worden zal. Vrijdag 8 februari 1957: Dineke jarig [een dochter, geb. 947]; veel visite en een hopeloze toestand van binnen. 's Avonds nog even gesproken, dat het hart verlichtte. Boekje van Brakel gehad over de bekering en heb daaruit weer moed gekregen en hope op God, dat Hij het nog maken zal.

Woensdag 13 februari 1957: Herman en juffr. Land met Keetje geweest. [Dat waren dus H. Bas en juffr. Land en Keetje Hollebrandse waren ook godvrezende vrouwen.]

Het is wat kalmer van binnen en ik moet gewaar worden, dat al onze stormen en werken niets dan wind baren en ons nog vreemd houden van de bediening van Boven. Daar is die grote Middelaar Gods en der mensen voor nodig.

Vrijdag 15 februari 1957: Bezoek van ds. V.d. Ketterij. Ik ging met hem mee naar Haarlem. Eerst de hel nog van binnen, doch werd dan kalmer. Hij sprak over Petrus' belijdenis. Ga rustig naar bed en als wij alles opgegeven hebben en geen hoop meer hebben, dan komt 's nachts de grote Doorbreker met macht en kracht en heerlijke

majesteit. Eerst duisternis en donkerheid, maar dan: "Die Man handelde wonderlijk in Zijn doen," en dan: "Ik zal het verstand der verstandigen teniet doen." Ik was besloten en kon niet uitkomen. Licht, licht van node! Wij vergaan onder Uwe toorn en onder Uwe grimmigheid worden wij verschrikt. Dan: "Vervreemd van God, vreemdelingen van de verbonden der beloften, geen hoop hebbende en zonder God in de wereld." En toen een Adamskind mocht het beamen en Gode gelijk geven. Toen ging het licht op in de duisternis en toen was het: "Gij zult het Kindeke vinden, in doeken gewonden en liggende in de kribbe." O, zalige vondst! Wondere weg! Verbazing over Gods wijze wegen. "Mijn raad zal bestaan en Ik zal al Mijn welbehagen doen." Zing dan Psalm 89 : 3. Wie zal Gods wijs beleid doorgronden? Gehele nacht verdronken in die oneindige liefde. Zaterdag geen visite. Had ook niemand nodig. De Heere is God en algenoegzaam voor mij.

Zondag plotseling alles kwijt en de vijand zegt: "als het maar waar is!" Maar de Eeuwige komt te hulp en ik moet beschaamd nederzinken. Met recht een "kleingelovige."

's Middags mocht ik de Heere mijn goddeloze binnenste laten zien, maar werd toen naar de stal verwezen, naar dat Kindeke, de Immanuël en ontving liefde zonder perk. O wonder, wie zal het vertellen? Maandag 18 februari 1957: Eerst juffr. Klein, daarna Bakker en daarna Swagerman. [Ouderling in de Gereformeerde Gemeente te Amsterdam-Centrum.] Mocht de grote werken Gods aan mijn vrienden mededelen.

3. Deze Swagerman was indertijd een ouderling in de Gereformeerde Gemeente te Donderdag 21 februari 1957: "Een worm en geen Man." "Toen begon Hij hun te tonen, dat Hij veel lijden moest." Werd wat geopend van Jesaja 53 en Gethsémané. Daar wordt het hart verbroken en doet het pijn van binnen, wat Hij moest ondergaan voor ons, de vijanden.

Zaterdag 23 februari 1957: mocht wat opschrijven van Gods werk in een zondaar.

Maandag 1 april 1957: weer begonnen, halve dagen tot 18 april. Maandag 27 mei 1957: weer begonnen met halve dagen werken.

Tot zover hetgeen Bas zelf noteerde in 1957. U ziet dat het maar heel beknopt, in een soort telegramstijl werd vastgelegd. Denkelijk bedoelde hij het maar als een "geheugensteun" voor zichzelf. Het zijn dus allemaal geen perfecte volzinnen, maar uit eerbied voor het werk Gods laten we het liever staan zoals Bas dit zelf opschreef.

Wij lezen hieruit af, dat deze beleving meer standelijk was, doch in zoverre was dit wel een afgesneden zaak. Hij ging verloren om eeuwig behouden te worden. Achter deze dood lag het leven en achter die duisternis het licht, want "toen ging het licht op, enz.

Mevr. Bas vertelde ons, dat haar man in die nacht alleen in de huiskamer was. Zij was anders altijd bereid en gewend, om hem te helpen, als hij vanwege benauwdheden uit bed ging, doch nu bestuurde God in Zijn voorzienigheid, dat hij alleen was. Jakob worstelde ook alleen (Genesis 32 : 24) en wij denken dan ook aan Genesis 45 : 1: "En daar stond niemand bij hem, als Jozef zich aan zijn broederen bekend maakte."

Het licht ontdekt de duisternis, dus toen "het Licht," dat is Christus, in zijn hart was opgegaan, riep hij, zalig gesteld, vol verwondering en ook begerig naar nog meer daarvan uit: *licht, licht, licht!* Zo trof zijn vrouw hem een uurtje later in die nacht aan, toen zij tenslotte toch wakker was geworden. Hij begeerde dus licht en onderwijl had hij reeds zoveel ontvangen, dat zijn aangezicht blonk als van een engel: dit is letterlijk gebeurd als bij Stefanus. (Handelingen 6 : 15)

Nog enkele aantekeningen, zoals hij die zelf noteerde in 1958 en in 1962. Daarin zien we niet alleen, dat hij lichamelijk vaak veel tobde en in 1962 zeer nabij de dood was,

doch we zien daarin ook, dat hij geestelijk een leven van op - en - neer had: vaak bestreden, afgeweken en verlaten, maar toch ook wel weer eens liefelijk door de Heere opgezocht, onderwezen en vertroost.

Die notities waren:

Donderdag 29 mei 1958, weer inzinkingen; thuis met veel strijd. Maandag 21 juli 1958, na ongeveer 8 weken van zeer veel ellende en strijd weer halve dagen gaan werken. Zondag 7 september 1958, gezicht op de lijdende Borg in de hof van Gethsémané. Maandag 8 september 1958, "Vader, Ik wil, dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt." Dinsdag 9 september 1958, bij vernieuwing dezelfde woorden en zeer veel liefde Gods in mijn ziel. Dinsdag 21 oktober 1958, heerlijke openbaring van de heerlijkheid Gods (Christus), als die Rotssteen, Wiens werk volkomen is en heerschappij heeft over alle schepselen. Als die Steen, zonder handen afgehouden, vervullende de gehele wereld. Maar ook als die Steen, door de bouwlieden verworpen als Een, die onnut de wereld besloeg, om te verlossen degenen, die onnut zijn in de wereld. Woensdag 22 oktober 1958, na veel strijd komt de Heere terug en stort zoveel uit, dat er geen geest overig is: "Gij zijt Mijne" en "Ik zal rein water op u sprengen en gij zult rein zijn." Dinsdag 2 december 1958, begonnen halve dagen te werken.

14 december 1958, naar ziekenhuis gegaan; vrijdag 24 december 1958 eruit.

In 1962 was Bas zeer nabij de dood. De lichamelijke benauwdheden van zijn hart waren zo hooggaande, dat de burens hem hoorden. Een oudere hartspecialist, dus met vele jaren ervaring, zei achteraf, dat hij in heel zijn praktijk nog nooit een geval had meegemaakt van iemand die er zo ernstig aan toe was en er toch niet van overleed. Bas was toen dus 58 jaar en vanaf die tijd heeft hij als hartpatiënt niet meer kunnen werken, doch hij heeft daarna toch nog wel 14 jaar geleefd. Achteraf maakte hij over hetgeen hij lichamenlijk en geestelijk doormaakte nog deze notitie:

29 mei 1962, zeer zware harttrombose; toestand ernstig. Zag, dat al mijn doen zonde was: bidden, lezen en werken en ik dacht in een stikdonkere nacht weg te zinken. Geen dokter te krijgen en ik kon dat begrijpen. Naar 't ziekenhuis. Daar zonk wondere liefde en vrede in mijn ziel. 't Was mij een wonder, dat ik daar zo lag, terwijl anderen wel gezond waren, maar door konden gaan in zonde en wereld. Ik zei met de dichter: "Waterbeken vlieten af uit mijn ogen"1) en ik voegde erbij "omdat ik tegen God gezondigd heb." En als ik ging slapen zei ik: "In Uwe handen beveel ik mijne geest." Het was alles goed, wat de Heere deed. Ik kreeg daar een oog op die wondere grote Hogepriester. Vrijmachtige liefdesuitlating, waarin alles uit Hem vloeide en Hij ook alle eer kreeg. Negen weken daar geweest. 30 juli 1962, weer thuis uit het ziekenhuis.

Dit is het einde van die notities. Hierna is Bas te Amsterdam enige jaren bijna steeds binnenshuis gebleven en zijn hart is steeds zwak gebleven. Hij kon en hij mocht ook geen trappen lopen. Hij kreeg wel bezoek.

25 september 1969:

"Zondag was het een wondere dag voor mij. Toen mocht ik ervaren wat het is een geopende toegang te hebben in het gebed, om alle noden en behoeften vrijmoedig neer te leggen. Daarbij ervoer ik die uitstorting der liefde die van Boven is. Mijn ziel werd verkwikt en ik heb inwendig gezongen van de wegen de Heeren. Maar nu is dat weer afgesloten en weet ik weer wat het is om zelf te moeten bidden. Dan komt het verschil weer openbaar tussen hetgeen van de mens is en wat van God is."

Daarop vervolgt hij dan in een zachtmoedig vermaan aan zijn familie: "Och, dat wij

tesamen nog roepen zouden tot God van hemel om verlossing en om te kennen die wondere reiniging, die de wereld niet geven kan, want daar is alles bedrog en schijn."

Een brief van 26 juni 1970: "Wat is ons leven toch? We zoeken ons te vermaken, hoewel ik daar een angel in gekregen eb. Het kan zo geen leven genoemd worden, want iedere dag uiten Jezus is een dag des doods. O, wee onzer, als onze dagen zo naar het einde gaan en we Hem niet zullen vinden als de enige Fontein, geopend tegen de zonde en de onreinigheid."

Zijn vrouw vertelde ons ook nog, dat Bas eens op een dag zeer bedroefd ter neder zat, daar hij "God kwijt was," doch daar kwam de Heere plotseling als een verrassend God met deze woorden: "Ik heb u in Mijn beide handpalmen gegraveerd..."

In 1971 verhuisde het echtpaar Bas naar Dordrecht. Daar had Bas nog vijf jaar omgang met Gods volk, o.a. juffr. Stedelaars en een zeer oude vrouw De Wit. Op de laatste zaterdag van zijn leven verlangde hij zeer dat ene Besseling uit Dubbeldam 's avonds zou komen, doch die man was gewend op die avonden juist naar een getrouwde zoon te gaan. Die dag werd die Besseling echter steeds maar gedrongen om 's avonds naar Bas te gaan. Die man is inderdaad gekomen en daar hij ook de Heere vreesde, mochten ze kennelijk in Gods gunst erg aangenaam tesamen zijn. Achteraf bleek dit ten afscheid geweest te zijn. De volgende dag (dus op zondag) kreeg Bas weer een hartaanval en moest daarmee naar het ziekenhuis, doch dit kon hij niet meer doorstaan.

Het was de van eeuwigheid bij God bepaalde tijd en zo overleed hij op maandag 6 december 1976 te Dordrecht.

De begrafenis vond plaats te Dordrecht onder grote belangstelling, want men besefte goed, wie Bas geweest was. Maar ook het gerucht dat V.d. Ketterij als goede vriend op die begrafenis zou spreken, trok velen toch wel bijzonder aan. Dit was dus nog twee jaar voordat V.d. Ketterij als leraar op Urk bevestigd is. De aula was vol met mensen uit Dordt en omgeving en de Heere gaf zódanig te spreken, dat de hoorders verslagen waren over het gesprokene.

Als vriend sprak H. Bas en de zoon, Herman Bas, bedankte voor de belangstelling. Deze zoon H. Bas, overleed schielijk, slechts een paar maanden daarna te Bussum, op 52-jarige leeftijd.